Reactiebundel

Reacties op Integrale effectenanalyse ‘NET OP ZEE TEN NOORDEN VAN DE WADDENEILANDEN’

Inspraakpunt Bureau Energieprojecten
Postbus 142
2270 AC VOORBURG
www.bureau-energieprojecten.nl

INHOUDSOPGAVE

WOORD VOORAF…… 3

INTEGRALE
EFFECTENANALYSE…….. 4

DIGITALE REACTIES:

OPZOEKTABEL

REGISTRATIENUMMER VERSUS REACTIENUMMER…… 5

ALFABETISCH OVERZICHT ORGANISATIES EN REACTIES…….. 7

REACTIENUMMER 0001 TOT EN MET 0044 …….. 8

Juli 2020

Woord vooraf
Van maandag 8 juni 2020 tot en met maandag 6 juli 2020 lag de Integrale effectenanalyse ter inzage voor het project 'NET OP ZEE TEN NOORDEN VAN DE WADDENEILANDEN'. Een ieder kon naar aanleiding van de Integrale effectenanalyse een digitale reactie inbrengen.

Netaansluiting 'Ten noorden van de Waddeneilanden'
Het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) en de beheerder van het landelijke hoogspanningsnet TenneT zijn gestart met het project 'Net op zee Ten noorden van de Waddeneilanden'. Dit is de verbinding voor het transport van elektriciteit vanaf het windpark op zee tot aan het vasteland. Mogelijke aansluitlocaties zijn bestaande hoogspanningsstations in Burgum, Vierverlaten of Eemshaven. Het windpark 'Ten noorden van de Waddeneilanden' is onderdeel van de Routekaart windenergie op zee 2030 waarbij verschillende windparken op zee worden aangesloten op het landelijke hoogspanningsnet en groene stroom gaan leveren.

Effecten in beeld
Voor de netaansluiting zijn 9 mogelijke kabelroutes en 6 mogelijke gebieden voor een transformatorstation onderzocht. De afgelopen maanden is veel informatie verzameld in de omgeving en onderzoek gedaan naar de effecten van de mogelijke kabelroutes op milieu, omgeving, techniek, kosten en toekomstvastheid. De resultaten van dat onderzoek zijn beschreven in de integrale effectenanalyse (IEA). Het milieueffectrapport (MER) fase 1 is hier onderdeel van. Op 8 juni 2020 werd de IEA op de website van Bureau Energieprojecten gepubliceerd. De interactieve IEA is via de projectenwebsite https://www.netopzee.eu/tennoordenvandewaddeneilanden/ te vinden onder de knop 'Bekijk hier de routes'. In de periode van 8 juni tot en met 6 juli 2020 kon u een reactie geven op de IEA door het invullen van het reactieformulier op de website www.rvo.nl/onderwerpen/bureau-energieprojecten/nu-ter-inzage.

Inloopbijeenkomst
Normaal gesproken worden inloopbijeenkomsten georganiseerd. Vanwege het coronavirus organiseerde het ministerie van Economische Zaken en Klimaat op 16 juni 2020 van 19.00 uur tot 20.00 uur een digitale informatiebijeenkomst. Deze bijeenkomst kan hier worden teruggekeken. Daarnaast waren er drie momenten waarop online met het ministerie van EZK, TenneT en onderzoeksbureau Witteveen+Bos doorgepraat kon worden over de uitkomsten van de IEA en het MER fase 1.

Reacties
Op de IEA zijn binnen de inspraaktermijn in totaal 44 reacties binnengekomen (waarvan 44 uniek). De reacties zijn integraal opgenomen in deze bundel. U kunt deze reactiebundel downloaden van www.bureau-energieprojecten.nl.

Registratie en verwerking
De ontvangen reacties zijn geregistreerd. Aan de indieners is een ontvangstbevestiging gezonden met daarin een registratienummer. Met de opzoektabellen op pagina 6 kan bij het ontvangen registratienummer het bijbehorende reactienummer worden opgezocht.

Keuze van de minister
De minister van Economische Zaken en Klimaat maakt naar verwachting in oktober 2020 een keuze voor de kabelroute en locatie voor een transformatorstation, het zogenaamde voorkeursalternatief. Dit doet hij in overleg met het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en op basis van de IEA, de reacties van de omgeving op de IEA, het advies van de lokale en regionale overheden en het advies van de Commissie m.e.r. op MER fase 1.

Digitale informatiebijeenkomst 'Net op zee Ten noorden van de Waddeneilanden'. Uitkomsten van de integrale effectenanalyse

Het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) en de beheerder van het landelijke hoogspanningsnet TenneT zijn gestart met het project 'Net op zee Ten noorden van de Waddeneilanden'. Dit is de verbinding voor het transport van elektriciteit vanaf het windpark op zee tot aan het vasteland. Mogelijke aansluitlocaties zijn bestaande hoogspanningsstations in Burgum, Vierverlaten of Eemshaven. Het windpark 'Ten noorden van de Waddeneilanden' is onderdeel van de Routekaart windenergie op zee 2030 waarbij verschillende windparken op zee worden aangesloten op het landelijke hoogspanningsnet en groene stroom gaan leveren.

Effecten in beeld

Voor de netaansluiting zijn 9 mogelijke kabelroutes en 6 mogelijke gebieden voor een transformatorstation onderzocht. De afgelopen maanden is veel informatie verzameld in de omgeving en onderzoek gedaan naar de effecten van de mogelijke kabelroutes op milieu, omgeving, techniek, kosten en toekomstvastheid. De resultaten van dat onderzoek zijn beschreven in de integrale effectenanalyse (IEA). Het milieueffectrapport (MER) fase 1 is hier onderdeel van. Op 8 juni 2020 wordt de IEA op de website van Bureau Energieprojecten gepubliceerd. De interactieve IEA is via de projectenwebsite https://www.netopzee.eu/tennoordenvandewaddeneilanden/ te vinden onder de knop 'Bekijk hier de routes'. In de periode van 8 juni tot en met 6 juli 2020 kunt u een reactie geven op de IEA door het invullen van het reactieformulier op de website www.rvo.nl/onderwerpen/bureau-energieprojecten/nu-ter-inzage.

Besluit van de minister

De minister van Economische Zaken en Klimaat maakt naar verwachting in oktober 2020 een keuze voor de kabelroute en locatie voor een transformatorstation, het zogenaamde voorkeursalternatief. Dit doet hij in overleg met het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en op basis van de IEA, de reacties van de omgeving op de IEA, het advies van de lokale en regionale overheden en het advies van de Commissie m.e.r. op MER fase 1.

Digitale informatiebijeenkomst

Normaal gesproken worden inloopbijeenkomsten georganiseerd. Vanwege het coronavirus organiseert het ministerie van Economische Zaken en Klimaat op 16 juni 2020 van 19.00 uur tot 20.00 uur een digitale informatiebijeenkomst.

Daarnaast zijn er drie momenten waarop online met het ministerie van EZK, TenneT en onderzoeksbureau Witteveen+Bos doorgepraat kan worden over de uitkomsten van de IEA en het MER fase 1. Deze vragensessies leggen de nadruk op de routes naar één aansluitlocatie (Burgum, Vierverlaten, Eemshaven), maar iedereen is welkom om ook vragen over andere routes te stellen.

- Maandag 22 juni 2020 van 19.00 uur tot 21.00 uur: Burgum
- Dinsdag 23 juni 2020 van 16.00 uur tot 17.00 uur: Vierverlaten -
Donderdag 25 juni 2020 van 19.00 uur tot 20.00 uur: Eemshaven

Aanmelden

Aanmelden voor de digitale informatiebijeenkomst en de drie online vragensessies kan via de projectwebsite: www.bureau-energieprojecten.nl/tennoordenvandewaddeneilanden. U ontvangt na registratie een link waarmee u kunt inloggen.

Het filmpje van de digitale informatiebijeenkomst kunt u vanaf 22 juni 2020 terugkijken via de projectenwebsite: www.bureau-energieprojecten.nl/tennoordenvandewaddeneilanden en https://www.netopzee.eu/tennoordenvandewaddeneilanden.

Via deze site is het ook mogelijk om vragen persoonlijk door te geven via de contactknop.

Opzoektabel digitale reacties

In onderstaande tabellen kunt u met het registratienummer het nummer van de reactie opzoeken. De reacties zijn vanaf pagina 8 opgenomen.

Reacties op Integrale effectenanalyse 'NET OP ZEE TEN NOORDEN VAN DE WADDENEILANDEN'

Registratienr	Reactienummer
A24-IEA-0001	0001
A24-IEA-0002	0002
A24-IEA-0003	0003
A24-IEA-0004	0004
A24-IEA-0005	0005
A24-IEA-0006	0006
A24-IEA-0007	0007
A24-IEA-0008	0008
A24-IEA-0009	0009
A24-IEA-0010	0010
A24-IEA-0011	0011
A24-IEA-0012	0012
A24-IEA-0013	0013
A24-IEA-0014	0014
A24-IEA-0015	0015
A24-IEA-0016	0016
A24-IEA-0017	0017
A24-IEA-0018	0018
A24-IEA-0019	0019
A24-IEA-0020	0020
A24-IEA-0021	0021
A24-IEA-0022	0022
A24-IEA-0023	0023
A24-IEA-0024	0024
A24-IEA-0025	0025
A24-IEA-0026	0026
A24-IEA-0027	0027
A24-IEA-0028	0028
A24-IEA-0029	0029
A24-IEA-0030	0030
A24-IEA-0031	0031
A24-IEA-0032	0032
A24-IEA-0033	0033
A24-IEA-0034	0034

A24-IEA-0035	0035
A24-IEA-0036	0036
A24-IEA-0037	0037
A24-IEA-0038	0038
A24-IEA-0039	0039
A24-IEA-0040	0040
A24-IEA-0041	0041
A24-IEA-0042	0042
A24-IEA-0043	0043
A24-IEA-0044	0044

Alfabetisch overzicht organisaties en reacties

Reacties op Integrale effectenanalyse 'NET OP ZEE TEN NOORDEN VAN DE WADDENEILANDEN'

Registratienr	Naam Organisatie
0005	Buitengaats C.V., AMSTERDAM
0029	Collectief Groningen West, ADUARD
0008	Gemeente Achtkarspelen, College van Burgemeester en Wethouders, BUITENPOST
0012	Gemeente Tytsjerksteradiel, College van Burgemeester en Wethouders, BURGUM
0030	Gronings Agrarisch Jongeren Kontact, DRACHTEN
0018	J.G. Duisterwinkel Beheer BV & Mts. Duisterwinkel, 'T ZANDT GN
0009	LTO Noord, DRACHTEN
0039	Natuur en Milieufederatie Groningen, GRONINGEN
0004	Nederlandse Vissersbond, URK
0010	Rijkswaterstaat Zee en Delta, UTRECHT
0042	Stichting Eemswind, HORNHUIZEN
0038	Van Hes Projectmanagement, HAREN GN
0014	Vattenfall, AMSTERDAM ZUIDOOST
0043	WSV, AURICH

Reacties 0001 tot en met 0044

Verzonden: Maandag 8 juni 2020 08:56
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters: P.
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Particulier

Welk effecten uit de IEA vindt u het meest belangrijk voor de keuze van een voorkeursalternatief en waarom?
Het resultaat: wellicht is het zinvol de vraag te beantwoorden hoeveel elektriciteit we in Nederland nodig hebben voor 1. verlichting; 2. apparatuur voor huishoudens en industrie, datacenters en electrische auto's; 3. verwarming d.m.v. waterstof. Wellicht is het zinvol ook (kern)centrales te bezitten die electricitiet omzetten in waterstof voor het behalen van de doelstelling 100%-aardgasvrije-woningen.

Welke aanvullende informatie, die van belang is voor de keuze van een voorkeursalternatief, kunt u ons nog geven?
Een combinatie van zonne- en windenergie, warmtenetten en Waterstof is m.i. wenselijk.

Heeft u nog overige suggesties of opmerkingen?
Het deels omzetten van elektriciteit in waterstof vind ik efficienter dan het aanleggen warmtenetten en voorkomt veel graafwerk.

Reactie

Verzonden: Donderdag 18 juni 2020 20:00
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Organisatie
Organisatie:

Welk effecten uit de IEA vindt u het meest belangrijk voor de keuze van een voorkeursalternatief en waarom?
Ik heb een akkerbouwbedrijf, en heb percelen landbouwgrond in de Eemspolder, waarin het traject Eemshaven-West getekend is. Ik vind het effect op de omgeving het belangrijkste. We hebben in de kustpolders zeer goede landbouwgrond voor de teelt van hoogwaardige gewassen. Op dit moment hebben we al veel problemen met verzilting. Ik ben bang dat die problemen alleen maar veel groter gaan worden als er een kabeltracé komt door deze polders. Ook de vergraving van de gronden zal een negatief blijvend effect hebben op de gewassen. Mijn voorkeur gaat ernaar uit om via de oostkant de Eemshaven binnen te gaan.

Reactie

Verzonden: Maandag 22 juni 2020 19:22
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Particulier
Mede namens:

Welk effecten uit de IEA vindt u het meest belangrijk voor de keuze van een voorkeursalternatief en waarom?
Voorkeursalternatief Vierverlaten en Eemshaven, i.v.m. de groei op de toekomst zijn beter. Tevens zitten deze locaties meer in de buurt van industrie dan dorpen, i.v.m geluidsoverlast die in de omgevingsgeluiden moeten opgaan.
De provincie Groningen kan de werkgelegenheid ook wel gebruiken.

Welke aanvullende informatie, die van belang is voor de keuze van een voorkeursalternatief, kunt u ons nog geven?
De locatie Burgum is niet geschikt voor de toekomst i.v.m niet voldoende groei, komt dichter in de buurt van de dorpen en huizen, Schatzenbergbos en Noardermar zijn stille gebieden waar veel mensen wandelen en sporten met ook veel recreatie in de buurt. Dus geen omgevingsgeluiden, om de geluidsoverlast op te heffen.
Door de centrale as is de nodige natuur al aangetast en door dit, zou het nog meer aangetast worden.

Reactie

Verzonden: Woensdag 24 juni 2020 12:16
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat: Het Spijk
Huisnummer: 20
Postcode: 8321 WT
Woonplaats: URK
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Organisatie
Organisatie: Nederlandse Vissersbond

Welk effecten uit de IEA vindt u het meest belangrijk voor de keuze van een voorkeursalternatief en waarom?
De effecten voor de beroepsvisserij zijn voor ons het meest belangrijk bij de keuze voor een voorkeursalternatief. In de bijlage kunt u lezen welke route voor de beroepsvisserij het minst hinderlijk is en welke het meest.

Welke aanvullende informatie, die van belang is voor de keuze van een voorkeursalternatief, kunt u ons nog geven?
überhaupt stelt de beroepsvisserij de impact van (voorbereidende werkzaamheden voor) grootschalige windenergie op zee en het plaatsen van kabels in de zeebodem ter discussie. Het is onzeker wat de invloed op het zeeleven en de visstand is. Voor de beroepsvisserij is dit ook van essentieel belang en daarom is de Nederlandse Vissersbond dan ook van mening dat in het kader van het 'voorzorgsbeginsel' nader onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek dient plaats te vinden, nu te veel onduidelijk is aangaande de impact op het ecosysteem. In de bijgevoegde brief zijn ook enkele handvaten gegeven uit wetenschappelijk onderzoek waaruit onze zorgen gegrond zijn.

Heeft u nog overige suggesties of opmerkingen?
Hiervoor verwijs ik u naar de bijgevoegde brief. Bij voorbaat dank.

Reactie

Nederlandse Vissersbond

Bureau Energieprojecten
Inspraakpunt: Integrale effectenanalyse Net op zee
Ten noorden van de Waddeneilanden
Postbus 248
2250 AE Voorschoten

No.: -

Onderwerp: Zienswijze beroepsvisserij 'Integrale effectenanalyse Net op zee Ten noorden van de Waddeneilanden

Uw schrijven: -

Urk, 24 juni 2020

Geachte heer mevrouw,

Door middel van deze brief dient belangenorganisatie voor de Nederlandse beroepsvisserij, de Nederlandse Vissersbond, namens haar leden, zijnde diverse betrokken visserijbedrijven, een zienswijze inzake de Integrale effectenanalyse 'Net op zee Ten noorden van de Waddeneilanden' gepubliceerd op de website https://www.rvo.nl/onderwerpen/bureau-energieprojecten/nu-ter-inzage vanaf 8 juni t/m 6 juli 2020. De Nederlandse Vissersbond is ook aanwezig geweest tijdens de werksessie op 15 oktober 2019. over de aansluiting van het windpark Ten noorden van de Waddeneilanden. Ook hier heeft de Nederlandse Vissersbond voor een deel haar belangen kenbaar gemaakt. Ook is er geregeld contact geweest met de contactpersonen bij TenneT en het betrokken Ministerie voor dit project. Graag brengen we middels deze brief onze belangen nogmaals onder de aandacht.

Schaden belang
De beroepsvisserij is een erkend belang op de Noordzee. Het plaatsen van kabels en platforms voor nieuwe windmolenparken op zee betekent voor de beroepsvisserij een beperking voor het uitvoeren van een commerciële (beroeps-)visserij. In de reeds bestaande en al gegunde windmolenparken heeft de overheid er voor gekozen, ondanks de vele gesprekken, dat medegebruik en doorvaart slechts zeer beperkt, en naar mening van de beroepsvisserij veel te beperkt, kan worden toegestaan. De sleepnetvisserij lijdt nagenoeg het volledige verlies en krijgt daar niets voor terug.

De te realiseren kabels worden in zee geplaatst op een plek die veelvoudig gebruikt wordt door de beroepsvisserij. Het plangebied en directe omgeving vormen een behoorlijk intensief gebruikt deel van de Nederlandse kustzone en de toenemende claims op gebieden zijn een bedreiging voor beroepsvissers. Hoofdzakelijk de drie tracés die verbonden kunnen worden met het station in Burgum zou voor de garnalenvisserij een grote bedreiging vormen. De routes die deze tracés doorlopen bevinden zich alle 3 in goed visgebied voor garnalenvisserij. Met name omdat deze tracés de natuurlijke geulen, het zogenaamde sublitoraal, doorkruisen, welke essentieel zijn voor de garnalenvisserij op de Waddenzee.

De beroepsvisserij pleit voor het ontzien van belangrijke visbestekken, de zogenaamde 'visserij hotspots', bij het bestemmen van gebieden voor windenergie, het maken van afspraken aangaande de onderlinge afstand tussen individuele windturbines en bijvoorbeeld over het diep(er) in de zeebodem plaatsen en houden van de kabels van en naar de windparken. Op deze wijze kan er een situatie worden gecreëerd waarbij er voor de beroepsvisserij visserijmogelijkheden deels blijven behouden om

te kunnen vissen in en nabij de windparken. Ondanks de diverse stakeholderbijeenkomsten waar de visserijvertegenwoordigers deze zaken naar voren hebben gebracht, zijn er besluiten genomen tot voorbereidende werkzaamheden en uiteindelijk tot plaatsing van windparken, waarbij ons inziens onvoldoende gehoor is gegeven aan onze inbreng.

De visserman ziet steeds grotere delen van de Noordzee, waar hij tot dan toe reeds generaties lang heeft gevist, "verdwijnen" door claims van andere partijen voor onder andere de realisatie van windparken, voor de visserij gesloten natuurgebieden, vaarwegen en ankergebieden. De besluiten inzake de te realiseren windparken betekenen voor de vissers dat ze wederom visrijke gebieden verliezen en ook nog moeten omvaren om de resterende visgronden te kunnen bereiken. De overige scheepvaart zal onbedoeld ook tot meer hinder gaan leiden omdat de scheepvaart een steeds kleiner wordend deel van de drukbezette Noordzee tot haar beschikking heeft. De ontstane "drukte" op zee zal zeker toenemen als in de nabije toekomst nu er meer windmolenparken worden gerealiseerd waar ook de doorvaart beperkt wordt tot een kleine selecte groep scheepsverkeer of gesloten gebieden worden. Ter illustratie hebben wij een kaart van de Noordzee met voorgenomen en bestaande activiteiten bijgevoegd (zie bijlage 1). Het baart ons ernstige zorgen dat de nog beschikbare ruimte op de Noordzee steeds intensiever gebruikt zal gaan worden, waarbij wij onze ernstige zorgen uiten over het verlies aan visgronden. De Noordzee lijkt in rap tempo te veranderen in een industrieterrein. Op termijn wordt het voor onze beroepsvissers moeilijk, zo niet onmogelijk, om nog een inkomen te kunnen realiseren. De Nederlandse Vissersbond vindt dat de ontwikkeling van windenergie op zee de sector minder zou kunnen schaden dan dat nu het geval is, mits er bij het toewijzen van plangebieden en de daadwerkelijke bouw van windparken op zee ook daadwerkelijk rekening gehouden wordt met de belangen van de visserijsector. Het mijden van visgronden bij de aanleg van windparken en bijhorende kabels is een belangrijke voorwaarde voor de duurzame ontwikkeling van de windenergiesector én het behoud van een duurzame, economisch gezonde, visserijsector.

De Nederlandse Vissersbond is van mening dat er momenteel een dusdanige drang is ontstaan binnen overheidsinstanties om de Noordzee "vol te bouwen", om zo aan diverse (internationale) afspraken te kunnen voldoen, waaronder het Europese Energieakkoord in relatie tot (i.r.t.) de bestaande en te realiseren windparken op zee, en de Natura2000-instandhoudingsdoelstellingen i.r.t. het behoud en de ontwikkeling van de natuur op en in zee. Echter, de belangen van de beroepsvissers worden naar onze mening te weinig erkend in de belangenafweging en realisatie van plannen in de Noordzee. De visserijsector is in alle plannen, en zeker de plannen voor de aanleg van windparken op zee, het spreekwoordelijke 'ondergeschoven kindje'.

Ecologie

De Nederlandse Vissersbond vindt dat de impact van (voorbereidende werkzaamheden voor) grootschalige windenergie op zee onvoldoende wetenschappelijk is onderzocht. Het is onzeker wat de invloed op het zeeleven en de visstand is.

Rasenberg et al. (2015) beschreef dat de algemene verwachting is dat, vanwege de harde substraten, dat wil zeggen steenstort rond de kolommen (windturbines en platforms) en de kolommen zelf, alsmede het ontbreken van sleepnetvisserij de visstand zal toenemen. Echter, deze verwachting is niet gestoeld op daadwerkelijk uitgevoerd onderzoek. Daarnaast beschreef Rasenberg et al. (2015) ook het volgende: *"geïnterviewde Britse vissers, die daadwerkelijk in de windparken hebben gevist stellen dat de kabeljauwstand zelfs is verminderd, wat zij wijten aan elektromagnetische straling van de kabels en/of lawaai van de windturbines. De zeebaars- platvis- en schaaldieren stand zou niet noemenswaardig veranderd zijn. Ook stellen zij dat de visgronden in de parken erg te lijden hebben onder een explosieve toename van zeesterren, die af zouden komen op de mossels die zich aan de kolommen hechten"*.

De bevindingen van de door Rasenberg et al. (2015) geïnterviewde Engelse vissers baart de Nederlandse Vissersbond en haar leden ernstige zorgen. Daarnaast melde Gyimesi et al. (2018) dat bij

de vismonitoring van PAWP en OWEZ echter weinig effecten aantoont van het verbod van visserij (inclusief bodem beroerende visserij) op bodemvissen in het windpark (in het bijzonder bodemvissen). Het lijkt erop dat er vooralsnog geen positief effect is van een verbod van bodem beroerende visserij in het plangebied op de vispopulatie.

Het is aangetoond dat de beoogde blijvende constructies, zijnde kabels, platforms en de windturbines, ongunstige effecten zullen hebben op het ecosysteem en, als gevolg daarvan, de visserij. Ongunstige effecten zoals voor benthische organismen zijn middels onderzoek reeds aangetoond: benthische organismen komen in kleinere hoeveelheden voor in niet bevisbare delen van zee (een bestaand gasplatform is onderzocht met als doel ook een uitspraak te kunnen doen over de toekomstig te bouwen windmolenparken) dan gebieden waar gevist wordt (Glorius et al., 2016) en de benthische soortensamenstelling in en rondom de Nederlandse windmolenparken komen nauwelijks overeen met de soortensamenstelling in en rondom Nederlandse natuurlijke riffen (Coolen et al., 2017). In het onderzoek van Coolen et al. (2017) werd een toename gevonden in het aantal soorten in en rondom windmolenparken, maar in dit onderzoek werd voornamelijk 'nieuwe' soorten aangetroffen, soorten die voorheen niet werden aangetroffen in het gebied. Er is dus sprake van verandering in de soortensamenstelling.

Naar verwachting zal een verandering in de benthische soortensamenstelling ook doorwerken in de voedselketen en kan in potentie zodoende dus ook effect hebben op de aanwezigheid van de nu aangetroffen vis/schaaldiersoorten in de windmolenparken en de directe omgeving. Hier kan uit worden gelezen dat een ingreep in het ecosysteem (verdwijnen of aanpassen van visserij en plaatsen van windturbines) grote gevolgen kan hebben voor het ecosysteem. De effecten zijn in tegenstelling tot wat doorgaans wordt verondersteld niet positief voor de 'originele' aanwezige (doel)soorten. Zo melde Gyimesi et al. (2018) bijvoorbeeld dat bij een onderzoek met gezenderde tongen (de tong/*Solea solea* is voor de Nederlandse demersale visserij een van de meest belangrijke soort) er geen kraamkamerfunctie van het OWEZ park kon worden aangetoond (Winter et al. 2010, van Hal et al. 2012).

De Nederlandse Vissersbond uit haar zorg over de visbestanden van de doelsoorten waarop de Nederlandse vissersvloot momenteel commercieel vist in de Noordzee en Waddenzee. Momenteel is er te weinig bekend over de effecten van windparken of bijbehorende constructies op zee op het bestaande ecosysteem en de daarin voorkomende, gezonde, visbestanden. Initiële onderzoeken die reeds zijn uitgevoerd tonen aan dat er een aanmerkelijke kans is dat de plaatsing van windparken in zee op termijn effect zal, dan wel kan, hebben op de samenstelling van diverse soorten binnen het ecosysteem. De Nederlandse Vissersbond is dan ook van mening dat in het kader van het 'voorzorgsbeginsel' nader onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek dient plaats te vinden, nu te veel onduidelijk is aangaande de impact op het ecosysteem. En indien nodig dienen door de exploitanten van windparken maatregelen te worden genomen om significant negatieve effecten op het ecosysteem te mitigeren.

In opdracht van Rijkswaterstaat heeft Deltares onderzoek gedaan naar de mogelijke systematische effecten van grootschalige windparken. Het onderzoek toont aan dat de schaalvergroting in offshore wind voor 2030 en zelfs nog meer voor 2050 in de Zuidelijke Noordzee op zeer fundamentele manieren invloed zal hebben op het functioneren ervan. Offshore wind op grootschalig niveau heeft direct effect op wind en golven (Boon et al., 2018). Gezien het feit dat vissers volledig afhankelijk zijn van getij, stroming en watertemperaturen, uit de Nederlandse Vissersbond haar bezorgdheid over deze fundamentele veranderingen in het ecosysteem wanneer windparken op grootschalig niveau actief worden. Ter illustratie kunt u in bijlage 2 een versimpelde illustratie vinden van de effect-keten benadering zoals opgesteld door Boon et al. (2018) van offshore windmoleneffecten vanuit verschillende factoren waaruit het ecosysteem van de Noordzee bestaat.

Een langere tijd worden er al zorgen gebaat over de geluidsproductie tijdens werkzaamheden ten behoeve van het realiseren van windmolenparken. Als voorbeeld refereren we naar een artikel in Vroege Vogels met een interview van dhr. W. Verboom en de schokkende titel: "Windmolenparken in zee catastrofaal voor vissen en zeezoogdieren" (Vroege Vogels, 2005). De verontrustende beweringen welke dhr. Verboom aanhaalt in dit interview zorgt er voordat de Nederlandse Vissersbond zich nader heeft verdiept in dit onderwerp. De Nederlandse Vissersbond wil er op wijzen dat door de promotie (deel)onderzoeken van zowel gedragsbioloog dhr. Errol Neo en geluidsdeskundige dhr. Özkan Sertlek nieuwe inzichten zijn verkregen in de gevolgen van geluid op een ecosysteem. Dit is zeker van belang gezien het feit dat er maar een beperkte hoeveelheid aan onderzoeksgegevens naar het effect van geluid op onderwaterleven beschikbaar is. De beroepsvisserij pleit voor nader onderzoek naar het mogelijk onbedoeld verstoren of verjagen van vissen door middel van geluid in het geplande tracé wel overwogen wordt meegenomen in de besluitvorming. Wat zijn de effecten van geluid bij plaatsing van de windturbines op zee? Wat zijn de effecten van het geluid van de draaiende windturbines en de bijbehorende trillingen van de turbines richting de zeebodem? Het zijn relevante vragen waarop vooralsnog geen sluitende antwoorden gegeven zijn.

Neo et al. (2015) constateerde in een onderzoek dat zeebaarzen zich naar enige tijd herstelden naar hun normale zwemgedrag en dat ze gewend leken te raken aan de geluiden. Opmerkelijk was wel dat de vissen eerder wenden aan een harder geluid dat langdurig werd afgespeeld dan aan een zachter geluid met pauzes (Neo et al., 2015). Na elke pauze leken de vissen telkens weer te schrikken van het geluid (Neo et al., 2015). Dit onderzoek bevestigt dat we met menselijke perceptie snel een verkeerde interpretatie kunnen maken zonder degelijk onderzoek. Dit zou betekenen dat de onderwater geluidseffecten (zeker met de toenemende scheepsverkeer op kleiner deel van Noordzee) mogelijk sterker zijn dan nu vaak wordt verondersteld en het onderzoek van Sertlek et al. (2016) had dit mogelijk beter inzichtelijk kunnen maken. Want het onderzoek van Sertlek et al. (2016) leverde een belangrijke bijdrage aan het in modellen vatten van geluidverspreiding wat van belang is voor het voorspellen van effecten.

De beroepsvisserij heeft te maken met diverse natuurbeschermingsregels en daartoe behorende wetgeving. Het wordt steeds lastiger om de benodigde vergunningen op basis van de Wet natuurbescherming (Wnb-vergunningen) te verkrijgen. De beroepsvissers hebben te maken met vele kritische (ecologische) eisen waaraan zij moeten voldoen en hier werken de vissers met zorg aan mee. Daarom wil de beroepsvisserij, een activiteit welke al eeuwenlang plaatsvindt op de Noordzee, voorkomen dat er negatieve effecten optreden op het ecosysysteem van de Noordzee en aangrenzende wateren, voortkomend uit dit windenergieproject. Zeker als eventuele negatieve gevolgen in de toekomst worden gebruikt om de beroepsvisserij (wederom) verder in te perken vanwege cumulatieve effecten.

Evenals het plan 'Net op zee Ten noorden van de Waddeneilanden' dient de beroepsvisserij ook (periodiek) vergunningen aan te vragen voor de beroepsmatige visserijactiviteiten die zij uitvoert. Hierbij dienen Passende Beoordelingen geschreven te worden, waarbij o.a. de effecten van de visserijactiviteiten dienen te worden gecumuleerd met de effecten van overige (reeds bestaande/gegunde) activiteiten binnen het Noordzee- en Waddengebied. Gelet op het feit dat dit voorbereidende werkzaamheden zijn voor het uiteindelijke beoogde doel van deze activiteit (realisatie windmolenparken) zullen de grootschalige en blijvende activiteit omvat, in combinatie met de eventuele negatieve effecten op het ecosysteem van deze activiteit, is de verwachting dat het verkrijgen van de benodigde vergunningen voor de beroepsvisserij zullen worden bemoeilijkt.

Onderzoek

Samengevat betekent één en ander dat het aangewezen gebied *"onbruikbaar/minder bruikbaar"* is voor visserij groter is dan enkel de windmolenparken zelf. Daarnaast zijn concrete alternatieve mogelijkheden voor de visserij in Nederlandse windmolenparken beperkt en niet goed in de praktijk

getest (Rasenberg et al., 2015). Het is van groot belang dat er meer en gedegen onderzoek wordt verricht naar de gevolgen op het ecosysteem d.m.v. het plaatsen van windmolenparken en aanverwant is er gericht onderzoek benodigd naar de opties voor doorvaart en medegebruik. Zo ligt het in de verwachting dat de visserij op krabben en kreeften in windparken op zee wellicht rendabel kan worden, maar ook dit is afhankelijk van diverse randvoorwaarden (Rasenberg et al., 2015). Tegelijkertijd wordt door de meeste vormen van medegebruik de doorvaartmogelijkheid belemmert (Bolman et al., 2019). Zo is het noodzakelijk om (meer) rekening te houden met de belangen van de demersale sleepnetvisserij aangezien deze groep vissers de meeste hinder en bijbehorende (financiële) schade ondervindt van de windparken op zee.

Ondanks alle consultaties de afgelopen jaren stelt de Nederlandse Vissersbond dat het belang van de beroepsvisserij en dat van het ecosysteem te weinig erkend en meegenomen is in de plannen. De visserijsector voelt zich dan ook niet serieus genomen en de betrokkenen hebben onvoldoende gevoel bij de verliezen die door deze beroepsgroep geleden worden. De visserij is gebaat bij een gezond ecosysteem en aantasting ervan dient te worden voorkomen.

De kansen van de visserij zijn afhankelijk van de kennis van welke organismen goed gedijen in deze nieuwe ecosysteem. Daarom dienen er opnames te worden gedaan wat betreft de impact en de gevolgen van de installaties op het mariene milieu inclusief de visbestanden. Daarnaast is het voor het aanvragen van diverse vergunningen, onder andere op basis van de Wet natuurbescherming, voor visserij-activiteiten zeer belangrijk om te weten wat de cumulatieve effecten zijn van diverse activiteiten op zee. Hiervoor zijn de gezamenlijke effecten van diverse activiteiten op zee voornamelijk belangrijk voor vogelbestanden. Daarom zou de Nederlandse Vissersbond graag zien dat deze cumulatieve effecten nader worden onderzocht.

Plaatsing kabels

De Nederlandse Vissersbond is van mening dat de nog te ontwikkelen en te realiseren windparken op zee geplaatst moeten worden in gebieden die weinig worden bevist. Het plaatsen van de kabels zal rijke visgronden doorkruizen. Doordat de plaatsing van kabels onmisbaar is voor de realisatie van het windpark zal de Nederlandse Vissersbond graag willen zien dat er gekozen wordt voor de tracé met de minste impact op visserij, namelijk het tracé waarbij de minste visgronden worden doorkruist. Zoals eerder aangegeven, zijn het hoofdzakelijk de drie tracés die verbonden kunnen worden met het station in Burgum bedreigend voor de garnalenvisserij. Het tracé 'Midden-oost Oost' richting station Eemshaven is voor de garnalenvisserij het meest aannemelijk en zou het minst hinder opleveren gezien al bestaande routes met kabels worden gebruikt.

Aansluitend streeft de Nederlandse Vissersbond ernaar dat de kabels op voldoende diepte worden gegraven. De visserijsector heeft in het verleden vaker zorgen geuit over kabels van windmolenparken die bloot komen te liggen op de bodem van de Noordzee, omdat netten eventuele schade zouden kunnen aanrichtingen aan deze kabels. Zo stelde TenneT in het verleden bij het ontwerpbesluit "Net op zee Hollandse Kust (noord) en Hollandse Kust (west Alpha)" het volgende hierover: "Dat kabels niet bloot komen te liggen is ook het belang van TenneT. Blootliggende kabels kunnen makkelijker beschadigen, door o.a. noodankers, visnetten en gezonken afval. TenneT kiest daarom voor een begraafdiepte die in principe geen onderhoud vergt gedurende de levensduur van de kabels. Ook geldt er vanuit de Waterwet een verplichte begraafdiepte met daarbij een monitorings- en herstelverplichting". We hopen dat ook tijdens deze werkzaamheden TenneT ervoor kiest om de kabels op voldoende diepte in de zeebodem te willen gaan plaatsen, waarbij het de voorkeur geniet om dit op minimaal drie meter diepte te plaatsen. Aanvullend is het voor de beroepsvisserij van belang dat de werkzaamheden in een korte tijd gebeuren i.v.m. overlast, door middel van verstoring doelsoorten en fysieke verstoring van vismogelijkheden bijvoorbeeld door kabels of werktuigen. Wij pleitten daarom voor een korte periode, gezamenlijk geen meerdere kwartalen/jaren duurt, voor het legen en daadwerkelijk ingraven van de kabels.

Daarnaast blijft de Nederlandse Vissersbond bezorgd over de gevolgen van de toekomstig te realiseren windmolenparken en meer specifiek ten aanzien van de gevolgen van windmolenparken op de beroepsvisserij die in de directe omgeving plaatsvindt. Duidelijk is dat het ecosysteem in de voormalige visgronden en directe omgeving zal gaan veranderen met deze nieuwe *"kunstwerken"* en aanverwant de beperkingen van de visserijactiviteiten rondom de windparken.

Tot slot

In de recentelijke bezwaarperiode van ontwerpbesluiten voor "Net op zee Hollandse Kust (noord) en Hollandse Kust (west Alpha)" waarbij dezelfde werkzaamheden worden uitgevoerd als voor dit project, is naar onze mening te weinig aandacht geschonken aan de belangen van de beroepsvisserij. In de beschikbare diverse documenten werd slechts zeer beperkt gerefereerd aan de belangen van de beroepsvisserij en blijkt dat de beroepsvisserij van ondergeschikt belang werd geacht. De visserijsector heeft aangegeven zich zorgen te maken over een mogelijk negatief effect voor de visvangst. Gedurende dat ontwerpbesluit had TenneT aangegeven: "dat de periode van aanleg relatief kort is en dat het ruimtebeslag van de werkzaamheden klein is. Er kan gesproken worden van geen tot een zeer klein effect op de visvangst". Echter wordt hier vergeten dat deze werkzaamheden ten dienste staan van de plaatsing van de gehele windmolenparken en moeten deze werkzaamheden als onlosmakelijk één geheel worden beschouwd. Wij hopen dat middels deze brief de wensen van de beroepsvisserij wel worden gehoord.

Wij gaan ervan uit dat we u voldoende hebben geïnformeerd omtrent het belang van visserij door middel van deze zienswijze. Wij willen als belanghebbende worden gekend in de verdere besluitvorming en zouden eventueel graag nadere mondelinge toelichting van deze zienswijze willen geven. Mocht u naar aanleiding van deze brief vragen hebben, dan kunt u contact opnemen met mevr. , via telefoonnummer of per e-mail . Ik vertrouw erop dat u onze zienswijze serieus in overweging neemt. Bij voorbaat dank voor uw medewerking en in afwachting van uw antwoord.

Met vriendelijke groeten,

NEDERLANDSE VISSERSBOND

Referenties

Bolman, B., Boon, A., Maarse, M., Roetert, T., Schouten, J.J. en Vergouwen, S., 2019. Verkenning toekomstig medegebruik windparken. Deltares rapport *11203133-002-ZKS-0007*

Coolen, J.W.P., van der Weide, B., Cuperus, J., van Moorsel, G., Blomberg, M., Faasse, M., Bos, O.G. en Lindeboom, H. J. Chapter 6: BENTHIC BIODIVERSITY ON OLD PLATFORMS, YOUNG WIND FARMS AND ROCKY REEFS, onderdeel van thesis verslag: Coolen, J.W.P. North Sea Reefs. Benthic biodiversity of artificial and rocky reefs in the southern North Sea 203. PhD thesis, Wageningen University & Research, Wageningen, NL, 2017. DOI 10.18174/404837.

Boon, A.R., Caires, S., Wijnant, I.L., Verzijlbergh, R., Zijl., F., Schouten, J.J., Muis, S., van Kessel, T., van Duren, L. en van Kooten, T., 2018. Assesment of system effects of large-scale implementation of offshore wind in the southern North Sea. Deltares rapport *1202792-002-ZKS-0006*

Glorius, S., van Hal, R., Kaag, K., van der Weide, B., Chen, C., van Kooten, T., 2016. Benthic development around a gas platform in the North Sea - a small scale closure for fisheries; A trait based approach. Wageningen, Wageningen Marine Research (University & Research centre), Wageningen Marine Research report C121/16, pp: 422.

Gyimesi, A.E.L., Rebolledo, B., Kleyheeg-Hartman, J.C., de Jong, J.W., Teunis, M., Didderen, K., Boonman, M., Schutter M. en Fijn R.C., 2018. Achtergronddocument ten behoeve van MER en PB windenergiegebied Hollandse Kust (noord). Kavel V en VI: vogels, vleermuizen, vissen en benthos. Bureau Waardenburg Rapportnr. 18-068. Bureau Waardenburg, Culemborg.

Lindeboom, H. J., Kouwenhoven, H. J.,Bergman, M.J.N., Bouma, S., Brasseur, S., Daan, R., Fijn, R.C., de Haan, D., Dirksen, S., van Hal, R., Hille Ris Lambers, R., ter Hofstede, R., Krijgsveld, K.L, Leopold, M. en Scheidat, M., augustus 2011. Short-term ecological effects of an offshore wind farm in the Dutch coastal zone; a compilation. IOP Publishing Ltd, Environmental Research Letters, Volume 6, Nummer 3.

Rasenberg, M., Smith, S., Turenhout, M. Taal, K. (2015) Vissen in windmolenparken: inventarisatie van de (on)mogelijkheden. IMARES Rapport [C030/15]

Van Hal R., B. Couperus, S. Fassler, S. Gastauer, B. Griffioen, N. Hintzen, L. Teal, O. van Keeken, E. Winter, 2012. Monitoring- and Evaluation Program Near Shore Wind farm (MEP-NSW) - Fish community. IMARES Report C059/12 OWEZ_R_264_T1_20121215_final_report_fish.

Vroege vogels, 3 juli 2005. Windmolenparken in zee catastrofaal voor vissen en zeezoogdieren. Artikel ten behoeve van interview met Wim Verboom, link: https://vroegevogels.bnnvara.nl/nieuws/windmolenparken-in-zee-catastrofaal-voor-vissen-en-zeezoogdieren.

Winter, H.V., G. Aarts & O.A. van Keeken 2010. Residence time and behaviour of sole and cod in the Offshore Wind farm Egmond aan Zee (OWEZ). Report number OWEZ_R_265_T1_20100916. Imares Wageningen UR.

Bijlage 1 Ruimtegebruik Noordzee

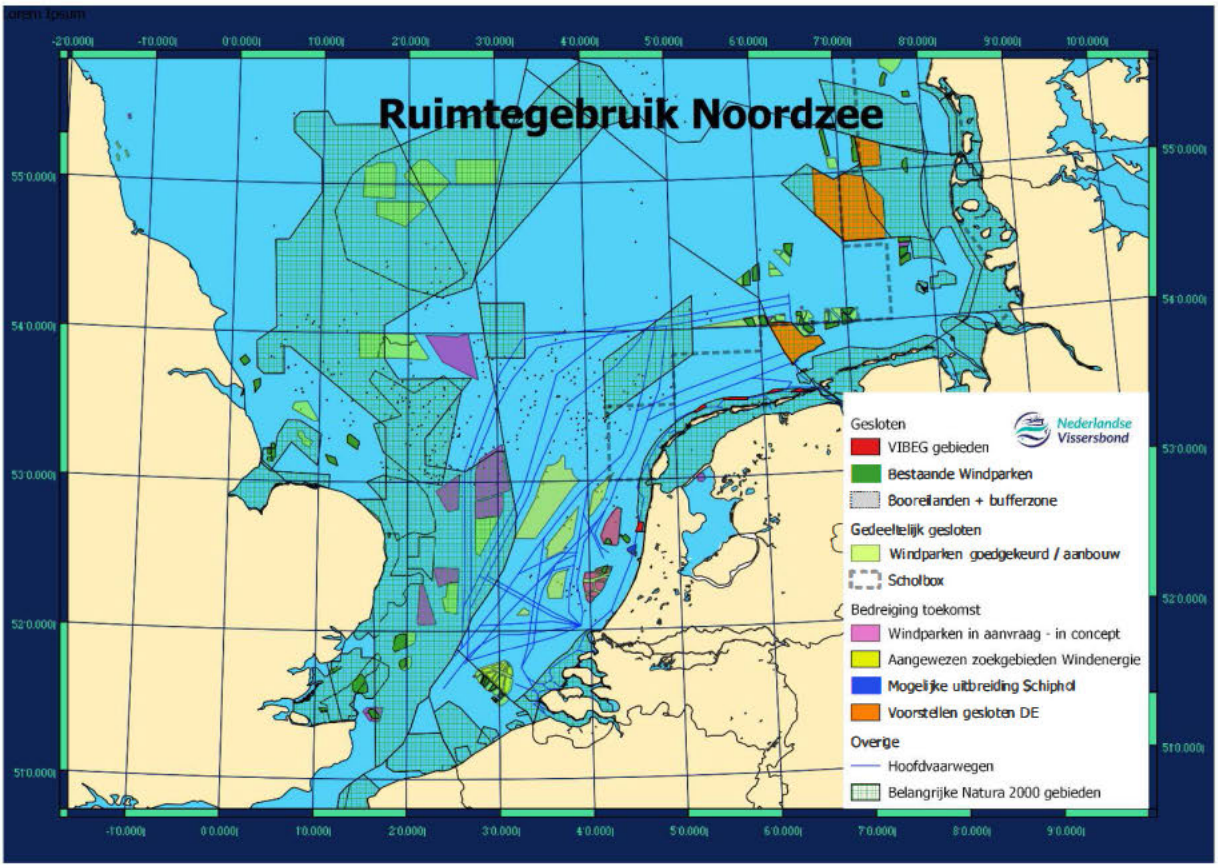

Bijlage 2 Systematische effecten van grootschalige implementatie van offshore windparken

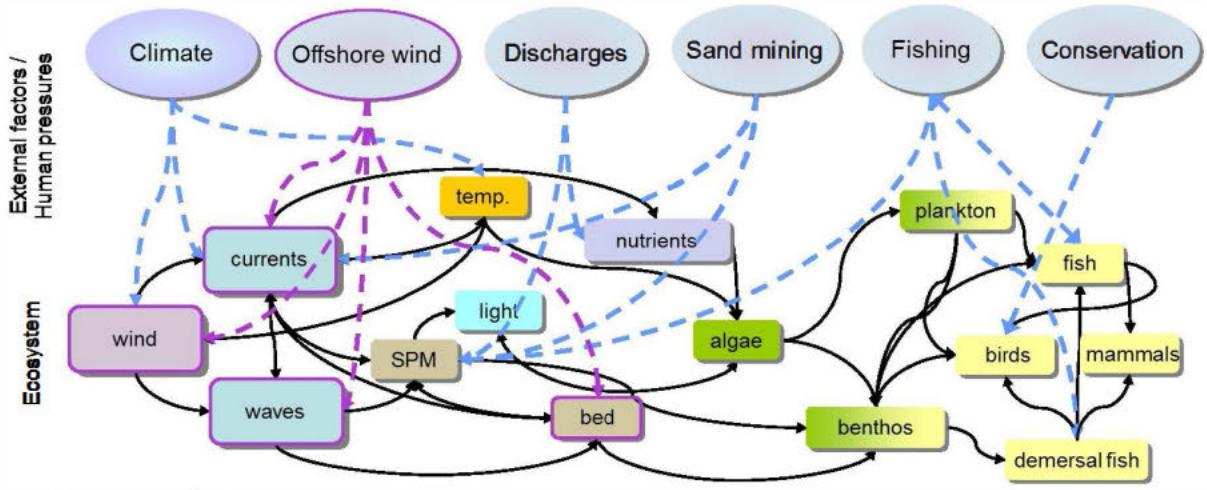

BRON: Boon et al., 2018.

Referenties

Bolman, B., Boon, A., Maarse, M., Roetert, T., Schouten, J.J. en Vergouwen, S., 2019. Verkenning toekomstig medegebruik windparken. Deltares rapport *11203133-002-ZKS-0007*

Coolen, J.W.P., van der Weide, B., Cuperus, J., van Moorsel, G., Blomberg, M., Faasse, M., Bos, O.G. en Lindeboom, H. J. Chapter 6: BENTHIC BIODIVERSITY ON OLD PLATFORMS, YOUNG WIND FARMS AND ROCKY REEFS, onderdeel van thesis verslag: Coolen, J.W.P. North Sea Reefs. Benthic biodiversity of artificial and rocky reefs in the southern North Sea 203. PhD thesis, Wageningen University & Research, Wageningen, NL, 2017. DOI 10.18174/404837.

Boon, A.R., Caires, S., Wijnant, I.L., Verzijlbergh, R., Zijl., F., Schouten, J.J., Muis, S., van Kessel, T., van Duren, L. en van Kooten, T., 2018. Assesment of system effects of large-scale implementation of offshore wind in the southern North Sea. Deltares rapport *1202792-002-ZKS-0006*

Glorius, S., van Hal, R., Kaag, K., van der Weide, B., Chen, C., van Kooten, T., 2016. Benthic development around a gas platform in the North Sea - a small scale closure for fisheries; A trait based approach. Wageningen, Wageningen Marine Research (University & Research centre), Wageningen Marine Research report C121/16, pp: 422.

Gyimesi, A.E.L., Rebolledo, B., Kleyheeg-Hartman, J.C., de Jong, J.W., Teunis, M., Didderen, K., Boonman, M., Schutter M. en Fijn R.C., 2018. Achtergronddocument ten behoeve van MER en PB windenergiegebied Hollandse Kust (noord). Kavel V en VI: vogels, vleermuizen, vissen en benthos. Bureau Waardenburg Rapportnr. 18-068. Bureau Waardenburg, Culemborg.

Lindeboom, H. J., Kouwenhoven, H. J.,Bergman, M.J.N., Bouma, S., Brasseur, S., Daan, R., Fijn, R.C., de Haan, D., Dirksen, S., van Hal, R., Hille Ris Lambers, R., ter Hofstede, R., Krijgsveld, K.L, Leopold, M. en Scheidat, M., augustus 2011. Short-term ecological effects of an offshore wind farm in the Dutch coastal zone; a compilation. IOP Publishing Ltd, Environmental Research Letters, Volume 6, Nummer 3.

Rasenberg, M., Smith, S., Turenhout, M. Taal, K. (2015) Vissen in windmolenparken: inventarisatie van de (on)mogelijkheden. IMARES Rapport [C030/15]

Van Hal R., B. Couperus, S. Fassler, S. Gastauer, B. Griffioen, N. Hintzen, L. Teal, O. van Keeken, E. Winter, 2012. Monitoring- and Evaluation Program Near Shore Wind farm (MEP-NSW) - Fish community. IMARES Report C059/12 OWEZ_R_264_T1_20121215_final_report_fish.

Vroege vogels, 3 juli 2005. Windmolenparken in zee catastrofaal voor vissen en zeezoogdieren. Artikel ten behoeve van interview met Wim Verboom, link: https://vroegevogels.bnnvara.nl/nieuws/windmolenparken-in-zee-catastrofaal-voor-vissen-en-zeezoogdieren.

Winter, H.V., G. Aarts & O.A. van Keeken 2010. Residence time and behaviour of sole and cod in the Offshore Wind farm Egmond aan Zee (OWEZ). Report number OWEZ_R_265_T1_20100916. Imares Wageningen UR.

Bijlage 1 Ruimtegebruik Noordzee

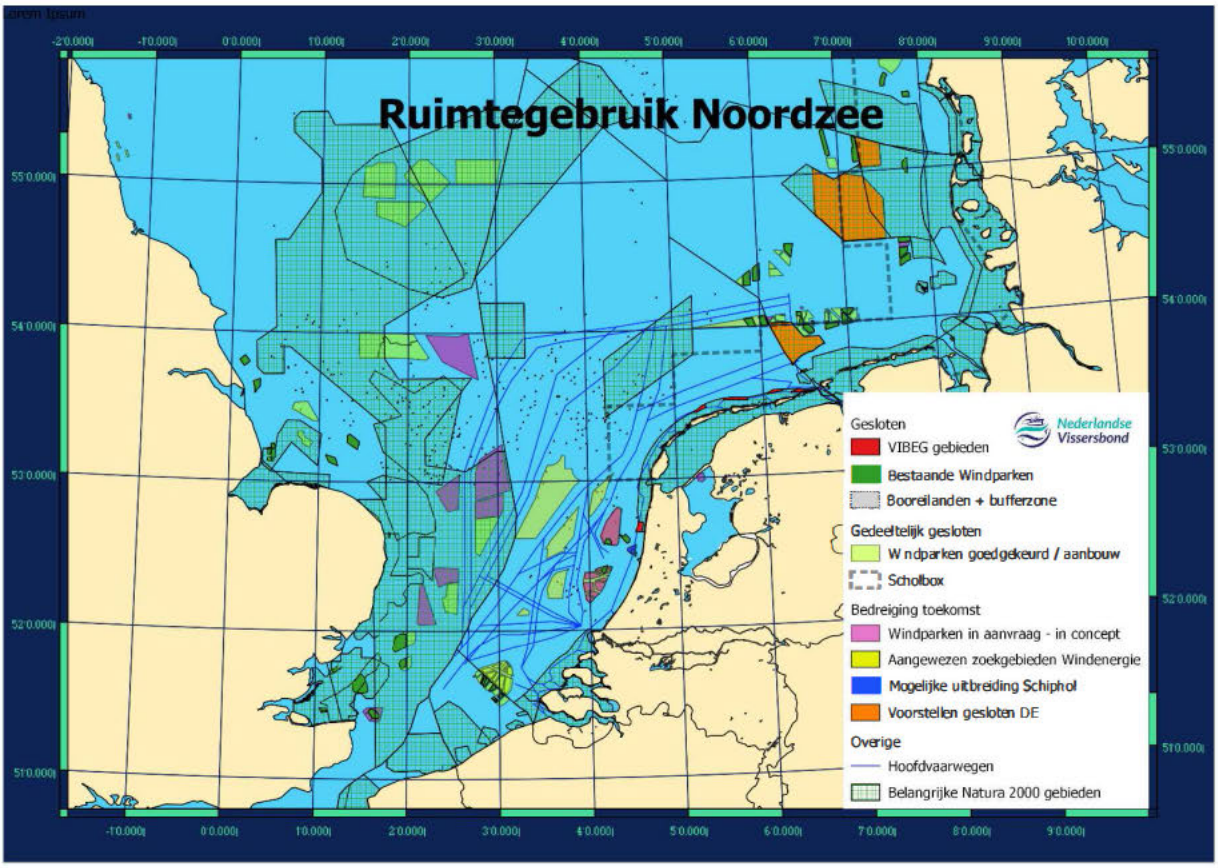

Bijlage 2 Systematische effecten van grootschalige implementatie van offshore windparken

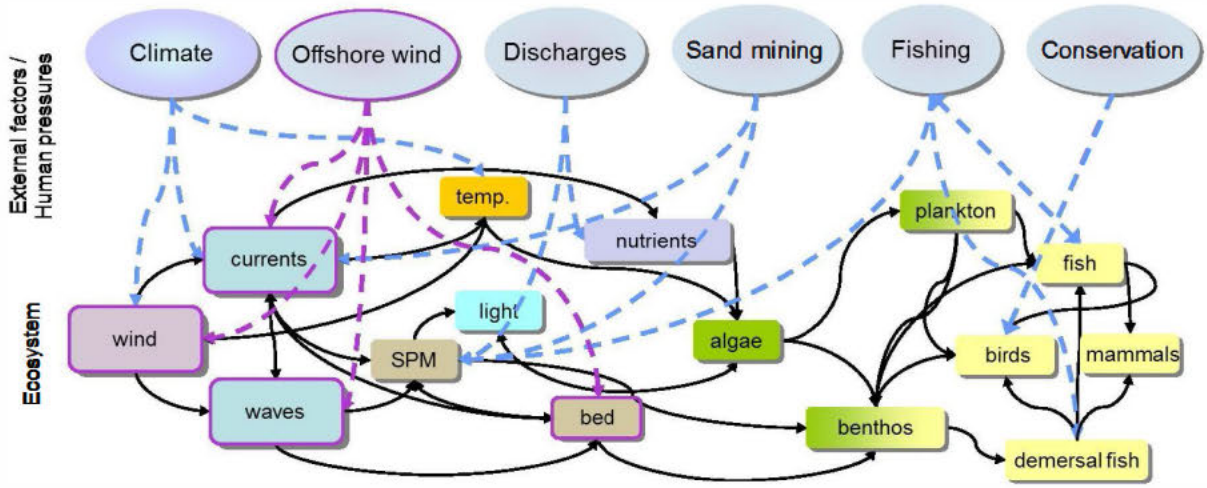

BRON: Boon et al., 2018.

Verzonden: Vrijdag 26 juni 2020 07:49
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat: Amstelveenseweg 760
Huisnummer: 760
Postcode: 1081 JK
Woonplaats: AMSTERDAM
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Organisatie
Organisatie: Buitengaats C.V.

Welk effecten uit de IEA vindt u het meest belangrijk voor de keuze van een voorkeursalternatief en waarom?
zie bijlage

Welke aanvullende informatie, die van belang is voor de keuze van een voorkeursalternatief, kunt u ons nog geven?
zie bijlage

Heeft u nog overige suggesties of opmerkingen?
zie bijlage

Reactie

Bureau Energieprojecten
Inspraakpunt Net op zee Ten noorden van de Waddeneilanden
Postbus 248
250 AE Voorschoten

BUITENGAATS C.V.
AMSTELVEENSEWEG 760
1081 JK AMSTERDAM
THE NETHERLANDS
TEL: +31 (0)20 7230000
INFO@GEMINIWINDPARK.NL
WWW.GEMINIWINDPARK.NL

IBAN: NL34ABNA0500634505
VAT: 8238.69.817.B.01
KVK: 01177150

Inzake: Zienswijze Integrale Effecten Analyse Net op zee Ten noorden van de Waddeneilanden

Amsterdam, 25 juni 2020

Geachte heer, mevrouw,

Gemini waardeert het voortraject inclusief de verschillende informatiebijeenkomsten in voorbereiding op de publicatie van de Integrale Effecten Analyse Net op zee Ten noorden van de Waddeneilanden (TNW).

Middels deze zienswijze bevestigt Gemini haar positie die zij zowel tijdens de verschillende informatiebijeenkomsten inzake TNW als in haar zienswijze op de Concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau d.d 7 November 2019 reeds onder de aandacht heeft gebracht.

Kort samengevat zijn dit de volgende punten:

1. Gemini wil graag dat haar export kabels niet gekruist worden door de export kabels voor TNW; indien onvermijdelijk alleen onderlangs kruisen.
2. Gemini wil dat er een minimale afstand van 500 meter zal worden gerespecteerd tussen haar exportkabels en de nog aan te leggen exportkabels voor TNW.
3. Gemini betwijfelt sterk of er in de Eemsgeul ruimte is voor twee additionele exportkabels voor TNW (zie ook punt 1 en 2).
4. Gemini is bezorgd over de mogelijke toename van congestie in Eemshaven indien gekozen wordt om hier het extra windpark TNW aan te sluiten.

Gerelateerd aan bovenstaande eisen (specifiek punt 2 en 3) geldt als richtlijn voor het ontwikkelen van een vergunbare kabelroute dat wanneer de afstand tussen kabels en/of leidingen kleiner is dan 500 meter er overleg dient plaats te vinden om tot een nabijheids- en/of kruisings overeenkomst te komen. In dit kader heeft er op 4 februari en op 16 maart overleg plaatsgevonden, met vertegenwoordigers van TenneT, Witteveen+Bos en Gemini. Hierin werd aan Gemini gepresenteerd

dat in tracéalternatief Eemshaven Oost over een lengte van 31 kilometer de afstand tot de Gemini exportkabels minder is dan 500 meter.

In deze overleggen heeft Gemini aangegeven dat gezien de risico's die samenhangen met de grote lengte van het tracé waarin er niet aan de 500 meter eis kan worden voldaan het op dit moment niet verantwoord is een nabijheidsovereenkomst aan te gaan, of een intentie daartoe uit te spreken. Wel heeft Gemini aangegeven bereid te zijn om in gesprek te blijven indien het tracéalternatief Eemshaven Oost zodanig wordt aangepast dat de afstand tussen de exportkabels van Gemini en TNW (uitzonderderingen daargelaten) groter wordt dan 500 meter.

In de Integrale Effecten Analyse – op pagina 66 onder kopje "Eemshaven Oost" – wordt gemeld: "*Voor dit tracéalternatief is het sluiten van nabijheidsovereenkomsten met andere kabel- en leidingbeheerders noodzakelijk. De haalbaarheid hiervan is niet vanzelfsprekend*". Gemini is van mening dat deze beschrijving onvoldoende recht doet aan de conclusie uit de hierboven genoemde overleggen tussen TenneT, Witteveen+Bos en Gemini.

Gemini is van mening dat de Integrale Effecten Analyse moet reflecteren dat de haalbaarheid van een nabijheidsovereenkomst met Gemini voor het (aan Gemini voorgestelde) tracéalternatief Eemshaven Oost niet verantwoord is, en verzoekt dan ook om dit standpunt in acht te nemen bij de besluitvorming ten aan zien van het voorkeursalternatief.

Gemini is graag bereid tot een nadere toelichting op bovenstaande zienswijze. Tot slot wordt het zeer op prijs gesteld wanneer Gemini ten aanzien van de verdere gang van zaken op de hoogte wordt gehouden.

Hoogachtend,

Buitengaats C.V. en ZeeEnergie C.V., hierbij vertegenwoordigd door Buitengaats Management B.V. en ZeeEnergie Management B.V., op hun beurt vertegenwoordigd door,

Verzonden: Maandag 29 juni 2020 22:09
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Organisatie
Organisatie:
Mede namens:

Welk effecten uit de IEA vindt u het meest belangrijk voor de keuze van een voorkeursalternatief en waarom?
De kabel moet niet door landbouwgronden. De bodem wordt volledig verstoord.
Het bodemleven wordt helemaal kapot gemaakt en de structuur van de gevoelige gronden zal worden vernietigd.
De warmte die vrijkomt is ook een groot probleem, want er zal dan geen vorst meer in de grond komen die we gebruiken als natuurlijke bestrijdings-methode.
De verzilting speelt ook een belangrijke rol in deze.
Er zal eeuwig schade zijn.

Welke aanvullende informatie, die van belang is voor de keuze van een voorkeursalternatief, kunt u ons nog geven?
Wij verbieden dat de kabel door onze landbouwgronden wordt gelegd om bovenstaande redenen. De gronden liggen ten noorden van Warffum en Usquert en rond Den Andel.
Als alternatief, de kabel aanleggen door zee of langs de dijk door het Wad. Dat is technisch goed mogelijk, dat heb ik ook in de webinar toegelicht.
Ook kunt u gronden gebruiken die al van de overheid zijn bv. Wegen. Weg eruit kabel erin weg erover!

Heeft u nog overige suggesties of opmerkingen?
Bij het aanleggen door landbouwgrond zal per perceel al het materiaal geheel gezuiverd moeten worden. De fytosanitaire eisen van onze landbouwproducten zijn zo hoog dat het niet te permitteren is dat machines van het ene naar het andere perceel gaan. Vervoer moet dan per helikopter?
Ieder perceel heeft z'n eigen voorgeschiedenis, vandaar deze eis.
Ons dringend advies door de (wadden)zee de kabel aanleggen. Evenals advies van LTO.

Reactie

Verzonden: Dinsdag 30 juni 2020 17:04
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres: i
Als: Organisatie
Organisatie:

Welk effecten uit de IEA vindt u het meest belangrijk voor de keuze van een voorkeursalternatief en waarom?
Wanneer het tracé Eemshaven west wordt verkozen tot het voorkeurstracé wordt er ons inziens onvoldoende afgewogen wat de effecten van de bekende verziltings-vraagstukken kennis-leemtes zullen zijn op de lange termijn van het doorkruiste akkerbouwgebied en daarmee het vestigingsklimaat in de regio. Omdat grondwater en oppervlakte water zich niet per perceel gedragen, zullen de effecten van het totale bodem- en water systeem van een dergelijke ingreep van het hele Hogelandster landbouwgebied in kaart gebracht moeten worden, en daarmee een afweging gemaakt worden of dat op basis van de aanwezige kennisleemte een acceptabele keuze is. Er wordt op een aantal ingestuurde reacties op eerdere documentatie van het project gesproken over het vergoeden van alle op te lopen schade vanuit TenneT bij realisatie van het tracé, waarbij wij de kanttekening willen plaatsen dat de grootte van deze schade niet te overzien is op basis van de verziltings-kennis die er momenteel is. Wat wel duidelijk is dat op basis van de bovengenoemde materie deze schade een aanzienlijke aard betreft, zowel in tijd als ruimte. Daarnaast moet niet vergeten worden dat mn. de pootaardappel- en uien teelt zeer sterk negatief wordt beïnvloed door aanwezige verzilting, en daarmee het huidige vestigingsklimaat voor veel logistiek aanverwante bedrijvigheid in het gebied negatief wordt beïnvloed.

Welke aanvullende informatie, die van belang is voor de keuze van een voorkeursalternatief, kunt u ons nog geven?
Het realiseren van een kabel-tracé naar de Eemshaven lijkt ons inziens de meest voor de hand liggende optie, gezien de diverse recente ontwikkelingen in- en rond de Eemshaven en de toekomst-bestendigheid van een dergelijke verbinding. Het te kiezen tracé zal ons inziens grotendeels over het wad plaats moeten hebben, waarbij we van mening zijn dat het gebied direct achter de aanwezige rijsdammen als zeer goed alternatief te zien voor het kruisen van de Waddenzee zelf, met de omschreven effecten op vertroebeling (tracé Eemshaven midden) en een reeds drukke kabel-straat (tracé Eemshaven oost) tot gevolg. Door te kiezen voor het gebied direct achter de aanwezige rijsdammen is het herstel van het veelal pionierende- bio-systeem gewaarborgd; een nog ontwikkelend bio-systeem is sneller hersteld van een dergelijke ingreep dan een reeds gevestigd bio-systeem, zoals bij de reeds aanwezige kwelders al het geval is. Dit punt van voortvaren pionierings-herstel is reeds ook

benoemd in de IEA rond de Friese Centrale as, waarbij de herstellende natuur rond deze nieuwe verbinding een minder grote impact heeft als realisatie in een reeds gevestigd-biosysteem.

Heeft u nog overige suggesties of opmerkingen?
zie verder bijgesloten bijlage

Reactie

29 juni 2020

Betreft: Reactie op IEA en bijbehorende MER fase I, aangaande project Net op zee Ten noorden van de Waddeneilanden

Geachte heer/mevrouw,

Via deze weg willen wij graag onze reactie geven op de Integrale Effecten Analyse (IEA) van de negen voorkeurstracés van het te realiseren kabel /leidingen netwerk voor het project Net op zee Ten noorden van de Waddeneilanden. Met interesse hebben wij deelgenomen aan de online informatiebijeenkomst op 16 juni jl. Via deze weg willen wij graag onze zorgen uiten over de belangrijkheid van een aantal effecten in de opgestelde IEA. In onderstaande uiteenzetting doen wij u onze reactie tegemoet.

Als agrariërs zijn we zeer bezorgd over het aspect verziltingsrisico's van onze landbouwgronden wanneer er delen van het te kiezen tracé over hoogwaardige akkerbouwgronden worden gerealiseerd, wat in het tracé Eemshaven West over een zeer lange afstand het geval is. Het doorkruisende gebied heeft een rijke historie van mn. pootaardappel en ook uien teelt, beide teelten welke zeer gevoelig zijn voor enige mate van verzilting van zowel bodem als beschikbaar oppervlaktewater. Deze beide gewassen zijn veelal de arbeidsintensieve teelten welke zorg dragen voor een goed vestigingsklimaat van diverse logistieke aanverwante bedrijven en arbeidsplaatsen (mechanisatie, logistiek, handel en advies). Het gevaar op verzilting van de landbouwgrond wordt in de IEA benoemd, en wij zijn van mening dat de kennisleemte, welke in de uitgevoerde MER fase 1 (blz. 50, paragraaf 6.4.1) wordt benoemd, onvoldoende op waarde wordt geschat in de totale integratie van de effecten van de verschillende tracés.

Het feit dat er op perceelniveau nog onvoldoende kennis is over verzilting wordt aangereikt in deze MER (zoals beschreven op blz. 61), maar hierbij gesteld dat er wel een gebieds overschrijdend beeld is van de verziltingseffecten wordt deze kennis leemte verder niet in acht genomen in de verdere IEA. Echter, kent de verziltingsproblematiek een aantal grote kennislakken welke ons inziens te groot zijn om op welk schaalniveau dan ook een uitspraak te kunnen doen over de mate van effect door een dergelijke menselijke ingreep op de mate van verzilting. Allereerst moet er een duidelijk onderscheid gemaakt worden voor verzilting van de vruchtbare klei gronden an sich, en de verzilting van het oppervlakte water in de regio. De vruchtbare klei wordt door de veranderde zoet zout waterlens in het grondwater in een bepaalde mate veranderd qua structuur, bewerkbaarheid, draagkracht en daarmee de vruchtbaarheid. De grote vraag is echter a) hoe groot deze verandering is, en b) wat de tijdelijkheid is van deze verandering, en daarmee wat is het totale effect op de gewasgroei onder verschillende omstandigheden (zowel weer als gewas stadium invloeden) op deze veranderde zoet zout waterlens van de klei gronden (zie o.a. v. Staveren, 'Verzilting van landbouwgronden in Noord Nederland in het perspectief van ... klimaatsverandering (2012, blz. 16), 'Plan van Aanpak regie verzilting Noord Nederland' (Programma naar een Rijke Waddenzee, febr. 2019, slide 8). Daarnaast geeft ook de verzilting van het aanwezige oppervlakte water nog meer bijkomende onbekendheden. In hoeverre is verzilting van dit oppervlakkig beschikbare water van tijdelijke aard?, in hoeverre is er adaptatie mogelijk middels actieve bemaling of doorspoeling met zoet water en daarnaast; in hoeverre is een vergrote inzet van deze vorm van doorspoeling gewenst in de nabije toekomst van klimaatverandering en de kosten en zoet

waterbeschikbaarheid vraagstukken bij mn. de waterschappen? Dit zijn vraagstukken waarvoor geen pasklare antwoorden zijn, maar waarbij de gevolgen voor de sterk vertegenwoordigde akkerbouwsector in het gebied zeer drastisch zullen zijn.

In de IEA wordt er daarnaast gesproken over de afte wegen keuzes qua aanleg technieken, welke op verschillende manieren het risico op verzilting zouden kunnen verlagen. Het is een belangrijk aspect om tijdens de aanleg het risico op het optrekken van de zoutwaterlens te minimaliseren. Echter, moet ook het blijvende en lange termijn effect van de aanwezigheid van een dergelijke structuur in de grond niet worden vergeten, zo zal de inrichting van aanwezige drainage moeten worden aangepast op alle betreffende percelen, wat een blijvend effect heeft op de verziltings risico's op het betreffende perceel en daarmee op het regionale water beheersysteem. Wanneer de meest ideale diepte, afstand en richting van drainage niet langer kan worden gerealiseerd in het betreffende perceel door toedoen van de aanwezige leiding structuur zal er een blijvend negatief effect zijn van deze veranderde drainage structuur met de hierboven genoemde permanente gevolgen. Ons inziens mag er niet te eenvoudig voorbij gegaan worden aan de zwaarte van dit effect op het te kiezen tracé.

Wanneer het tracé Eemshaven west wordt verkozen tot het voorkeurstracé wordt er ons inziens onvoldoende afgewogen wat de effecten van de bekende verziltings vraagstukken kennis leemtes zullen zijn op de lange termijn van het doorkruiste akkerbouwgebied en daarmee het vestigingsklimaat in de regio. Omdat grondwater en oppervlakte water zich niet per perceel gedragen, zullen de effecten van het totale bodem en water systeem van een dergelijke ingreep van het hele Hogelandster landbouwgebied in kaart gebracht moeten worden, en daarmee een afweging gemaakt worden of dat op basis van de aanwezige kennisleemte een acceptabele keuze is. Er wordt op een aantal ingestuurde reacties op eerdere documentatie van het project gesproken over het vergoeden van alle op te lopen schade vanuit TenneT bij realisatie van het tracé, waarbij wij de kanttekening willen plaatsen dat de grootte van deze schade niet te overzien is op basis van de verziltings kennis die er momenteel is. Wat wel duidelijk is dat op basis van de bovengenoemde materie deze schade een aanzienlijke aard betreft, zowel in tijd als ruimte. Daarnaast moet niet vergeten worden dat mn. de pootaardappel en uien teelt zeer sterk negatief wordt beïnvloed door aanwezige verzilting, en daarmee het huidige vestigingsklimaat voor veel logistiek aanverwante bedrijvigheid in het gebied negatief wordt beïnvloed.

Het realiseren van een kabel tracé naar de Eemshaven lijkt ons inziens de meest voor de hand liggende optie, gezien de diverse recente ontwikkelingen in en rond de Eemshaven en de toekomst bestendigheid van een dergelijke verbinding. Het te kiezen tracé zal ons inziens grotendeels over het wad plaats moeten hebben, waarbij we van mening zijn dat het gebied direct achter de aanwezige rijsdammen als zeer goed alternatief te zien voor het kruisen van de Waddenzee zelf, met de omschreven effecten op vertroebeling (tracé Eemshaven midden) en een reeds drukke kabel straat (tracé Eemshaven oost) tot gevolg. Door te kiezen voor het gebied direct achter de aanwezige rijsdammen is het herstel van het veelal pionierende bio systeem gewaarborgd; een nog ontwikkelend bio systeem is sneller hersteld van een dergelijke ingreep dan een reeds gevestigd bio systeem, zoals bij de reeds aanwezige kwelders al het geval is. Dit punt van voortvaren pionierings herstel is reeds ook benoemd in de IEA rond de Friese Centrale as, waarbij de herstellende natuur rond deze nieuwe verbinding een minder grote impact heeft als realisatie in een reeds gevestigd biosysteem.

Tot zover onze reactie op de IEA van de negen voorkeurstracés van de te realiseren kabel /leidingen netwerk voor het project Net op zee Ten noorden van de Waddeneilanden, waarin wij het effect van de zeer ongewenste en daarnaast ook totaal onoverzienbare gevolgen van verzilting een duidelijk gewicht mee willen geven waaraan niet zomaar voorbij gegaan mag worden bij het kiezen van het gewenste voorkeurstracé.

Hopend onze reactie met kracht te hebben mogen verwoorden.

Met vriendelijke groet,

Verzonden: Dinsdag 30 juni 2020 19:39
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat: Stationsstraat
Huisnummer: 18
Postcode: 9285 NH
Woonplaats: BUITENPOST
Telefoonnummer:
E-mailadres: gemeente@achtkarspelen.nl
Als: Organisatie
Organisatie: Gemeente Achtkarspelen

Reactie

www.achtkarspelen.nl

achtkarspelen
GEMEENTE

Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
T.a.v.
Postbus 20401
2500 EK S-GRAVENHAGE

bezoekadres Stationsstraat 18, 9285 NH Buitenpost
postadres Postbus 2, 9285 ZV Buitenpost

Dossiernummer	:	Z2020-03105
Stuknummer	:	S2020-14537
Behandeld door	:	
Email	:	Gemeente@achtkarspelen.nl

Uw brief van	Uw kenmerk	Bijlage	Verzenddatum
			30 juni 2020

Onderwerp
Zienswijze Integrale Effectenanalyse Net op Zee TNW

Geachte

Op 8 juni 2020 heeft u de Integrale Effectenanalyse (IEA) Net op Zee ten noorden van de Wadden ter inzage gelegd. Gedurende 4 weken staat de mogelijkheid om in een zienswijze onze opvattingen hierover te geven.

Naast deze formele mogelijkheid om een reactie te geven op het IEA heeft de minister van Economische Zaken en Klimaat de 13 direct betrokken overheidsinstanties gevraagd om hem van advies te dienen. Het door de 13 betrokken bestuurders geformuleerde concept-regioadvies zal onze gemeente ter besluitvorming voorleggen aan de gemeenteraad op 17 september a.s.

Vooruitlopend daarop maken wij met deze brief ook gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen.

In het IEA zijn 10 tracé alternatieven onderzocht op de thema's Milieu, Omgeving, Techniek, Kosten en Toekomstvastheid. De gemeente heeft de resultaten van het IEA bekeken en komt daarbij tot de volgende reactie.

Algemeen
Ons college is relatief laat geïnformeerd over dit project en wij hebben vanuit die achterstand een kritische houding aangenomen ten aanzien van de trafolocatie Westkern bij Kootstertille. Op basis van uw informatievoorziening die o.a. op 11 juni jl. aan de gemeenteraad is gegeven, hebben wij het gevoel qua informatievoorziening wel te zijn aangehaakt. Toch zullen wij uitermate kritisch blijven voor wat betreft een transformatorstation bij Kootstertille.

t 14 0511 f (0511) 54 81 10
e gemeente@achtkarspelen.nl

BIC-code bank B.N.G., Den Haag
IBAN NL50 BNGH 0285 0001 01

Wij realiseren ons ook dat de IEA een inventarisatie van verschillende onderzoeken en effecten vormt die voor dit project in beeld zijn gebracht. Een duidelijke richting voor besluitvorming is daarmee ook niet direct herleidbaar. Ook om die reden zullen wij kritisch dit proces blijven volgen en reageren wij nu op het IEA.

Milieu en Omgeving

Wij vragen aandacht voor de invloed van een transformatorstation op het nationaal landschap De Noardlike Walden, de natuurwaarden en invloed op de aanwezige recreatie voor de drie onderzochte transformatorlocaties bij Burgum. Wij vinden die invloed zodanig dat er sprake zal zijn van een onherstelbare aantasting van de natuurwaarden en het landschap. Meer specifiek voor Westkern maken wij ons grote zorgen voor de leefomgeving in Kootstertille en de maatschappelijke weerstand die wij hier bespeuren.

- Omwonenden

Wat wij missen in de Integrale effectenanalyse bij de thema's milieu en omgeving is een vergelijking van stationslocaties qua aantal 'gehinderden'. Vanuit de directe omgeving van de onderzochte locatie Westkern, Kootstertille maar ook door de direct omliggende dorpen, Jistrum Noardburgum en Burgum horen we heel veel bezorgde reacties.
Geredeneerd vanuit de belangen van onze inwoners zouden wij in de conclusie van de Integrale effectenanalyse een meer richtinggevende waardering van de verschillende aansluitlocaties op prijs stellen. Een goede indicatie daarvoor zou gevonden kunnen worden in het kwantificeren van het aantal gehinderden in een straal van 6 kilometer rond het aansluitpunt.

- Laagfrequent geluid (Lfg)

In de IEA wordt op juiste wijze de zorg van de aanliggende omwonenden en bedrijven voor het Laagfrequent geluid aangehaald. Waar de zorg niet wordt weggenomen is te wijten aan het volgende. Vanwege het ontbreken van een wettelijke norm is in dit stadium nog geen onderzoek uitgevoerd naar de gevolgen van Lfg. De uiteindelijke keuze van de minister voor het Voorkeursalternatief zal dus plaatsvinden zonder een inhoudelijke beoordeling van de effecten voor dit specifieke geluidgebied. Het ontbreken van een wettelijke norm maakt dat de gevolgen worden doorgeschoven naar de Mer fase 2 die sec voor het voorkeursalternatief wordt uitgevoerd. Omdat er dan geen weg terug is, achten wij het wenselijk dat deze IEA alsnog wordt aangevuld met de effecten van Laagfrequent geluid voor de drie stationslocaties, dan wel dat in ieder geval gekwantificeerd inzicht wordt gegeven in het aantal betrokken omwonenden die hiervan gevolgen zullen ondervinden.

Toekomstvastheid

Tot slot spreken wij onze zorg uit voor de mogelijke gevolgen voor de netcapaciteit wanneer de aansluiting van het windpark in Burgum zal plaatsvinden. Nu al is in het in Fryslân ontzettend moeilijk voor de netbeheerders om duurzame initiatieven aan te sluiten op het elektriciteitsnet. Vanuit dat oogpunt onderschrijven wij de conclusie in de IEA dat vanuit dit thema de Eemshaven de meest logische aansluitlocatie is.

Vervolg

Wij kunnen u meedelen dat wij ingenomen zijn met de geboden mogelijkheid om als de dertien overheidsorganen een zogenaamd regio advies aan de minister te mogen uitbrengen. Het concept regioadvies, dat door alle deelnemende organisaties eensluidend is voorbereid zullen wij besluitvormend op 17 september aan de gemeenteraad voorleggen. Wij hopen met de onderbouwing van het definitieve IEA, dat de minister dit advies over zal nemen.

Met vriendelijke groet,

burgemeester en wethouders van Achtkarspelen,

de secretaris/directeur a.i.,
J.B.R. Wijma

de burgemeester,
mr. O.F. Brouwer

Verzonden: Woensdag 1 juli 2020 20:52
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters: T.
Straat: Lavendelheide
Huisnummer: 9
Postcode: 9202 PD
Woonplaats: DRACHTEN
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Organisatie
Organisatie: LTO Noord

Welk effecten uit de IEA vindt u het meest belangrijk voor de keuze van een voorkeursalternatief en waarom?
Zie tevens de aandachtspunten uit de brieven over :
- landbouw als volwaardig belang duiden (zes agrarische waarden, waaronder verzilting), uitwerken en wegen in het afwegingskader voorafgaand aan het VKA (het staat nergens beschreven dat dat niet kan, voor een project van 800 miljoen tot 1 miljard is niet uit te leggen aan grondeigenaren dat er geen uitgebreide uitwerking is van de agrarische waarden voorafgaand aan het VKA. De tracés zijn zonder de uitwerking van de impact voor landbouw niet goed te vergelijken. Gezien de 28 km van de Westelijke route en 8 km van de Oosterlijke route door landbouwgrond een legitieme vraag.
- VKA : aanlanding Eemshaven Oost en daarna over het haventerrein of boren onder de haven door.
- de risico's voor verzilting en het voorkomen ervan dienen uitgewerkt en begroot te worden (voorafgaand aan het VKA) om de tracés beter vergelijkbaar te maken
- voor landbouw dient er in de begroting rekening gehouden te worden met een volledige horizontale boring over de tracés (voorafgaand aan het VKA) en opgenomen te worden in de begroting (aanlegmethode).
- de specificaties/onderbouwing van de onderdelen van de begroting behorende bij de tracés dienen inzichtelijk en openbaar te zijn op een goede vergelijking/controle op de juistheid ervan te maken
- vooraf proces-en projectafspraken maken (voorafgaand aan het VKA)
- uitgangspunten en bouwstenen met belangenorganisaties vooraf samen opstellen
- de uitleg/toelichting van de IEA aan grondeigenaren

Welke aanvullende informatie, die van belang is voor de keuze van een voorkeursalternatief, kunt u ons nog geven?
De uitwerking van de zes agrarische waarden voorafgaand aan het voorkeurstracé.
De toevoeging en uitwerking van het criterium "agrarische waarden"aan het afwegingskader voor het minst bezwaarlijke tracé voor landbouw (in het afwegingskader staan vaak alleen criteria zoals landschappelijke- en cultuurhistorische waarde, Natura 2000, weidevogels, grondwater, archeologie en bebouwing, maar niet het landbouwbelang benoemd zoals doorsnijding weiden en akkergrond-zettingsgevoeligheid-ziektedruk-huis en of veldkavel).

Heeft u nog overige suggesties of opmerkingen?
LTO Noord wil geen algemene antwoorden meer op de eerder gestelde vragen in de twee zienswijzen in een verzamelde reactienota maar op elke vraag een goede onderbouwde en gemotiveerde reactie van het bevoegd gezag. LTO Noord verzoekt het Bureau Energieprojecten opnieuw elke vragen in de zienswijzen 03119 en 00919 goed onderbouwd en gemotiveerd te beantwoorden. De vorige beantwoording voldeed niet (te algemeen en vragen zijn niet beantwoord). Het is niet meer van deze tijd de vragen in algemene zin en niet volledig weg te schrijven in een algemene reactienota. Een grondeigenaar heeft hier recht op gezien hij/zij degene is die op bedrijfsniveau geconfronteerd wordt met de gevolgen van leidingentracés.

Reactie

Land- en Tuinbouw Organisatie Noord

Vestiging Drachten

Gemeente Het Hogeland
T.a.v. de gemeenteraad
Postbus 26
9980 AA UITHUIZEN
Via mail: gemeente@hethogeland.nl

Telefoonnummer:	Datum: 29 juni 2020	Referentie:	01520/gr/tw nv
Faxnummer:		Bijlage:	reactie LTO Noord op inhoud en proces Tennet

Betreft: **Reactie LTO Noord op het Regio-advies**

Geachte Raadsleden,

Langs deze weg wil de Land en Tuinbouworganisatie (LTO) Noord, met het oog op de belangen van haar leden in de gemeente Het Hogeland een reactie geven op het Regio advies en het proces en inhoud bij Tennet over de aanlanding van net op zee ten noorden van de Waddeneilanden.

LTO Noord: windmolenpark Noordzee aansluiten via Eemshaven-Oost
Sluit de windmolens op de Noordzee aan via Eemshaven Oost op de hoogspanningsverbinding en trek de kabel door via het haventerrein naar het hoogspanningsstation. Bij de Eemshaven zijn twee varianten in beeld: één aan de westkant en één aan de oostkant. De lengte van het landtracé van Eemshaven Oost is ruim acht kilometer en van Eemshaven West ruim achtentwintig kilometer. LTO Noord pleit hiermee duidelijk voor de Oostroute met aanleg door het haventerrein of onder de haven door. Dit tracé houdt het beste rekening met de landbouwbelangen; het vermijdt de hoogwaardige landbouwgrond met pootaardappelen, uien, peen, bieten, bloembollen en granen.
Deze voorkeur sluit (deels) aan bij het Regio advies dat aangeeft dat het tracé Eemshaven Oost het beste rekening met de lokale belangen. De risico's voor de Waddenzee en het Waddengebied zijn bij deze variant het geringst en ingrepen in waardevolle landbouwgrond wordt voorkomen.

A. De conclusie op de concept Regio-advies is:

1. de toezeggingen zijn boterzacht
2. de belangen voor landbouw te weinig concreet vertaald (in uitgangspunten en bouwstenen)
3. liggen in een gestelde richting vast (zonder inspraak en keuze voor landbouw) en
4. geven/bieden geen garanties

B. Inleiding (bladzijde 1)

De inhoudelijke onderbouwing van dit advies is geleverd door de Integrale Effect Analyse (IEA) en de informatie van TenneT uit het participatieproces. Het concept regioadvies is gecontroleerd op inhoudelijke juistheid door zowel TenneT als Witteveen & Bos (opsteller van de IEA).

Reactie LTO Noord

1. Er is geen sprake van onafhankelijke controle als Tennet en Witteveen & Bos het concept regioadvies heeft gecontroleerd. Dat klinkt als "wij van wc eend adviseren wc eend".
2. LTO Noord stelt een onafhankelijke controle voor door een derde partij.

C. Voorkeurstracé (bladzijde 3)

Uit de tracéalternatieven resteren na deze trechtering Vierverlaten West, Eemshaven West en Eemshaven Oost. Deze drie alternatieven overwegend, houdt tracé Eemshaven Oost het beste rekening met onze lokale belangen. De risico's voor de Waddenzee en het Waddengebied zijn bij deze variant het geringst en ingrepen in waardevolle landbouwgrond wordt voorkomen. Tennet en het ministerie van EZK geven inmiddels duidelijk aan dat dit tracé sterk onwenselijk is, mede vanwege de technische complexiteit en de lastige vergunbaarheid. Omdat de regiopartijen de Eemshaven als logische aanlandlocatie beschouwen, kan wat de regiopartijen betreft tracé Eemshaven West als voorkeursalternatief worden overwogen op voorwaarde dat Tennet en het ministerie van EZK rekening houden met randvoorwaarden die hieronder worden toegelicht. Tracé Vierverlaten West is hierbij een terugvaloptie voor Eemshaven West onder deze zelfde voorwaarden, maar ligt voor de regiopartijen niet voor de hand.

Reactie LTO Noord

1. Er is geen agrariër die belang heeft bij aanleg van een leidingtracé in landbouwgebied. LTO Noord is voor het zoveel als mogelijk beperken van de invloed van ondergrondse kabels op de agrarische bedrijven en agrarische structuur. Aanlanding in de Eemshaven en daarna over het haventerrein of onder de haven door is voor wat landbouw betreft het voorkeursalternatief (VKA).
2. Om voor landbouw het "minst bezwaarlijke tracé" te kunnen duiden hoort landbouw uitgewerkt en toe gevoegd te worden aan het afwegingskader en dient het criterium 'agrarische waarden' uitgewerkt te worden. LTO Noord bedoelt hiermee nader onderzoek binnen het criterium "agrarische waarden" naar de zes landbouwkundige aspecten:
   a. tracélengte in landbouwgrond
   b. tracélengte in akkerbouwgrond
   c. bodemopbouw i.r.t. herstel
   d. tracélengte huiskavels
   e. plantenziekten
   f. verziltingsrisico
3. LTO Noord vindt de onderbouwing en motivering om als voorkeur de westelijke route uit te spreken weinig onderbouwd (technisch complex en lastig vergunbaar), voor het deel op land hoort daar de complete uit werking van de agrarische waarden bij.
4. Er wordt te makkelijk van uitgegaan dat de verzilting mitigeerbaar is. Daarvan is geen bewijs omdat eerder gevraagd onderzoek door LTO Noord aan Tennet over het kwantificeren van verzilting ontbreekt.
5. De IEA geeft aan dat Eemshaven Oost onder voorwaarden goed vergunbaar is, als er bij de aanleg rekening wordt gehouden met de gesloten periode op het wad (artikel 2.5 en zeehondenligplaatsen).

D. Een gedragen gebiedsproces (bladzijde 3)

Het is belangrijk om te realiseren dat de partijen die mogelijk negatieve effecten ondervinden van de aanleg van het net, veelal te maken hebben met andere opgaven. Denk aan de landbouw, een belangrijke sector bij locatie Eemshaven, waar momenteel ook opgaven als het stikstofdossier en verzilting een rol spelen. Door samen met alle belanghebbenden te verkennen hoe de negatieve effecten het beste kunnen worden gemitigeerd of gecompenseerd, richten we ons op het behoud van draagvlak. Dit kan door belanghebbenden die schade ondervinden in het gebiedsproces een belangrijke rol te geven en te laten meedenken, dan wel meebepalen hoe compensatie of mitigatie vorm krijgt. Wij denken graag samen met de minister na over scenario's waarin samen werking met de regio kan plaatsvinden, waarbij de inzet van de ambtelijke organisaties een rol speelt. Daarnaast maakt een analyse van het benutten van koppelkansen met bestaande Rijksprogramma's hier onderdeel van uit.

Reactie LTO Noord

1. Het belang van agrariërs is het voorkomen van een negatief effect van verzilting en op welke wijze dat kan. Niet hoe de negatieve effecten van verzilting het beste kunnen worden gemitigeerd en gecompenseerd, acceptatie van negatieve effecten is een stap te ver. LTO Noord stelt voor dat het voorkomen van negatieve effecten onderdeel wordt van het regio advies.

E. Een gebiedsfonds (bladzijde 3)

Om de ideeën die voortvloeien uit het gebiedsproces te kunnen realiseren, zijn er middelen nodig. Wij stellen dit voor in de vorm van een gebiedsfonds, wat de mogelijkheid biedt om effectief en met draagvlak te werken aan de negatieve effecten. Het gebiedsfonds wordt door het Rijk en TenneT gevuld met een substantieel bedrag gebaseerd op besparingen van het niet kiezen voor Eemshaven Oost. De uitgangspunten van het fonds worden samen met belanghebbenden en regiopartijen vormgegeven. We denken hierbij aan de volgende doelen:

a. Het fonds is ondersteunend aan het gebiedsproces;
b. Het fonds stelt belanghebbenden in het gebied in staat te werken aan verduurzaming en verlaging van CO2 uitstoot.

Het verbeteren van de ontsluiting van het lokale energienetwerk is hierbij een aandachtspunt. Het wordt opgezet als compensatiefonds. Hiermee kan onder andere gewerkt worden aan een duurzaam agrarisch toekomst perspectief in het kader van de verzilting. Verzilting van het grondwater is een autonome ontwikkeling die in het gebied optreedt en zal worden versterkt door de aanleg van een hoogspanningskabel, in het bijzonder in de eerste zes kilometers vanaf de kust. Met dit fonds kan een start gemaakt worden met de transitie naar landbouw die beter om kan gaan met verzilting. Tevens kan het aanwezige zoetwateraanvoersysteem vanuit het IJsselmeer met dit fonds effectiever worden benut.

Reactie LTO Noord

1. Het woord "draagvlak" komt vaak in de tekst voor, zo ook hier. LTO Noord verstaat onder draagvlak een gebiedsproces met grondeigenaren op het niveau van een werkgroep landbouw en niet op het niveau van informatieavonden met (alleen) ambtelijke organisaties die tevens betrokken zijn bij het verlenen van de benodigde vergunningen.
2. Onduidelijk is wat een substantieel bedrag is, daarnaast is het bedrag gebaseerd op de besparing van het niet kiezen voor Eemshaven Oost. LTO Noord vraagt om een eerlijke vergelijking inclusief de duiding van de landbouwbelangen. De vraag is wat de westelijke route kost als er rekening wordt gehouden bij een volledige boring over 28 km en de kosten van de verzilting in kaart worden gebracht. LTO Noord ziet dan zo geen besparing van de westelijke route t.o.v. de oostelijke route.
3. In het thema kosten van de IEA wordt aangegeven dat Eemshaven West (875 miljoen euro) in de midden categorie valt en Eemshaven Oost (985 miljoen euro) in de duurste categorie, een verschil van 110 miljoen. LTO Noord stelt dat de begroting van Eemshaven West niet correct is omdat er geen rekening met de belangen van de landbouw is gehouden. Landbouw heeft in de brieven/zienswijzen als uitgangspunt /bouwstenen gesteld de kosten van verzilting te kwantificeren en voor de hele route uit te gaan van een gestuurde boring i.p.v. een open ontgraving. Er wordt nu gerekend met een boring van slechts 9 km en 19 km open ontgraving. LTO Noord stelt dat rekening houdende met de belangen van de landbouw een volledige boring over 28 km in de begroting van de westelijke route alsmede de kwantificering van het eerder aan Tennet verzochte verziltingsrisico beter vergelijkbaar maakt en hoe de kosten van de westelijke en oostelijke route zich dan tot elkaar verhouden.
4. Daarnaast is het "ingerekende" voordeel van 110 miljoen (waarbij geen rekening is gehouden met een volledige boring en de kosten voor de schade van verzilting) voor belanghebbenden gekoppeld aan duur zaamheid (Wie bepaalt wat de definitie hiervan is?). Ook wordt er bij voorbaat een keuze voor de landbouw gemaakt (er is geen keuze meer voor de belanghebbende) door het "ingerekende" voordeel te koppelen/te merken aan (1) verduurzaming en verlaging van de CO_2 uitstoot, (2) een compensatiefonds voor duurzaam agrarisch toekomstperspectief in het kader van de verzilting voor een transitie naar landbouw die beter om kan gaan met verzilting. LTO Noord verstaat onder de transitie het voorkomen en mitigeren van verzilting, de indruk is dat overheden meer aan zilte landbouw denken. LTO Noord vindt dat agrariërs zelf mee dienen te kunnen denken over de uitgangspunten en bouwstenen van een gebiedsfonds zodat er ook wat te kiezen valt. Tot slot (3) wordt het fonds gekoppeld aan het zoetwatersysteem vanuit het IJsselmeer. De garantie voor zoet water uit het IJsselmeer hangt af van meerdere factoren en organisaties (Rijkswaterstaat, Provincies, Waterschappen). LTO Noord stelt dat het derhalve niet opportuun is dit gebiedsfond vanuit de beide provincies te koppelen aan het zoetwatersysteem van het IJsselmeer.

F. Beschikbaar stellen HDD-boringen (bladzijde 4)

Wij vinden het belangrijk dat horizontale boringen worden overwogen indien lokale belangen daarmee gediend zijn. Het is aan belanghebbenden en bevoegde gezagen om te bepalen of en waar HDD boringen het beste kunnen worden ingezet.

Reactie LTO Noord

1. Leg het voorkeurstracé gebundeld naast bestaande infrastructuur aan. Dat is ook voor de landbouw de minst bezwaarlijke wijze en heeft de voorkeur voor de landbouw. Ook biedt bundelen de mogelijkheid tot gebruik van openbare grond. LTO Noord verzoekt, en waar mogelijk, leidingen in openbare grond aan te leggen om de overlast voor agrariërs zoveel als mogelijk te beperken. Het tracé Marnezijl Oudehaske (110 kV) toont aan dat daar de aanleg voor 90% in openbare grond plaatsvindt en hiermee een serieus te onderzoeken optie is.
2. Daarnaast is de keuze om te boren (in plaats van een open ontgraving) thans alleen gekoppeld aan de aan wezigheid van bestaande infrastructuur of natuur. Als het gaat om infrastructuur en natuur wordt er geboord en als het landbouwgrond is wordt gekozen voor de goedkoopste oplossing. Daar wil de landbouw vanaf, en stelt de ladder van voorkeur voor, die houdt in: aanleg in openbare grond, horizontale gestuurde boringen in agrarische grond, ploegen in agrarische grond en als laatste de open ontgraving in agrarische grond.
   Bij de westelijke route wordt gerekend met slechts 9 km aan gestuurde horizontale boringen, tegemoet komend aan het landbouwbelang is 28 km reëel.
3. Een open ontgraving leidt tot aanzienlijk meer effecten op de grondwaterstand en daarmee tot verzilting en uiteindelijk landbouwopbrengsten. Daarnaast heeft een open ontgraving een verstorend effect op het ondiepe bodemprofiel, lozing van bemalingswater en beschadiging van drainagesystemen. De vraag is ook of boren zoveel duurder is dan een open ontgraving. LTO Noord heeft geen inzage gehad van een calculatie. Vanuit de techniek geldt dat beide aanlegmethodes uitvoerbaar zijn. Boringen lijken een kortere aanlegperiode en minder ruimtebeslag te vergen.
4. Daarnaast wordt gesteld dat horizontale boringen worden overwogen indien lokale belangen daarmee gediend zijn. Wie bepaalt wanneer er een lokaal belang wordt gediend en wat is hierbij het afwegingskader?
5. Ook wordt gesteld dat het aan belanghebbende en bevoegde gezagen is om te bepalen of en waar HDD boringen het beste kunnen worden ingezet. LTO Noord vraagt zich af welke belanghebbende (landbouw) mee kan beïnvloeden, wie het laatste woord heeft en hoe de besluitvorming over de keuze van de aanlegmethode is.

G. Noord-Groningse kuststrook behouden als hoogwaardige landbouwgebied (bladzijde 4)

Het toekomstperspectief voor de Noord Groningse kuststrook is landbouw. We willen dit gebied behouden als hoogwaardig landbouwgebied. Dat houdt tevens in dat we voorkomen dat er sprake is van natuurcompensatie vanuit dit project die een bedreiging kan vormen voor het toekomstperspectief van de boeren in dit landbouw gebied.

Reactie LTO Noord

1. Hier wordt gesproken over het voorkomen van natuurcompensatie terwijl bij punt 6 de mee koppelkansen natuurontwikkeling en verduurzaming landbouw staan vermeld. Deze twee bewegingen zijn in tegenstelling met elkaar en in de ogen van LTO Noord niet met elkaar te verbinden of er wordt bij punt 6 natuurontwikkeling buitendijks bedoeld. LTO Noord stelt als dat zo bedoeld wordt, het ook zo op te schrijven.

H. Bijlage I: locatie-specifieke randvoorwaarden (bladzijde 6)

Naast de algemene randvoorwaarden stellen wij enkele randvoorwaarden die specifiek van toepassing zijn op de drie tracéalternatieven.

<u>Eemshaven Oost</u>

Voortplantingsperiode zeehonden: bij het aanleggen van tracéalternatief Eemshaven Oost kan het voorkomen dat de ligplaatsen van zeehonden in de voortplantingsperiode worden verstoord. Om dit te voorkomen, hechten wij belang aan de mogelijkheid om tijdens de aanlegfase de voorplantingsperiode volledig te vermijden.

Eemshaven-West

- Verzilting landbouwland: van alle tracés is Eemshaven-West het tracé met de langste doorkruising van landbouwgrond. Een netaansluiting heeft negatieve gevolgen (verzilting) voor de kwaliteit van het landbouwareaal. Deze effecten zijn niet volledig te mitigeren. Randvoorwaarden bij deze variant zijn ten minste financiële compensatie en nauwkeurige monitoring van getroffen landbouwgebieden, maar moeten nog voor de volledigheid in overleg met belanghebbenden bepaald worden.
- Aantasting kwelders: graafactiviteiten in de aanlegfase hebben mogelijk negatieve gevolgen voor bodemstructuur van het kwelderlandschap. Deze effecten moeten worden gemitigeerd, of indien niet mogelijk gecompenseerd.

Reactie LTO Noord

1. De conclusie bij Eemshaven-West is een te gemakkelijk geformuleerde conclusie. LTO Noord stelt dat het voorkomen van verzilting voorafgaand aan het mitigeren en compenseren gaat. Verder staat beschreven dat er ten minste financiële compensatie en nauwkeurige monitoring van de getroffen landbouwgebieden dient te zijn. De monitoring van de effecten verzilting is moeilijk en niemand weet precies hoe dit aan te pakken/in te richten (zie ook de discussie rondom het Lauwersmeer). De conclusie gaat voorbij aan het feit dat de werkelijkheid complexer is. Het is wijsheid door deskundigen (met draagvlak uit de sector) een handboek/leidraad op te stellen waar het ontwerp van een meetnet en monitoring (uitgangspunten en bouwstenen) aan dient te voldoen.

Nader overleg

Vanuit het landbouwbelang staat LTO Noord in het kader van het ontwikkelen van gedragen beleid, open voor nader overleg over dit thema.

Met vriendelijke groet,
de LTO Noord-afdeling

Bijlage A: Reactie LTO Noord op inhoud en proces Tennet
Op 15 april 2018 en 5 november 2019 heeft LTO Noord zienswijzen ingediend m.b.t. de belangen van landbouw. Tussentijd is er ongeveer 15 keer overleg geweest via werksessies en separate overleggen over de belangen waarbij onderstaande punten niet zijn opgepakt of waarvan de uitwerking kwalitatief niet voldoende is.

1. **Landbouwbelang in afwegingskader**
   Vanuit de MER worden standaard de aspecten bodem en water, natuur en landschap, cultuurhistorie en archeologie uitgewerkt. LTO Noord constateert dat van de negen tracévarianten er zeven over/door landbouwgrond gaan. Dat rechtvaardigt veel meer aandacht/onderzoek naar de effecten op landbouw(gronden). Landbouw hoort hiermee onderdeel te zijn in het afwegingskader. Voeg daarom het criterium "agrarische waarden" toe aan het afwegingskader om te komen tot het voor landbouw minst bezwaarlijke tracé. LTO Noord bedoelt hiermee nader onderzoek binnen het criterium "agrarische waarden" naar de zes landbouwkundige aspecten:
   a. tracélengte in landbouwgrond
   b. tracélengte in akkerbouwgrond
   c. bodemopbouw i.r.t. herstel
   d. tracélengte huiskavels
   e. plantenziekten
   f. verziltingsrisico

2. **Verzilting ernstige zaak**
   Een ander onderscheidend criterium voor de keuze van het tracé is het verziltingsrisico van de grond. Dit is nu niet gekwantificeerd door Tennet terwijl LTO Noord hier vanaf april 2018 al op aandringt. Door een boring of open ontgraving wijzigt het fragiele evenwicht van zoet zout in de landbouwgrond. Bij verzilting gaat het over het effect van de verstoring van het bodemprofiel op de zoetwaterlens. Door de verstoring van het bodemprofiel en het aan leggen van een zanddek voor de kabel wordt de afsluitende kleilaag doorbroken. Deze verstoring heeft een langdurig effect op een verminderde gewasstand. Tijdens de aanleg van de kabels is tevens de bronnering, die nodig is om de werkstrook droog te houden, van belang omdat er zout water wordt opgepompt. Verder heeft het wegpompen van water effect op de zoetwaterlenzen grenzend aan de werkstrook waardoor de strook waar zout schade optreedt mogelijk groter is dan de werkstrook. Ook is onduidelijk hoeveel tijd de zoetwaterlens nodig is om dezelfde omvang te krijgen als voor de ingreep of dat er sprake is van langdurige effecten. Omdat de landbouw functie onder druk komt te staan bij een doorsnijding van de zoetwaterlens (28 km met een zakelijk rechtstrook van 12 m en een werkstrook van 50 m), is hoe dan ook (kwalitatief en kwantitatief) onderzoek naar het effect van de verstoring van het bodemprofiel op de zoetwaterlens voor het draagvlak van de agrarische sector onmisbaar in de besluitvorming door de overheid.

3. **Andere effecten op landbouw**
   LTO Noord heeft daarnaast de zorgen geuit en vragen gesteld over warmteontwikkeling, straling (elektromagnetisch veld) en mogelijk geluid op mensen, gewassen, en GPS. Die zijn niet door Tennet beantwoord.

4. **Aanlegmethode**
   LTO Noord verzoekt de ladder van voorkeur toe te passen met als uitgangspunt de voor landbouw minst bezwaarlijke wijze betreffende het voorkeurstracé en de aanleg. De volgorde is 1) ligging in openbare grond, 2) bestuurde boringen in agrarische grond, 3) ploegen in agrarische grond en 4) open ontgraving in agrarische grond.

5. **Proces**
   Richt het proces goed in en begin met agrariërs in plaats van ermee te eindigen. Het project aanlanding van net op zee ten noorden van de wadden verdient gezien de lengte van 9 landtracés een goede inrichting van het proces (werkgroep landbouw), uitwerking van de zes agrarische waarden en beantwoording van de LTO Noord zienswijzen. Het is niet aan grondeigenaren (die uiteindelijk nodig zijn voor realisatie) uit te leggen dat er voor een project met een waarde van 800 miljoen tot 1 miljard er geen goed proces is opgezet met de uitwerking van de agrarische waarden (waaronder het risico op en het effect van verzilting) voorafgaand aan de keuze van het voorkeursalternatief (VKA) niet heeft plaatsgevonden. Voorafgaand aan het VKA en niet na de keuze van het VKA omdat zodoende het landbouwbelang dan (net als andere belangen) in het totale afwegingskader kan worden meegenomen in de keuze van een VKA.

Vestiging Drachten

Bureau Energieprojecten
Inspraakpunt NOZ Ten noorden van de Wadden
Postbus 248
2250 AE VOORSCHOTEN

Doorkiesnummer: Datum: 15 april 2018 Referentie: 01319/rn/tw av
Faxnummer:

Betreft: **zienswijze aanlanding net op zee ten Noorden van de Waddeneilanden**

Geachte heer/mevrouw,

Onlangs hebt u de kennisgeving voornemen en participatie Net op zee Ten noorden van de Waddeneilanden ter inzage gelegd. Land en Tuinbouw Organisatie (LTO) Noord wil, met het oog op de belangen van haar leden in het plangebied, reageren op dit voornemen.

In deze zienswijze komen de volgende onderwerpen aan de orde:
A) Aanlanding in de Eemshaven
B) Ladder van voorkeur bij aanlanding op landbouwgrond
C) Voorwaarden cultuurtechnische werken
D) Voor landbouw optimaal inrichten van het proces
E) Landbouw hoort onderdeel te zijn in afwegingskader
F) (Mogelijke) effecten op de agrarische bedrijfsvoering
G) Geen planologische beperkingen
H) Marktconforme tarieven en algemene bepalingen opstalrecht

A) Aanlanding in de Eemshaven.

Er is geen agrariër die belang heeft bij aanleg van een leidingtracé in landbouwgebied. LTO Noord is voor het zoveel als mogelijk beperken van de invloed van ondergrondse kabels op de agrarische bedrijven en agrarische structuur. De aanleg van tracé met een aanlanding ten westen van de Eemshaven zal directe gevolgen hebben voor de agrarische structuur en de agrarische bedrijven. Aanlanding in de Eemshaven is voor wat landbouw betreft het voorkeursalternatief (VKA) en LTO Noord wil dit ook als alternatief toegevoegd hebben en onderzocht zien. En indien aanleg in de Eemshaven niet tot de mogelijkheid kan behoren, om met een nadere en uitgebreide schriftelijke onderbouwing en motivering te komen, waarin zichtbaar en begrijpelijk is waarom niet voor deze optie kan worden gekozen.

B) Ladder van voorkeur bij aanlanding op landbouwgrond: Openbare grond- boringen- ploegen - open ontgraving.

Het definitieve tracé en de uitvoeringswijze worden uiteindelijk vastgelegd in het inpassingsplan. LTO Noord vindt dat hierbij de agrarische belangen volwaardig meegewogen dienen te worden, dat is nu niet het geval. LTO Noord verzoekt de ladder van voorkeur toe te passen met als uitgangspunt de voor landbouw minst bezwaarlijke wijze betreffende het voorkeurstracé en de aanleg.

- Stap 1: Openbare grond
  Leg het voorkeurstracé gebundeld naast bestaande infrastructuur aan. Dat is tevens voor de landbouw op de minst bezwaarlijke wijze en heeft de voorkeur voor de landbouw. Tevens biedt bundelen de mogelijkheid tot gebruik van openbare grond. LTO Noord verzoekt Tennet bij voorkeur, en waar mogelijk, leidingen in openbare grond aan te leggen om de overlast voor agrariërs zoveel als mogelijk te beperken. Het tracé Marnezijl Oudehaske (110 kV) toont aan dat daar de aanleg voor 90% in openbare grond plaatsvindt en aanleg in openbare grond hiermee een serieus te onderzoeken optie is. En indien aanleg in openbare grond niet tot mogelijkheid kan behoren, om met een nadere en uitgebreide schriftelijke onderbouwing en motivering te komen, waarin de positie als landbouw als belang is afgewogen en zichtbaar en begrijpelijk is waarom niet voor deze optie is gekozen.
- Stap 2 : Gestuurde boringen
  De trend is dat hoogspanningskabels ondergronds worden aangebracht. De keuze om te boren (in plaats van een open ontgraving) is vaak gekoppeld aan de aanwezigheid van bestaande infrastructuur. Het tracé Marnezijl Oudehaske (110 kV) toont aan dat boren voor een groot deel mogelijk is, naar schatting wordt hier voor 40 % geboord. Voor de keuze van boren of een open ontgraving stelt LTO Noord landbouwgrond qua weging gelijk aan doorkruising van dichtgebouw gebied, een weg of kunstwerk of natuurgebieden. Daar waar aanleg in openbare grond (stap 1) niet kan/mag, verzoekt LTO Noord aan de agrarische ondernemer als optie een boring (i.p.v. een ploegen of een open ontgraving) voor te leggen. En indien aanleg in openbare grond of boringen niet tot mogelijkheid kan behoren, om met een nadere en uitgebreide schriftelijke onderbouwing en motivering te komen, waarin de positie als landbouw als belang is afgewogen en zichtbaar en begrijpelijk is waarom niet voor deze optie is gekozen.
- Stap 3: Ploegen (BAM techniek)
  Naast een open ontgraving en boringen heeft BAM recentelijk een techniek ontwikkeld waarbij in één arbeidsgang een circuit bestaande uit drie kabels met afdekplaten en telecomvoorzieningen wordt aangebracht. Zonder graven wordt hiermee met een ploegtechniek het hoogspanningscircuit op diepte gebracht. Voor agrarische ondernemers betekent dat minder belemmeringen. Indien een leiding niet in openbare grond aangelegd kan worden (stap 1) of een boring (stap 2), verzoekt LTO Noord aan de agrarische ondernemer als optie ploegen (stap 3) (de BAM techniek i.p.v. een open ontgraving) aan te bieden. En indien aanleg in openbare grond of boringen of ploegen niet tot mogelijkheid kan behoren, om met een nadere en uitgebreide schriftelijke onderbouwing en motivering te komen, waarin de positie als landbouw als belang is afgewogen en zichtbaar en begrijpelijk is waarom niet voor deze optie is gekozen.
- Stap 4: open ontgraving
  Indien het leggen van leidingen (na onderbouwing en motivering) in openbare grond (stap 1) niet kan, een boring (stap 2) (na onderbouwing en motivering) niet kan, het ploegen (BAM techniek) (stap 3) (na onderbouwing en motivering) niet kan, resteert pas de mogelijkheid voor een open ontgraving.

C) Voorwaarden cultuurtechnische werken (bij aanlanding op landbouwgrond)

Voor agrarische ondernemers is het van belang dat de cultuurtechnische werken op een goede manier plaatsvinden, immers Tennet en de aannemer zijn bij de aanleg van de hoogspanningsverbinding te gast bij de agrarische ondernemers.

1. LTO Noord verzoekt m.b.t. cultuurtechniek van de CSK 25N (Gasunie, versie 9) van toepassing te laten zijn (werkstrook ontgraven bemaling en lozing kruizingen aanvullen werkputten/sleuven drainage eindafwerking kwaliteit en keuringseisen milieu en bedrijfshygiëne) of een eigen cultuurtechnische specificatie van Tennet die qua kwaliteit gelijk is aan de CSK 25N versie 9.
2. Tevens vraagt LTO Noord voor wat betreft de cultuurtechnische werken de CSK 25 N versie 9 bindend en niet adviserend op te nemen (zie ook punt 4 m.b.t. UAV GC contracten).

3. LTO Noord wil voor wat betreft de cultuurtechnische werken bij voorkeur naar middelvoorschriften en niet naar doelvoorschriften tijdens de aanleg.
4. Behoud het onderdeel cultuurtechniek bij de afdeling grondzaken van Tennet en sluit dit onderdeel uit van de nieuwe contractvorm UAV GC. De trend is om bij de inkoop/aanbesteding te kiezen voor de contractvorm type UAV GC. Hiermee komt de uitvoering en controle van onderdeel cultuurtechniek meer bij de aannemer te liggen en minder bij afdeling grondzaken van Tennet. Dit type contract gaat van (verplichte) middelvoorschriften naar (adviserende) doelvoorschriften en van toezicht tijdens de bouw/aanleg naar een toets moment achteraf. Dat is voor landbouw geen gunstige ontwikkeling en in die zin ook geen optie. LTO Noord ziet een doelvoorschrift voor de aannemer als de slager die zijn eigen vlees keurt en heeft bij voorkeur daar een onafhankelijk toezichthouder boven. Agrariërs willen vooraf garanties m.b.t. cultuurtechnische werken en hoe met hun grond wordt omgegaan. Agrariërs lenen de grond tijdelijk uit bij de uitvoering van de werkzaamheden. Dat is gelijk aan het uitlenen van een auto, men wil weten aan wie de auto wordt uitgeleend en hoe ermee omgegaan wordt. Zowel de auto als de grond dient zonder schade terug geleverd te worden. Het is voor landbouw onwenselijk als de kennis en ervaring die in 20 30 jaar is opgebouwd bij de afdeling grondzaken verloren gaat door een wijziging van de keuze in de vorm van aanbesteding.
5. Zorg tijdens de uitvoering en aanleg van de ondergrondse verbinding voor dagelijkse toezicht en een aan spreekpunt voor het onderdeel cultuurtechniek en na de aanleg een vertrouwenspersoon (voor bemiddeling m.b.t. schade) achteraf.
6. Daarnaast vraagt LTO Noord vooraf om een programma van eisen vanuit de agrarische ondernemer, waarin aangegeven wordt op welke manier rekening gehouden wordt met de cultuurtechnische wensen en bedrijfsmatige planning van de agrarische ondernemer die de grond tijdelijk beschikbaar stelt voor de aanleg van de ondergrondse hoogspanningsverbinding.
7. Schoon zand (geen gebiedsvreemd zand) en schoon water (blijf af van oppervlaktewater) zijn voorwaarden om aan de fytosanitaire (plant en bodemgezondheid) regelgeving te kunnen blijven voldoen.

D) Voor landbouw optimaal inrichten van het proces

1. Plan een verkenning voorafgaand aan een projectprocedure in (begin met agrariërs in plaats van ermee te eindigen).
2. Richt het proces professioneel in en stel goede procesafspraken op (geen inloop en voorlichtingsbijeen komsten waar de grondeigenaar onvoldoende zijn inbreng kan leveren, maar richt een werkgroep landbouw op en in).
3. Vergoed de inbreng van externe kennis en ervaring (i.v.m. de benodigde gevraagde capaciteit van externe organisaties; het is niet meer van deze tijd dat bestuurders en de werkorganisatie kosteloos aanschuiven om kennis en ervaring in te brengen, zonder uren en structuur komt er ook weinig uit).
4. Plan excursies voor grondeigenaren naar werken in uitvoering.

E) Landbouw hoort onderdeel te zijn in afwegingskader

1. Voeg het criterium "agrarische waarden" toe aan het afwegingskader voor het minst bezwaarlijke tracé voor landbouw (in het afwegingskader staan vaak alleen criteria zoals landschappelijke en cultuurhistorische waarde, Natura 2000, weidevolgels, grondwater, archeologie en bebouwing, maar niet het landbouwbelang benoemd zoals doorsnijding weiden en akkergrond zettingsgevoeligheid ziektedruk huis en of veldkavel).
2. Pas bij ingrijpende infrastructurele werken een LER toe (hierin kunnen aanbevelingen gedaan worden over inpassing van ruimtelijke plannen en welke maatregelen genomen kunnen worden om de agrarische structuur weer op orde te brengen).

F) (Mogelijke) effecten op de agrarische bedrijfsvoering

1) Zones en breedte van de verschillende stoken

- Wat is de breedte van zakelijk rechtstrook (ZRO)?
- Is er sprake van een magneetveldzone? En indien ja, wat is de breedte van de magneetveldzone?
- Wat is de breedte van de werkstrook?

- Is er sprake van een (tijdelijke) voorbereidingszone? Indien ja, wat is de breedte hiervan en valt deze breedte ergens in het tracé binnen of over een agrarisch bouwperceel?
- Loopt geen van de genoemde zones over/door een agrarisch bouwperceel?

2) Effect op verzilting in kustgebied

Door een boring of open ontgraving wijzigt het evenwicht van zoet zout. Het bevoegd gezag zal bij een initiatief die (mogelijk) bijdraagt aan een toename van de verzilting door menselijk ingrijpen, zich moeten realiseren hoe fragiel het evenwicht zoet/zout is ten aanzien van de land en tuinbouwfunctie. Omdat de landbouwfunctie onder druk kan komen bij een doorsnijding van de zoetwaterlens, is hoe dan ook onderzoek en draagvlak van de agrarische sector onmisbaar in de besluitvorming door de overheid. LTO Noord verzoekt bij elk initiatief de plaatsen van een aantal peilbuizen en peilschalen in het plangebied en omgeving om de huidige hydrologische situatie vast te leggen (0 meting startend ruim voor uitvoering) en veranderingen daarin onder invloed van de ingrepen in beeld te brengen gedurende een periode van enkele jaren na uitvoering. Mede om zodoende de effecten op de bedrijfsvoering te kunnen onderbouwen en motiveren. Een termijn van 1 jaar voor aanvang van de werkzaamheden is gebruikelijk (en ook 5 jaar daarna) maar dat de praktijk en ervaring leert dat het beter is 2 jaar voorafgaand aan de werkzaamheden een nulmeting in te richten. Dit omdat er jaren zijn die afwijkend kunnen zijn (omdat bv. het grondwater is weggezakt door droogte) en hierdoor als referentie geen goede nulmeting kunnen zijn. Daarnaast is het belangrijk dat er voorafgaand aan de nulmeting geen werkzaamheden (even een slootje graven) gedaan worden omdat de nulmeting als referentiekader gebruikt wordt waar later veel aan opgehangen wordt. Een tijdreeks van twee jaar is daarom betrouwbaarder.

3) Hoogtemeting

Bij een open ontgraving is een hoogtemeting voor er na de aanleg een voorwaarde.

4) Beheer en onderhoud (beheerstrook)

Goed beheer en onderhoud verlengt de technische levensduur van een leiding. Om dit goed uit te kunnen voeren dient een leiding bereikbaar te zijn. Het beste is gelegd in veldstrekking met de beheerstrook vrij van obstakels. Geven de leidingen belemmeringen t.a.v. het agrarisch gebruik? Daar waar is geboord worden in het ontwerp zwaardere eisen gesteld aan het beheer en onderhoud. Is er sprake van periodiek onderhoud van de leidingen? Indien ja, wat zijn hiervan de effecten op de agrarische bedrijfsvoering?

5) Mogelijke effecten elektromagnetisch veld

Het elektromagnetische veld mag niet groter zijn dan 0,4 µT. Onderbouw en motiveer de mogelijke of niet aanwezige effecten van het elektromagnetisch veld op mens en dier en op de geavanceerde technische apparatuur op het land en gebouwen (gps, drones melkrobots, voercomputer, klimaatbeheersing enz.) waar agrarische ondernemers nu en in de toekomst mee werken. Heeft de leiding mogelijke effecten op het oppervlaktewaterkwaliteit als het gaat om drinkwater voor weidende dieren en beregening voor gewassen?

6) Archeologie

In de wet is sprake van waarden en verwachtingen. Wat veel gemeenten niet weten is dat de term 'hoge verwachting' niets zegt over de trefkans op het vinden van een archeologische vondst of spoor. De term 'hoge verwachting' suggereert alsof deze gebieden vol liggen met archeologische vindplaatsen, maar dat is helemaal niet het geval. De daadwerkelijke trefkans op het vinden van een archeologische vindplaats in deze gebieden bedraagt enkele procenten (ca. 5%). Dat betekent dat archeologisch vooronderzoek, ook in deze verwachtingsgebieden, in zeer veel gevallen geen enkel resultaat oplevert. LTO vindt dat het effect op landbouw zwaarder weegt dan een archeologische dubbelbestemming als het gaat om de keuze van het tracé.

7) Natuur

Is er sprake van het doorkruizen van natuur of andere kwetsbare functies? Indien ja, dan verzoekt LTO Noord alle denkbare vormen van natuurcompensatie in beeld te brengen en wanneer die de landbouw raken, dan dienen vervolgens ook de consequenties voor een volwaardige landbouwfunctie in beeld te worden gebracht.

G) Geen planologische beperkingen

LTO Noord vindt:

1) het onwenselijk dat in de omgevingsvergunning de agrarische gebruiksmogelijkheden voor de grond door de aanleg van een ondergrondse verbinding (eventueel) beperkt wordt. Indien er sprake is van een bestaand aanlegvergunningstelsel verzoekt LTO Noord dit aan te passen of te compenseren (punt 2).
2) dat als na de vaststelling van het inpassingsplan en de uitvoering van de ondergrondse verbinding als extra beleid een aanlegvergunningsstelsel van toepassing wordt, de kosten voor het eventueel vooronderzoek, de leges en de waardedaling (indien er sprake is van een extra aanlegvergunningstelsel) t.a.v. activiteiten zoals drainage blijvend (zowel tijdens als na de aanleg) voor rekening van de initiatiefnemer dienen te komen. Indien er al sprake is van een aanlegvergunningstelsel in het huidige bestemmingsplan dan verzoekt LTO Noord dit schriftelijk vast te leggen in de planregels.

H) Marktconforme tarieven en algemene bepalingen opstalrecht

Nu het stroomnet in Nederland naast een nationaal maatschappelijk belang steeds meer een internationaal commercieel belang gaat vertegenwoordigen, dient daar bij het vaststellen van de uitgangspunten voor de hoogte en de duur van de vergoedingen rekening mee gehouden te worden. LTO Noord vraagt aandacht voor het vraagstuk van een marktconforme vergoeding en (een herziening) van de algemene bepalingen voor het opstalrecht.

Tot slot vraagt LTO Noord om (blijvende) betrokkenheid, draagvlak en communicatie rondom de kennisgeving voornemen en participatie Net op zee Ten noorden van de Waddeneilanden.

Wij vertrouwen erop dat u onze opmerkingen en aanbevelingen betrekt bij het opstellen van de conceptnotitie Reikwijdte en Detail-niveau (NRD).

Met vriendelijke groet,

Contactpersoon:

Vestiging Drachten

Bureau Energieprojecten
Inspraakpunt NOZ Ten noorden van de Wadden
Postbus 248
2250 AE VOORSCHOTEN

Doorkiesnummer:
Faxnummer:

Datum: 5 november 2019

Referentie: 00919/gr/tw nv

Betreft: **Zienswijze NRD aanlanding net op zee ten Noorden van de Waddeneilanden**

Geachte heer/mevrouw,

Van 27 september tot en met 7 november 2019 ligt de concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau (c NRD) ter inzage voor de milieueffectrapportage voor Net op zee Ten noorden van de Waddeneilanden.

De NRD beschrijft welke routes en stationslocaties worden onderzocht, hoe dit gebeurt en welke onderwerpen zoals leefomgeving, landschap en natuur worden onderzocht in het milieueffectrapport (MER). Land en Tuinbouw Organisatie (LTO) Noord wil, met het oog op de landbouwbelangen van haar leden in het plangebied, reageren op dit voornemen.

In de concept NRD staan de **tracéalternatieven** en het **beoordelingskader** (wat gaan we onderzoeken) beschreven. LTO Noord wil in deze zienswijze naast de tracéalternatieven en het beoordelingskader ingaan op de aanlegmethode (wordt ook genoemd in de NRD) en het te voor landbouw optimaal in te richten proces.

A. Tracéalternatieven

1. Landbouw wil aanlanding in de Eemshaven i.p.v. door landbouwgrond via de kust
   Er is geen agrariër die belang heeft bij aanleg van een leidingtracé in landbouwgebied. LTO Noord is voor het zoveel als mogelijk beperken van de invloed van ondergrondse kabels op de agrarische bedrijven en agrarische structuur. De aanleg van tracé met een aanlanding ten westen van de Eemshaven zal directe gevolgen hebben voor de agrarische structuur en de agrarische bedrijven. Aanlanding in de Eemshaven is voor wat landbouw betreft het voorkeursalternatief (VKA). En indien aanleg in de Eemshaven niet tot de mogelijkheid kan behoren, om met een nadere en uitgebreide schriftelijke onderbouwing en motivering te komen, waarin zichtbaar en begrijpelijk is waarom ruimtelijk, juridisch (private of publieke afspraken) of technisch niet voor deze optie kan worden gekozen.

2. Toevoeging van een alternatief tracé
   Een alternatief die landbouw wil aandragen, is te onderzoeken of de kabel ook via het slik en kwelder aan kan landen en hiervoor de maatschappelijke organisaties buitendijkse compensatie aan te bieden.

B. Beoordelingskader

In paragraaf 3.2 wordt het beoordelingskader getoond met in tabel 3.2 het beoordelingskader tracéalternatieven op zee en in tabel 3.3. het beoordelingskader tracéalternatieven op land. Voor de landbouw is tabel 3.3 van belang.

Tabel 3.3 Beoordelingskader tracéalternatieven op land en transformatorstation (grijs gearceerde criteria zijn alleen van toepassing op de transformatorstations)

Aspect	Criterium	Methode
bodem en water		
bodem	invloed op bodemkwaliteit	kwalitatief bureauonderzoek op basis van historische data
	risico op zetting en	kwalitatief bureauonderzoek op basis van bodemopbouw informatie
grondwater	invloed op grondwaterkwaliteit	kwalitatief bureauonderzoek, inclusief effect op grondwaterwingebieden
	invloed op grondwaterkwantiteit	kwalitatief bureauonderzoek inclusie grondwateronttrekking en effect op grondwaterwingebieden
	invloed op verzilting	kwalitatief bureauonderzoek
oppervlaktewater	invloed op oppervlaktewaterkwaliteit	kwalitatief bureauonderzoek
	invloed op oppervlaktewaterkwantiteit	kwalitatief bureauonderzoek
	toename verharding[1]	berekening toename verhard oppervlak ten opzichte van de referentiesituatie
natuur		
beschermde soorten en habitattypen Natura 2000 gebieden	ruimtebeslag op Natura 2000-gebieden	kwantitatief bureauonderzoek op basis van begrenzing Natura 2000/verspreidingskaarten
	effecten op instandhoudingsdoelstellingen	kwalitatief bureauonderzoek op basis van dosis-effectrelaties uit literatuur
overige natuurwaarden gebiedsbescherming (NNN, weidevogels)	invloed op overige beschermde gebieden	kwalitatief bureauonderzoek op basis van dosis effectrelaties uit literatuur
overige beschermde soorten (Wet natuurbescherming)	effecten door vernietiging van leef- en broedplaatsen	kwalitatief bureauonderzoek op basis van verspreiding(kaarten) van soorten
	effecten door verstoring, vermesting/verzuring, vergraving of magnetische velden	kwalitatief bureauonderzoek op basis van dosis effectrelaties uit literatuur
landschap, cultuurhistorie en archeologie		
hoogste landschappelijke schaalniveau	invloed op het landschappelijke hoofdpatroon	kwalitatief bureauonderzoek
middelste landschappelijke schaalniveau	invloed op de gebiedskarakteristiek en invloed op specifieke elementen en hun samenhang	kwalitatief bureauonderzoek
laagste landschappelijke schaalniveau	invloed op specifieke elementen en hun samenhang	kwalitatief bureauonderzoek
aardkunde	invloed op aardkundige waarden	met beoordeling lengte van doorkruising aardkundige waarden

1. Landbouwbelang is veel te ondergeschikt in het beoordelingskader
   Het landbouwbelang is veel te ondergeschikt, in de tabel staan de aspecten bodem en water, natuur en land schap, cultuurhistorie en archeologie. LTO Noord constateert dat van de negen tracévarianten er zeven over/door landbouwgrond gaan. Dat rechtvaardigt veel meer aandacht/onderzoek naar de effecten op land bouw(gronden).

   In de Notitie Reikwijdte en Detailniveau wordt het woord "landbouw" slechts drie keer genoemd te weten:
   1. *2.2.2 Zoekgebieden voor de tracéalternatieven:* voor aansluitlocatie Eemshaven wordt een tracé alternatief toegevoegd door de Waddenzee ten noorden van de kwelders, om verzilting van landbouw grond en grondwater te voorkomen;
   2. *3.2.2 Beoordelingskader:* Slechts drie criteria uit de onderstaande tabel zijn alleen van toepassing op het transformatorstation. Het gaat om: oppervlakteverlies landbouwareaal (onder het thema gebruiks functies).
   3. *Tabel 3.3* Gebruiksfuncties landbouw oppervlakteverlies landbouwareaal GIS analyse, meten van het oppervlakteverlies lengte doorsnijding landbouwgrond GIS analyse, meten van de doorsnijding met daarbij ook onderverdeling tussen doorsnijding van akkerland en grasland. Waarbij het tweede punt (oppervlakteverlies) betrekking heeft op het areaal landbouwgrond en verzilting en doorsnijding op de kwaliteit (en het gebruik) van de grond.

2. Voeg het criterium 'agrarische waarden' toe
   Landbouw hoort onderdeel te zijn in het afwegingskader. Voeg daarom het criterium "agrarische waarden" toe aan het afwegingskader om te komen tot het voor landbouw minst bezwaarlijke tracé. LTO Noord bedoelt hiermee nader onderzoek binnen het criterium "agrarische waarden" naar de zes landbouwkundige aspecten:
   a. tracélengte in landbouwgrond
   b. tracélengte in akkerbouwgrond
   c. bodemopbouw i.r.t. herstel
   d. tracélengte huiskavels
   e. plantenziekten
   f. verziltingsrisico (zie onderstaande toelichting)

   f. *Effect op verzilting in kustgebied*
   Door een boring of open ontgraving wijzigt het evenwicht van zoet zout. Het bevoegd gezag zal bij een initiatief die (mogelijk) bijdraagt aan een toename van de verzilting door menselijk ingrijpen, zich moeten realiseren hoe fragiel het evenwicht zoet/zout is ten aanzien van de land en tuinbouwfunctie. Omdat de landbouwfunctie onder druk kan komen bij een doorsnijding van de zoetwaterlens, is hoe dan ook onder zoek naar het effect van de verstoring van het bodemprofiel op de zoetwaterlens en draagvlak van de agrarische sector onmisbaar in de besluitvorming door de overheid.

   LTO Noord verzoekt bij elk initiatief de plaatsen van een aantal peilbuizen en peilschalen in het plangebied en omgeving om de huidige hydrologische situatie vast te leggen (0 meting startend ruim voor uitvoering) en veranderingen daarin onder invloed van de ingrepen in beeld te brengen gedurende een periode van enkele jaren na uitvoering. Mede om zodoende de effecten op de bedrijfsvoering te kunnen onderbouwen en motiveren. Een termijn van 1 jaar voor aanvang van de werkzaamheden is gebruikelijk (en ook 5 jaar daarna) maar de praktijk en ervaring leert dat het beter is 2 jaar voorafgaand aan de werkzaamheden een nulmeting in te richten. Dit omdat er jaren zijn die afwijkend kunnen zijn (omdat bv. het grondwater is weggezakt door droogte) en hierdoor als referentie geen goede nulmeting kunnen zijn. Daarnaast is het belangrijk dat er voorafgaand aan de nulmeting geen werkzaamheden (even een slootje graven) gedaan worden omdat de nulmeting als referentiekader gebruikt wordt waar later veel aan opgehangen wordt. Een tijdreeks van twee jaar is daarom betrouwbaarder.

   Verzilting kan grote gevolgen hebben voor het huidige en toekomstige gebruik van de aanwezige (voor namelijk) agrarische gronden en dient om die reden onderzocht te worden.
   Naast de verstoring van de bodem zijn er mogelijk ook effecten van (her)drainage op (een permanente ver storing) van de zoetwaterlens in een perceel.

Door bronnering wordt bij de aanleg het zoute water opgepompt waardoor de strook waar zoutschade optreedt mogelijk groter is dan de werkstrook. Bij het onderzoek naar het verziltingsrisico dient gebruik gemaakt te worden van kaarten van de ondiepe ondergrond. Indien deze kaarten niet beschikbaar zijn, dient er eerst veldonderzoek plaats te vinden.

LTO Noord verzoekt Tennet daarom niet alleen de landbouwkundige effecten van verzilting in beeld te brengen maar de effecten op kosten en opbrengstverliezen te zetten (economische verliezen).

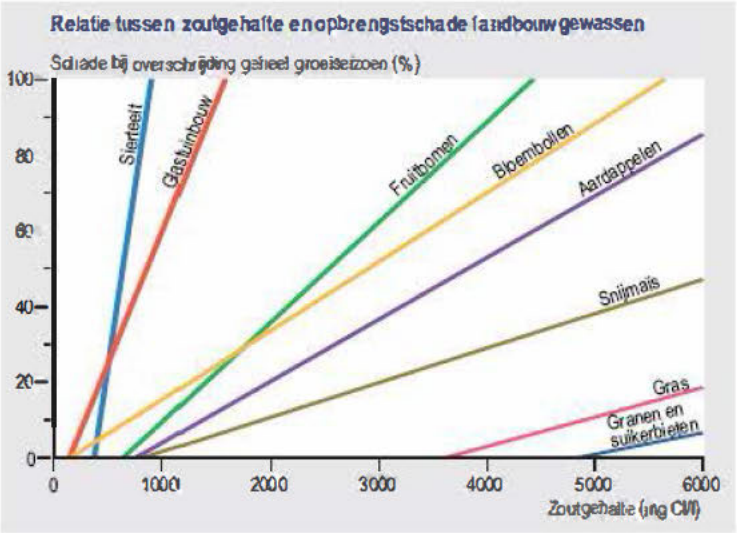

3. Moment van onderzoek naar aspecten binnen het criterium "agrarische waarden"
LTO Noord wil dat onderzoek naar de zes aspecten binnen het criterium "agrarische waarden" voorafgaand aan de keuze van het voorkeursalternatief (VKA) dient plaats te vinden en niet na vaststelling van het VKA. Dit om voor de landbouw een goede indruk m.b.t. het minst bezwaarlijke tracé (indien het windpark aanland op de kust op landbouwgrond) te krijgen. Daarnaast dienen de effecten voor landbouw voor het overzicht getoond te worden in één tabel.

4. Hoogtemeting
Bij een open ontgraving is een hoogtemeting voor en na de aanleg (vanaf 1,3 of 5 jaar of bij twijfel via een oproep van de agrariër) een voorwaarde.

5. Verziltingsrisico bij aanlegmethode
In het onderzoek naar verziltingsrisico verzoekt LTO Noord tevens meete nemen welke manier van aanleg de grootste kans op verzilting kan geven (bij een open ontgraving of een boring?).

6. Belemmeringen in toekomstig gebruik
Belemmeringen in toekomstig gebruik voor landbouwgrond dient tevens onderdeel te zijn van het beoordelingskader. Geven de leidingen belemmeringen t.a.v. het agrarisch gebruik? Daar waar is geboord worden in het ontwerp zwaardere eisen gesteld aan het beheer en onderhoud. Is er sprake van periodiek onderhoud van de leidingen? Indien ja, wat zijn hiervan de effecten op de agrarische bedrijfsvoering?
Er is sprake van ruimtelijke consequenties na de aanleg. De leidingen zijn na aanleg niet zichtbaar, er zijn wel ruimtelijke gevolgen. Zo mag de strook waar de kabels in gesitueerd zijn niet meer zomaar voor alles meer gebruikt worden of via een aanlegvergunning. De kosten voor het eventueel vooronderzoek, de leges en de waardedaling door een gebruiksbeperking (indien er sprake is van een extra aanlegvergunningstelsel) t.a.v. activiteiten zoals drainage dienen blijvend (zowel tijdens als na de aanleg) voor rekening van de initiatiefnemer te komen.

7. Zones en breedte van de verschillende stoken
   - Wat is de breedte van zakelijk rechtstrook (ZRO)?
   - Is er sprake van een magneetveldzone? En indien ja, wat is de breedte van de magneetveldzone?
   - Wat is de breedte van de werkstrook?
   - Is er sprake van een (tijdelijke) voorbereidingszone? Indien ja, wat is de breedte hiervan en valt deze breedte ergens in het tracé binnen of over een agrarisch bouwperceel?
   - Loopt geen van de genoemde zones over/door een agrarisch bouwperceel?

8. Mogelijke effecten elektromagnetisch veld
   Het elektromagnetische veld mag niet groter zijn dan 0,4 µT. Onderbouw en motiveer de mogelijke of niet aanwezige effecten van het elektromagnetisch veld op mens en dier en op de geavanceerde technische apparatuur op het land en gebouwen (gps, drones melkrobots, voercomputer, klimaatbeheersing enz.) waar agrarische ondernemers nu en in de toekomst mee werken. Heeft de leiding mogelijke effecten op het opper vlaktewaterkwaliteit als het gaat om drinkwater voor weidende dieren en beregening voor gewassen?

9. Archeologie
   In de wet is sprake van waarden en verwachtingen. Wat veel gemeenten niet weten, is dat de term 'hoge verwachting' niets zegt over de trefkans op het vinden van een archeologische vondst of spoor. De term 'hoge verwachting' suggereert alsof deze gebieden vol liggen met archeologische vindplaatsen, maar dat is helemaal niet het geval. De daadwerkelijke trefkans op het vinden van een archeologische vindplaats in deze gebieden bedraagt enkele procenten (ca. 5%). Dat betekent dat archeologisch vooronderzoek, ook in deze verwachtingsgebieden, in zeer veel gevallen geen enkel resultaat oplevert. LTO vindt dat het effect op land bouw zwaarder weegt dan een archeologische dubbelbestemming als het gaat om de keuze van het tracé.

10. Natuur
    Is er sprake van het doorkruisen van natuur of andere kwetsbare functies? Indien ja, dan verzoekt LTO Noord alle denkbare vormen van natuurcompensatie in beeld te brengen en wanneer die de landbouw raken, dan dienen vervolgens ook de consequenties voor een volwaardige landbouwfunctie in beeld te worden gebracht.

C. Aanlegmethode

In de NRD wordt vaak de open ontgraving als aanlegmethode op land genoemd. LTO Noord verzoekt de ladder van voorkeur toe te passen met als uitgangspunt de voor landbouw minst bezwaarlijke wijze betreffende het voorkeurstracé en de aanleg.

Stap 1: Openbare grond

Leg het voorkeurstracé gebundeld naast bestaande infrastructuur aan. Dat is ook voor de landbouw de minst bezwaarlijke wijze en heeft de voorkeur voor de landbouw. Ook biedt bundelen de mogelijkheid tot gebruik van openbare grond. LTO Noord verzoekt Tennet bij voorkeur, en waar mogelijk, leidingen in openbare grond aan te leggen om de overlast voor agrariërs zoveel als mogelijk te beperken. Het tracé Marnezijl Oudehaske (110 kV) toont aan dat daar de aanleg voor 90% in openbare grond plaatsvindt en aanleg in openbare grond hiermee een serieus te onderzoeken optie is. En indien aanleg in openbare grond niet tot mogelijkheid kan behoren, om met een nadere en uitgebreide schriftelijke onderbouwing en motivering te komen, waarin de positie als landbouw als belang is afgewogen en zichtbaar en begrijpelijk is waarom niet voor deze optie is gekozen.

Stap 2: Gestuurde boringen

De trend is dat hoogspanningskabels ondergronds worden aangebracht. De keuze om te boren (in plaats van een open ontgraving) is vaak gekoppeld aan de aanwezigheid van bestaande infrastructuur. Het tracé Marnezijl Oudehaske (110 kV) toont aan dat boren voor een groot deel mogelijk is, naar schatting wordt hier voor 40 % geboord. Voor de keuze van boren of een open ontgraving stelt LTO Noord landbouwgrond qua weging gelijk aan doorkruising van dichtgebouw gebied, een weg of kunstwerk of natuurgebieden. Daar waar aanleg in open bare grond (stap 1) niet kan/mag, verzoekt LTO Noord aan de agrarische ondernemer als optie een boring (i.p.v. een ploegen of een open ontgraving) voor te leggen.

En indien aanleg in openbare grond of boringen niet tot mogelijkheid kan behoren, om met een nadere en uitgebreide schriftelijke onderbouwing en motivering te komen, waarin de positie als landbouw als belang is afgewogen en zichtbaar en begrijpelijk is waarom niet voor deze optie is gekozen.

Stap 3: Ploegen (BAM techniek)
Naast een open ontgraving en boringen heeft BAM recentelijk een techniek ontwikkeld waarbij in één arbeidsgang een circuit bestaande uit drie kabels met afdekplaten en telecomvoorzieningen wordt aangebracht. Zonder graven wordt hiermee met een ploegtechniek het hoogspanningscircuit op diepte gebracht. Voor agrarische ondernemers betekent dat minder belemmeringen. Indien een leiding niet in openbare grond aangelegd kan worden (stap 1) of een boring (stap 2), verzoekt LTO Noord aan de agrarische ondernemer als optie ploegen (stap 3) (de BAM-techniek -i.p.v. een open ontgraving-) aan te bieden. En indien aanleg in openbare grond of boringen of ploegen niet tot mogelijkheid kan behoren, om met een nadere en uitgebreide schriftelijke onderbouwing en motivering te komen, waarin de positie als landbouw als belang is afgewogen en zichtbaar en begrijpelijk is waarom niet voor deze optie is gekozen.

Stap 4: open ontgraving
Als het leggen van leidingen (na onderbouwing en motivering) in openbare grond (stap 1) niet kan, een boring (stap 2) (na onderbouwing en motivering) niet kan, het ploegen (BAM techniek) (stap 3) (na onderbouwing en motivering) niet kan, resteert pas de mogelijkheid voor een open ontgraving.

D. Richt het proces voor landbouw goed in

1. Plan een verkenning voorafgaand aan een projectprocedure in (begin met agrariërs in plaats van ermee te eindigen).
2. Richt het proces voor landbouw professioneel in en stel goede procesafspraken op (geen inloop- en voorlichtingsbijeenkomsten waar de grondeigenaar onvoldoende zijn inbreng kan leveren, maar richt een werkgroep landbouw op en in). De landbouw vraagt om een concretere invulling en betrokkenheid bij het proces.
3. Vergoed de inbreng van externe kennis en ervaring (i.v.m. de benodigde gevraagde capaciteit van externe organisaties; het is niet meer van deze tijd dat bestuurders en de werkorganisatie kosteloos aanschuiven om kennis en ervaring in te brengen, daarnaast komt er zonder uren en structuur komt er ook weinig uit). Maak als Tennet budget vrij om het proces voor landbouw goed in te richten inclusief de inhuur van externe deskundigheid op het gebied m.b.t. vragen vanuit landbouw.
4. Wat staat in de opdracht van Tennet aan Witteveen en Bos over de vraagstukken t.a.v. de landbouw en hoeveel is hiervoor begroot?
5. Plan excursies voor grondeigenaren naar werken in uitvoering.

Tot slot vraagt LTO Noord om (blijvende) betrokkenheid, draagvlak en communicatie rondom de kennisgeving voornemen en participatie Net op zee Ten noorden van de Waddeneilanden.

Wij vertrouwen erop dat u onze opmerkingen en aanbevelingen betrekt bij de definitieve versie van de notitie Reikwijdte en Detail-niveau (NRD).

Met vriendelijke groet.

Contactpersoon:

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Retouradres: Rijkswaterstaat | Postbus 2232 | 3500 GE Utrecht

RWS INFORMATIE
Ministerie van EZK
Ter attentie van waarnemend MT lid Directie Warmte en Ondergrond,
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Rijkswaterstaat Zee en Delta

Lange Kleiweg 34
2288 GK Rijswijk
Postbus 2232
3500 GE Utrecht
T 088 797 07 00
F 070 390 06 91
www.rijkswaterstaat.nl

Datum 23 juni 2020
Onderwerp reactie op Integrale effectenanalyse Net op zee Ten noorden van de Waddeneilanden

Kenmerk
RWS-2020/34838

Geachte

In de periode van 8 juni tot en met 6 juli 2020 ligt de Integrale effectenanalyse (hierna: IEA) voor het project Net op zee Ten noorden van de Waddeneilanden ter inzage. Hierin zijn negen tracéalternatieven voor de wisselstroomverbinding tussen het windenergiegebied Ten noorden van de Waddeneilanden en hoogspanningsstations in Burgum, Vierverlaten en Eemshaven onderzocht. In dit onderzoek is gekeken naar milieueffecten, omgevingsbelangen, kosten, techniek en toekomstvastheid. Rijkswaterstaat is nauw betrokken bij dit project als een van de bevoegde gezagen. Middels deze brief wordt gemotiveerd dat voor een wisselstroomverbinding de tracéalternatieven Vierverlaten west, Vierverlaten midden, Eemshaven west en een combinatie van Burgum west (op de Waddenzee) en Burgum midden (op de Noordzee), gelet op de betrokken waterstaatsbelangen, de voorkeur verdienen. Deze brief is een gezamenlijk schrijven van Rijkwaterstaat Zee en Delta en Rijkswaterstaat Noord Nederland. De Kustwacht heeft Rijkswaterstaat ten aanzien van het aspect scheepvaart(veiligheid) op de Noordzee geadviseerd.

Wettelijke taken en belangen Rijkswaterstaat
Het plangebied van het project Net op Zee Ten noorden van de Waddeneilanden valt binnen de beheergebieden van de regionale diensten van Rijkswaterstaat Zee en Delta en Rijkswaterstaat Noord Nederland, hierna te noemen Rijkswaterstaat. Deze diensten van Rijkswaterstaat zijn, voor zover hier van belang, water , bodem , en (scheep)vaartbeheerder van de Noordzee, de Waddenzee en de Hoofdvaarweg Lemmer Delfzijl.

Rijkswaterstaat draagt zorg voor een goede kwalitatieve en kwantitatieve toestand van de watersystemen, voert maatregelen uit in het kader van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM), en waarborgt de 'ecologische basiskwaliteit'. Rijkswaterstaat is natuurbeheerder en voortouwnemer van de in het plangebied gelegen Natura 2000 gebieden Noordzeekustzone en Waddenzee. Ten aanzien daarvan voert Rijkswaterstaat maatregelen uit in relatie tot de instandhoudingsdoelen. Als nautisch beheerder waarborgt Rijkswaterstaat een vlotte en veilige doorstroming van het scheepvaartverkeer, waarbij op de Noordzee de Kustwacht is gemandateerd voor de uitvoering van deze taken. Tot slot zorgt Rijkswaterstaat voor het in stand houden en meegroeien van de zandige kusten middels handhaving van de basiskustlijn met zandsuppleties, waarvoor de zandvoorraad uit de zogenoemde reserveringszone in de Noordzee wordt benut.

Rijkswaterstaat Zee en Delta

Datum
23 juni 2020

Kenmerk
RWS-2020/34838

Beoordeling van (onderscheidende) effecten
Rijkswaterstaat beoordeelt de tracéalternatieven op basis van zijn wettelijke taken en beheerbelangen. Derhalve is Rijkswaterstaat betrokken geweest bij de (review van) onderzoeken naar de aspecten van milieu, omgeving, kosten, techniek en toekomstvastheid. Daarbij is het van belang te benadrukken dat het IEA een onderzoek op hoofdlijnen betreft. Gelet hierop beoordeelt Rijkswaterstaat vanuit waterstaatsbelangen de relatieve geschiktheid van de onderzochte tracés voor het doel van het traject: de aanleg van een wisselstroomverbinding voor transport van stroom uit de kavel in het windenergiegebied Ten noorden van de Waddeneilanden (ca. 700 MW) naar het landelijk hoogspanningsnet.

Bodem, waterkwaliteit en ecologie
Het projectgebied op zee, met name de Waddenzee, is een dynamisch en zeldzaam gevarieerd gebied. De kwetsbare Waddenzee geniet een hoge mate van bescherming op grond van eerdergenoemde (kader)richtlijnen. De Waddenzee behoort vanwege de unieke geologische en ecologische karakteristieken ook tot het UNESCO Werelderfgoed. In het plangebied brengt een verstoring van de bodem bij de aanleg, het beheer en het onderhoud van een kabel ecologische effecten met zich mee. De ecologische effecten zijn thans, op basis van het tot nu toe uitgevoerde (verkennende) onderzoek, nog onzeker.

Rijkswaterstaat geeft de voorkeur aan een tracéalternatief buiten de hoogdynamische gebieden zoals geulen en buitendelta's van de Waddenzee. Dit beperkt de kans op blootspoeling en beschadiging van de kabel, en daarmee de kans op terugkerend onderhoud. Bovendien vergt de aanleg in deze hoogdynamische gebieden veel ontgraving van sediment, waarbij in algemene zin geldt dat grotere baggervolumes ook grotere effecten op het ecosysteem met zich mee brengen.[1] De tracéalternatieven Burgum midden, Burgum oost, Vierverlaten oost en Eemshaven midden doorkruisen relatief veel hoogdynamische gebieden en voldoen daarmee te weinig aan dit uitgangspunt.

Tracéalternatief Eemshaven oost heeft van alle tracéalternatieven de grootste effecten op de ecologie van de Noordzee. Voor de realisatie van het tracéalternatief Eemshaven oost dient bovendien naar verwachting op verschillende locaties een bouwkuip opgericht te worden. De effecten hiervan op onder meer ecologie en morfologie zijn nog onvoldoende in beeld gebracht.

De effecten van de tracéalternatieven Vierverlaten oost en Eemshaven midden zijn in de IEA voorts beoordeeld als sterk negatief in relatie tot de doelen van de Kaderrichtlijn mariene strategie (KRM), Kaderrichtlijn water (KRW) en het OSPAR verdrag. Deze twee tracéalternatieven scoren tevens het slechtst (sterk negatief) in relatie tot de effecten op Natura 2000 gebied Waddenzee, waarvan Rijkswaterstaat natuurbeheerder en voortouwnemer is.[2]

[1] Daarbij past wel de kanttekening dat laagdynamische gebieden zeker niet ongevoelig zijn voor vernietiging en verstoring. Voorbeelden van zeer kwetsbare ecologische waarden die in laagdynamische gebieden voorkomen zijn mosselbanken en zeegrasvelden. Effecten op die voor de Waddenzee kenmerkende waarden moeten worden voorkomen. Deze natuurwaarden hebben prioriteit in het Natura 2000-beheerplan en in de KRW.

[2] De minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit is bevoegd gezag voor de vergunningverlening inzake activiteiten in of nabij Natura 2000-gebieden op grond van de Wet natuurbescherming.

Rijkswaterstaat Zee en Delta

Datum
23 juni 2020

Kenmerk
RWS-2020/34838

Scheepvaart(veiligheid)
Alle tracéalternatieven kruisen op de Noordzee de verkeersbaan TSS Terschelling German Bight. De alternatieven zijn daarmee op de Noordzee niet onderscheidend.

De tracéalternatieven zijn voor wat betreft de effecten op scheepvaartveiligheid wel onderscheidend op de Waddenzee. Vaargeulen in de Waddenzee moeten bij voorkeur gemeden worden om hinder voor de scheepvaart en het vaargeulonderhoud te voorkomen. Bij de aanwezigheid van aanleg en onderhoudsmaterieel vindt mogelijk een stremming plaats van de vaargeul, waardoor schepen tijdelijk moeten omvaren of wachten en de toegankelijkheid van havens beperkt wordt. Vaargeulen in de Waddenzee, die veelal een hoge dynamiek kennen, kunnen zich snel verplaatsen. Blootspoeling en beschadiging van een kabel als gevolg van scheepsankers is een risico voor zowel de werking van de kabel als het scheepvaartverkeer. Daarnaast is op basis van de huidige onderzoeken onduidelijk in hoeverre een hoogspanningskabel, die over lange afstand in of langs de vaargeul ligt, een effect heeft op de werking van navigatieapparatuur van schepen.

Tracéalternatief Burgum oost volgt de vaargeul van het Westgat en de Zoutkamperlaag. Tijdens werkzaamheden is de haven van Lauwersoog niet bereikbaar voor de scheepvaart. Er is voor het scheepvaartverkeer van en naar Lauwersoog geen omleidingsroute beschikbaar. Tracéalternatief Eemshaven oost volgt de vaargeul Huibertgat. Er bestaat een (beperkte) kans dat het Huibertgat in de toekomst wordt aangewezen als hoofdvaargeul richting de Nederlandse en Duitse zeehavens. Aangezien tracéalternatief Eemshaven oost deels is gelegen in het Eems Dollard verdragsgebied, is bij een keuze voor Eemshaven oost toestemming van de Duitse overheid nodig. De Duitse autoriteiten beschouwen het Huibertgat als tweede geul binnen een tweegeulensysteem voor een goede bereikbaarheid van de havens in de omgeving van Emden. Het leggen van een hoogspanningskabel in de lengterichting van de vaargeul conflicteert mogelijk met deze visie, in de zin dat de aanwezigheid van de kabel gevolgen kan hebben voor de geschiktheid van het Huibertgat als toegangsgeul van de Nederlandse en Duitse havens. Ook moet door de initiatiefnemer financiële verantwoordelijkheid worden gedragen voor eventuele herpositionering van de kabel in het geval het Huibertgat onderdeel wordt van de hoofdroute naar en van de havens. Enkel bij evidente borging van de betrokken bilaterale belangen kan in de Nederlands-Duitse Eemscommissie draagvlak worden verworven voor tracéalternatief Eemshaven oost. De IEA en de onderliggende milieueffectrapportage (fase I) bieden te weinig informatie over een veilige diepteligging, de kans op onderhoud en mogelijke effecten op scheepsnavigatieapparatuur om het tracéalternatief Eemshaven oost te kunnen beschouwen als een kansrijke optie.

Alle tracéalternatieven naar Vierverlaten kruisen de hoofdvaarweg Lemmer–Delfzijl. Door de initiatiefnemer is gekozen voor een boring. In de optiek van Rijkswaterstaat worden met deze aanlegwijze veel risico's voor de vaarweg beheerst.

Zandwinning
In de Beleidsnota Noordzee is langs de gehele kust van de Noordzee een reserveringszone voor zandwinning aangewezen. Zandwinning ten behoeve van de kustversterking is in het Nationaal Waterplan aangemerkt als een activiteit van nationaal belang. Alle tracéalternatieven doorkruisen de reserveringszone voor zandwinning. In de reserveringszone bevinden zich gebieden waar vergunningen

Rijkswaterstaat Zee en Delta

Datum
23 juni 2020

Kenmerk
RWS-2020/34838

voor zandwinning zijn uitgegeven en zogenoemde MER zoekgebieden waar de komende tien jaar zand gewonnen zal worden.

Tracéalternatief Burgum west loopt door een MER zoekgebied boven de kust van Ameland. De noordzijde van Ameland is zeer dynamisch. Ten behoeve van het kustonderhoud vinden met hoge frequentie zandsuppleties plaats. Gelet op kusterosie en de zeespiegelstijging is de verwachting dat de behoefte aan zand voor kustonderhoud de komende decennia groeit. Het is van groot belang in de omgeving van Ameland te beschikken over een efficiënt winbare zandvoorraad van voldoende omvang.

De inschatting is dat het tracéalternatief Burgum west als zodanig niet te optimaliseren is ter mijding van het zogenoemde MER-zoekgebied voor toekomstige zandwinning. Rijkswaterstaat acht een variant waarin de voordelen van tracéalternatief Burgum west op de Waddenzee worden gecombineerd met de voordelen van tracéalternatief Burgum midden op de Noordzee wel gunstig. Deze eventueel nader te beschouwen variant volgt na aanlanding aan de oostkant van Ameland de minder dynamische zuidkust van het eiland[3]. De kabel mijdt in de Noordzee in dat geval het MER zoekgebied voor zandwinning en geeft minder hinder bij de uitvoering van zandsuppleties in de hoogdynamische Noordzeekustzone van Ameland. In de Waddenzee volgt de kabel de bestaande leidingenstraat richting Ameland over het wantij, wat bundelingsvoordelen biedt. Een belangrijk verschil tussen deze suggestie en de in de IEA gepresenteerde variant Burgum midden-west is dat de kabel geheel het Waddenzee-tracé van Burgum west volgt.

Efficiënt ruimtegebruik van de Noordzee en Waddenzee
Op de Noordzee en Waddenzee hebben alle tracéalternatieven invloed op andere gebruiksfuncties. Alle tracéalternatieven op de Noordzee doorkruisen een defensie oefengebied, en zijn daarmee niet onderscheidend. De initiatiefnemer zal werkzaamheden in dit gebied tijdig met het ministerie van Defensie moeten afstemmen. Op de Noordzee en Waddenzee hebben alle tracés invloed op de visserij. Tracéalternatief Burgum oost veroorzaakt met name hinder voor de vissers die de haven van Lauwersoog als basis hebben. Op de Noordzee en Waddenzee doorkruisen de tracéalternatieven Burgum midden en Burgum oost voorts het reserveringsgebied voor schelpenwinning. Ten slotte kruisen alle tracés bestaande kabels en/of leidingen in de Noordzee en/of Waddenzee, met tracéalternatief Eemshaven oost als uitschieter met elf kruisingen.

Afweging
Gelet op het bovenstaande komt Rijkswaterstaat tot de slotsom dat de tracéalternatieven Vierverlaten west, Vierverlaten midden en Eemshaven west de voorkeur verdienen. Ook is een geoptimaliseerde combinatie van Burgum midden op de Noordzee en Burgum west op de Waddenzee mogelijk, waarbij de kabel in de Noordzee het MER zoekgebied voor zandwinning mijdt en in de Waddenzee de leidingenstraat Ameland volgt.

Deze tracéalternatieven hebben het gemeenschappelijke kenmerk dat ze in de Waddenzee (groten)deels zijn gesitueerd op het betrekkelijk laagdynamische wantij, wat een belangrijke voorwaarde is voor een stabiele ligging van de kabel

[3] Dit is een afwijking ten aanzien van de in de IEA gepresenteerde variant Burgum midden-west. Het in de IEA gepresenteerde tracéalternatief Burgum midden (en variant Burgum midden-west) doorkruisen in de Waddenzee een aantal geulen en betrekkelijk onverstoord gebied, wat onwenselijk is.

Rijkswaterstaat Zee en Delta

Datum
23 juni 2020

Kenmerk
RWS-2020/34838

en het risico op complicaties tot een minimum beperkt. Hoewel de hersteltijd in laagdynamisch gebied relatief lang kan zijn, acht Rijkswaterstaat voor het ecosysteem de lange termijn voordelen doorslaggevend: een korte aanlegduur en een laag risico op terugkerende verstoring bij onderhoud. Daarnaast zijn de effecten van deze tracés op de scheepvaart en zand en schelpenwinning beperkt en wordt het Eems-Dollard-verdragsgebied gemeden. De tracéalternatieven Vierverlaten west, Vierverlaten midden en Eemshaven west hebben mogelijk wel negatieve gevolgen voor belangrijke natuurwaarden in de Waddenzee. De effecten op deze natuurwaarden moeten in het MER (fase II) nader worden onderzocht. Het is voor deze tracéalternatieven van belang steeds na te gaan in hoeverre de tracés of de aanlegmethoden nog te optimaliseren zijn om in de Waddenzee aantasting van zeegrasvelden en mosselbanken te voorkomen en om doorkruising van geulen en kwelders tot een minimum te beperken. In de IEA is de schuifruimte van de tracés op zee beperkt tot 1200 meter aan weerszijden. Rijkwaterstaat verzoekt om deze schuifruimte niet stringent te hanteren op de Waddenzee. In relatie tot kwetsbare waarden dient ontwijkruimte buiten deze marge niet te worden uitgesloten.

De overige tracéalternatieven uit de IEA acht Rijkswaterstaat voor het project Net op zee Ten noorden van de Waddeneilanden minder geschikt.

Ik vertrouw erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

hoofdingenieur directeur Rijkswaterstaat Zee en Delta

Verzonden: Donderdag 2 juli 2020 09:22
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Organisatie
Organisatie:

Welk effecten uit de IEA vindt u het meest belangrijk voor de keuze van een voorkeursalternatief en waarom?
Verziltingsgevoelig gebied. Als landbouwgrond verzilt, veroorzaakt dit onherstelbare schade aan de gronden. Daarom adviseren wij om de kabel niet door landbouwgronden aan te leggen.

Reactie

Verzonden: Donderdag 2 juli 2020 08:59
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat: Raadhuisweg
Huisnummer: 7
Postcode: 9251 GH
Woonplaats: BURGUM
Telefoonnummer:
E-mailadres: gemeente@t-diel.nl
Als: Organisatie
Organisatie: Gemeente Tytsjerksteradiel, College van Burgemeester en Wethouders

Reactie

gemeente tytsjerksteradiel

Ministerie van Economische Zaken en Klimaat

Postbus 20401
2500 EK DEN HAAG

Burgum, 2 juli 2020

ons kenmerk	:	S2020-14452
dossier	:	Z2018-11700
uw brief van	:	8 juni 2020
uw kenmerk	:	DGKE-WO/20160621
onderwerp	:	**Zienswijze integrale effectenanalyse Net op Zee TNW**

Geachte

Op 8 juni 2020 heeft u de Integrale Effectenanalyse (IEA) Net op Zee ten noorden van de Wadden ter inzage gelegd. Gedurende 4 weken staat de mogelijkheid om in een zienswijze onze opvattingen hierover te geven.

Naast deze formele mogelijkheid om een reactie te geven op het IEA heeft de minister van Economische Zaken en Klimaat de 13 direct betrokken overheidsinstanties gevraagd om hem van advies te dienen. Het door de 13 betrokken bestuurders geformuleerde concept-regioadvies zal onze gemeente ter besluitvorming voorleggen aan de gemeenteraad op 17 september a.s.

Vooruitlopend daarop maken wij met deze brief ook gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen.

In het IEA zijn 10 tracé alternatieven onderzocht op de thema's Milieu, Omgeving, Techniek, Kosten en Toekomstvastheid. De gemeente heeft de resultaten van het IEA bekeken en komt daarbij tot de volgende reactie.

Algemeen
Wij vinden het document in het algemeen een goed leesbaar en overzichtelijke analyse. Wij realiseren ons ook dat de IEA een inventarisatie van verschillende onderzoeken en effecten vormt die voor dit project in beeld zijn gebracht. Een duidelijke richting voor besluitvorming is daarmee ook niet direct herleidbaar. Om die reden is het voor de gemeente van belang om kritisch te kijken naar de resultaten en ook accenten en aanpassingen te vragen.

"Mei niget eagje ik it lânskip oer: dit is it gea fan fearten, puollen, reiden, fan bûnt strewellegvod en wûlske greiden; hjir is gjin nee te keap yn 'e natoer"

Milieu en Omgeving

Wij vragen aandacht voor de invloed van een transformatorstation op het Nationaal Landschap De Noardlike Fryske Wâlden, de natuurwaarden en invloed op de aanwezige recreatie voor de drie onderzochte transformatorlocaties bij Burgum. Wij vinden die invloed zodanig dat er sprake zal zijn van een onherstelbare aantasting van de natuurwaarden en het landschap.
De kracht van onze gemeente is onder meer gebaseerd op de kwaliteit van de leefomgeving. Vanuit dat perspectief wonen en recreëren mensen graag in dit gebied en onderschrijft het Rijk dit met de aanwijzing als 'Nationaal Landschap'. De aanwezige recreatiebedrijven in de omgeving spelen hier op in maar de mogelijke gevolgen van een transformatorstation brengt de toekomst van deze bedrijven en ook een belangrijk deel van ons Midden- en Kleinbedrijf in gevaar.

- Omwonenden

Wat wij ook missen in de Integrale effectenanalyse bij de thema's milieu en omgeving is een vergelijking van stationslocaties qua aantal 'gehinderden'. Zoals aangegeven is de kracht van onze gemeente gelegen in de kwaliteit van de leefomgeving dat zorgt voor een geweldig woon en leefklimaat. Vanuit de directe omgeving maar ook door de direct omliggende dorpen, Burgum, Noardburgum, Jistrum en uit Kootstertille ontvangen we heel veel bezorgde reacties. Wij hebben een deel van deze brieven u al eerder ter kennisname aangeboden en in reactie op de brieven zijn de indieners gewezen op de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen.
Geredeneerd vanuit de belangen van onze inwoners zouden wij in de conclusie van de Integrale effectenanalyse een meer richting gevende waardering van de verschillende aansluitlocaties op prijs stellen. Een goede indicatie daarvoor zou gevonden kunnen worden in het kwantificeren van het aantal gehinderden in een straal van 6 kilometer rond het aansluitpunt.

- Laagfrequent geluid (Lfg)

In de IEA wordt op juiste wijze de zorg van de aanliggende omwonenden en bedrijven voor het Laagfrequent geluid aangehaald. Waar de zorg niet wordt weggenomen is te wijten aan het volgende. Vanwege het ontbreken van een wettelijke norm is in dit stadium nog geen onderzoek uitgevoerd naar de gevolgen van Lfg. De uiteindelijke keuze van de minister voor het Voorkeursalternatief zal dus plaatsvinden zonder een inhoudelijke beoordeling van de effecten voor dit specifieke geluidgebied. Het ontbreken van een wettelijke norm maakt dat de gevolgen worden doorgeschoven naar de Mer fase 2 die sec voor het voorkeursalternatief wordt uitgevoerd. Omdat er dan geen weg terug is, achten wij het wenselijk dat deze IEA alsnog wordt aangevuld met de effecten van Laagfrequent geluid voor de drie stationslocaties, dan wel dat in ieder geval gekwantificeerd inzicht wordt gegeven in het aantal betrokken omwonenden die hiervan gevolgen zullen ondervinden.

Toekomstvastheid

Tot slot spreken wij onze zorg uit voor de mogelijke gevolgen voor de netcapaciteit wanneer de aansluiting van het windpark in Burgum zal plaatsvinden. Nu al is in het in Fryslân ontzettend moeilijk voor de netbeheerders om duurzame initiatieven aan te sluiten op het elektriciteitsnet. Vanuit dat oogpunt onderschrijven wij de conclusie in de IEA dat vanuit dit thema de Eemshaven de meest logische aansluitlocatie is.

Vervolg

Wij kunnen u meedelen dat wij ingenomen zijn met de geboden mogelijkheid om als de dertien overheidsorganen een zogenaamd regio advies aan de minister te mogen uitbrengen. Het concept regioadvies is dat door alle deelnemende organisaties eensluidend is voorbereid zullen wij besluitvormend op 17 september aan de gemeenteraad voorleggen. Wij hopen met de onderbouwing van het definitieve IEA, dat de minister dit advies over zal nemen.

Met vriendelijke groet,

burgemeester en wethouders van Tytsjerksteradiel,
de secretaris/directeur, de burgemeester,

H.M. van Gils drs L.J. Gebben

c.c. : gemeenteraad Tytsjerksteradiel

Verzonden: Vrijdag 3 juli 2020 01:21
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Particulier

Welk effecten uit de IEA vindt u het meest belangrijk voor de keuze van een voorkeursalternatief en waarom?
Voorkeur voor traject naar Burgum.

Schiermonnikoog is te mooi om te doorkruisen. De werkzaamheden zullen ook meer verkeer en mensen op het eiland brengen.
Voor 'Vierverlaten' is een boven- of ondergrondse kabel nodig die het aanzien van het landschap en/of de bodemstructuur van het Nationaal Landschap Middag-Humsterland zal verpesten.
De stroom van 'Eemshaven' zal ook afgevoerd moeten worden. Ik vrees dat dat ook via Viervelaten zal gaan, met dezelfde bezwaren.

Ameland is al veel minder natuurlijk dan Schiermonnikoog. Er zijn bedrijventerreinen en een groter wegennet. Daarom zal de impact van werkverkeer en werkzaamheden op Ameland minder zijn dan op Schiermonnikoog.

Welke aanvullende informatie, die van belang is voor de keuze van een voorkeursalternatief, kunt u ons nog geven?
Samenvatting:
Spaar Nationaal Park Schiermonnikoog.
Géén leiding door Nationaal Landschap Middag-Humsterland naar Vierverlaten.
Géén leiding van Eemshaven door Nat. Landschap Middag-Humsterland naar Vierverlaten.

Dus:
Naar Burgum.

Reactie

Verzonden: Vrijdag 3 juli 2020 09:45
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel: .
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat: Hoekenrode
Huisnummer: 8
Postcode: 1102 BR
Woonplaats: AMSTERDAM ZUIDOOST
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Organisatie
Organisatie: Vattenfall

Welk effecten uit de IEA vindt u het meest belangrijk voor de keuze van een voorkeursalternatief en waarom?
Zie brief in de bijlage.

Welke aanvullende informatie, die van belang is voor de keuze van een voorkeursalternatief, kunt u ons nog geven?
Zie brief in de bijlage.

Heeft u nog overige suggesties of opmerkingen?
Zie brief in de bijlage.

Reactie

Bureau Energieprojecten
Inspraakpunt 'Net op Zee Ten Noorden van de Waddeneilanden'
Postbus 248
2250 AE Voorschoten

Date: 03/07/2020
Contact:
E-mail:
Phone:
Fax:

Reactie integrale effectenanalyse

Op 31 januari 2020 is de definitieve Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) Net op zee Ten noorden van de Waddeneilanden door de minister van EZK vastgesteld. Vervolgens is onderzoek gedaan naar de in de NRD opgenomen mogelijke kabeltracés en zes zoekgebieden voor een transformatorstation. De effecten van de mogelijke kabeltracés zijn onderzocht en opgenomen in de integrale effectenanalyse. (IEA).

Graag geven wij u een reactie op de integrale effectenanalyse en brengen wij u op de hoogte van de stand van zaken van de ontwikkeling van Windpark Eemshaven-West.

Notitie reikwijdte en detailniveau (NRD)

Op 4 november jl. heeft Pondera namens ons een zienswijze ingediend op de concept NRD 'Net op zee ten noorden van de Waddeneilanden'. Wij waarderen het dat u de ontwikkeling van Windpark Eemshaven-West in het MER en in de IEA als autonome ontwikkeling heeft meegenomen.

Integrale effectenanalyse

Er wordt in de IEA terecht geconstateerd dat tracéalternatief naar Eemshaven het zoekgebied van Windpark Eemshaven-West doorkruist en dat alle drie de tracés binnen dit alternatief beperkingen kunnen veroorzaken.

Zoals in onze zienswijze van 4 november jl. al is aangegeven kunnen ondergrondse kabels met name een belemmering vormen voor de benutting van het potentieel voor windenergie. Aangezien locaties voor windenergie op land schaars zijn is het onwenselijk de potentie van het plangebied voor windenergie ten westen van de Eemshaven te beperken.

Wij vragen u dan ook bij de afweging om te komen tot een voorkeursvariant een zwaarwegend belang toe te kennen aan het gegeven dat een beperking van de potentie van windenergie in het plangebied ongewenst is gezien de bestaande beleidskaders en complexiteit voor de ontwikkeling van windenergie op land.

MER fase 2

In het geval tracéalternatief Eemshaven als voorkeursalternatief wordt gekozen verzoeken wij u in de onderzoeken in het MER fase 2 en bij de detailuitwerking van het tracé en in overleg met ons de volgende zaken mee te nemen:

- het alternatief 'west' uit te werken zodat dit buiten het plangebied van het windpark ligt;
- het alternatief 'west' uit te werken waarbij de kabels zo dicht mogelijk tegen de binnenbermsloot (zuidelijker) worden gelegd.

Stand van zaken ontwikkeling Windpark Eemshaven-West

Op 30 juni jl. hebben Gedeputeerde Staten van de provincie Groningen besloten de Notitie Reikwijdte en Detailniveau Windpark Eemshaven-West vast te stellen en van 14 juli tot en met 7 september ter inzage te leggen. In de laatste week van augustus zal door de provincie een openbare informatieavond georganiseerd worden.

Figuur 1.1 Plangebied Eemshaven West

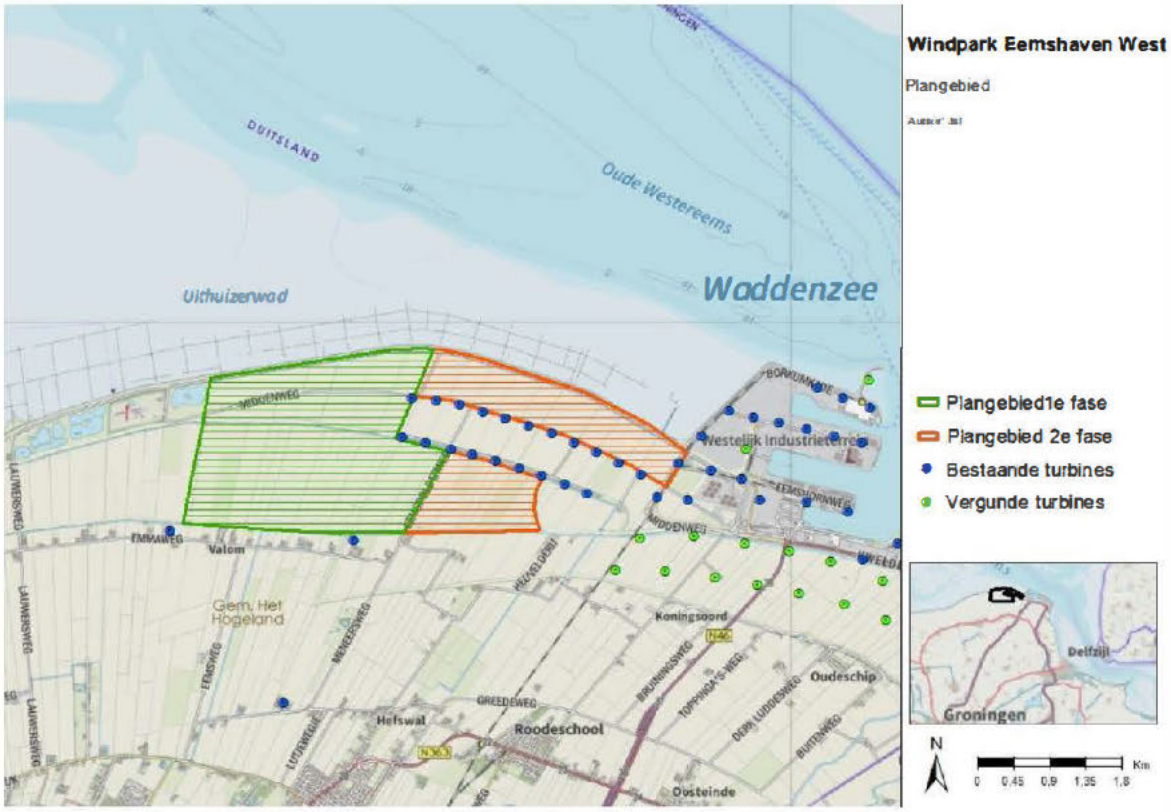

We verwachten dat na vaststelling van de NRD op basis van het op te stellen MER in het najaar het voorkeursalternatief zal worden gekozen. Op basis daarvan wordt het Inpassingsplan opgesteld en worden de benodigde vergunningen aangevraagd.

Informatie over het project en het concept van de NRD zijn te vinden op de website www.windparkeemshavenwest.nl.

Vervolg

Vanzelfsprekend zijn wij gaarne bereid om u verder te informeren over het project en met u in overleg te treden voor nadere afstemming van beide ontwikkelingen.

Wij worden dan ook graag geïnformeerd gedurende de verdere m.e.r.-procedure van het project 'Net op zee ten noorden van de Waddeneilanden' over de voortgang en tussentijdse resultaten en worden wij betrokken bij de totstandkoming van het voorkeursalternatief. U kunt hiervoor contact opnemen met

Met vriendelijke groet,

Vattenfall

Verzonden: Zaterdag 4 juli 2020 06:41
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Organisatie
Organisatie:
Mede namens:

Welk effecten uit de IEA vindt u het meest belangrijk voor de keuze van een voorkeursalternatief en waarom?
de belangrijkste effect voor ons is dat er geen onnodige schade aan agrarische grond zal plaats vinden .wij zijn daarom van mening dat er gekeken moet worden naar een traject voor het aanleggen van kabels die rechtstreeks naar de plaats van bestemming gaan. er is in de eemshaven mijn inziens genoeg ruimte voor de aanlanding van kabels.

Reactie

Verzonden: Zaterdag 4 juli 2020 10:06
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Organisatie
Organisatie:
Mede namens:

Welk effecten uit de IEA vindt u het meest belangrijk voor de keuze van een voorkeursalternatief en waarom?
Ondanks de onduidelijkheid van de bijgevoegde kaart blijkt ons dat er een tracé gesitueerd is dwars door de Eemspolder. In dit gebied hebben wij grond in agrarisch gebruik. De kabel zal veel negatieve gevolgen hebben voor dit gebruik, hierbij valt te denken aan warmteontwikkeling, structuurschade, veranderend bodemleven, verstoring drainering en andere, nu nog door ons niet te overziene gevolgen. Ook heeft het gebied een bestemming voor windmolens. De kabel mag de realisatie van windmolens niet in de weg staan.

Heeft u nog overige suggesties of opmerkingen?
Het tracé waarbij het grootste gedeelte over zee gaat is, gezien vanuit oogpunt van milieu, kosten en overlast voor bewoners het meest voor de hand liggende tracé.

Reactie

Verzonden: Zaterdag 4 juli 2020 14:45
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Organisatie
Organisatie
Mede namens:

Welk effecten uit de IEA vindt u het meest belangrijk voor de keuze van een voorkeursalternatief en waarom?
Verstoring van de grond en apparatuur door de kabel en daarmee samenhangende schade voor het bedrijf. Ook het effect van de kabel op het optimaal benutten van het zoekgebied wind/ Eemshaven West

Heeft u nog overige suggesties of opmerkingen?
Redelijk recent hoorden we via via dat het voorkeursalternatief door de Eemspolder ligt, op eerdere kaarten lag het traject door de Waddenzee of Emmapolder en waren er met elkaar iets van 13 varianten. De Eemspolder variant, die ook direct voorkeursalternatief is, is nieuw voor ons.

Reactie

Verzonden: Zaterdag 4 juli 2020 16:01
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres
Als: Organisatie
Organisatie:
Mede namens:

Welk effecten uit de IEA vindt u het meest belangrijk voor de keuze van een voorkeursalternatief en waarom?
- Verzilting. Er is volgens de MER en IEA een groot risico op verzilting van de landbouwgronden. Ook het effect hiervan is langdurig volgens de rapporten. Dit brengt grote risico's met zich mee met betrekking tot toekomstige opbrengsten en kwaliteit van de landbouwproducten. Hiermee wordt ook de toekomst van de landbouwbedrijven in gevaar gebracht.
- Het risico voor landbouw, landschap, natuur, en recreatie op land. Hier zijn de meeste belanghebbenden van die schade en/of overlast van kunnen ondervinden. Door te kiezen voor een kabeltracé Eemshaven oost wordt de Waddenzee zo weinig mogelijk verstoord en zo weinig mogelijk landbouwgrond aangetast wat langdurige gevolgen kan hebben voor de landbouwgrond.
-Waardeverlies van hoogwaardige landbouwgronden. Door de open ontgraving is er grote risico op vermenging van de grondlagen. Dit kan zeer negatieve effecten hebben op de opbrengsten van de gewassen. Ook wordt de structuur van de grond aangetast, dit kan zeer langdurige negatieve effecten hebben op de productie van de gronden.
- Toekomstvastheid. Er wordt in de IEA gesproken over mogelijke uitbreiding industrie van de Eemshaven in zuidelijke richting. Daarin wordt vermeld dat er rekening gehouden moet worden met toekomstige ontwikkelingen. Door te kiezen voor het tracé wat zo weinig mogelijk over land loopt, zijn er in de toekomst geen belemmeringen van het kabeltracé voor de uitbreiding van de industrie van de Eemshaven. Ook moet er serieus onderzocht worden wat de mogelijkheden zijn van gestuurde boringen, dan kunnen de kabels ook dieper geplaatst worden waardoor er geen belemmeringen zijn voor bebouwingen.

Welke aanvullende informatie, die van belang is voor de keuze van een voorkeursalternatief, kunt u ons nog geven?
- Er moet beter gekeken worden naar de mogelijkheden van gestuurde boringen en op

welke diepten deze kunnen plaatsvinden. Hierdoor worden de (landbouw)gronden zo weinig mogelijk verstoord. Ook de ontwikkelingen van industriegebieden worden hier zo weinig mogelijk mee belemmerd. Waar kabels door de grond liggen kan geen bebouwing/infrastructuur plaatsvinden.
- Er wordt gesproken dat bij stationslocatie Eemshaven middenweg geen verlies van landbouwgrond plaatsvindt. Dit is echter onjuist! In dit zoekgebied worden nog steeds hoogwaardige akkerbouwgewassen geteeld.
- Zoekgebieden zonnepanelen. Het gebied ten zuiden van de Eemshaven is een mogelijk gebied voor de ontwikkeling van zonnepanelen door de gunstige ligging vlakbij het transformatorstation in de Eemshaven. Wat kunnen de effecten van het kabeltracé zijn op de aanleg van zonneparken.
- Er wordt gesproken over Eemshaven West als zoekgebied voor windmolens. In de Oostpolder (gebied ten zuiden van de Eemshaven) is men al begonnen met de bouw van windmolens. In de buurt van de windmolens kunnen geen kabels gelegd worden, risico op schade aan de kabels is te groot bij ijsval enwiekbreuk. Ook zijn er vele wegen en kabels aangelegd, hier zou alleen met gestuurde boringen die diep genoeg gaan kabels aan kunnen leggen.

Grondeigenaren moeten volledige schadecompensatie krijgen voor nu en toekomstige ontwikkelingen in ruimste zin des woords.

Heeft u nog overige suggesties of opmerkingen?
Om zoveel mogelijk draagvlak te creëren, kiezen voor een tracé waarbij zo weinig mogelijk over land wordt gegaan.

Reactie

Verzonden: Zondag 5 juli 2020 09:34
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Particulier

Welk effecten uit de IEA vindt u het meest belangrijk voor de keuze van een voorkeursalternatief en waarom?
Impact op de leefomgeving (natuur, bewoners). Mensen kiezen voor hun leefomgeving (industrie,stad, dorp, platteland) en de natuur vormt zich naar aanleiding van de leefomgeving. Het eerste dat we moeten doen is zorgen dat we dit zo min mogelijk aantasten. Ook omdat dit jarenlang (30+) zijn effecten blijft hebben.
Een transformator station bouwen en opereren in een bos/platteland omgeving staat hier haaks op.

Welke aanvullende informatie, die van belang is voor de keuze van een voorkeursalternatief, kunt u ons nog geven?
Gebruik industrie gebieden voor industrie. Geef de natuur de ruimte en tast de leefomgeving niet aan van mensen die ervoor gekozen hebben om in deze natuur te wonen. Plaats het transformator station in de Eemshaven en niet in Burgum.

Heeft u nog overige suggesties of opmerkingen?
Als dat al niet gebeurd is, kom langs en zie met eigen ogen de leefomgeving van Noardburgum en wat er aangetast kan gaan worden!

Reactie

Verzonden: Zondag 5 juli 2020 10:57
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Organisatie
Organisatie:

Welk effecten uit de IEA vindt u het meest belangrijk voor de keuze van een voorkeursalternatief en waarom?
Ik ben belanghebbende in het alternatief welke naar de Eemshaven gaat. Wij wonen en werken vlak in de buurt van het gekozen trace.
Ik wil hiermee aangeven dat ik het niet zie zitten om het trace zo dicht bij mijn woning en door mijn bedrijf te krijgen in verband met schade, gezondheid en woongenot.

Welke aanvullende informatie, die van belang is voor de keuze van een voorkeursalternatief, kunt u ons nog geven?
Ons akkerbouwbedrijf en de bijbehorende percelen grond liggen midden in het door u gekozen trace, midden oost en west. Welk trace er ook gekozen wordt u komt bij ons langs zie ik. Voor een groot windpark op zee is het niet nodig om dwars door dure landbouwgrond een kabel aan te leggen. Tevens wil ik aangeven dat rond het trace windmolens gepland staan. De gevolgschade van het aanleggen van kabels wordt geheel onderschat, op de vergraven grond blijft jaren lang de opbrengst achter.

Heeft u nog overige suggesties of opmerkingen?
De enige manier om onder onze percelen door te komen is door te boren. Wij willen totaal geen overlast, gewasschade en waardedaling van ons bedrijf en bijbehorende percelen. Ook wil ik opmerken dat alle kosten die wij moeten maken door deze plannen, dat wil zeggen eigen uren en externe hulp en advies voor rekening van de plannenmakers.

Reactie

Verzonden: Zondag 5 juli 2020 16:23
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Particulier

Welk effecten uit de IEA vindt u het meest belangrijk voor de keuze van een voorkeursalternatief en waarom?
In principe vallen alle routes die naar de eemshaven leiden af voor ons. Ten eerste komen de kabels dwars door ons land, ongeveer al het land wat we hebben! Land is kostbaar, en is hetgeen waar wij ons brood mee verdienen. Ons land is nu goed en het zal, ondanks dat het voor het uiterlijk terug word gebracht naar de normale staat, jaren duren voordat het land weer zo vruchtbaar is als voorheen. Ten tweede komt die kabel zeer dicht bij waar wij wonen. Net zoals mensen ook niet in de buurt van hoogspanningsmasten willen wonen, willen wij ook niet in de buurt van de kabel wonen. De magnetisch veld is absoluut niet gezond. Wij hebben het hier als boeren al moeilijk genoeg, aardbevingen, regels van de overheid en het langzaamaan uitbreiden van de eemshaven.

Welke aanvullende informatie, die van belang is voor de keuze van een voorkeursalternatief, kunt u ons nog geven?
Wij begrijpen dat die kabel er moet komen. Het meest logische zou zijn, ondanks misschien meer kosten, om de kabel door zee te leggen en niet over land. zo hebben zo min mogelijk mensen er last van. Ons voorstel is dan ook om te gaan voor de eemshaven maar de kabel dan ook te laten binnen komen aan de west kant. Aan die kant wonen geen mensen en ligt al geen landbouwgrond meer. Dit zal misschien moeilijker zijn, of duurder maar dat moet dan maar. Het gaat genoeg geld opleveren en in mijn ogen zijn mensenlevens meer waard.

Heeft u nog overige suggesties of opmerkingen?
Tip: Neem een besluit in het voordeel van de burger. Of in ieder geval niet in het nadeel. De jarenlange gaswinning is hier van een goed voorbeeld. Nederland heeft goed geld verdiend met het gas, en de groningse burgers worden nu in de steek gelaten en hebben veel stress. Het aanleggen van milieubesparende middelen is goed, maar ik hoop dat er een les geleerd is en er nu ook gekeken word wat het in de toekomst brengt. Wij willen niet moeten verhuizen omdat de grond niet vruchtbaar meer is, wij willen niet failliet omdat de grond daardoor niks meer waard is en wij willen zeker ook niet ziek worden!
Mocht de kabel naar vierverlaten of burgum gelegd worden dan is het probleem voor ons natuurlijk opgelost. Maar ook de boeren en burgers daar gun ik het dat zij kunnen leven zonder gewroet in hun land, zonder stress en zonder ziekte.

Reactie

Verzonden: Zondag 5 juli 2020 17:15
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Organisatie
Organisatie:
Mede namens:

Welk effecten uit de IEA vindt u het meest belangrijk voor de keuze van een voorkeursalternatief en waarom?
De belangrijkste effecten zijn die voor de landbouw. Ons Akkerbouwbedrijf is gevestigd precies midden in alle 3 de routes naar de Eemshaven. Onze voorkeur gaat uit naar een route door het wad en niet door landbouwgrond. Landbouwgrond kan niet zo worden hersteld zodat er geen schade en gevolgschade ontstaat. Wij gaan er dan ook vanuit dat er geen kabels gegraven worden door onze percelen. Ter verduidelijking heb ik een kaart bijgevoegd met daarop de ligging van onze percelen.

Welke aanvullende informatie, die van belang is voor de keuze van een voorkeursalternatief, kunt u ons nog geven?
Aanvullend kan ik zeggen dat we alles in het werk zullen stellen zodat er geen kabels komen door landbouwgrond waar dan ook. Gevolgschade die voorkomt uit de aanleg van deze kabels zijn voor u niet te overzien. Directe schade, gevolgschade en opbrengstderving zijn voor rekening van het project.
Ook wil ik opmerken dat er rond kabels altijd een magnetisch veld ontstaat, omdat wij dichtbij wonen is dit zeer ongezond.

Heeft u nog overige suggesties of opmerkingen?
Een opmerking die ik wil maken is dat er op een groot deel van de routes windparken staan of nieuw gepland staan, zie hiervoor de bijvoegde kaart.
Een dergelijke belangrijke kabel kan niet in de buurt van windmolens, dit is te gevaarlijk voor de energievoorziening van Nederland. Dit gevaar geldt zeker ook voor de terminal van Vopak.

Reactie

Ligging percelen.

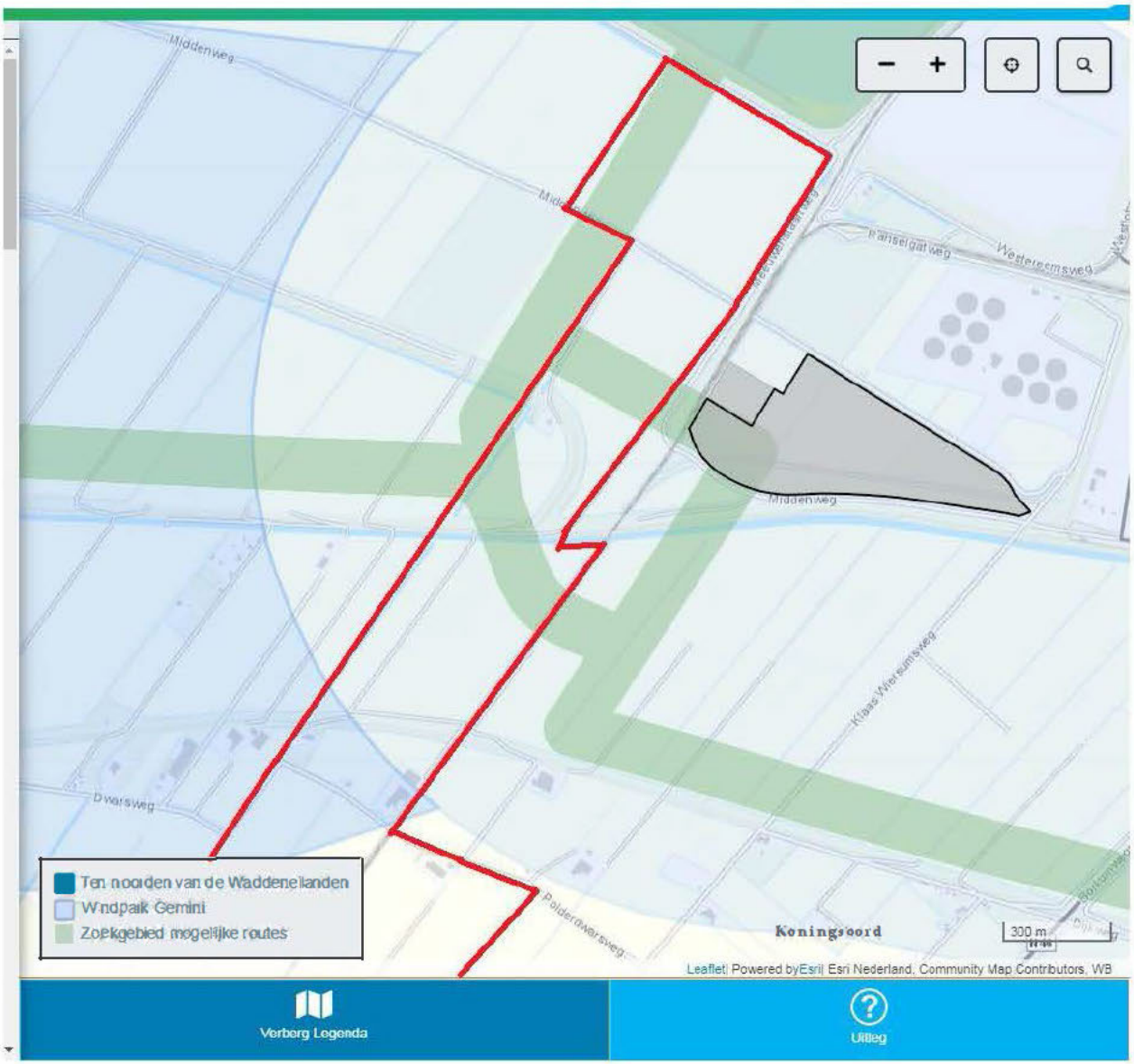

Toekomstige en bestaande windparken.

Verzonden: Zondag 5 juli 2020 20:38
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Organisatie
Organisatie:

Welk effecten uit de IEA vindt u het meest belangrijk voor de keuze van een voorkeursalternatief en waarom?
Landbouwkundige en hydrologische belangen

Welke aanvullende informatie, die van belang is voor de keuze van een voorkeursalternatief, kunt u ons nog geven?
Bij het alternatief Eemshaven Oost, welke veruit mijn voorkeur heeft vanuit landbouwkundige belangen en hinder voor omwonenden, wordt aangegeven dat dit alternatief complex is vanuit oogpunt van vergunningen en techniek. Ik wil er op wijzen dat die variant toch vele malen eenvoudiger (en goedkoper) kan zijn dat het trace Eemshaven West; Trace Eemshaven West loopt ca. 25 km over land maar doorsnijdt daarbij haaks langgerekte percelen van in totaal maar liefst zo'n 100 grondeigenaren!! procedures voeren met deze partijen kan zeer veel tijd en geld kosten. Wees hier a.u.b. terdege van bewust.

Reactie

Verzonden: Zondag 5 juli 2020 20:47
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Particulier

Welk effecten uit de IEA vindt u het meest belangrijk voor de keuze van een voorkeursalternatief en waarom?
Omgeving vind ik het meest belangrijk omdat wij de omgeving vormen en er iedere dag zijn en onderdeel van zijn. Lees alstublieft de bijlage met mijn reactie

Welke aanvullende informatie, die van belang is voor de keuze van een voorkeursalternatief, kunt u ons nog geven?
Het moge duidelijk zijn dat ik geen heil zien in de keuze van land tracés in dit project. Mijn landbouwgrond is uniek in zijn aard, onvervangbaar met een ideale geografische positie ten behoeve van volhoudbare akkerbouw, het zou jammer zijn als dit verpest word d.m.v. ontgravingen of diepe boringen en de naweeën van deze keuze. Ga door zee, kies voor een aanlanding vergelijkbaar met de COBRA-kabel en kies daardoor voor een zekere en volhoudbare optie.

Heeft u nog overige suggesties of opmerkingen?
Zie bijlage

Reactie

Oudeschip, 5 juli 2020

Betreft: Reactie op IEA en MER fase 1, project Net op Zee Ten noorden van de Waddeneilanden

Zijne Excellentie,

Middels deze brief reageer ik op de Integrale Effecten Analyse (IEA) van de negen voorgestelde voorkeurtracés van de ondergrondse hoogspanningsverbinding ten behoeve van het project Net op Zee Ten noorden van de Waddeneilanden (NOZ TNW). Na het bijwonen van de informatiebijeenkomst vond ik het nodig om mijn reactie in te sturen.

Gezien het positioneren van de Eemshaven als energy hub oftewel "stopcontact" van Nederland en twee van de drie landtracés richting deze "stopcontact" getekend wordt over mijn grond treft mij dit. Na het bestuderen van de MER werd duidelijk dat de leemte in kennis op verziltingsgebied zo ernstig groot is (Hoofdrapport milieueffectrapportage NOZ TNW, blz. 61) dat daardoor mijn bedrijfscontinuïteit, ook voor de volgende generaties, onvoorzienbaar hard geraakt wordt.
Het landtracé, ook getekend door de zuidzijde van de Oostpolder (tussen Eemshaven en het dorp Oudeschip), ligt in verziltinggevoelig gebied. Werkzaamheden, in zake ontgraving of zogenoemde HDD-boringen creëren ernstige risico's op verzilting (Deelrapport 1b MER, blz.30). De onwetendheid in kennis en zeker de leemte op schaalniveau wat dit project doet op verzilting is groots. Vanwege de continue en grote druk van zeewater uit/ in de Eemshaven is kwantiteit van kwel hier vlakbij de Eemshaven groter dan waar dan ook in de noordelijke kuststrook. Omdat er een kennislacune zit tussen groter schaalniveau en perceelniveau (punt 3, hoofdstuk 6.7 MER NOZ TNW) op gebied van verzilting lijkt mij dit zeer negatief ten behoeve van deze VKA keuze.

Daarnaast levert de bronbemaling op een voorgenomen diepte van 2.4 meter beneden maaiveld grondwater daling op tot honderden meters van de hoogspanningsverbinding (MER 2b blz. 65). Een plaatselijke daling van de GHG in het plangebied van 0.9 tot 1.7 meter gedurende het project kan de zoetwaterbel zo doen krimpen dat het jaren duurt voor dit hersteld is.

Zoals ook aangegeven in de MER is ook bij Oudeschip de grond gevoelig voor zetting. Dit feit in combinatie met geforceerde grondwaterdaling tot honderden meters vanaf deze bemaling leidt tot zettingsschade aan onze gebouwen, drainage, kavelpaden en land. Op het tracévoorstel is te zien dat een van mijn gebouwen, bestempeld als karakteristiek op nog geen honderd meter afstand ligt naast de zogenoemde schuifruimte. Gezien de moeizame afhandeling en erkenning van zettingsschade door erkende instanties, gespecialiseerd in zettingsschade (TCMG bijv.), bij mij en in ons gebied zie ik dit als een heikel en missend punt in de gehele MER.

Als grondeigenaar en akkerbouwer met een arbeidsintensief bouwplan ben ik veel tijd werkzaam op het veld. De toename en extra blootstelling aan extra hoeveelheid straling en laagfrequent geluid tijdens onze werkzaamheden baart mij zorgen. Ik heb hier geen belang bij.

Het moge duidelijk zijn dat ik geen heil zien in de keuze van land tracés in dit project. Mijn landbouwgrond is uniek in zijn aard, onvervangbaar met een ideale geografische positie ten behoeve van volhoudbare akkerbouw, het zou jammer zijn als dit verpest word d.m.v. ontgravingen of diepe boringen en de naweeën van deze keuze. Ga door zee, kies voor een aanlanding vergelijkbaar met de COBRA-kabel en kies daardoor voor een zekere en volhoudbare optie.

Graag nodig ik u uit om bij mij op locatie te komen praten en kijken.

Ik gaan ervan uit dat u ons van der verdere procedure op de hoogte houdt.

Hoogachtend,

5-7-2020

Verzonden: Zondag 5 juli 2020 21:00
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Particulier

Welk effecten uit de IEA vindt u het meest belangrijk voor de keuze van een voorkeursalternatief en waarom?
Omgeving, Het zou jammer zijn om unieke landbouwgrond te gebruiken voor dit project terwijl er een alternatief is om dit te ontwijken.
De Cobra en gemini kabel liggen ook gewoon in de zee, en die liggen daar ook volhoudbaar en zeker, waarom nu niet weer?
Regeren is vooruitzien en niet kiezen voor slechte alternatieven over land.

Welke aanvullende informatie, die van belang is voor de keuze van een voorkeursalternatief, kunt u ons nog geven?
Zijne Excellentie,

Middels deze brief reageer ik op de Integrale Effecten Analyse (IEA) van de negen voorgestelde voorkeurtracés van de ondergrondse hoogspanningsverbinding ten behoeve van het project Net op Zee Ten noorden van de Waddeneilanden (NOZ TNW). Na het bijwonen van de informatiebijeenkomst vond ik het nodig om mijn reactie in te sturen.

Gezien het positioneren van de Eemshaven als energy hub oftewel ‘’stopcontact’’ van Nederland en twee van de drie landtracés richting deze ‘’stopcontact’’ getekend wordt over mijn grond treft mij dit. Na het bestuderen van de MER werd duidelijk dat de leemte in kennis op verziltingsgebied zo ernstig groot is (Hoofdrapport milieueffectrapportage NOZ TNW, blz. 61) dat daardoor mijn bedrijfscontinuïteit, ook voor de volgende generaties, onvoorzienbaar hard geraakt wordt.
Het landtracé, ook getekend door de zuidzijde van de Oostpolder (tussen Eemshaven en het dorp Oudeschip), ligt in verziltinggevoelig gebied. Werkzaamheden, in zake ontgraving of zogenoemde HDD-boringen creëren ernstige risico’s op verzilting (Deelrapport 1b MER, blz.30). De onwetendheid in kennis en zeker de leemte op schaalniveau wat dit project doet op verzilting is groots. Vanwege de continue en grote druk van zeewater uit/ in de Eemshaven is kwantiteit van kwel hier vlakbij de Eemshaven groter dan waar dan ook in de noordelijke kuststrook. Omdat er een kennislacune zit tussen groter schaalniveau en perceelniveau (punt 3, hoofdstuk 6.7 MER NOZ TNW) op gebied van verzilting lijkt mij dit zeer negatief ten behoeve van deze VKA keuze.
Daarnaast levert de bronbemaling op een voorgenomen diepte van 2.4 meter beneden maaiveld grondwater daling op tot honderden meters van de hoogspanningsverbinding (MER

2b blz. 65). Een plaatselijke daling van de GHG in het plangebied van 0.9 tot 1.7 meter gedurende het project kan de zoetwaterbel zo doen krimpen dat het jaren duurt voor dit hersteld is.

Zoals ook aangegeven in de MER is ook bij Oudeschip de grond gevoelig voor zetting. Dit feit in combinatie met geforceerde grondwaterdaling tot honderden meters vanaf deze bemaling leidt tot zettingsschade aan onze gebouwen, drainage, kavelpaden en land. Op het tracévoorstel is te zien dat een van mijn gebouwen, bestempeld als karakteristiek op nog geen honderd meter afstand ligt naast de zogenoemde schuifruimte. Gezien de moeizame afhandeling en erkenning van zettingsschade door erkende instanties, gespecialiseerd in zettingsschade (TCMG bijv.), bij mij en in ons gebied zie ik dit als een heikel en missend punt in de gehele MER.

Als grondeigenaar en akkerbouwer met een arbeidsintensief bouwplan ben ik veel tijd werkzaam op het veld. De toename en extra blootstelling aan extra hoeveelheid straling en laagfrequent geluid tijdens onze werkzaamheden baart mij zorgen. Ik heb hier geen belang bij.

Het moge duidelijk zijn dat ik geen heil zien in de keuze van land tracés in dit project. Mijn landbouwgrond is uniek in zijn aard, onvervangbaar met een ideale geografische positie ten behoeve van volhoudbare akkerbouw, het zou jammer zijn als dit verpest word d.m.v. ontgravingen of diepe boringen en de naweeën van deze keuze. Ga door zee, kies voor een aanlanding vergelijkbaar met de COBRA-kabel en kies daardoor voor een zekere en volhoudbare optie.
Graag nodig ik u uit om bij mij op locatie te komen praten en kijken.

Ik gaan ervan uit dat u mij van de verdere procedure op de hoogte houdt.

Heeft u nog overige suggesties of opmerkingen?
Zie de bijlage

Reactie

Oudeschip, 5 juli 2020

Betreft: Reactie op IEA en MER fase 1, project Net op Zee Ten noorden van de Waddeneilanden

Zijne Excellentie,

Middels deze brief reageer ik op de Integrale Effecten Analyse (IEA) van de negen voorgestelde voorkeurtracés van de ondergrondse hoogspanningsverbinding ten behoeve van het project Net op Zee Ten noorden van de Waddeneilanden (NOZ TNW). Na het bijwonen van de informatiebijeenkomst vond ik het nodig om mijn reactie in te sturen.

Gezien het positioneren van de Eemshaven als energy hub oftewel "stopcontact" van Nederland en twee van de drie landtracés richting deze "stopcontact" getekend wordt over mijn grond treft mij dit. Na het bestuderen van de MER werd duidelijk dat de leemte in kennis op verziltingsgebied zo ernstig groot is (Hoofdrapport milieueffectrapportage NOZ TNW, blz. 61) dat daardoor mijn bedrijfscontinuïteit, ook voor de volgende generaties, onvoorzienbaar hard geraakt wordt.
Het landtracé, ook getekend door de zuidzijde van de Oostpolder (tussen Eemshaven en het dorp Oudeschip), ligt in verziltinggevoelig gebied. Werkzaamheden, in zake ontgraving of zogenoemde HDD-boringen creëren ernstige risico's op verzilting (Deelrapport 1b MER, blz.30). De onwetendheid in kennis en zeker de leemte op schaalniveau wat dit project doet op verzilting is groots. Vanwege de continue en grote druk van zeewater uit/ in de Eemshaven is kwantiteit van kwel hier vlakbij de Eemshaven groter dan waar dan ook in de noordelijke kuststrook. Omdat er een kennislacune zit tussen groter schaalniveau en perceelniveau (punt 3, hoofdstuk 6.7 MER NOZ TNW) op gebied van verzilting lijkt mij dit zeer negatief ten behoeve van deze VKA keuze.

Daarnaast levert de bronbemaling op een voorgenomen diepte van 2.4 meter beneden maaiveld grondwater daling op tot honderden meters van de hoogspanningsverbinding (MER 2b blz. 65). Een plaatselijke daling van de GHG in het plangebied van 0.9 tot 1.7 meter gedurende het project kan de zoetwaterbel zo doen krimpen dat het jaren duurt voor dit hersteld is.

Zoals ook aangegeven in de MER is ook bij Oudeschip de grond gevoelig voor zetting. Dit feit in combinatie met geforceerde grondwaterdaling tot honderden meters vanaf deze bemaling leidt tot zettingsschade aan onze gebouwen, drainage, kavelpaden en land. Op het tracévoorstel is te zien dat een van mijn gebouwen, bestempeld als karakteristiek op nog geen honderd meter afstand ligt naast de zogenoemde schuifruimte. Gezien de moeizame afhandeling en erkenning van zettingsschade door erkende instanties, gespecialiseerd in zettingsschade (TCMG bijv.), bij mij en in ons gebied zie ik dit als een heikel en missend punt in de gehele MER.

Als grondeigenaar en akkerbouwer met een arbeidsintensief bouwplan ben ik veel tijd werkzaam op het veld. De toename en extra blootstelling aan extra hoeveelheid straling en laagfrequent geluid tijdens onze werkzaamheden baart mij zorgen. Ik heb hier geen belang bij.

Het moge duidelijk zijn dat ik geen heil zien in de keuze van land tracés in dit project. Mijn landbouwgrond is uniek in zijn aard, onvervangbaar met een ideale geografische positie ten behoeve van volhoudbare akkerbouw, het zou jammer zijn als dit verpest word d.m.v. ontgravingen of diepe boringen en de naweeën van deze keuze. Ga door zee, kies voor een aanlanding vergelijkbaar met de COBRA-kabel en kies daardoor voor een zekere en volhoudbare optie.

Graag nodig ik u uit om bij mij op locatie te komen praten en kijken.

Ik gaan ervan uit dat u ons van der verdere procedure op de hoogte houdt.

Hoogachtend,

5-7-2020

Verzonden: Zondag 5 juli 2020 21:13
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Organisatie
Organisatie:

Welk effecten uit de IEA vindt u het meest belangrijk voor de keuze van een voorkeursalternatief en waarom?
Omgeving, wij zijn de omgeving. Iedere dag werkzaam voor en in de omgeving. Zie bijlage

Welke aanvullende informatie, die van belang is voor de keuze van een voorkeursalternatief, kunt u ons nog geven?
Grond is uniek met een goede geografische ligging. Ga hier niet doorheen zonder eerst bij ons op bezoek te komen om te kijken wat voor impact zoiets heeft op een bedrijf, grond en mensen. Zie de bijlage

Heeft u nog overige suggesties of opmerkingen?
Zie bijlage

Reactie

Oudeschip, 5 juli 2020

Betreft: Reactie op IEA en MER fase 1, project Net op Zee Ten noorden van de Waddeneilanden

Zijne Excellentie,

Middels deze brief geven wij onze reactie op de Integrale Effecten Analyse (IEA) van de negen voorgestelde voorkeurtracés van de ondergrondse hoogspanningsverbinding ten behoeve van het project Net op Zee Ten noorden van de Waddeneilanden (NOZ TNW). Na het bijwonen van de informatiebijeenkomst vonden wij het nodig om onze reactie in te sturen.

Gezien het positioneren van de Eemshaven als energy hub oftewel "stopcontact" van Nederland en twee van de drie landtracés richting deze "stopcontact" getekend wordt over onze grond raakt ons dit. Na het bestuderen van de MER werd duidelijk dat de leemte in kennis op verziltingsgebied zo ernstig groot is (Hoofdrapport milieueffectrapportage NOZ TNW, blz. 61) dat daardoor onze bedrijfscontinuïteit voor de volgende generaties onvoorzienbaar hard geraakt wordt.
Het landtracé, ook getekend door de zuidzijde van de Oostpolder (tussen Eemshaven en het dorp Oudeschip), ligt in verziltinggevoelig gebied. Werkzaamheden, in zake ontgraving of zogenoemde HDD boringen creëren ernstige risico's op verzilting (Deelrapport 1b MER, blz.30). De onwetendheid in kennis en zeker de leemte op schaalniveau wat dit project doet op verzilting is groots. Vanwege de continue en grote druk van zeewater uit/ in de Eemshaven is kwantiteit van kwel hier vlakbij de Eemshaven groter dan waar dan ook in de noordelijke kuststrook. Omdat er een kennislacune zit tussen groter schaalniveau en perceelniveau (punt 3, hoofdstuk 6.7 MER NOZ TNW) op gebied van verzilting lijkt ons dit zeer negatief ten behoeve van deze VKA keuze.

Daarnaast levert de bronbemaling op een voorgenomen diepte van 2.4 meter beneden maaiveld grondwater daling op tot honderden meters van de hoogspanningsverbinding (MER 2b blz. 65). Een plaatselijke daling van de GHG in het plangebied van 0.9 tot 1.7 meter gedurende het project kan de zoetwaterbel zo doen krimpen dat het jaren duurt voor dit hersteld is.

Zoals ook aangegeven in de MER is ook bij Oudeschip de grond gevoelig voor zetting. Dit feit in combinatie met geforceerde grondwaterdaling tot honderden meters vanaf deze bemaling leidt tot zettingsschade aan onze gebouwen, drainage, kavelpaden en land. Op het tracévoorstel is te zien dat een van onze gebouwen, bestempeld als karakteristiek op nog geen honderd meter afstand ligt naast de zogenoemde schuifruimte. Gezien de moeizame afhandeling en erkenning van zettingsschade door erkende instanties, gespecialiseerd in zettingsschade (TCMG bijv.), bij ons en in ons gebied zien wij dit als een heikel en missend punt in de gehele MER.

Als grondeigenaar en akkerbouwer met een arbeidsintensief bouwplan zijn wij veel tijd werkzaam op het veld. De toename en extra blootstelling aan extra hoeveelheid straling en laagfrequent geluid tijdens onze werkzaamheden baart ons zorgen. Wij hebben hier geen belang bij.

Het moge duidelijk zijn dat wij geen heil zien in de keuze van land tracés in dit project. Onze landbouwgrond is uniek in zijn aard, onvervangbaar met een ideale geografische positie ten behoeve van volhoudbare akkerbouw, het zou jammer zijn als dit verpest word d.m.v. ontgravingen of diepe boringen en de naweeën van deze keuze. Ga door zee, kies voor een aanlanding vergelijkbaar met de COBRA kabel en kies daardoor voor een zekere en volhoudbare optie.

Graag nodigen wij u uit om bij ons op locatie te komen praten en kijken.

Wij gaan ervan uit dat u ons van de verdere procedure op de hoogte houdt.

Hoogachtend,

Verzonden: Zondag 5 juli 2020 22:09
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Organisatie
Organisatie:
Mede namens:

Welk effecten uit de IEA vindt u het meest belangrijk voor de keuze van een voorkeursalternatief en waarom?
De landbouw en landbouwgronden moeten beschermd worden. In tijden van nood dient Nederland in haar eigen voedsel te kunnen voorzien. Bij Tracé Eemshaven-West wordt zo'n 25 km voor Nederland uniek hoogwaardige akkerbouwgrond doorkruist door het Tennet Tracé en komt er bovendien mogelijk een kabel-corridor. De toekomst van deze gronden als hoogwaardige akkergronden wordt door deze eerste tekenen van industrialisatie vanuit de Eemshaven steeds minder zeker. Immers als er eenmaal een kabel ligt dan trekt dit steeds meer industriele activiteit aan. Het boerenlandschap verloedert daarmee. Ontzie deze hoogwaardige akkerbouwgronden en zorg dat de (familie-)bedrijven toekomst houden in de agrarische sector waarin zij hun goede kennis en kunde hebben opgebouwd.

Heeft u nog overige suggesties of opmerkingen?
"Vervuil" de unieke jonge zavelgronden, welke ook in de buurt van de Eemshaven te vinden zijn, niet met kabels !!! Dit betreft een uniek landbouwgebied waar wij, Nederlanders, zuinig op moeten zijn. Er zijn niet veel plaatsen ter wereld waar zo goed als in onze regio de uien, wortelen en pootaardappelen geteeld kunnen worden (het is niet voor niets dat chinezen steeds meer landbouwbedrijven opkopen in Nederland) !

Reactie

Onze bezwaren tegen tracé Eemshaven West :

- het voorgenomen tracé doorkruist ons beste en mooiste perceel landbouwgrond. Wij vrezen:
    - verzilting (negatieve effecten op de opbrengsten van onze huidige hoogwaardige teelten van pootgoed, B peen, uien maar ook suikerbieten en granen);
    - verzilting met als gevolg ongeschikt water voor beregening ;
    - oogstschadederving als gevolg van slechtere doorlaatbaarheid, welke derving bovendien over een lange termijn te verwachten is wanneer de kabelwerkzaamheden bij natte weersomstandigheden plaats gaan vinden;
    - drainage vernieling;
    - risico op AM besmetting of andere schadelijke aaltjes zoals chitwoody of erwinia doordat machines die gebruikt worden voor de werkzaamheden niet 100% gereinigd blijken te zijn; dergelijke besmettingen kunnen tot gevolg hebben dat bepaalde teelten niet plaats kunnen vinden (financieel nadeel / problemen met bouwplan i.c.m. vruchtwisseling), een besmetting met het chitwoody aaltje kan zelfs tot gevolg hebben dat het bedrijf op slot gaat en alle pootgoed moet worden vernietigd (een financiele en emotionele catastrofe).
    - als het tracé er eenmaal ligt, kunnen er vaker kabels komen immers er zal dan ruimte gereserveerd worden voor een kabelcorridor; dit leidt nog vaker tot werkzaamheden met alle (eerder genoemde) risico's en nadelen van dien, bovendien zal de industrie van de Eemshaven dan waarschijnlijk eerder geneigd zijn richting ons landbouwbedrijf op te rukken waardoor de toekomst van ons familiebedrijf en het voortzetten ervan door onze kinderen in gevaar kan komen;
    - wanneer de kabels in gebruik worden genomen zullen direct omwonenden te maken krijgen met de straling die hierbij vrij komt. Dit kan negatieve gezondheidseffecten te weeg brengen;
    - ook geluidseffecten (gezondheid) kunnen het woongenot van omwonenden beinvloeden;
    - het tennet trace en de wetenschap dat hierbij ruimte wordt gereserveerd voor de kabel corridor kan de verkoopbaarheid en waarde van (woon)boerderijen of woonhuizen in de buurt van het tracé negatief beinvloeden;
    - het vestigen van een zakelijk recht op de percelen die voor het tracé gebruikt gaan worden kunnen te weeg brengen dat dit gezien wordt als vervreemding en dat er dus een meerwaardeclausule in werking kan treden;
    - ontwikkelmogelijkheden in de toekomst m.b.t. bijvoorbeeld windmolens of zonnepanelen op land kunnen belemmerd worden door het Tennet Tracé

Verzonden: Zondag 5 juli 2020 22:24
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Organisatie
Organisatie:
Mede namens:

Welk effecten uit de IEA vindt u het meest belangrijk voor de keuze van een voorkeursalternatief en waarom?
Niet door landbouwgrond omdat een open ontgraving van landbouwgrond leidt tot meer effecten op de grondwaterstand en daarmee tot verzilting en uiteindelijk landbouwopbrengsten. Een open ontgraving heeft een verstorend effect op het ondiepe bodemprofiel, lozing van bemalingswater en beschadiging van drainagesystemen. Door een sleuf te graven van 12 meter breed en 3 meter diep bederf je de structuur van de grond ook de rest die gebruikt word voor het plaatsen van de kabel 30 meter is ook bedorven grond voor een optimale kwalitatieve opbrengst. Het is de vraag of de structuur ooit weer terugkomt. Bij verschillende projecten waar kabels gelegd zijn leert men dat je altijd schade zult blijven terugzien in de gewassen.

Welke aanvullende informatie, die van belang is voor de keuze van een voorkeursalternatief, kunt u ons nog geven?
Naast de gevolgen voor de structuur van de grond en de consequenties voor de schade aan gewassen maken wij ons zorgen over de warmte die de kabels produceren en een magnetisch veld waar we mee te maken krijgen. Tevens maken wij ons zorgen over de kwaliteit van de gewassen die er geoogst gaan worden.

Heeft u nog overige suggesties of opmerkingen?
Onze voorkeur gaat uit naar het het tracé Eemshaven-Oost. Omdat dit aanzienlijk korter is en er gaat geen kostbare landbouwgrond met gewassen zoals, pootaardappelen, bieten, uien, granen, wortels en bloembollen verloren. Leg gewoon de kabels van de Waddenzee ten oosten onder de Eemshaven door.
Wie gaat de geleden schade de komende 30 jaar betalen? Als er een gewas op een perceel wordt afgekeurd of de kwaliteit dermate slecht is dat het product niet verkoopbaar is? Deze Kabel ligt niet in lijn met de bebouwing van de landbouwgrond waardoor er direct grote financiële tegenvallers kunnen komen.

Reactie

Verzonden: Maandag 6 juli 2020 10:00
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat: A Harkemaweg
Huisnummer: 70
Postcode: 9831 TA
Woonplaats: ADUARD
Telefoonnummer: 0594-721013
E-mailadres: info@collectiefgroningenwest.nl
Als: Organisatie
Organisatie: Collectief Groningen West

Welk effecten uit de IEA vindt u het meest belangrijk voor de keuze van een voorkeursalternatief en waarom?
Zie bijlagen 1 en 2

Welke aanvullende informatie, die van belang is voor de keuze van een voorkeursalternatief, kunt u ons nog geven?
Zie bijlagen 1 en 2

Heeft u nog overige suggesties of opmerkingen?
Zie bijlagen 1 en 2

Reactie

Aduard, 6 juli 2020

Reactie op Integrale effectenanalyse.

U heeft het Collectief Groningen West (CGW) op 8 juni 2020 op de hoogte gesteld van de publicatie *Integrale effectenanalyse Net op zee Ten noorden van de Waddeneilanden*. Wij hebben kennisgenomen van deze publicatie.

Wij willen graag van de gelegenheid gebruik maken een reactie te geven op deze publicatie. In het voortraject hebben we een zienswijze ingediend op de Concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau (cNRD).
Onze zienswijze op het cNRD brengen we hierbij opnieuw in (*Bijlage 2 Zienswijze op Concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau*).
In aanvulling hierop willen we kenbaar maken dat eventuele aanleg van de hoogspanningskabel door de weidevogelkerngebieden binnen de tracéopties Vierverlaten langdurige effecten geeft in het werkgebied van het CGW. In het *Net op zee Ten noorden van de Waddeneilanden, Hoofdrapport milieueffectrapportage* van 22 mei 2020 wordt weliswaar aangegeven dat bij een open ontgraving van de tracéopties Vierverlaten de weidevogelkerngebieden tijdelijk ongeschikt zijn als broedgebied. Open ontgraving geeft echter een blijvende verstoring van het bodemprofiel en voor meerdere jaren van het landschap door roering in de grond (verzakking) en een veranderde vegetatie. Dit geldt niet alleen voor het kenmerkende gebied Middag-Humsterland maar ook voor specifiek ingerichte gebieden voor weidevogels (zoals plas dras) en andere oude graslanden met greppelpatronen in ons werkgebied.
Met het uitvoeren van weidevogelbeheer geeft het CGW uitvoering aan het Europees - en Rijksbeleid met betrekking tot het in standhouden van de weidevogels. De aanleg van een hoogspanningskabel doorkruist een goede uitvoering van dit beleid.

Graag zien wij dat u onze reactie, inclusief de genoemde zienswijze op de cNRD, mee laat wegen in de keuze voor het voorkeursalternatief.

Namens het Collectief Groningen West,

Collectief Groningen West
Albert Harkemaweg 70, 9831 TA Aduard, 0594 721 013, info@collectiefgroningenwest.nl, www.collectiefgroningenwest.nl
KvK-nummer 61881473

Aduard, 5 november 2019

Zienswijze op Concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau (cNRD).

Naar aanleiding van de Concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau 'Net op zee Ten noorden van de Waddeneilanden', van 13 september 2019, dient het Collectief Groningen West (CGW) deze zienswijze in.

Het CGW is onder andere actief met agrarisch natuurbeheer in het westelijke gebied van Groningen. Enerzijds betreft dit het onderhouden en herstellen van het coulissenlandschap in het Zuidelijk Westerkwartier. Anderzijds gaat het om weidevogelbeheer in het meer open landschap van het westelijke deel van de provincie Groningen. Weidevogelbeheer vindt met name plaats in de weidevogelkerngebieden die zijn aangewezen door de provincie Groningen in het Natuurbeheerplan van 2016. Het CGW is op de hoogte van het voornemen de 220 kV kabels van zee aan land te brengen en heeft hiervoor de informatieavond op 16 oktober jl. in Garnwerd bezocht.

Gebleken is dat de mogelijke routes Vierverlaten (oost, midden en west) door meerdere weidevogelkerngebieden van het CGW gaan. Daarnaast doorkruisen de routes kansrijke percelen voor weidevogels, die weliswaar niet door de provincie Groningen zijn aangewezen als weidevogelkerngebieden, maar wel in het werkgebied van het CGW zijn gelegen en beschermt dienen te worden in het broedseizoen voor weidevogels. In deze gebieden vindt eveneens weidevogelbescherming plaats. Het CGW heeft de ambitie de neergang van het aantal weidevogels een halt toe te roepen en een impuls te geven om de bedreigde weidevogels uit te laten breiden. Hiervoor zijn naast de weidevogelkerngebieden de niet aangewezen maar wel kansrijke gebieden uiterst belangrijk. Het CGW neemt ook in deze gebieden stimulerende maatregelen.
In het algemeen geldt dat in het broedseizoen weidevogels niet verstoord mogen worden. Globaal verloopt het seizoen van aankomst tot vertrek van de weidevogels (vliegvlug) van 1 februari tot 1 augustus. In deze periode zijn menselijke activiteiten ten behoeve van de 220 KV kabels niet mogelijk in de weidevogelkerngebieden en overige kansrijke gebieden.
In tabel 3.3 van de Concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau wordt het beoordelingskader voor de tracé alternatieven op land weergegeven. Voor het aspect 'weidevogels in de overige te beschermen gebieden' wordt dit gedaan door middel van kwalitatief bureauonderzoek op basis van dosis effectrelaties uit literatuur. Wij vinden dit onvoldoende. De kennis van de weidevogelkerngebieden, alsmede de kansrijke gebieden rondom, kan alleen bij het CGW en haar beheerders worden opgehaald. Door middel van samenwerking tussen de beheerder en veldmedewerker van het CGW vindt jaarlijks een nauwkeurige nestregistratie plaats.
Door middel van deze zienswijze willen wij het belang van de weidevogels kenbaar maken en aangeven dat, wanneer voor een mogelijke route Vierverlaten wordt gekozen, rekening moet worden gehouden met het broedseizoen voor weidevogels in het werkgebied van het CGW. We verzoeken u dan ook vooraf contact met het CGW en haar beheerders op te nemen.

Verder maken we graag van de gelegenheid gebruik ons als belangenorganisatie aan te melden voor werksessies of andere bijeenkomsten die betrekking hebben op ons werkgebied.

Namens het Collectief Groningen West,

Collectief Groningen West
Albert Harkemaweg 70, 9831 TA Aduard, 0594 721 013, info@collectiefgroningenwest.nl, www.collectiefgroningenwest.nl
KvK-nummer 61881473

Verzonden: Maandag 6 juli 2020 10:37
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat: Lavendelheide
Huisnummer: 17
Postcode: 9202 PD
Woonplaats: DRACHTEN
Telefoonnummer:
E-mailadres: info@grajk.nl
Als: Organisatie
Organisatie: Gronings Agrarisch Jongeren Kontact
Mede namens:

Welk effecten uit de IEA vindt u het meest belangrijk voor de keuze van een voorkeursalternatief en waarom?
Omgeving vinden wij belangrijk om een zware weegfactor te geven in het beslisproces. Dit omdat in de toekomst van de landbouw de bodem steeds belangrijker wordt en is. Door de bodem te verstoren en te gebruiken en hiermee op grote schaal verziltingsrisico te accepteren kiest u middels land tracés voor opties die niet duurzaam zijn. Denk om de toekomst kies voor de omgeving.

Welke aanvullende informatie, die van belang is voor de keuze van een voorkeursalternatief, kunt u ons nog geven?
Zie bijlage, Bodemkwaliteit en Omgeving

Heeft u nog overige suggesties of opmerkingen?
Denk om de toekomst Gronings Agrarisch Jongeren Kontakt

Reactie

Groningen, 5 juli 2020

Betreft: Reactie op IEA en MER fase 1, project Net op Zee Ten noorden van de Waddeneilanden

Geachte heer, mevrouw,

Middels deze brief geven wij onze reactie op de Integrale Effecten Analyse (IEA) van de negen voorgestelde voorkeurtracés van de ondergrondse hoogspanningsverbinding ten behoeve van het project Net op Zee Ten noorden van de Waddeneilanden (NOZ TNW). Na het bijwonen van de informatiebijeenkomst (online) vonden wij het nodig om onze reactie in te sturen.

Als belangenbehartiger van jonge agrariërs zijn wij de toekomst van de land en tuinbouw. Na het bestuderen van de MER werd duidelijk dat de leemte in kennis op verziltingsgebied zo ernstig groot(Hoofdrapport milieueffectrapportage NOZ TNW, blz. 61) is zodat landbouw in de toekomst onvoorzienbaar hard geraakt word.
Alle zogenoemde landtracés, met name het lange tracé 'Eemshaven West' wordt gegraven in verziltinggevoelig gebied. Het gebied, tegen de Waddenkust aan, is geschikt voor akkerbouw dankzij de dunne zoetwaterlens die 'drijft' op het zoute grondwater. De dikte van deze regenwaterlenzen varieert in dikte door het jaar heen (in de zomer krimpt de lens door verdamping en in de winter groeit de lens door neerslagoverschot) (project spaarwater versterken neerslaglens, Deelrapport 1b MER Bodem en water op land NOZ TNW, blz. 30). Als er voor de landkabels voor NOZ TNW moet worden gewerkt onder 1.8 meter diepte maaiveld is bronbemaling nodig op 2.4 meter diepte maaiveld tijdens werkzaamheden. Door op deze diepte grondwater weg te pompen stijgt het zoute kwelwater en is verzilting op grote afstand vanaf te bemaling zeker te verwachten. Al eeuwenlang is de zoetwaterlens in de kuststrook aanwezig en onberoerd gebleven. Door het op deze grote schaal (meer dan twintig kilometer tracé) zo te verstoren, is verzilting op hoofdlijnen niet te overzien.
Om duidelijk te maken waar, volgens ons, een onvolkomenheid in redeneren zit hier het citaat uit het rapport.

> *de kabelverbindingen worden op land grotendeels aangelegd in verziltinggevoelig gebied. In deze fase van het project is niet op perceelniveau bekend wat het zoutgehalte van het grondwater is in de huidige situatie. Het exacte effect en de schade per perceel als gevolg van het project is daarmee onbekend. Dit heeft echter geen invloed op de VKA keuze, omdat het grondgebruik in combinatie met de verziltinggevoeligheid van het gebied op hoofdlijnen wel in beeld zijn.*
>
> Citaat uit hoofdrapport Milieueffectrapportage NOZ TNW 22 mei 2020, hoofdstuk 6.7 Leemte in kennis, bodem en water punt 3

Als het exacte effect en schade per perceel onbekend is (maar door de diepte van de werkzaamheden naar verwachting groot word, deelrapport MER 1b pagina 65) lijkt ons dat wel degelijk effect hebben op VKA keuze. De schadeloos stelling van telers ten gevolge van verzilting met een landtracé kan op lange termijn oplopen tot vele miljoenen euro's. Vanwege het landgebruik met hoogwaardige teelten, tot lange tijd benadeeld word, zelfs na het einde van het project (de SDE periode van de turbines op zee), of de levensduur van de kabel (bury and forget principe, 1b MER pagina 14). Dit vinden wij niet toekomstgericht en daarom onwenselijk.

Naast verzilting is de zettingsgevoelige grond in de voorgestelde landtracés (Deelrapport 1b MER) een punt die zeer nadelige effecten heeft op het landgebruik na het realiseren van het project. Dit is onwenselijk en moeilijk te herstellen.

Het moge duidelijk zijn dat wij geen heil zien in de keuze van land tracés in dit project. Ga recht door zee, praat met onze 'buren' over Eemshaven Oost en kies een zekere en duurzame optie.

Wij gaan ervan uit dat u ons van de verdere procedure op de hoogte houdt.

Hoogachtend,

Gronings Agrarisch Jongeren Kontakt
info@grajk.nl

Verzonden: Maandag 6 juli 2020 10:48
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Organisatie
Organisatie

Welk effecten uit de IEA vindt u het meest belangrijk voor de keuze van een voorkeursalternatief en waarom?
Kortste route geen tracé over land ivb zoute kwel vermenging en verstoring van grondslagen en bouwvoor

Welke aanvullende informatie, die van belang is voor de keuze van een voorkeursalternatief, kunt u ons nog geven?
Over zee heeft u de minste km minste verstoring van percelen grond en bedrijven.

Heeft u nog overige suggesties of opmerkingen?
Overzee is de kortste route met de minste verstoring.

Reactie

Verzonden: Maandag 6 juli 2020 11:08
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Organisatie
Organisatie:
Mede namens:

Welk effecten uit de IEA vindt u het meest belangrijk voor de keuze van een voorkeursalternatief en waarom?
Eemshaven midden is de beste optie om de kabels te leggen. Er is een aanname dat de wadden blijvende schade ondervindt. Het wad heeft zoveel dynamiek dat een herfst storm meer impact heeft dan de graafwerkzaamheden voor de kabels. Wanneer de werkzaamheden buiten het broedseizoen om worden uitgevoerd zal de habitatschade nihil zijn en zal het wad zich weer herstellen.

Welke aanvullende informatie, die van belang is voor de keuze van een voorkeursalternatief, kunt u ons nog geven?
We hebben diverse argumenten tegen het voorstel van Eemshaven -West :
1. De kabel doorkruist het plangebied windenergie en zal daardoor de optimale benutting van windenergie belemmeren.
2. De brede doorsnijding van onze landbouwpercelen zal blijvende schade opleveren t.w. :
   a. verandering bodemkwaliteit daardoor blijvende schade
   b. warmte-ontwikkeling van de leidingen zal schade door indroging/uitdroging van de grond ten gevolge hebben waardoor ongelijkmatige en wellicht slechtere opbrengsten ten gevolge en dus te verwachten economische schade.
   c. structuurschade, verstoring capillaire werking
   d. doorsnijding drainage kan alleen hersteld worden met opnieuw draineren
   e. versleping van nematoden
3. de aanleg van de geringe diepte van 1.20 meter zal zorgen voor problemen met drainage en andere landbouwkundige werken.
4. de magnetische velden die de kabels veroorzaken kan onvoorziene schade opleveren met betrekking tot de gezondheid en het gebruik van moderne technologie.
5. economische schade bij de aanleg
6. verzilting
7. hinder in onze bedrijfsuitvoering met de aanleg van de kabels

Heeft u nog overige suggesties of opmerkingen?
Eemshaven midden door het wad lijkt ons als aangrenzend waddenbewoner best een goed alternatief aangezien bij de aanleg volgens ons inziens de schade aan de natuurhabitat volledig is in te dammen wanneer men buiten het broedseizoen de aanleg van de leidingen ter hand neemt. Wellicht kunnen er nog aanvullende natuurmaatregelen erbij worden doorontwikkeld. Vroeger en misschien ook nu nog werd door de aangrenzenden van het wad werkzaamheden uitgevoerd voor landaanwinning wat de natuur nu achter de zeedijk ten goede komt.

Reactie

Verzonden: Maandag 6 juli 2020 14:12
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Organisatie
Organisatie:
Mede namens:

Welk effecten uit de IEA vindt u het meest belangrijk voor de keuze van een voorkeursalternatief en waarom?
In het EIA wordt geen/ onvoldoende rekening gehouden met de schade aan bodemvruchtbaarheid bij het alternatief Eemshaven west, die mogelijk tientallen jaren opbrengsten en kwaliteit van onze gewassen ons bedrijf zullen ondermijnen, zo niet teelten onmogelijk maken. Deze schade betreft niet alleen de strook van de bekabeling zelf,maar mogelijk honderden meters aan weerszijden van de bekabeling. Tijdens de aanlegfase zal het grondwaterpeil verlaagd worden. Dit heeft jarenlange opbtengstderving tot gevolg, met zeer grote kans op verzilting.
Dit alternatief loopt door aangelegde polders, met een uitgebreid stelsel van afwateringssloten en -kanalen. Deze zorgt voor de aanvoer van zoet water in de zomer ten behoeve van beregening van onze gewassen en de noodzakelijke afvoer van water bij overvloedige regenval. Gedurende de laatste paar jaren is het elk jaar voorgekomen dat het stelsel onmisbaar bleek. Wanneer tijdens de aanlegfase dit kanalenstelsel onderbroken/ verstoord wordt bestaat er een grote kans op fatale gevolgen voor de oogst in dat jaar door ofwel verdroging, ofwel overstroming. De minister draagt de volle verantwoordelijkheid voor bovenstaande risico's bij keuze voor dit alternatief. Bij doorsnijding van de polders zullen drainagebuizen onbruikbaar worden. De vaak lange percelen zullen volledig opnieuw en gedraineerd moeten worden. In het EIA zijn bovenstaande gevolgen niet doorgerekend.

Welke aanvullende informatie, die van belang is voor de keuze van een voorkeursalternatief, kunt u ons nog geven?
De minister dient ermee rekening te houden dat de route Eemshaven West door de de hoogste kwaliteit akkerbouwland gaat die er wereldwijd te vonden is. Kwalitatief zeer hoogwaardig en wereldwijd befaamd uitgangsmateriaal wordt in deze polders geteeld. Miljoenen mensen zijn afhankelijk van voedselproductie die in dit gebied plaatsvindt.

Heeft u nog overige suggesties of opmerkingen?
De potentiële schade aan het akkerbouwgebied is zo groot, dat het ruimschoots de initiele meerkosten van alternatieve routes zal overstijgen.

Reactie

Verzonden: Maandag 6 juli 2020 14:39
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Particulier
Mede namens:

Welk effecten uit de IEA vindt u het meest belangrijk voor de keuze van een voorkeursalternatief en waarom?
Eemshaven midden is de beste keuze het leggen van kabels vertoort de natuur daar minde dan een grote storm

Welke aanvullende informatie, die van belang is voor de keuze van een voorkeursalternatief, kunt u ons nog geven?
Argumenten tegen eemshaven west
- Het zal optimale invulling van het windpark eemshven west belemmeren.
-De brede doorsnijding van onze landbouwpercelen zal bijvende schade opleveren de bodemkwalieit zal afnemen door tal van punten nl, structuurschade,opwarming,verslepen nematoden,verslemping en schade aan drainage en kavelpaden.
- economische schade

Heeft u nog overige suggesties of opmerkingen?
Eemshaven midden is het beste alternatief

Reactie

Verzonden: Maandag 6 juli 2020 16:09
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Organisatie
Organisatie:

Welk effecten uit de IEA vindt u het meest belangrijk voor de keuze van een voorkeursalternatief en waarom?
Voorkeur gaat uit over wad of bij de zee werende dijk langs.
Meest logische route ivm herstel grondwerkzaamheden.
Geen blijvende schade cultuurgrond

Welke aanvullende informatie, die van belang is voor de keuze van een voorkeursalternatief, kunt u ons nog geven?
%Cultuurgrond kan in zelfde staat blijven zoals die nu is.
%Ga je in bestaande grond werken dan komt die nooit terug in haar oorspronkelijke staat.
% Het belemmeren van grondeigenaar ivm het zelf exploiteren van windmolens
%magnetische velden die storen op gps materiaal
% warmte ontwikkeling kabels

Heeft u nog overige suggesties of opmerkingen?
Waarom over land?

Zou kortste route door zee naar eemshaven preferen

Graag kontakt als een en ander u niet duidelijk is.

Reactie

Verzonden: Maandag 6 juli 2020 10:54
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Organisatie
Organisatie:

Welk effecten uit de IEA vindt u het meest belangrijk voor de keuze van een voorkeursalternatief en waarom?
Effecten op het verbouwen van gewassen bij exploitatie en aanleg kabel en de daarmee samenhangende schade en de verhaalbaarheid van deze schade, tevens de optimale invulling en kosten om wind te exploiteren in het zoekgebied windenergie in de Eemspolder

Heeft u nog overige suggesties of opmerkingen?
Veel mensen hebben de ansichtkaart met aankondiging inloop niet gelezen, is bijvoorbeeld bij oud papier terecht gekomen als reclame uiting.

Doordat trace eerder door Emmapolder leek te lopen en omdat er heel veel tracés werden voorgespiegeld, zijn de mensen waar het vka door het land gaat vaak niet op de hoogte.

Reactie

Verzonden: Maandag 6 juli 2020 16:09
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Organisatie
Organisatie:

Welk effecten uit de IEA vindt u het meest belangrijk voor de keuze van een voorkeursalternatief en waarom?
Eemshaven Oost heeft de voorkeur. Het is de kortste en minst schadelijke route. Het hoeft niet door kwetsbaar natuur [Natura 2000]. Kan in de lijn van de vaargeul volgen naar Eemshaven Oost. Dat is niet kwetsbaar. Het hoeft niet door het cultuur en agrarisch landschap. Wat grote gevolgen heeft voor doorsnijding van drainage, sloten, kavelpaden [al of niet betonpaden], wegen. kabel/gas leidingen. Daarnaast wordt het bodemleven helemaal verstoord, wat enige jaren duurt voor dat het weer is hersteld. Ook de bewerkbaarheid geeft enige jaren problemen, de bodem moet zich weer helemaal zetten en er zit een groot risico in dat als het nat is dar er dan schade optreed wat helemaal niet weer wil herstellen. Daarnaast is het gebied aangewezen als windgebied door de provincie, wat bekend is als Windpark Eemshaven West, de NRD gaat 14 juli ter inzage.

Welke aanvullende informatie, die van belang is voor de keuze van een voorkeursalternatief, kunt u ons nog geven?
In een van de onderzoeksrapporten wordt gesproken over vertroebeling van het water, dat is wel een vaag en zwak argument. Dat zou dus in houden dat de veerboten naar de eilanden ook niet meer zouden kunnen varen en de havens van de Eemshaven en van Emden kan je dan ook wel sluiten. die maken iedere dag troebel water.
Daarnaast wordt gesteld dat de zeehonden worden verstoord bij hun rust plaats. De zeehond is een nieuwsgierig dier en die komt ook nog wel even kijken en zijn kop boven water uitsteken. Kijk maar op Borkum waar de zeehonden vlak bij strandtoeristen liggen uit te rusten. Dat houd dus in dat het gerust naar de Eemshaven Oost kan.

Heeft u nog overige suggesties of opmerkingen?
Kortom zijn wij tegen aanleg van Eemshaven West en wij hopen dat U Uw keuze in her over weging wilt nemen. Het is voor ons een zeer zwaar wegend punt.

Reactie

Bureau Energieprojecten
Inspraak: "Net op zee ten noorden van de Waddeneilanden"
Postbus 248
2050 AE VOORSCHOTEN

Burgum, 2 juli 2020

Onderwerp: Zienswijze Integrale effectenanalyse (IEA)
Net op zee Ten Noorden van de Waddeneilanden

Geachte heer, mevrouw,

De Integrale effectenanalyse (IEA) met referentie 114227 6/20 008.677 d.d. juni 2020 en het bijbehorende MER fase 1 met referentie 114227 3.33/20 008.004 d.d. 22 mei 2020 voor de realisatie van een ondergrondse hoogspanningsverbinding en een bijbehorend transformatorstation voor het project "Net op zee Ten Noorden van de Waddeneilanden" (NOZ TNW) is op 8 juni jl. ter inzage gelegd. Eveneens is er een concept Regio advies opgesteld door de betrokken overheden. Daarin spreken zij een unanieme voorkeur uit voor de locatie Eemshaven. De Eemshaven is overigens ook het enige alternatief dat past in de Nationale Omgevingsvisie.

Indieners
Namens de

- Actiecomité Noordermar e.o.
- Buurtvereniging Noordermar e.o.
- Waterpark Zwartkruis
- Dorpsbelangen Burgum
- Dorpsbelangen Noordburgum
- Dorpsbelangen Jistrum Skulenboarch
- Ondernemersvereniging HIMBO
- Vakantiepark Bergumermeer
- Comité Noordburgum

en vele bewoners in de omgeving van Burgum ontvangt u deze zienswijze. Wij hebben kennis genomen van de bovenvermelde rapportages en willen graag onze reactie aan u kenbaar maken.

Eemshaven
In de IEA zijn de effecten van diverse potentiële ondergrondse hoogspanningstracés beschreven naar een drietal locaties waar de hoogspanningsverbinding aangesloten kan worden op het bestaande hoogspanningsnet van TenneT. De aansluiting van de te realiseren hoogspanningsverbinding wordt gerealiseerd middels een te bouwen transformatorstation.
Allereerst willen wij opmerken dat wij begrijpen dat er een noodzaak is voor de aanleg van een ondergrondse hoogspanningsverbinding vanaf het windenergiegebied in de Noordzee naar het vasteland. Daarbij ondersteunen wij de conclusie uit het Regioadvies om de aansluiting van het windpark NOZ TNW te realiseren in de Eemshaven. De Eemshaven is een groot industriegebied dat is ingericht op de ontwikkeling van dergelijke industrie. Daar zijn geen omwonenden en dus geen gehinderden. Tevens heeft de Provincie Groningen ambities op het vlak van duurzame energie waaraan het transformatorstation NOZ TNW kan bijdragen.

Inpassing in omgeving
Verder gaan wij er vanuit dat bij de engineering van het tracé en het transformatorstation de richtlijnen van de Gezondheidsraad aangaande bovengrondse hoogspanningsverbindingen analoog toegepast worden op onderhavige ondergrondse hoogspanningsverbinding en bestaande of potentieel toekomstige bouwmogelijkheden (o.a. bestemming Wonen en Agrarische bouwvlakken) niet doorkruisen. Verder gaan wij er vanuit dat kwetsbare natuurgebieden middels gestuurde boringen worden gekruist en eventuele tijdelijke hinder door de aanlegwerkzaamheden zorgvuldig middels mitigerende maatregelen wordt gemitigeerd en/of gecompenseerd.

Nationaal landschap de Noardlike Fryske Walden

Een onderdeel van het gehele project is de bouw van een transformatorstation. Onze zorgen en bezwaren richten zich voornamelijk op de locatiekeuze van het transformatorstation.
Eén van de opties beschreven in de NRD is de realisatie van een 220 kV transformatorstation nabij Burgum. Bij de tracékeuze van de hoogspanningsverbinding en de locatiekeuze van het transformatorstation is het van essentieel belang dat initiatiefnemers zich realiseren dat de Centrale te Burgum is gelegen in het Nationaal Landschap de Noardlike Fryske Walden. Dit Nationaal Landschap kenmerkt zich door het typische coulissen landschap met hoge natuurwaardes. Het wordt wel als het meest kleinschalige landschap van Nederland getypeerd.
De afgelopen jaren is verder fors geïnvesteerd in recreatieve voorzieningen en verbindingen op land en water om de toeristische sector in dit gebied verder te versterken.

Van cruciaal belang bij het in stand houden van dit landschap met beschermde diersoorten met rode lijst soorten (o.a. Roerdomp) is het feit dat er geen verstoring mag ontstaan aan de biotoop van deze dieren door de bouw én de bedrijfsvoering (o.a. door laagfrequent geluid) van een transformatorstation. Door de komst van het trafostation wordt het gebied minder aantrekkelijk voor dieren. Het gaat hier om natuur gelegen binnen het Natuur Netwerk Nederland (NNN).
Verder zijn de houtwallen en singels kenmerkend voor de Noardlike Fryske Walden. Aanleg van een hoogspanningsverbinding door dit gebied zal vele tientallen houtwallen doorsnijden waarbij vanwege veiligheidsvoorschriften geen bomen terug geplant mogen worden. Het karakteristieke landschap zal door aanleg van een dergelijke verbinding daardoor onherstelbaar worden aangetast.

De effecten van geluid op dieren zijn door Alterra te Wageningen onderzocht (*Kleijn, D., "Effecten van geluid op wilde soorten, implicaties voor soorten betrokken bij de aanwijzing van Natura2000 gebieden", Wageningen, Alterra, rapport 1705).* In deze rapportage staat beschreven dat "zowel continue geluidsbronnen als impulsgeluiden kunnen zorgen voor aanzienlijke verstoring. Bij continue geluidsbelasting zijn er weinig aanwijzingen dat gewenning op kan optreden".

Vanwege deze forse aantasting van natuur en landschap (zowel in de uitvoerings als de exploitatiefase) én omdat het gaat om een zwaar beschermd Nationaal Landschap worden de milieueffecten in tabel 3.6 fors onderschat, door de kwalificatie negatief (oranje). Vanwege het bijzondere karakter van het gebied en de permanente aantasting daarvan zijn de gevolgen voor natuur en landschap van alle BGM locaties in tabel 3.6 (donker)rood.

Dat geldt niet alleen voor tabel 3.6, maar ook voor het totaalverzicht (op blz. 63). De score 'negatief' doet de effecten van de permanente aantasting van het nationaal landschap Noardlike Fryske Walden veel te kort. De aantasting van het nationaal beschermde coulisselandschap en de omgevingseffecten daarvan kwalificeren als 'sterk negatief' en moeten worden geduid met een rode stip (i.p.v. oranje)

Woningen in de omgeving; aantal gehinderden

In tabel 4.2 (omgevingsaspecten station alternatieven), noch elders in de IEA wordt aandacht besteed aan de gevolgen van omwonenden. Wij verzoeken u aan te geven hoeveel woningen in een ruime cirkel rondom de station alternatieven aanwezig zijn. De woon en leefomgeving van de bewoners wordt door het transformatorstation immers substantieel gewijzigd van natuurlijk en landschappelijk naar industrieel. De kwaliteit van de leefomgeving daalt (IEA blz. 30), maar de IEA geeft niet aan hoeveel mensen daarmee te maken krijgen. Er ontbreekt dus belangrijke beslisinformatie in de IEA

Recreatie en toerisme
De huidige elektriciteitscentrale te Burgum is omringd door natuur (natte en droge NNN)) en aan de noordzijde grenst het terrein van de centrale te Burgum aan het Waterpark Zwartkruis. Dit park met luxe watervilla's geeft jaarlijks ca. 45.000 persoonsovernachtingen en heeft forse uitbreidingsplannen door de bouw van tientallen nieuwe watervilla's op korte afstand van de huidige elektriciteitscentrale. Deze uitbreiding is reeds in het bestemmingsplan opgenomen waarmee het park streeft naar circa 100.000 persoonsovernachtingen.
Zuidelijk van de centrale te Burgum is het vakantiepark Klein Zwitserland gelegen. Dit betreft een park dat jaarlijkse eveneens vele toeristen (ca. 100.000 persoonsovernachtingen) aantrekt vanwege de aantrekkelijke ligging aan de Burgumermar en in de Noardlike Fryske Walden.

De bouw en bedrijfsvoering van een transformatorstation nabij Burgum of Noardburgum zal o.a. tot economische schade leiden voor de vakantieparken. Het gebied wordt daardoor veel minder aantrekkelijk als overnachtingslocatie. Door de afname van het aantal toeristen vanwege geluidsoverlast zal dit eveneens grote financiële gevolgen hebben voor de horeca en winkeliers in de omgeving.

Geluid

Op blz. 22 van de IEA staat dat de BGM locaties zorgen voor geluidshinder op woningen, waarbij overigens in het midden blijft om hoeveel woningen het gaat. Er zou geen sprake zijn van overschrijding van de geluidsnorm (welke norm wordt bedoeld maakt de IEA niet duidelijk). Zelfs al zou dat zo zijn, dan neemt dat niet weg dat sprake is van geluidhinder. Ook geluid beneden de wettelijke normen kan hinder veroorzaken. Daarbij is van belang dat de Nederlandse wettelijke geluidsnormen soms fors hoger liggen dan instanties als de Gezondheidsraad en de WHO adviseren.

Uit tabel 4.2 en paragraaf 4.4 blijkt dat sprake kan zijn van geluidhinder rondom de BGM locaties.

In tabel 3.6 scoren de aspecten geluidhinder en cumulatieve geluidbelasting voor de locatie Koumarweg ten onrechte 'neutraal'. Zelfs al wordt de wettelijke norm niet overschreden, dan zal nog steeds geluidhinder worden ervaren, mede omdat het gebied nu bij uitstek stil en landelijk is. Het verschil met de huidige situatie is dus groot en negatief. Daarom dienen de vakken geluid (onder leefomgeving) in tabel 3.6 onder BGM Koumarweg oranje gekleurd te zijn, en niet wit (neutraal).

Laagfrequent geluid
Op korte afstand van de elektriciteitscentrale zijn diverse woningen aanwezig die potentieel de nodige overlast gaan ervaren als wordt gekozen om het transformatorstation te realiseren nabij de huidige elektriciteitscentrale te Burgum. Laagfrequent geluid is dag en nacht aanwezig. Onze grootste angst is het laagfrequente geluid en gezondheid. Helaas hebben wij moeten constateren dat in de

IEA geen aandacht wordt gegeven aan dit aspect. Dit bevreemdt ons ten zeerste doordat wij in onze zienswijze als reactie op de NRD hiervoor de nodige aandacht hebben gevraagd.

Hoe kan er een keuze voor een locatie worden gemaakt als dit niet is uitgezocht? Het onderwerp laagfrequent geluid is doorgeschoven naar MER fase 2. Dat is hoogst onzorgvuldig want op dat moment is de tracékeuze gemaakt en ligt er al een VKA. Juist vanwege de ernstige (gezondheids)gevolgen van laagfrequent geluid moet dit onderwerp in een zo vroeg mogelijk stadium worden onderzocht en betrokken bij de Tracékeuze en het VKA. Dat moet niet gebeuren in het stadium dat men feitelijk 'niet meer terug kan'. Het is een onderscheidend effect en uitermate relevante beslisinformatie, die thuis hoort in een afweging tussen de verschillende tracé's en alternatieven, temeer omdat laagfrequent geluid voor de BGM stations alternatieven zeer relevant is en kan leiden tot de conclusie dat deze stations alternatieven niet haalbaar zijn. In dat geval vallen dus ook de Burgum tracé's af. Die voor het maken van een (tracé)keuze relevante informatie mist nu. Wij vinden dit een ernstige omissie in de IEA.

In voetnoot 19 op pagina 35 van de IEA wordt 'gewoon geluid' beschreven. De uitleg is naar onze mening niet correct en willen wij u graag onderbouwen.
Het hoorbare deel van het geluidsspectrum ten aanzien van het menselijk oor ligt tussen de 20 Hz en 100 HZ. Het geluid beneden de 100 Hz wordt aangeduid als laag frequent geluid. De omschrijving dat dit alleen voelbaar is, is ons inziens niet correct. Het kan in sommige gevallen ook hoorbaar zijn afhankelijk van het geluidniveau en materiaal. Bijvoorbeeld wanneer je vlak voor een basbox staat kun je soms de bas voelen. Ook kunnen geluidstrillingen glazen in de kast laten tringelen. In dit voorbeeld wordt de kast in trilling gebracht waardoor de glazen ook gaat trillen en tegen elkaar aankomen wat gerinkel oplevert.

Laagfrequent geluid kan ver dragen, in sommige gevallen kilometers ver. In Nederland is de meest gebruikte norm bij industrielawaai de dB(A). Deze norm neemt helaas de laagfrequente tonen niet of nauwelijks mee. Hierdoor valt met deze norm niet te sturen op laagfrequent geluid, wat overigens een landelijk probleem is. Voor muziekgeluid bij evenement wordt vaak de dB(C) gebruikt, zelfs windmolens kennen een eigen norm vanwege de geluidsoverlast.
Welke norm is acceptabel en aanvaardbaar bij een laagfrequente trafo? Wordt uitgegaan van geen hinder (hinder hoe definieer je dat?) of wordt er uitgegaan van hoorbaarheid of slaapverstoring? Hierover lezen wij helaas niets terug in de IEA.

Uiteraard willen wij geen overlast verkrijgen van het laagfrequente geluid afkomstig van het transformatorstation. Niet bij de woningen, niet bij de recreatieparken en eveneens niet als voorbij fietsende recreant. Wordt de nachtrust van omwonenden gegarandeerd (slaapverstoring)? Zijn hun gevels wel bestand tegen de laagfrequente geluiden?

In de literatuur wordt vermeld dat je ziek van laag frequent geluid kunt worden. Overigens merken wij op dat er richtlijnen bestaan, maar deze dekken niet de lading van al het bovengenoemde. Het trafostation zal 24 uur per dag het gehele jaar door laag frequent geluid ten gehore brengen. Het is een trafostation met een flink bronvermogen, die een ziek makend geluid in de vorm van een bromtoon maakt.

Op basis van een onderzoek (RIVM rapport 2019 0227; D. Welkers et al.) naar gezondheidsschade door geluid heeft het RIVM aangegeven dat het wettelijk toegestane geluidsniveau in Nederland omlaag moet voor verkeerslawaai, treinen, vliegtuigen en windturbines e.d. Normen die al (tientallen) jaren worden gebruikt. Hoe zit het dan met het continue geluid van een trafostation? Hier zijn tot op heden helaas geen wettelijke normen voor beschikbaar. Laat staan dat het aspect gezondheid erin is verwerkt. Ook dit komt niet terug in de IEA.

Wij eisen een onderzoek naar het effect van laag frequent geluid op de gezondheid en onderzoek naar passende normering. De Gemeenteraad van Tytsjerksteradiel heeft hierover eveneens unaniem een motie aangenomen dat dit onderzoek moet worden verricht. U hoort hierin uw verantwoordelijkheid te nemen.

Voor waterdieren is wel onderzoek gedaan naar de gevolgen van laagfrequent geluid afkomstig van motoren van schepen. Dit gaat vooral om dolfijn en walvisachtigen en de uitkomsten zijn daarom niet passend voor Nederland. Voor de natuur op het land is nog niets onderzocht en/of bekend op dit gebied. Een hiaat in de kennis.

Het is ons duidelijk dat er permanente negatieve effecten te verwachten zijn. De Wet Natuurbescherming gaat uit van het principe 'bij twijfel niet doen, nee, tenzij'. De gevolgen van laagfrequent geluid zijn niet onderzocht. Wederom blijkt hieruit dat locatie Burgum niet geschikt is.

Ruimtelijke inpassing

De inpassing van het laagfrequente trafostation is een ruimtelijk vraagstuk. Vanwege het ontbreken van een goede onderbouwing van de normering van laagfrequent geluid en door de gevolgen op de gezondheid en natuur is het de vraag of er bij de komst van het trafostation naar locatie Burgum kan worden gesproken van een 'goede ruimtelijke ordening'. Er is niet eens een passende geluidsnorm voor laag frequent geluid waaraan getoetst kan worden. Volgens ons wordt het woon en leefklimaat aangetast en verslechterd. De integrale effect analyse geeft geen onderbouwing in deze (er zijn geen onderzoeken gedaan) en neemt onze zorgen niet weg.
Het mag duidelijk zijn dat de komst van deze laagfrequente trafostation onze woon, natuur, en recreatieve leefomgeving niet ten goede komt. Burgum is daarom geen logische en geschikte locatie.

Omgevingseffecten per stationslocatiealternatief

In paragraaf 8.3 (integrale effectenanalyse per stationslocatiealternatief) suggereert de IEA ten onrechte dat vooral de effecten vanuit de thema's Milieu en Techniek (beslis)bepalend zouden zijn. Dat is misschien juist voor de industrielocaties Eemshaven en Vierverlaten, maar absoluut onjuist voor de Burgum locaties. Dáár zijn de omgevingseffecten juist zeer nadrukkelijk en zeer negatief wél aanwezig en dus beslisbepalend. De IEA gaat geheel voorbij aan de negatieve omgevingseffecten die zich voordoen op en rond de Burgum locaties, zoals kwaliteitsverlies van de leefomgeving, geluidhinder en de negatieve gevolgen voor toerisme en recreatie (MKB).

In het overzicht van locaties in tabel 8.2 noemt de IEA als omgevingsaspecten alleen maar 'recreatie'. Dat is niet juist en niet consequent. Uit hoofdstuk 4 (zie bijvoorbeeld tabel 4.2 over de beslisinformatie) blijkt dat ook sprake is van de (permanente) aantasting van het landelijk karakter en van geluidhinder (en toerisme en MKB). Die omgevingsaspecten horen voor een juist en volledig beeld dus ook thuis bij de vergelijking van locatiealternatieven in tabel 8.2.

Thema kosten

Ten aanzien voor de locatie Burgum is in de IEA aangegeven dat de verzwaring van het hoogspanningsnet richting Ens in de Noordoostpolder niet is meegenomen in de geraamde investeringskosten. De reden hiervoor is aangegeven dat dit een separaat project is en los staat van de ontwikkelingen van het project Net op zee Ten noorden van de Waddeneilanden. In de toelichting op het rapport is aangegeven indien voor Burgum als locatie voor het transformatorstation wordt gekozen, deze verzwaring van het hoogspanningsnet vervroegd moet gaan plaats vinden.

Belangrijkste reden hiervoor is dat door de toename van benodigde capaciteit die zo'n transformatorstation in Burgum met zich meebrengt, het bestaande elektriciteitsnetwerk in Friesland op slot zet mede vanwege de ontwikkelingen die in de RES Friesland zijn geformuleerd. Deze vervroegde investering en de hierbij behorende extra kosten moet ons inziens wel worden meegenomen in de afweging ten aanzien van het thema kosten. Door dat niet te doen worden de kosten van de BGM alternatieven onderschat.

Planningsrisico's

Bij de planningsrisico's dienen ook de vertragingsrisico's van juridische procedures te worden vermeld. Een procedure over het inpassingsplan kan – tot en met de uitspraak – al snel een jaar duren. In de IEA moet er rekening mee worden gehouden dat de BGM locaties liggen in een gebied waar, ten opzichte van de andere locaties, veel mensen wonen en ondernemers actief zijn en het maatschappelijk draagvlak nu al volstrekt afwezig is. Dat betekent dat de kans op langdurige procedures bij een keuze voor een BGM locatie groot is. Het is niet correct om dat risico in de IEA bij de planningsrisico's niet te benoemen.

Anderzijds worden zonder nadere onderbouwing mogelijke nabijheidsovereenkomsten (met wie en op grond waarvan?) en mogelijke vergunningen van Duitse overheden (welke) als een planningsrisico opgevoerd. Zonder nadere toelichting valt niet in te zien waarom het sluiten van overeenkomsten lang zou moeten duren en/of waarom de Duitse vergunningenprocedures langer zouden duren dan de Nederlandse. Dat is over het algemeen niet het geval.

Conclusie

Gelet op bovenstaande uiteenzetting vragen wij u met klem het Regio advies te volgen en de aansluiting van het Net op Zee – Ten Noorden van de Waddeneilanden niet te realiseren nabij Burgum.

Daarbij willen wij opmerken dat de bouw van een transformatorstation nabij de Eemshaven of Vierverlaten veel minder belastend zal zijn voor de omgeving. Op deze beide locaties is minder kwetsbare natuur gelegen, is minder toerisme aanwezig en zijn woningen op grotere afstand gelegen en/of zijn in de directe omgeving minder woningen aanwezig.
Als laatste willen wij opmerken dat de bouw van de huidige Centrale te Burgum altijd een grote vergissing is geweest, zeker met de huidige kennis en regelgeving is het onbegrijpelijk dat de Centrale in Burgum destijds is gebouwd.

Een zorgvuldig opgestelde beantwoording van deze zienswijze zien wij graag tegemoet. Uiteraard zijn wij graag bereid om met u in overleg te treden om deze zienswijze nader te bespreken.

Hoogachtend,

Actiecomité Noardermar e.o.
Buurtvereniging Noardermar e.o.
Waterpark Zwartkruis
Dorpsbelangen Burgum
Dorpsbelangen Noardburgum
Dorpsbelangen Jistrum Skulenboarch
Ondernemersvereniging HIMBO
Vakantiepark Bergumermeer
Comité Noardburgum

natuur en milieu federatie groningen

Bankastraat 77
9715 CJ Groningen

Bureau Energieprojecten
t.a.v. de minister van Economische Zaken en Klimaat

Ons kenmerk: 20-014-EW
Betreft: reactie op integrale effectenanalyse en milieueffectrapport Net op Zee ten Noorden van de Waddeneilanden

Groningen, 3 juli 2020

Geachte minister,

Hartelijk dank voor de mogelijkheid om te reageren op de integrale effectenanalyse (IEA) en het milieueffectrapport (MER) van het project Net op Zee ten Noorden van de Waddeneilanden. Graag maken wij, de Waddenvereniging, het Groninger Landschap, It Fryske Gea, Natuurmonumenten, Stichting WAD, de Friese Milieu Federatie, de Stichting Duinbehoud en de Natuur en Milieufederatie Groningen, gebruik van de geboden gelegenheid om onze zienswijze te geven op deze rapporten.

In onze eerdere brief van 16 april 2019, ons kenmerk: 19-003-EW, gaven wij een inspraakreactie op het project. En in onze brief van 24 oktober 2019, ons kenmerk: 19-009-EW, gaven wij onze reactie op de concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau (zie bijlagen). Wij staan nog steeds achter deze brieven en verzoeken u onze reacties te blijven betrekken bij de verdere uitwerking van dit project.

Wij zijn verheugd dat een deel van onze inbreng is meegenomen in het onderzoek. Zo maakte tracé Eemshaven oost deel uit van het MER, is er onderzocht wat de aanlandingslocatie kan betekenen voor lokale economische ontwikkelingen en is er gekeken naar de mogelijkheid om in te spelen op de toekomstige rol van waterstof.

U hebt ervoor gekozen om een MER in twee fasen te doorlopen: in fase 1 alle relevante informatie verzamelen voor een verantwoorde keuze van het VKA, in fase 2 dieper ingaan op de mogelijke gevolgen van dat VKA. Dit begrijpen wij, maar het betekent wel dat er in fase 2 niet veel meer valt te kiezen. Wellicht zijn dan nog kleine aanpassingen mogelijk in de wijze van uitvoering en kunnen er nog extra mitigerende maatregelen worden getroffen, maar het tracé ligt dan al (vrijwel) vast.

Wij hebben dan ook nu vooral gekeken naar de vraag: is alle relevante informatie voor de tracékeuze nu beschikbaar. En welke tracékeuze zouden wij, op grond van deze informatie, maken.

1. Samenvatting en conclusies

Op grond van het MER wordt duidelijk dat alle tracés grote schadelijke gevolgen hebben voor de beschermde waarden in Natura 2000-gebieden Waddenzee en Noordzeekustzone en sommige tracés bovendien voor Natura 2000-gebied Duinen Ameland en/of Duinen Schiermonnikoog. Al deze tracés zijn uit oogpunt van natuurbehoud onaanvaardbaar. Dat neemt niet weg dat er dwingende redenen van groot openbaar belang zouden kunnen zijn die realisering van de verbinding noodzakelijk maken. Wij achten een ADC-toets daarbij onvermijdelijk. Daarbij moet gekozen worden voor het minst schadelijke alternatief.

Het MER bevat onvoldoende informatie om een goede afweging te maken tussen de verschillende alternatieven. Wij missen met name informatie over de aanwezigheid en mogelijke aantasting van de biobouwers in het gebied. Ook wordt niet duidelijk welke oppervlakte van de bodem wordt aangetast bij de verschillende tracés en welke natuurwaarden hiermee verloren gaan.

Op grond van de bevindingen in het huidige MER en de IEA komen wij tot de conclusie dat tracé Eemshaven oost het meest milieuvriendelijke alternatief is. Bovendien het meest toekomstvaste alternatief. Bij een ADC-toets zal dit alternatief, op grond van de huidige rapporten, als minst bezwaarlijk gekozen moeten worden.

Dat neemt niet weg dat dit ook het bijna duurste en technisch meest complexe en risicovolle alternatief is. En dat dit tracé de meeste schade veroorzaakt in het gebied de Borkumse Stenen. De vraag is dan ook: kunnen de schadelijke gevolgen van sommige andere tracés ondervangen of beperkt worden door toepassing van alternatieve en/of innovatieve technieken. Het MER en de bijbehorende rapporten geven hierover geen duidelijkheid.

Wij adviseren u dan ook in een aanvullend rapport nader in te gaan op de geconstateerde gebreken alvorens tot een VKA te besluiten.

Wij, en ook u, gaan ervan uit dat dit 700 MW-windpark niet het laatste zal zijn ten noorden van de Waddeneilanden. Nieuwe doorsnijdingen van het gebied dreigen. Als nu het meest milieuvriendelijke alternatief als VKA wordt gerealiseerd, zullen de nieuwe doorsnijdingen nog schadelijker gevolgen hebben. Wij dringen er dan ook op aan om nu een verbinding te leggen met voldoende capaciteit om ook toekomstige windparken aan te sluiten.

2. Doorsnijding Natura 2000-gebied: Habitatrichtlijn

2.1 ADC-toets

De Waddenzee (en, daarmee samenhangend, de Natura 2000-gebieden Noordzeekustzone, Duinen Ameland en Duinen Schiermonnikoog) is niet alleen het grootste Natura 2000-gebied van Nederland. Het gebied is ook van essentieel belang voor trekvogels en daarmee internationaal het belangrijkste Nederlandse Natura 2000-gebied. En het best beschermde natuurgebied in Nederland: beschermd onder Habitatrichtlijn, Vogelrichtlijn, Verdrag van Ramsar, OSPAR-verdrag, Kaderrichtlijn Water, Kaderrichtlijn Maritieme Strategie en nog veel meer verdragen gericht op bescherming van soorten en habitats. De Waddenzee staat niet voor niets op de Werelderfgoedlijst van UNESCO.

Het lijkt dus met de bescherming van de Waddenzee goed geregeld. Desondanks gaat het met de natuur in het gebied niet echt goed. Belangrijke soorten lopen in aantal achteruit (zoals eidereenden, scholeksters), herstel van aangetaste natuurwaarden loopt traag (kokkel- en mosselbanken) of komt niet op gang (herstel van groot en klein zeegras, terugkeer van de wulk). Oorzaken van deze negatieve ontwikkelingen zijn divers en niet eenduidig: vaak gaat het om een complex van ontwikkelingen die ieder op zich mogelijk een beperkt effect hebben, maar samen voor achteruitgang zorgen.

U wilt een nieuw windpark op de Noordzee ten noorden van de Waddeneilanden aansluiten op het landelijk elektriciteitsnet. Daarvoor is (weer) een doorsnijding van de Waddenzee noodzakelijk. U presenteert 9 tracés. Uit het MER blijkt dat al deze tracés weer nieuwe schadelijke gevolgen hebben voor de Waddenzee. Ook de naastliggende N2000 gebieden Noordzeekustzone, Duinen Ameland en Duinen Schiermonnikoog ondervinden schadelijke gevolgen van de aanleg van de kabel. Onze conclusie kan dan ook niet anders zijn dan: al deze tracés zijn uit oogpunt van natuurbehoud onaanvaardbaar.

Wij onderkennen ondertussen wel dat wind op zee, en dus aanlanding van de daar gewonnen energie, mogelijk noodzakelijk is om de energietransitie mogelijk te maken en klimaatverandering tegen te gaan. Indien de verbinding tussen het windpark boven de eilanden en het vasteland, ondanks de schadelijke gevolgen, toch gerealiseerd moet worden, is een ADC-toets noodzakelijk. Bij vergunningverlening met de ADC-toets dient dan wel gekozen te worden voor het uit natuurbeschermingsoogpunt minst bezwaarlijke alternatief.

Enkele jaren terug is er een kabel gelegd om het Gemini windpark aan te sluiten op de Eemshaven. Het minst bezwaarlijke alternatief was toen: leg een verbinding naar het Gemini windpark met voldoende capaciteit voor (alle) toekomstige windparken in dit deel van de Noordzee. Dit is toen (om allerlei redenen, die niets met natuurbescherming te maken hadden) niet gebeurd. Daarmee is, ook naar de huidige inzichten, het minst bezwaarlijke alternatief (een zware verbinding op de plek waar nu de Gemini-kabel ligt) niet meer mogelijk. Alle nu gepresenteerde alternatieven zijn schadelijker voor de natuurwaarden in het gebied.

Nu dreigt hetzelfde: er wordt een verbinding gelegd voor één windpark, terwijl niet omstreden is dat er in het gebied in de toekomst meer windparken zullen komen. Waarvoor weer nieuwe doorsnijdingen door de Waddenzee noodzakelijk zullen zijn. Als nu wordt gekozen voor aansluiting van slechts dit ene windpark, via het (nu) minst bezwaarlijke tracé, dan zullen toekomstige windparken niet alleen worden aangesloten via nieuwe doorsnijdingen, maar ook via bezwaarlijker tracés. Waarmee behoud van de natuurwaarden in de Waddenzee, onnodig, verder onder druk komt. Wij zijn van oordeel dat dit nu al in MER-fase 2 en een ADC-toets dient te worden mee genomen.

2.2 Cumulatieve effecten

Uit het MER fase 1 blijkt dat elk tracé schadelijke gevolgen heeft voor de natuur in de Waddenzee, de Noordzee(kustzone) en de duinen (Ameland, Schiermonnikoog). Een passende beoordeling is nog niet gemaakt en ook is er nog niet gekeken naar de mogelijke cumulatieve effecten van dit project. Dit onderzoek hebt u verschoven naar MER fase 2, nadat het VKA is vastgesteld.

De cumulatieve effecten van de verschillende tracés kunnen verschillen. Wij zijn dan ook van oordeel dat de cumulatieve effecten bij de keuze van een VKA dienen te worden mee genomen. Deze zijn nu niet in beeld. Wij vinden dat de cumulatieve effecten van de verschillende tracés alsnog in beeld gebracht moeten worden.

Tot nu toe werd bij het bepalen van de cumulatieve effecten gekeken naar de mogelijke effecten van het plan of project in samenhang met andere plannen en projecten die al wel vergund zijn, maar nog niet gerealiseerd. De gevolgen van de reeds gerealiseerde plannen en projecten werden geacht in de achtergrondwaarden begrepen te zijn. De Raad van State ging daar in mee.

Het is de vraag of deze lijn nog houdbaar is sinds de uitspraak van het Hof van Justitie van de EU van 26 april 2017 in zaak C-142/16. Het Hof sprak uit (punt 57 en verder):
'61 Artikel 6, lid 3, van de habitatrichtlijn verlangt van de nationale autoriteiten dat zij in het kader van het onderzoek van de cumulatieve gevolgen alle projecten in aanmerking nemen die samen met het project waarvoor een vergunning is aangevraagd, significante gevolgen kunnen hebben, rekening

houdend met de doelstellingen van deze richtlijn, ook al dateren zij van vóór de datum waarop deze richtlijn in nationaal recht is omgezet.'

Volgens het Europees Hof moet bij de cumulatieve effecten dus niet alleen gekeken worden naar plannen en projecten die vergund maar nog niet gerealiseerd zijn. Ook de gevolgen van reeds lang gerealiseerde projecten dienen in de cumulatie betrokken te worden. Het spreekt voor zich dat het daarbij ook om risico's ten gevolge van buitenlandse plannen en projecten kan gaan.

3. Stikstof

In het MER wordt vermeld dat de stikstofdepositie van tracéalternatief Burgum west 'beduidend hoger' is dan de stikstofdepositie van de andere tracéalternatieven. Ook na toepassing van mitigerende maatregelen veroorzaakt dit alternatief meer dan 50 mol / ha / jaar stikstofdepositie op Natura 2000-gebied Duinen Ameland. De stikstofdepositie van dit tracéalternatief is minstens tien keer zo hoog als de depositiewaarden van de andere tracéalternatieven, aldus het MER.

Dit is op zich niet onjuist, maar geeft wel een veel te optimistisch beeld. Uit bijlagerapport Stikstof, tabel 5-1 Maximale waarde stikstofdepositie (mol N/ha/jaar) ten gevolge van de tracéalternatieven offshore, blijkt dat de maximale stikstofdepositie van alternatief Burgum west-offshore op de Waddenzee 873,5 mol/ha/j bedraagt. Alle tracéalternatieven veroorzaken een depositie van ruim boven de 1 mol/ha (Eemshaven oost het minste met 1,71 mol/ha/j).

Daarnaast veroorzaken de verschillende alternatieven met realisatie van het onshore-gedeelte van het project (kabels en transformatorstation) ook nog een aanzienlijke stikstofdepositie op de Natura 2000-gebieden. Gecumuleerde waarden voor het onshore- en offshore deel heb ik niet aangetroffen. Combineren van de verschillende tabellen uit deelrapport Natuur en het stikstofrapport geven het volgende beeld.

Tabel 1 Maximale waarde stikstofdepositie

stikstof mol/ha/j > tracé V		Waddenzee	Noordzeekustzone	Duinen Schiermonnikoog	Duinen Ameland	max. depositie op N2000
BGM W	Z	863,50	3.72	1,06	372,00	
	L	14,69			37,71	
	T	878,19	3.72	1,06	409,71	878,19
BGM M	Z	35,50	14,02	5,38	9,18	
	L	8,10			0,2	
	T	43,60	14,02	5,38	9,20	43,60
BGM MW	Z	41,60	14,18	4,80	9,74	
	L	14,69			37,71	
	T	56,29	14,18	4,80	47,45	56,29
BGM O	Z	5.07	3,31	6,43	2,10	
	L	10,55			0,18	
	T	15,62	3,31	6,43	2,28	15,62
VVL W	Z	4,72	4,72	1,51	0,58	
	L	8,60			0,11	
	T	13,32	4,72	1,51	0,69	13,32
VVL M	Z	4,09	4,09	1,49	0,57	
	L	9,85			0,08	
	T	13,94	4,09	1,49	0,65	13,94

VVL O	Z	11,33	5,75	2,21	0,93	
	L	11,47			0,07	
	T	22,80	5,75	2,21	1,00	22,80
EEM W	Z	4,25	4,25	1,57	0,62	
	L	14,75			0,07	
	T	19,00	4,25	1,57	0,69	19,00
EEM M	Z	14,46	6,56	2,86	1,31	
	L	0,14			0,01	
	T	14,60	6,56	2,86	1,32	14,60
EEM O	Z	1,71	0,59	0,70	0,42	
	L	0,15			0,01	
	T	1,86	0,59	0,70	0,43	1,86

Z = door werkzaamheden op zee
L = door werkzaamheden op land
T = totaal

De kleuren in de laatste kolom geven een beeld van de orde van grootte, maar zeggen niets over de vergunbaarheid.

Op p. 52 MER, noot 43, wordt opgemerkt: '*Tracéalternatieven Burgum west, Burgum midden en variant Burgum midden-west hebben na mitigatie een stikstofdepositie van > 1 mol / ha / jaar. Bij de overige tracéalternatieven is de stikstofdepositie na mitigatie < 1 mol / ha / jaar.*' Ik heb hiervoor in de rapporten geen onderbouwing aangetroffen.

Er wordt in het stikstofrapport de indruk gewekt dat er dankzij de autonome ontwikkeling wel ruimte zal ontstaan voor de extra stikstofdepositie die dit project veroorzaakt. Wij betwijfelen of deze aanname juist is. Maar bovendien is dit niet relevant.
- In de eerste plaats mogen onzekere toekomstige ontwikkelingen, zoals deze (nog niet bewezen) autonome daling van de stikstofdepositie niet in het MER worden betrokken.
- Ten tweede: zo lang de feitelijke stikstofdepositie de KDW van de betreffende habitat overtreft, vormt de extra depositie van dit project een belemmering voor het bereiken van de gunstige staat van instandhouding. En mag er dus (volgens artikel 6 lid 3 Habitatrichtlijn) geen vergunning worden verleend voor die extra depositie.

Vooralsnog gaan wij ervan uit dat de stikstofdepositie van dit project bij alle tracés een belemmering vormt voor de vergunbaarheid. Al is het probleem bij het ene tracé duidelijk geringer, dus mogelijk oplosbaarder, dan bij het andere.

De stikstofdepositie wordt vooral veroorzaakt door emissie van stikstof door schepen en drijvend materieel. De brandstof van dit materieel bevat vaak een hoger zwavelgehalte. Samen met stikstof kan dit bijdragen aan verzuring van beschermde habitats. Het MER gaat hier echter niet op in. Wij gaan ervan uit dat dit in MER fase 2 wordt meegenomen.

4. Biobouwers

Bij aanleg van de kabels in de (Wadden)zeebodem wordt de bodem beschadigd en het bodemleven vernietigd. Het MER gaat er in grote lijnen vanuit dat de bodem zich na de ingreep snel kan herstellen, vooral als er bij het leggen van de kabels voor gezorgd wordt dat de ontgraven grond weer wordt terug geplaatst.

Het is de vraag of dit klopt. Er zal bij het ontgraven en terugplaatsen van de grond een zekere menging plaats vinden van boven- en ondergrond. De dunne bovenste laag van de bodem is vaak bruin van kleur door de aanwezige ijzeroxide (roest). In deze laag zit dus zuurstof en kunnen bodemorganismen leven. De laag eronder is in de regel blauwzwart van kleur. Het ijzer in deze laag is niet geoxideerd omdat de grond zuurstofloos is. Na de ingreep ligt de zuurstofloze laag aan de oppervlakte. Het duurt enige tijd (afhankelijk van de grondsoort) voor deze grond weer 'bewoonbaar' is.

Mosselen, oesters, zeegras, kokerwormen en kiezelwieren (diatomeeën) worden beschouwd als de biobouwers van het wad. Het zijn organismen die een vaste structuur bouwen op de wadbodem. De dynamiek van zand en slik verandert op de plekken waar de biobouwers groeien, waardoor er plaatselijk een rijker ecosysteem ontstaat. Ook zorgen zij er voor dat slib wordt vastgelegd en niet door stroming in suspensie gaan (en daardoor zou bijdragen aan vertroebeling). Ook op de bodem van de Noordzee spelen biobouwers een belangrijke ecologische rol.

Voorbeeld 1:
Mosselen klitten met draden aan elkaar om te voorkomen dat ze bij zwaar weer weg spoelen. Zo vormen ze mosselbanken. Ze vangen slib uit het langs stromende water, halen daar hun voedsel uit (organisch materiaal). Het restant spuiten ze aan hun onderkant uit. Zo ontstaat er onder de mosselen een bult van vastgelegd slib, waardoor de mosselbank op den duur tientallen centimeters boven de bodem kan uitsteken. Hiermee zorgen de mosselen voor verbetering van de helderheid van het water, en daarmee voor het verbeteren van de primaire productie (algen hebben licht nodig). Bovendien spelen de banken een grote rol in het dempen van golven, het afremmen van de stroomsnelheid en de banken hebben invloed op het geulenpatroon in de Waddenzee. Daarnaast bieden de mosselbanken hard substraat waar andere organismen (zoals wieren, zeepokken, anemonen) zich aan kunnen hechten. En ze bieden allerlei organismen bescherming tegen predatoren en beschutting tegen hoge stroomsnelheden. Hierdoor dragen de mossenbanken bij aan een hoge biodiversiteit.

Door 'overbevissing' door mosselkwekers zijn in de jaren 1980-1990 alle oude mosselbanken op droogvallende platen verdwenen. Het heeft ruim 20 jaar geduurd voordat een begin van schadeherstel zichtbaar werd. Omdat herstel zo traag gaat, worden sinds 2010 pogingen ondernomen om herstel van mosselbanken te bevorderen. Ook als dit slaagt zal het nog vele tientallen jaren duren voordat zich weer oude, stabiele mossenbanken/riffen ontwikkelen met de bijbehorende rijke biodiversiteit.

Voorbeeld 2:
Zeegras groeit vanaf de bodem naar de oppervlakte, mits er voldoende licht op de bodem komt. Zeegrasvelden dempen de stroomsnelheid en de golfwerking, zodat het water in de velden tot rust komt en slib kan uitzakken. Zo zorgt het zeegras voor helder water: het licht kan diep in het water doordringen, het zeegras kan groeien. De beschutting die deze velden bieden aan andere organismen (onder andere zeepaardjes, jonge vis) zorgen voor een rijke biodiversiteit.

Vroeger groeiden er grote zeegrasvelden in de Waddenzee. Er was zo veel zeegras dat vissers van Wieringen het op grote schaal konden oogsten en verkopen als matrasvulling. Helaas, door een ziekte werd het zeegras in begin jaren 1930 in de Nederlandse, Duitse en Deense Waddenzee vrijwel uitgeroeid.

Dit viel samen met de aanleg van de Afsluitdijk. Na afsluiting van de Zuiderzee veranderden de geulen, waardoor de helderheid van de Waddenzee sterk afnam. Zeegras kon zich in dit troebeler water niet herstellen: zeegras kan in het donker niet groeien. In delen van het Duitse en Deense wad is wel herstel opgetreden.

De geulen in de westelijke Waddenzee hebben zich nog altijd niet hersteld van de afsluiting van de Zuiderzee. In 1969 is ook de Lauwerszee afgesloten. Ook hier is het geulenpatroon nog altijd niet aan aangepast aan de nieuwe situatie. Gevolg: een permanente verhoging van de troebelheid in de Waddenzee. Dit wordt verergerd door baggerwerkzaamheden in havens en vaargeulen, regelmatig terugkerende baggerwerkzaamheden voor het aanleggen van nieuwe kabels en leidingen, het verleggen (weer onder de grond werken) van bestaande kabels en leidingen en aantasting van de

bodem door bodemberoerende activiteiten. De verhoogde troebelheid dit dit oplevert zorgt voor een te lage primaire productie (groei van algen, wieren) en belemmert de terugkeer van zeegras.

Door het verdwijnen van zeegras is de biodiversiteit in het wad sterk achteruit gegaan. De afgelopen 20 jaar zijn pogingen ondernomen zeegras terug te brengen in het Nederlandse wad. Dit gaat moeizaam. Vooralsnog weet zeegras zich niet goed te handhaven en uit te breiden.

Biobouwers vervullen dus een belangrijke rol voor de biodiversiteit in het wad. Worden de biobouwers aangetast, dan kan dat zorgen voor zeer langdurige (tientallen jaren) of zelfs permanente schade. Niet alleen aan de biobouwers zelf, maar ook aan de biodiverse rijkdom van het wad als geheel. De Waddenzee is altijd in beweging. Veel wadbewoners kunnen zich alleen in dit gebied handhaven door de beschutting die de biobouwers bieden. Daarnaast leveren de biobouwers een grote bijdrage aan de helderheid van het water in de wadden.

Gezien de belangrijke rol die de biobouwers spelen in de ecologie van het wad en de Noordzee, vinden wij het van groot belang dat bij de kabelwerkzaamheden de locaties waar biobouwers aanwezig zijn worden vermeden. Dus in ieder geval geen werkzaamheden in gebieden waar groot- en klein zeegras groeit. Ook geen werkzaamheden door mosselbanken en dichte kokerworm-velden.

Ook als de werkzaamheden niet in de gebieden met biobouwers plaats vinden kunnen de gevolgen voor de biobouwers (met name door toename van vertroebeling en slibdepositie) zeer ernstig zijn. Om de zeewatervertroebeling als gevolg van grond- en baggerwerkzaamheden in en nabij de Waddenzee maximaal te voorkomen en de gevolgen, met name voor zeegras, zo veel mogelijk te beperken, dienen bodemberoerende werkzaamheden, ongeacht het te kiezen tracé, zowel in de Waddenzee als in de Noordzee tot ca. 10 kilometer benoorden de eilanden, uitsluitend plaats te vinden gedurende afgaand tij, vanaf de hoogwaterkentering tot één uur voor de laagwaterkentering.

Wij hebben in onze eerdere brieven gewezen op het belang van biobouwers voor de biodiversiteit. Wij hebben er op aangedrongen de aanwezigheid van biobouwers bij de verschillende tracés goed in kaart te brengen. In het MER en de bijbehorende rapporten hebben wij hierover echter vrijwel niets aangetroffen. Wij zijn van oordeel dat deze informatie essentieel is voor het maken van een verantwoorde tracékeuze. Wij dringen er dan ook op aan dit alsnog te onderzoeken.

5. Techniek

5.1 Schade

Er wordt in het MER grote waarde gehecht aan de lengte van het tracé. Het wordt echter niet duidelijk of dit terecht is. Wij gaan ervan uit dat met name op zee en in de Waddenzee de mate van schade wordt bepaald door de oppervlakte van de verstoorde bodem, de natuurwaarden die zich op / in die bodem bevinden, de hoeveelheid materiaal die verplaatst wordt, de mate van troebelheid die dat teweeg brengt en de hersteltijd. Deze waarden hangen in belangrijke mate af van de toegepaste techniek, de grondsoort en de begraafdiepte van de kabel. Daar komt bij dat soms gebaggerd moet worden om ruimte te geven aan de machine die de kabel gaat leggen: dit is een veel grotere ontgraving dan strikt noodzakelijk is voor het leggen van de kabel.

De verschillende tracés lopen door gebieden met verschillende omstandigheden: het ene tracé gaat door strand en duinen, het andere over grote lengte door een kwelder, het volgende door een diep zeegat. Er worden dus, afhankelijk van de omstandigheden, verschillende technieken gebruikt die elk weer verschillende gevolgen hebben voor natuur en milieu.

In het MER en de bijbehorende rapporten (met name Bijlage III Achtergronddocument techniek) worden verschillende aanlegtechnieken behandeld voor het leggen van de kabels in zee, in de Waddenzee en op land. Bij de beschrijving van de technieken wordt wel duidelijk dat de gevolgen voor natuur en milieu in grote mate afhangen van de toegepaste techniek. Deze gevolgen worden echter niet in het MER in beeld gebracht. Uit de gepresenteerde technieken krijgen wij de indruk dat het op de bodem leggen van de kabels, waarna de kabel door middel van inploegen of fluïdiseren onder de bodem worden gebracht, de minst bezwaarlijke technieken zijn: er wordt geen zwaar materieel ingezet en de bodemberoering blijft beperkt tot de plek waar de kabel in de bodem gebracht wordt. Of deze veronderstelling klopt, maakt het MER echter niet duidelijk.

Wij zouden graag zien dat per techniek in beeld wordt gebracht:
- hoe groot de aangetaste grond/bodem oppervlakte per km1 kabel is;
- hoe groot de vertroebeling is die bij de techniek wordt veroorzaakt;
- hoeveel m3 grond per km1 wordt vergraven;
- wat de overige milieugevolgen zijn.

Vervolgens zouden wij graag in het MER fase 1 zien in hoeverre de toegepaste technieken verschillen voor de verschillende tracés. En in hoeverre het voor delen van de tracés mogelijk is om andere, minder schadelijke technieken in te zetten. Wij hebben voorts de indruk dat er technisch meer mogelijk is dan hier in beeld wordt gebracht.

De toepasbare technieken hebben grote invloed op de mogelijke schade aan natuur en milieu. Dit kan van onderscheidende invloed zijn op de tracékeuze. Wellicht kunnen de nadelen van sommige tracés worden ondervangen door het inzetten van andere technieken. Het is een gemiste kans om de technische mogelijkheden niet mee te nemen in de tracékeuze.

Wij gaan er, op grond van het MER, van uit dat geen van de tracés zonder meer vergunbaar is: er zal een ADC-toets moeten worden doorlopen. Bij de alternatieven hoort dan niet alleen gekeken te worden naar alternatieve tracés, maar ook naar alternatieve mogelijkheden om de gewonnen energie aan land te brengen (waterstof via bestaande leiding) en naar technische alternatieven: het toepassen van minder schadelijke technieken. Het minst schadelijke tracé zou een tracé kunnen zijn waar de minst schadelijke technieken kunnen worden toegepast.

5.2 Noordzee

Noordzee, aanleg: belangrijkste effect dat wordt verwacht is opwoeling van sediment en vertroebeling (met effecten op de natuur). De beschrijving wekt de indruk dat de bodem redelijk vlak en homogeen is, met uitzondering van het gebied van de Borkumse stenen. De kabels kunnen in lengten van tientallen kilometers aan één stuk (zonder moffen) per schip worden aangevoerd.

Wij verwachten dat de kabel in de Noordzee met één techniek kan worden aangebracht. Maar welke keuze is er en wat zijn de voor- en nadelen (met name voor natuur en milieu) van de verschillende technieken? Wat is de minst schadelijke techniek?

5.3 Waddenzee

In dynamische delen van de Waddenzee (zeegaten) is een grote begraafdiepte noodzakelijk. Hier zal veel gebaggerd worden: een groot volume, in de regel ook een groot oppervlak (brede geul). Met grote vertroebeling als gevolg. Welke keuze aan technieken is er? Moet er gebaggerd worden of kan de kabel ook met inploegen of fluïdiseren op voldoende diepte gebracht worden? Wat zijn de voor- en nadelen van de verschillende hier toepasbare technieken?

Voorbereidende baggerwerkzaamheden zijn, blijkens de beschrijving, niet alleen nodig bij het leggen van kabels in hoog dynamisch gebied (grote diepte), maar ook in ondiepe gebieden om voldoende diepte te verkrijgen voor varend materieel. Dergelijke onnodige bodemverstoring zou vermeden moeten worden. Welke technieken kunnen hier worden toegepast om de oppervlakte bodemverstoring en vertroebeling te minimaliseren?

Uit tabel 5.1 in Deelrapport Ia - Bodem en Water op zee blijkt dat het gebaggerde volume bij voorbereidende baggerwerkzaamheden sterk kan verschillen. Welke maatregelen / technieken ingezet kunnen worden om deze voorbereidende baggerwerkzaamheden te beperken of te vermijden, wordt echter niet aangegeven.

Tabel 2 Benodigde baggervolumes voor de aanleg van de kabels per tracéalternatief (tabel 5.1 in Deelrapport Ia)

Tracéalternatief	Geschat volume voorbereidende baggerwerkzaamheden (m3)
Burgum west	350.000
Burgum midden west	2.000.000
Burgum midden	2.000.000
Burgum oost	2.750.000
Vierverlaten west	900.000
Vierverlaten midden	900.000
Vierverlaten oost	3.500.000
Eemshaven west	900.000
Eemshaven midden	3.500.000
Eemshaven oost	200.000

De voorbereidende baggerwerkzaamheden voor de tracéalternatieven Vierverlaten oost en Eemshaven midden leiden tot forse vertroebeling, met name door diepe baggerwerkzaamheden in of nabij de Lauwers, Rottumerplaat, Boschplaat. Als deze werkzaamheden technisch onvermijdelijk zijn, moet wellicht een ander tracé worden gekozen. De baggervolumes bij Vierverlaten west en midden en Eemshaven west zijn ook groot, maar veel kleiner dan bij Vierverlaten oost. Combinatie van deze tracés is wellicht een mogelijkheid.

Op de droogvallende delen van het wad, in ieder geval in de kwelders en de aansluitende droogvallende platen (de eerste kilometers vanaf de dijk) worden de kabels ingegraven met een apparaat dat over het wad rijdt. Aangezien dit een zwaar apparaat betreft, laat deze sporen achter in het wad die, volgens het MER, enkele weken zichtbaar kunnen blijven, ook op de droogvallende wadplaten. Wij betwijfelen dit. Sporen van mechanische kokkelvisserij (in de tijd dat dit nog was toegestaan) waren soms na een jaar nog zichtbaar. Rijden met zwaar materieel over kwelder en platen heeft blijvende verdichting van de bodem tot gevolg. Deze verdichting kan blijvende schade aan de natuur in de kwelder veroorzaken.

Er wordt in het MER opgemerkt dat de praktijk leert dat de bodem na verschillende keren berijden onbegaanbaar wordt. Het bodemleven wordt daarbij verstikt en vernietigd: er gaat ten minste een jaar overheen voordat dit herstelt, waarschijnlijk veel langer.

Wij dringen er dan ook op aan berijding van kwelders en droogvallende platen waar mogelijk te vermijden. Voor de aanvoer van de kabels en materieel kan deels gebruik gemaakt worden van (ondiepe) dekschuiten. In het verleden werden wel tijdelijke smalspoorbanen over de kwelder gelegd: een zeer beperkte werkstrook. Ligt de kabel eenmaal op de juiste plek op de bodem, dan kan de kabel met klein materieel of door middel van fluïdiseren onder de bodem worden gebracht. Zo kan mogelijk veel schade worden voorkomen.

De schepen die tientallen kilometers kabel aan één stuk aanvoeren kunnen blijkbaar in de Waddenzee niet worden toegepast. Dat betekent dat er in de Waddenzee met kortere kabels wordt gewerkt, die met moffen (bewerkelijk, blijft een zwak punt) aan elkaar gezet worden. Wij vragen ons af of het mogelijk is om wel met lange kabels te werken, die vanaf het schip op drijvers in positie worden gebracht op het wad, waarna de kabel op de bodem kan worden gelegd (afgezonken) en vervolgens met klein materieel of door middel van fluïdiseren onder de bodem worden gebracht.

5.4 Land

5.4.1 Kabels

Op land worden de kabels waar mogelijk aangelegd in open ontgraving. Daarbij wordt bemaling toegepast tijdens de werkzaamheden. Dit kan niet alleen van invloed zijn op de grondwaterstand in het gebied, maar kan ook schade toebrengen aan de landbouwgronden door verzilting. *'Dit effect kan naar verwachting één tot enkele jaren duren. In het slechtste geval wordt de zoetwaterlens onherstelbaar aangetast met een permanente afname tot gevolg.'* (MER, p. 50). Het lijkt dus voor de hand te liggen om te streven naar technieken waarbij bemaling niet nodig is.

Een beproefde techniek is het inploegen van de kabels. Bemaling van de werkstrook is daarbij niet nodig. Dit kan alleen als er geen kabels en leidingen in de grond liggen. Maar ook bij open ontgraving liggen kabels en leidingen in de weg en zijn maatregelen nodig.

Bij het inploegen zal wel de in de landbouwgronden aanwezige drainage beschadigd kunnen worden. Voor zover het om hedendaagse kunststof drainage gaat, vormt de aanwezigheid van drainage voor het inploegen geen belemmering. Oude drainagesystemen met gresbuizen kunnen wel een belemmering vormen. Schade aan drainage treedt ook op bij open ontgraving.

Dit pleit er voor om, waar mogelijk, de kabels buiten agrarische percelen te leggen: in wegbermen of op de bodem van sloten / vaarten. Daar kunnen de kabels wellicht door middel van fluïdiseren onder de bodem worden gebracht.

Wellicht zijn er nog andere 'natte' technieken beschikbaar / denkbaar. Om schade aan landbouwgrond tot een minimum te beperken lijkt het ons verstandig dit nader te onderzoeken.

5.4.2 Transformatorstation

Uit het MER blijkt dat de bouw van een transformatorstation op de Eemshaven de minste problemen oplevert voor natuur, milieu en omgeving. Ook bij Vierverlaten is een transformatorstation redelijk inpasbaar, al zijn hier wel nadelige gevolgen voor de omgeving mogelijk.

De mogelijke locaties voor de bouw van een transformatorstation bij Burgum (Schwartzenbergerbos en Koumaweg) blijken zodanig nadelig voor natuur, milieu en omgeving (natuur gaat verloren, geluidshinder voor omwonenden, recreatiegebied en recreatiepark Zwartkruis) dat u een alternatieve locatie Westkern Kootstertille in het MER hebt onderzocht. Dit alternatief betekent een langere verkabeling, daarmee een grotere aantasting van het coulisselandschap van Nationaal Landschap Noardlike Fryske Wâlden en zorgt ook voor geluidshinder voor omwonenden.

Wij onderschrijven de conclusies in het MER over de locaties voor de transformatorstations. Gezien de nadelige gevolgen van de alternatieven voor een transformatorstation bij Burgum achten wij een aansluiting in Burgum ongewenst.

6. MER

Hieronder enige opmerkingen over het MER en de bijlagen.

In hoofdstuk 5, tabel 5.1 geeft het MER het beoordelingskader van de effectstudies.
- Daaruit blijkt dat alleen wettelijk beschermde natuur (effecten op habitattypen en soorten Natura 2000-gebied en effecten op beschermde soorten Wet natuurbescherming) in de beoordeling wordt betrokken. Overige natuurwaarden (waaronder rode lijst soorten) worden blijkbaar niet in het beoordelingskader betrokken. Dit betreuren wij. Zeker in gebieden als de Waddenzee en de Noordzee is een groot deel van de natuurwaarden onvoldoende beschermd. Terwijl uit onderzoek blijkt dat deze natuurwaarden wel ernstig onder druk staan. Wij dringen er op aan dit alsnog in het beoordelingskader van de verschillende alternatieven te betrekken.
- Bij geluid in de aanlegfase wordt alleen gekeken naar eventuele overschrijding van geluidsnormen op geluidsgevoelige objecten. De gevolgen van geluid in de aanlegfase op de natuur en de gevolgen van onderwatergeluid op de natuur zijn, ten onrechte, niet mee genomen. Wij verzoeken u het MER op dit punt aan te vullen.

In hoofdstuk 6, tabel 6.4 geeft het MER de onderscheidende negatieve milieueffecten van de tracéalternatieven weer.
- Het MER stelt dat het bij stikstofdepositie op (stikstofgevoelig) Natura 2000-gebied om een tijdelijk effect gaat. Dit zou waar zijn als de betreffende gebieden niet reeds jaren met stikstof overbelast zijn. Deze extra stikstofdepositie draagt bij aan het reeds in de grond aanwezige stikstofoverschot. Zonder (ingrijpende) maatregelen zal dit overschot niet verdwijnen. Het gaat hier dus om een langdurig of permanent effect.
- Verschillende tracés doorsnijden kwelders. Het MER stelt dat het meerdere jaren duurt voor de habitat weer is hersteld. Bij werkzaamheden in de kwelders wordt, volgens de rapporten, gebruik gemaakt van zware machines die op rupsbanden door de kwelder rijden. Mogelijk gevolg: blijvende verdichting van de bodem. Bovendien wordt geconstateerd dat de bodem onbegaanbaar wordt als er meerdere malen overheen gereden wordt: er zal dus een veel bredere strook van de kwelder worden bereden bij de uitvoering van het werk. Wij zijn dan ook van oordeel dat bij deze wijze van uitvoering grote en permanente schade aan de kwelder wordt veroorzaakt.
- Het MER constateert dat alle tracéalternatieven naar Vierverlaten aardkundige waarden doorkruisen (waaronder het Reitdiepdal, Middag-Humsterland en/of Peizerdiep). Door aanleg van de kabels kunnen aardkundige waarden onherstelbaar (dus permanent) beschadigd raken. Toch noemt het MER dit effect in de volgende kolom langdurig en niet permanent / onherstelbaar.

In deelrapport Natuur, par. 4.1.3 Land wordt gemeld:
De mogelijke effecten op land bestaan uit:
- vernietiging als gevolg van het ingraven van de kabels en aanleg transformatorstation;
- verstoring door geluid/beweging als gevolg van de inzet van materieel;
- vermesting/verzuring als gevolg van stikstof door inzet van materieel.
Bij verkabeling door het coulisselandschap van Nationaal Landschap Noardlike Fryske Wâlden worden houtsingels doorbroken, die mogelijk als trekroute fungeren voor vleermuizen. Dit kan op populatieniveau belangrijke schadelijke gevolgen hebben.
Voorts wordt er elders in de rapporten telkens op gewezen dat bemaling die wordt toegepast bij open ontgraving mogelijk tot verzilting zal leiden. Deze effecten missen wij hier.

Wij verzoeken u het MER (en de deelrapporten) op deze punten aan te passen en, zo nodig, de effectscores van de verschillende tracés aan te passen.

In hoofdstuk 6 Effectbeoordeling bodem en water op zee van deelrapport 1a wordt gesteld: *'Voor de tracéalternatieven Burgum west en Eemshaven oost is het volume aan ontgravingen beperkt en door natuurlijke processen herstellen de bodemvormen zich snel. De werkzaamheden leiden slechts tot zeer beperkte (in duur en omvang) verhogingen van de achtergrondconcentraties. Daarom zijn tracéalternatieven Burgum west en Eemshaven oost als neutraal (0) beoordeeld.'*
Hier wordt een blijkbaar gering, maar toch schadelijk, effect als neutraal beoordeeld. Schadelijke effecten horen altijd negatief beoordeeld te worden, alleen effecten die geen schadelijke gevolgen hebben kunnen als neutraal worden beoordeeld. Wij verzoeken u dit aan te passen.

Deelrapport II - Natuur p. 56 stelt: *'Bij Burgum west zijn er nog aanvullende effecten als gevolg van de open ontgraving op Ameland. Deze effecten zijn beperkt, aangezien het hier landbouwgebied betreft.'*
Tracé Burgum west loopt van de Noordzee via strand en duinen, dus niet alleen door landbouwgebied. De effecten op strand en duinen (en de daar levende soorten) zijn blijkbaar over het hoofd gezien. Wij missen in het MER een overzicht van de beschermde habitats en soorten en een overzicht van de rode lijst soorten op Ameland. En van de gevolgen van de aanleg van de kabels voor deze habtats en soorten. Wij verzoeken u dit aan te passen.

7. Eén project
U bent van plan één kabelverbinding te leggen ten behoeve van één windpark van 700 MW op de Noordzee ten noorden van de Waddenzee. Terwijl de verwachting is dat er in de toekomst meer windparken ten noorden van de Waddenzee gerealiseerd zullen worden. Iedere nieuwe kabelverbinding betekent een nieuwe ingreep in de kwetsbare natuur van Werelderfgoed Waddenzee.

Uit het MER, de IEA en de bijbehorende rapporten blijkt dat het minst schadelijke tracé (Eemshaven oost) moeilijk uitvoerbaar is, omdat de ruimte grotendeels al is ingenomen door andere kabels en leidingen. Er zijn in het verleden vergunningen verleend zonder te kijken naar de toekomst. Iedere volgende kabel zal worden aangelegd volgens een ***nog*** schadelijker tracé.

Wij dringen er dan ook op aan om nu ofwel een stopcontact op zee te realiseren waarop de toekomstige windparken kunnen worden aangesloten, ofwel nu een zware kabelverbinding aan te brengen ten behoeve van de toekomstige windparken, zodat verdere aantasting van de Waddenzee kan worden voorkomen.

Uit de nu ter visie liggende stukken blijkt dat u daar niet voor kiest. Het MER en de IEA gaan ervan uit dat er één kabelverbinding wordt gelegd voor één windpark van 700 MW. Wij zijn van oordeel dat het windpark en de kabels in dat geval één project vormen. Immers: als het windpark niet wordt gerealiseerd zal ook de kabelverbinding niet worden aangelegd. En als de kabels er niet komen, zal ook het windpark niet worden gerealiseerd.

Nu kabels en windpark één project vormen, dienen ook de mogelijke milieugevolgen in één MER in beeld gebracht te worden. Het MER fase 1 dat nu ter visie ligt gaat echter niet in op de mogelijke gevolgen van het windpark.

Wij dringen er op aan om in MER fase 2 niet alleen de gevolgen van het leggen, onderhouden en verwijderen van de kabels, maar ook de gevolgen voor natuur en milieu van aanleg, exploitatie en verwijdering van het windpark in beeld te brengen.

8. Integrale Effecten Analyse

8.1 Thema kosten

De IEA meldt: *'De investeringskosten kunnen hierbij onderverdeeld worden in vier grote kostencomponenten: 1) Het platform op zee, 2) de kabelsystemen op zee, 3) de kabelsystemen op land en 4) het transformatorstation. De investeringskosten voor het platform op zee en voor het transformatorstation zijn voor elk tracéalternatief nagenoeg gelijk en daarmee niet onderscheidend voor de tracéalternatieven.'*
Een splitsing van de investeringskosten per tracé over deze vier kostencomponenten ontbreekt.

In het IEA wordt wel een totaalbedrag voor elk alternatief genoemd en er worden globale argumenten genoemd voor de verschillen in kosten, maar de kostenverschillen worden niet inzichtelijk gemaakt. Dit maakt niet alleen een vergelijking van de tracés moeilijk, maar geeft vooral geen beeld van de financiële consequenties van het combineren van tracés of van het toepassen van technische alternatieven. Dit ervaren wij als een gemis.

8.2 Thema toekomstvastheid

De IEA meldt: *'De kans dat er meer 'wind op zee' komt is groot. Momenteel wordt daarvoor het Programma Noordzee 2022-2027 opgesteld, als onderdeel van het Nationaal Waterprogramma 2022-2027, waarin nieuwe windenergiegebieden worden aangewezen. Waar deze nieuwe gebieden komen, ligt waarschijnlijk eind 2021 vast. De kans dat er ten noorden van de Waddenzee nieuwe gebieden komen is groot, omdat het kabinet voorkeur geeft aan de ontwikkeling van windenergie op zee ten noorden van de Waddenzee. Daarnaast presenteert de Eemshaven zich als het energieknooppunt van Noord Nederland. De vraag naar energie neemt hier door mogelijke uitbreiding van de industrie en de productie van waterstof naar verwachting toe. Mede om deze reden is Eemshaven ook vanuit de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) als logische aansluitlocatie aangewezen. (...) Keuze voor een tracé voor NOZ TNW kan dus invloed hebben op de realisatiemogelijkheden van toekomstige verbindingen.'*
Wij onderschrijven deze analyse.

Vervolgens wordt overwogen om een kabelcorridor te reserveren voor toekomstige verbindingen. *'Een reservering van een dergelijke corridor lijkt ruimtelijke gezien vrijwel alleen realistisch langs Schiermonnikoog voor de tracés naar Vierverlaten west, Vierverlaten midden en Eemshaven west. Hier passen vier elektriciteitskabels.'* Ofwel de nu te realiseren 700 MW + een nieuwe 2 GW kabel, ofwel de nu te realiseren 700 MW gaat via een ander tracé: dan is er ruimte voor 2 verbindingen van 2GW.

Een kabelcorridor biedt wel een juridisch-technische, maar niet een ecologische oplossing voor de aanlanding van energie uit windparken. Iedere nieuwe kabel betekent een nieuwe doorsnijding van Noordzee, Waddenzee en de oostpunt van Schiermonnikoog. Ook op land betekent dit een nieuwe ingreep. Wij zijn van oordeel dat dit niet aanvaardbaar is.

'In de andere twee scenario's wordt een energie-onafhankelijkheid nagestreefd die regionaal of nationaal aangestuurd wordt. Vanuit een zelfvoorzienende regio schat men 9,7 GW wind op zee. Nationaal aangestuurd kan dit oplopen tot 19,5 GW.'

Het lijkt ons een goede zaak als Nederland energie-onafhankelijkheid nastreeft. Afhankelijkheid van buitenlandse leveranciers maakt kwetsbaar. Er zou in de toekomst 9,7 - 19,5 GW wind op zee ten noorden van de Waddeneilanden kunnen worden gerealiseerd. Wellicht wordt een deel van die energie in de vorm van waterstof aan land gebracht, maar het is niet waarschijnlijk dat de volledige energiebehoefte met waterstof zal worden ingevuld. Dan is het nu aanleggen van (ten minste) een 4 GW verbinding een goede investering. Waarbij slechts éénmaal het gebied overhoop wordt gehaald.

9. Tracékeuze

9.1 Burgum

- Gezien de grote stikstofdepositie op Natura 2000-gebied (met name Waddenzee en Duinen Ameland) valt Burgum west af. Maar ook bij Burgum midden, Burgum midden-west is de stikstofdepositie onaanvaardbaar. Het is zelf de vraag of de veel beperktere stikstofdepositie van Burgum oost valt te compenseren.
- Bij Burgum midden, Burgum midden-west en Burgum oost wordt 2 miljoen m3 of meer gebaggerd. Waarschijnlijk met een forse vertroebeling en grote schade aan de natuur in de Waddenzee. Wat ons betreft zijn deze tracés daarmee niet aanvaardbaar.
- Burgum oost doorsnijdt de kwelder en is daarmee van deze tracés het minst gunstig.
- Alle Burgum-tracés zorgen voor langdurige (vele jaren) schade aan het coulisselandschap in Nationaal Landschap Noardlike Fryske Wâlden. De schade op land is waarschijnlijk geringer bij Burgum midden, omdat dit tracé de Centrale As volgt.
- Uit oogpunt van energietransitie (toekomstvastheid) is Burgum niet de ideale aansluitlocatie: er blijft slechts een beperkte capaciteit op het net over voor de aansluiting van nieuwe duurzame energie-op-land initiatieven.

Wij zijn van oordeel dat alle Burgum-tracés behoren af te vallen.

9.2 Vierverlaten

- De stikstofdepositie ten gevolge van Vierverlaten west en midden ligt in de orde van grootte van Burgum oost, Vierverlaten oost iets hoger. Ook hier is het de vraag of de stikstofemissie valt te compenseren.
- Bij Vierverlaten oost wordt 3,5 miljoen m3 gebaggerd, met een onaanvaardbare vertroebeling tot gevolg. De baggervolumes zijn bij Vierverlaten west en midden geringer (maar nog altijd 0,9 miljoen m3).
- Vierverlaten oost gaat vlak langs het referentiegebied. Door extra sedimentatie in dit gebied kan de (zowel wetenschappelijke als ecologische) waarde van dit gebied worden aangetast.
- Vierverlaten west doorsnijdt groot zeegras. Wij zijn van oordeel dat dit niet aanvaardbaar is.
- Alle Vierverlaten-tracés doorsnijden klein zeegras. Dat is weliswaar minder kwetsbaar dan groot zeegras, maar wij zijn van oordeel dat ook aantasting hiervan niet acceptabel is.
- Alle Vierverlaten-tracés doorsnijden de kwelders. Hier moet alles op alles gezet worden om schade te beperken en te herstellen.
- Alle Vierverlaten-tracés kunnen zorgen voor verzilting van landbouwgronden. Dit achten wij ongewenst. Door toepassen van 'natte' technieken (dus geen open ontgraving met bemaling) kan dergelijke schade wellicht worden voorkomen.
- Vierverlaten midden en oost gaan door Middag-Humsterland en veroorzaken daar onomkeerbare schade aan de aardkundige en archeologische waarden. Deze tracés zijn daarmee voor ons niet aanvaardbaar.

Wij constateren dat elk van de Vierverlaten-tracés onaanvaardbare gevolgen heeft, maar dat de aard en de locaties van die gevolgen verschillen. Op zee is Vierverlaten oost onaanvaardbaar (baggervolume). De aanlanding van Vierverlaten west, door groot zeegras, is niet aanvaardbaar. En de doorsnijding van Middag-Humsterland door Vierverlaten midden en oost is niet aanvaardbaar. Bij een combinatie van deze tracés kunnen de grootste knelpunten wellicht vermeden worden. Wat niet weg neemt dat realisering van de kabel naar Vierverlaten ook dan nog grote schadelijke gevolgen heeft.

Een kabelcorridor via een gecombineerd Vierverlaten-tracé zou betekenen dat deze grote, schadelijke ingreep nog eens (onnodig) herhaald wordt. Dit achten wij niet aanvaardbaar. Wij dringen er op aan om in één keer voldoende capaciteit te leggen voor de toekomst. Of Vierverlaten daarvoor een geschikt aansluitpunt is, betwijfelen wij.

9.3 Eemshaven

- Eemshaven oost en midden gaan vlak langs, mogelijk door, het referentiegebied. Door extra sedimentatie in dit gebied kan de (zowel wetenschappelijke als ecologische) waarde van dit gebied worden aangetast.
- Bij Eemshaven midden wordt 3,5 miljoen m3 gebaggerd, met een onaanvaardbare vertroebeling tot gevolg. Bovendien gaat Eemshaven midden over de grootste lengte door de Waddenzee. Dit tracé is in het MER dan ook terecht aangemerkt als (vermoedelijk) niet vergunbaar. Wij gaan ervan uit dat dit tracé niet meer in beeld is.
- Tracé Eemshaven oost veroorzaakt van alle 9 tracés ruimschoots de minste stikstofdepositie, maar nog altijd bijna 2 mol/ha/j. De depositie van Eemshaven west is vergelijkbaar met Burgum oost.
- Tracé Eemshaven oost gaat over de grootste lengte door de Borkumse Stenen, een gebied in de Noordzee met een hoge biodiversiteit.
- Eemshaven west volgt op zee hetzelfde tracé als Vierverlaten midden en west, met doorsnijding van de oostpunt van Schiermonnikoog en een baggervolume van 0,9 miljoen m3. Eemshaven oost, met een baggervolume van 0,2 miljoen m3, zal vermoedelijk de minste vertroebeling veroorzaken van alle 9 tracés. Bovendien worden de werkzaamheden uitgevoerd in het gebied met de hoogste dynamiek en dus de hoogste achtergrond-vertroebeling.
- Eemshaven west gaat door de kwelders.
- Eemshaven west en oost gaan beiden door klein zeegras.
- Eemshaven west gaat over een grote lengte door verziltingsgevoelig landbouwgebied. Aanleg in open ontgraving moet hier worden vermeden.

Aansluiting op de Eemshaven kan een belangrijke stimulans geven aan de verdere verduurzaming van de industrie in de Eemshaven en Delfzijl. Het sluit bovendien goed aan bij de bestaande initiatieven op het gebied van waterstof. En de huidige en toekomstige aansluiting van de Eemshaven op het landelijk net heeft ruim voldoende capaciteit, ook als wordt besloten nu in één keer een verbinding aan te leggen die ook voldoende capaciteit heeft voor toekomstige windparken op zee.

10. Conclusie

Het MER bevat onvoldoende informatie om een goede afweging te maken tussen de verschillende alternatieven. Wij missen met name informatie over de aanwezigheid en aantasting van de biobouwers in het gebied. Ook wordt niet duidelijk welke oppervlakte van de bodem wordt aangetast bij de verschillende tracés en welke natuurwaarden hiermee verloren gaan.

Desondanks maakt het MER duidelijk dat alle tracés onaanvaardbare schadelijke gevolgen kunnen hebben voor Natura 2000-gebied Waddenzee (en, daarmee samenhangend, de Natura 2000-gebieden Noordzeekustzone, Duinen Ameland en Duinen Schiermonnikoog). Voor vergunningverlening achten wij een ADC-toets onvermijdelijk.

Op grond van de bevindingen in het MER en de IEA komen wij tot de conclusie dat tracé Eemshaven oost het meest milieuvriendelijke alternatief is. Bovendien het meest toekomstvaste alternatief. Bij een ADC-toets zal dit alternatief als minst bezwaarlijk gekozen moeten worden.

Dat neemt niet weg dat dit ook het bijna duurste en technisch meest complexe en risicovolle alternatief is. En dat dit tracé de meeste schade veroorzaakt in het gebied de Borkumse Stenen. De vraag is dan ook: kunnen de schadelijke gevolgen van sommige andere tracés ondervangen of beperkt worden door toepassing van alternatieve en/of innovatieve technieken. Het MER en de bijbehorende rapporten geven hierover geen duidelijkheid.

Wij adviseren u dan ook in een aanvullend rapport nader in te gaan op de geconstateerde gebreken alvorens tot een VKA te besluiten.

Tevens adviseren wij u om, gezien de grote onzekerheden en tekortkomingen, in MER fase-2 niet één maar meerdere alternatieven uit te werken. In aanmerking hiervoor komen Eemshaven-Oost en een optimalisatie alternatief naar Vierverlaten / Eemshaven west. Pas na verdere uitwerking en verdieping kan een verantwoorde keuze gemaakt worden voor een VKA.

Wij, en ook u, gaan ervan uit dat dit 700 MW-windpark niet het laatste zal zijn ten noorden van de Waddeneilanden. Nieuwe doorsnijdingen van het gebied dreigen. Als nu het meest milieuvriendelijke alternatief als VKA wordt gerealiseerd, zullen de nieuwe doorsnijdingen nog schadelijker gevolgen hebben. Wij dringen er dan ook op aan om nu een verbinding te leggen met voldoende capaciteit om ook toekomstige windparken aan te sluiten.

Wij vertrouwen er op dat u onze opmerkingen en aanbevelingen nadrukkelijk betrekt bij aanvulling van het MER en bij de keuze van het VKA.

Hoogachtend,

namens het bestuur van de Natuur en Milieufederatie Groningen,
de Waddenvereniging,
het Groninger Landschap,
It Fryske Gea,
Natuurmonumenten,
Stichting WAD,
de Friese Milieu Federatie,
de Stichting Duinbehoud.

Bijlagen:
- onze brief van 16 april 2019, ons kenmerk: 19-003-EW;
- brief van 24 oktober 2019, ons kenmerk: 19-009-EW.

https://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/bureau-energieprojecten/lopende-projecten/hoogspanning/noz-ten-noorden-van-de-waddeneilanden

Bureau Energieprojecten
Inspraakpunt NOZ Ten noorden van de Waddeneilanden
Postbus 248, 2250 AE Voorschoten

Ons kenmerk: 19-003-EW Groningen, 16 april 2019
Betreft: inspraakreactie Net op Zee ten noorden van de Waddeneilanden

Geachte heer, mevrouw,

Graag maken wij, de Waddenvereniging, het Groninger Landschap, It Fryske Gea, Natuurmonumenten, Stichting WAD, Vogelbescherming Nederland en de Natuur en Milieufederatie Groningen gebruik van de geboden mogelijkheid om onze visie te geven op het project 'Net op zee ten noorden van de Waddeneilanden' (hierna TNW).
Wij staan positief tegenover de overstap van fossiele naar duurzame vormen van energie. Voor het stoppen van de verdergaande klimaatverandering is een zo snel mogelijke beperking van de uitstoot van CO2 noodzakelijk. Wij zien ook dat daarvoor soms ingrepen nodig zijn, die we liever niet zien in kwetsbare gebieden. Deze ingrepen mogen echter niet de robuustheid van het ecosysteem van de Waddenzee, Noordzee, en de kustzones aantasten. Het behoud van een gezond ecosysteem is essentieel nu er wereldwijd sprake is van een afname van de biodiversiteit. Over dit soort ingrepen in natuurgebieden moet dan ook niet te licht gedacht worden. Een enkel financiële afweging mag dan ook niet de doorslag geven bij de keus voor ingrepen in deze kwetsbare en unieke natuurgebieden.

1. Werken in de geest van de Omgevingswet
In het voornemen TNW wordt aangegeven dat zal worden gewerkt in de geest van de nieuwe Omgevingswet. Dit vinden wij een begrijpelijke keus, omdat hoogstwaarschijnlijk de de gehele procedure rondom de TNW pas na de inwerkingtreding van de Omgevingswet zal worden afgerond. Er wordt tevens aangegeven dat geen gebruik gemaakt zal gaan worden van de in die wet geregelde voorkeursbeslissing, maar dat belanghebbenden zullen worden betrokken bij een voorkeursalternatief. Het lijkt ons een positieve ontwikkeling dat belanghebbenden al in een vroeg stadium van de besluitvorming worden betrokken om hun visie en expertise in te brengen. Dit zal hopelijk tot goede en gedegen besluitvorming leiden, met draagvlak vanuit het veld.

2. Plan
In de routekaart windenergie op zee 2030 gaat het kabinet ervan uit dat tussen 2024 en 2030 voor 7 gigawatt (GW) aan windparken op zee wordt gebouwd. Daarvan wordt circa 700 megawatt (MW) in het gebied Ten noorden van de Waddeneilanden (direct westelijk van het bestaande windmolenpark van Gemini) gerealiseerd: één windpark met ongeveer 70-100 windmolens. De elektriciteit zal met een 220 kV wisselstroom (AC) hoogspanningsverbinding aan land gebracht worden. In het voornemen gaat u ervan uit dat de hoogspanningsverbinding kan aansluiten op het bestaande elektriciteitsnet bij Burgum, Vierverlaten of de Eemshaven.

Er zijn 3 tracés (en twee varianten) in het voornemen ter visie gelegd. De kaarten zijn onvoldoende gedetailleerd, maar om recht te doen aan de uitgangspunten van het voornemen (zo min mogelijk verstoring van beschermd natuurgebied, bij voorkeur niet door gesloten gebieden, voorheen art. 20 Nbw-gebieden, nu art. 2.5 Wnb-gebieden) gaan wij ervan uit dat de volgende tracés worden bedoeld (aan de hand van Figuur 2 Tracéalternatieven VANOZ in het Voornemen).

1. Naar de Eemshaven: Noordzee – langs Gemini windpark - Zuid Oost Lauwers (ten westen Rottumerplaat en direct ten westen van het gesloten gebied) – ten zuiden van het gesloten gebied naar het oosten afbuigen en ter hoogte van Noordpolderzijl door de kwelder aanlanden, dan in een rechte lijn ten zuiden van natuurgebied Ruidhorn en de Emmapolder naar de Eemshaven.

2a. Naar Vierverlaten: Noordzee – Eilanderbalg (tussen Schiermonnikoog en Simonszand) – over Mothoek en Pieterburenwad in vrijwel zuidelijke lijn langs Eenrum – door Nationaal Landschap Middag-Humsterland - Vierverlaten.
2b. Variant: niet door de Eilanderbalg, maar over Schiermonnikoog – wantij onder Schiermonnikoog – in zuid-zuid-oostelijke richting langs Leens – door Nationaal Landschap Middag-Humsterland - Vierverlaten. Overigens is het opvallend dat in de Afwegingsnotitie 'Verkenning aanlanding netten op zee 2030' deze variant niet voorkomt, althans in die studie is geen sprake van een tracé dat over Schiermonnikoog loopt.

3a. Naar Burgum: Noordzee - via Pinkegat of Holwerderbalg (niet duidelijk op de kaart, mogelijk over of vlak langs het Rif) - over het Wierumerwad – aanlanding via de kwelder nabij Ternaard – in zuidelijke richting, oostelijk van Dokkum - door Nationaal Landschap de Noordelijke Friese Wouden – elektriciteitscentrale Burgum.
3b. Variant: niet via Pinkegat of Holwerderbalg maar over de oostpunt van Ameland – wantij Pinkewad – aanlanding nabij Holwerd door de kwelder - in zuidzuidoostelijke richting, westelijk van Dokkum - door Nationaal Landschap de Noordelijke Friese Wouden – elektriciteitscentrale Burgum. Ook deze variant over de oostpunt van Ameland hebben wij in de Afwegingsnotitie 'Verkenning aanlanding netten op zee 2030' niet aangetroffen.

U merkt op: *'Hoewel vanuit bundeling met bestaande kabels en leidingen een tracé tussen Borkum en Rottumeroog de voorkeur geniet, is dit technisch niet mogelijk omdat er te weinig ruimte is.'*

3. Toekomstbestendig ruimtegebruik

3.1 Toekomstige kabels

Uw plan is gericht op de realisering van duurzame energie tot 2030. Maar tot 2030 wordt, volgens de plannen, slechts de helft van de energietransitie gerealiseerd. Wij gaan ervan uit dat in de periode 2030 -2050 nog (veel) meer windparken op de Noordzee zullen worden gerealiseerd.

Ook u gaat hiervan uit. Op p. 157 van de afwegingsnotitie VANOZ wordt het volgende gesteld: *'Om eventuele toekomstige windparken aan te sluiten zijn meerdere kabels door de Waddenzee te voorzien. De toekomstige verbindingen moeten vanwege de capaciteit naar Vierverlaten en/of Eemshaven. De tracés hiervoor gaan naar alle waarschijnlijkheid door de corridor tussen Schiermonnikoog en Rottum. Het is een keuze of hier nu ook al gebruik van wordt gemaakt. Keuze voor Bergum betekent een tracé tussen Ameland en Schiermonnikoog.'*

Er zijn al veel kabels en leidingen in de Waddenzee gelegd. De ruimte is beperkt. U constateert dat er op dit moment al geen ruimte meer is voor het leggen van een extra kabel in het zeegat tussen Rottumeroog en Borkum. Terwijl dat de meest praktische, de meest logische en uit ecologisch oogpunt de minst bezwaarlijke doorsnijding van de Waddenzee zou betekenen. Hieruit concluderen wij dat u tot nu toe van geval tot geval een oplossing hebt gezocht, zonder rekening te houden met de toekomst. Als dit beleid wordt voortgezet, dan zal er binnen afzienbare tijd ook op andere plekken in de Waddenzee geen ruimte meer zijn. Het is dan ook hoog tijd om meer toekomstgericht te gaan denken.

Daar komt bij: het leggen van een kabel in het beschermde Natura 2000-gebied en Werelderfgoed Waddenzee lijkt een éénmalige ingreep, een éénmalige, tijdelijke verstoring van dit unieke natuurgebied. Maar in de praktijk blijkt dat er bijna altijd wel ergens op de Waddenzee wordt gewerkt aan het weer onder de bodem brengen van een bloot gespoelde kabel of leiding. Waar kabels en

leidingen liggen wordt dit unieke natuurgebied dus regelmatig opnieuw verstoord. En iedere nieuwe kabel of leiding zorgt voor een toename van deze druk op de natuurwaarden.

Wij zien het huidige voornemen, één 220 kV-AC-verbinding voor één windpark van 700 MW, dan ook niet als een toekomstbestendige oplossing. Wij dringen er op aan om het tracé zo te benutten dat in de toekomst eventuele windparken, of andere leveranciers van duurzame energie, kunnen worden aangekoppeld op het net. Wellicht is het op langere termijn kosten efficiënter om nu te investeren in een DC kabel met overcapaciteit, dan in een AC kabel, die een voor dit windpark passende capaciteit heeft.

De notitie afwegingskader VANOZ is niet helder over mogelijke extra vraag naar capaciteit voor de afvoer van stroom van boven de Waddeneilanden. Als dit het laatste windpark is dat boven de eilanden wordt aangelegd, dan is het logisch om voor de minst ingrijpende kabel te kiezen, die het meest kosteneffectief is. Maar wij voorzien nu al dat er in de periode tot 2050 meer capaciteit nodig is om de stroom in de toekomst af te voeren. Wij dringen dan ook aan op een zwaardere DC-kabel vanaf een stopcontact op de Noordzee. Het zou zonde zijn om de beperkt beschikbare tracés, die allemaal in meer of mindere mate tijdens de aanlegfase impact hebben op de natuur, niet optimaal te benutten.

Wij dringen er dan ook op aan dat er een stopcontact op zee wordt gerealiseerd, waar niet alleen dit windpark, maar ook toekomstige windparken op aangesloten kunnen worden. En een kabel naar land met voldoende capaciteit om ook de elektriciteit van die toekomstige windparken aan land te brengen.

3.2 Alternatief

Specifiek voor de windparken boven de Waddeneilanden lijkt het ons van belang om alternatieven, voor de opslag van elektriciteit, alsnog serieus mee te nemen in de afweging. Zo zou de opgewekte elektriciteit mogelijk op zee omgezet kunnen worden in waterstof. Waarna de energie in de vorm van waterstof, liefst via een bestaande leiding, aan land gebracht kan worden.

Een dergelijk pilotproject zou mogelijk van zinvolle betekenis kunnen zijn bij de transitieopgave waar we voor staan, mogelijk een extra impuls voor de regionale verduurzaming kunnen zijn, en tegelijkertijd schade aan het Unesco Werelderfgoed Waddenzee kunnen voorkomen.

4. Tracéalternatieven

4.1 Onderzoek

Het juiste tracé is het tracé dat de minste ecologische impact heeft, en daarbij ook toekomstbestendig is. De tracékeuze zou dan ook gebaseerd moeten zijn op de beschikbare ecologische kennis, en als deze onvoldoende uitsluitsel geeft, op aanvullend onderzoek. Het is lastig zonder gedegen onderzoek op voorhand aan te geven welke tracé alternatieven het meest kansrijk uit deze analyse zullen komen.

De verwachting is dat de tracés door hoog dynamisch gebied (zeegat) een minder langdurige impact op het ecosysteem zullen hebben, dan tracés door laag dynamisch gebied (zoals het wantij). Echter, om tot een goed afgewogen keuze voor het aan te leggen tracé te komen is het noodzakelijk om goed inzicht te krijgen in de ecologie op en langs de routes van de mogelijke tracés. Hiervoor kan bijvoorbeeld voor bodemleven gebruik gemaakt worden van de Sibes data.

Zoals aangegeven ligt het in de lijn der verwachtingen dat de aanleg van een kabel in laag dynamisch gebied (zoals op of in de buurt van het wantij) langer effecten heeft dan de aanleg van kabels in hoog dynamisch gebied. Aan de andere kant: in hoog dynamisch gebied (zoals in of nabij de geulen door de zeegaten) is het risico op blootspoelen van kabels groter.

Het is echter ook mogelijk dat de magnetische velden van de kabels een barrière werking kunnen hebben voor vissen of bepaalde zeezoogdieren. Als er sprake is van barrière werking zou het mogelijk

kunnen zijn dat een tracé over het wantij ecologisch gezien toch weer een betere keuze kan zijn, omdat bij een wantij al sprake is van een soort natuurlijke barrière werking.

Hieraan verwant is ook de vraag of er verschil is qua impact op de ecologie bij het gebruik van een gelijkstroom (DC) hetzij een wisselstroom (AC) verbinding. Een DC-verbinding kost minder ruimte en vormt daardoor een minder grote ingreep in het gebied dan een AC-verbinding. Wat de keuze AC of DC betekent voor het magnetisch veld en voor de mogelijke barrièrewerking, is ons niet bekend.

Wij dringen er op aan dat deze verschillen in het verdere onderzoek worden mee genomen.

4.2 De tracés

4.2.1. Eemshaven

Aanlanding van de energie (in de vorm van elektriciteit of waterstof) in de Eemshaven heeft onze absolute voorkeur. Dit zullen wij in par. 6 verduidelijken. Het door u voorgestelde tracé is echter niet ideaal.

- De 220 kV AC-kabel wordt ofwel in, ofwel vlak naast de Zuid Oost Lauwers gelegd: op zeer korte afstand van het gesloten gebied ten zuiden van Rottumerplaat en Rottumeroog. Het gaat hier om het grootste afgesloten gebied in de Waddenzee, dat het langst is afgesloten. Op grond van de visserijconvenanten zijn in het gesloten gebied ook geen bodem beroerende activiteiten toegestaan. In trilateraal verband wordt dit gebied langjarig gemonitord als referentiegebied: hier wordt onderzocht hoe het wad zich ontwikkelt als er geen menselijke activiteiten zijn. Het is daarmee niet alleen uit oogpunt van natuurbehoud, maar ook uit wetenschappelijk oogpunt, een erg belangrijk deel van het wad. Aanleg van een kabel kan de natuurlijke en wetenschappelijke waarde van het gebied aantasten. En regelmatig terugkerende onderhoudswerkzaamheden (zoals opnieuw onder de grond stoppen) kunnen deze unieke waarden nog verder aantasten.
- Het zeegat van de Zuid Oost Lauwers is een hoog dynamisch gebied in de Waddenzee. De Zuid Oost Lauwers schuurt langs Rottumerplaat. Simonszand is aan het verdwijnen. De oostpunt van Schiermonnikoog groeit. De kans op blootspoelen van de kabel is dan ook groot. De kabel zou diep onder de grond gelegd moeten worden om dit risico te beperken.
- Bij de aanlanding gaat de kabel over een grote afstand diagonaal door de kwelder: een onnodig grote aantasting van de natuurwaarden in de kwelder. Het zou beter zijn de kabel haaks op de kust (recht naar het zuiden) tot achter de dijk te brengen.
- Het is ons niet duidelijk op welke afstand de kabel langs natuurgebied Ruidhorn gaat. Dit natuurgebied is voor een groot deel aangelegd ter compensatie van verloren natuurwaarden op de Eemshaven (bouw elektriciteitscentrales). Als er werkzaamheden op te korte afstand van het natuurgebied worden uitgevoerd, kan dit de natuurwaarden van het gebied (ten minste tijdelijk) aantasten. Compensatie van deze aantasting is in dat geval noodzakelijk.

4.2.2. Vierverlaten

Op het kaartje afgebeeld in de uitnodiging is sprake van een variant van het tracé naar Vierverlaten dat over Schiermonnikoog loopt. In de eerder uitgebrachte Afwegingsnotitie 'Verkenning aanlanding netten op zee 2030' komt deze variant echter niet voor. In de studie is ook opgenomen dat geen van de tracéopties naar Eemshaven, Vierverlaten en Bergum op land Natura 2000-gebieden doorkruisen. In de Afwegingsnotitie is dan ook geen aandacht besteed aan effecten (van de aanleg) van de kabel op Natura 2000 gebied op land. Doorkruising van Schiermonnikoog zal echter zeker gepaard gaan van effecten op Natura 2000-gebied op land. Er zal sprake kunnen zijn van doorsnijding van de volgende habitat typen; embryonale duinen, grijze duinen, schorren en zilte graslanden, slijkgrasvelden en zilte pionierbegroeiingen. Al deze vegetatietypen zijn kwetsbaar, hier een kabel ingraven zal hoe dan ook gepaard gaan met negatieve effecten op deze vegetatietypen.

Vooralsnog wijzen wij daarom een tracé over het eiland af. Het is van groot belang dat in het MER wordt onderzocht wat de precieze natuureffecten zijn van het leggen van de kabel over het eiland. Ook afgezet tegen de natuureffecten van de variant langs Schiermonnikoog.

De doorkruising van de Waddenzee is schadelijk voor de ecologische waarden. Of deze schadelijke gevolgen erger of minder erg zijn dan die van andere tracés zou moeten worden onderzocht.

Een ander belangrijk bezwaar tegen het tracé naar Vierverlaten is de doorkruising van Nationaal Landschap Middag-Humsterland. De ontstaansgeschiedenis van dit oude cultuurlandschap (vanaf 500 voor Chr.) is hier nog zichtbaar. Daarbij zijn de sloten, de zeer kleinschalige verkaveling, het reliëf, de wierden, de historische dijken, de archeologische waarden en landschappelijke waarden van groot belang en beschermd. Graafwerkzaamheden in dit gebied gaan ten koste van deze waarden. En eventueel bovengrondse aanleg van de verbinding is landschappelijk niet aanvaardbaar.

4.2.3 Burgum

Op het kaartje afgebeeld in de uitnodiging is sprake van een variant van het tracé naar Burgum dat over de oostpunt van Ameland loopt. In de eerder uitgebrachte Afwegingsnotitie 'Verkenning aanlanding netten op zee 2030' komt deze variant echter niet voor. De hierboven onder 4.2.2 genoemde bezwaren tegen een tracé over Schiermonnikoog gelden eveneens voor een tracé over Ameland.

Vooralsnog wijzen wij daarom een tracé over het eiland af. Het is van groot belang dat in het MER wordt onderzocht wat de precieze natuureffecten zijn van het leggen van de kabel over het eiland.

De doorkruising van de Waddenzee is schadelijk voor de ecologische waarden. Of deze schadelijke gevolgen erger of minder erg zijn dan die van andere tracés moet worden onderzocht. Wel merken wij op dat het onwenselijk om een tracé over het Rif te realiseren, vanwege het belang van een onverstoord ecosysteem in minder hoog dynamisch gebied.

Een belangrijk bezwaar tegen het tracé naar Burgum is de doorkruising van Nationaal Landschap de Noordelijke Friese Wouden. Dit unieke gebied wordt gekenmerkt door een zeer kleinschalig landschap met houtwallen en houtsingels. Een landschapstype dat vroeger in Nederland veel algemener voor kwam, maar nu (door de grootschalige ruilverkavelingen in de vorige eeuw) vrijwel verdwenen is. Van de 4.000 km houtwallen en houtsingels die er in Nederland nog over zijn, staan er 3.000 km in de Noordelijke Friese Wouden. Uit onderzoek blijkt dat sommige houtwallen al meer dan 1.000 jaar oud zijn. De aanleg van een nieuwe hoogspanningsverbinding, ondergronds of bovengronds, zou grote schade aanrichten in dit gebied.

4.2.4. Alternatief Eemsmond

Bundeling met bestaande kabels en leidingen in een tracé tussen Borkum en Rottumeroog verdient ook volgens ons verreweg de voorkeur. Het gaat hier om deel van de Waddenzee waar al veel, vaak grootschalige, verstorende menselijke activiteiten plaats vinden. Door het bundelen van de verstorende activiteiten kan verstoring van de natuurwaarden in andere delen van de Waddenzee worden voorkomen.

Een paar jaar terug is er een gelijkstroomkabel van de Noordzee naar de Eemshaven gelegd om de elektriciteit van Gemini windpark, capaciteit 600 MW, aan land te brengen. Dit was de laatste kabel tussen Borkum en Rottumeroog. Wij dringen er op aan:
1) te onderzoeken of, mogelijk door toepassing van nieuwe technieken, het toch mogelijk gemaakt kan worden om hier de nieuwe verbinding te maken;
2) als dat niet mogelijk is: te onderzoeken of het Gemini-windpark alsnog kan worden aangesloten op een nieuw stopcontact op zee, waardoor tussen Borkum en Rottumeroog ruimte vrij gemaakt kan worden voor een nieuwe DC-kabel met voldoende capaciteit voor transport van de elektriciteit van Gemini-park (600 MW, het nieuwe windpark (700 MW) en toekomstige windparken (ten minste tot 2050);

3) te onderzoeken of nieuwe doorsnijding van de Waddenzee kan worden voorkomen door gebruik te maken van bestaande, niet meer gebruikte leidingen (kabels trekken door de leiding of leiding benutten voor transport van waterstof).

5. Overige infrastructuur

5.1 Tussencompensatie

Op p.31 van de afwegingsnotitie VANOZ wordt gesproken over de noodzaak voor tussencompensatie. Wat voor vorm krijgt een dergelijke tussencompensatie? Komt er een platform op zee of iets dergelijks?

Wij wijzen er op dat het plaatsen van constructies in de Waddenzee voor ons niet acceptabel is. Zeker niet nu er een alternatief is waarbij dit ook niet noodzakelijk is (het leggen van een DC-verbinding). Hierbij willen wij gelijk de aantekening maken dat bouwen in de Waddenzee niet toegestaan is op basis van de wetgeving in het kader van de Ruimtelijke Ordening.

5.2 Transformatorstation

Het ruimtebeslag en de impact op de natuur van een transformatorstation of een convertorstation (bij keuze voor een DC verbinding) dient meegenomen te worden in de verdere besluitvorming. Het behoud van het open landschap is van groot belang voor het waddengebied.

6. Aansluiting op het net

Als er een nieuwe kabel wordt gelegd naar Vierverlaten of Burgum, dan geeft dit slechts één mogelijkheid: de elektriciteit wordt op het hoogspanningsnet gebracht. Als de energie van de nieuwe windparken naar de Eemshaven wordt gebracht, biedt dit veel meer kansen en mogelijkheden. Immers:

1) De drie elektriciteitscentrales in de Eemshaven vervullen een prominente rol in de elektriciteitsvoorziening in Nederland.

2) De Eemshaven is nu al een energie-knooppunt. De NorNed-kabel en de Cobra-kabel (beide gelijkstroom) verbinden het Nederlandse net met Noorwegen en Denemarken, en er ligt een gelijkstroomkabel van het Gemini-windpark. Ten behoeve van deze drie gelijkstroomkabels staan er drie convertorstations voor de omzetting van gelijkstroom in wisselstroom en omgekeerd.

3) Google heeft een groot data-hotel op de Eemshaven gebouwd, maar wil dat nog heel fors uitbreiden. Daarmee wordt Google een heel belangrijke elektriciteitsconsument. Het is beleid van Google om groene stroom te gebruiken.

4) Op het industrieterrein in Delfzijl staan twee grootverbruikers van elektriciteit: de aluminiumindustrie en de producent van siliciumcarbide.

5) NUON wil de Magnum-centrale op de Eemshaven laten draaien op (groene) waterstof: waterstof maken als er energie over is, waterstof in elektriciteit omzetten als de vraag het aanbod overtreft.

6) Ook de industrie in Delfzijl wil vergroenen. Gezien de energietransitie en de aardbevingsproblematiek werkt de industrie hard aan omschakeling van aardgas op (groene) elektriciteit. De elektriciteitsvraag zal in de komende jaren sterk toenemen.

7) Groningen Seaports, beheerder van de industrieterrein Eemshaven en Delfzijl, en de daar gevestigde bedrijven werken actief samen aan reductie van de CO2-uitstoot. Doel: zo snel mogelijk CO2-neutraal.

8) De industrie in het chemiepark produceert waterstof. Deze waterstof wordt weer als grondstof benut in de chemische industrie. De waterstof wordt nu vooral gewonnen uit aardgas. Maar de chemische industrie wil ook zo snel mogelijk van aardgas als grondstof af. Bij omschakeling op 'biobased economy', benutting van organisch afval als grondstof voor de chemische industrie, neemt de vraag naar (groene) waterstof toe.

9) Groningen Seaports legt een waterstofleiding aan over het industrieterrein van Delfzijl om uitwisseling van waterstof tussen de verschillende bedrijven te bevorderen.

10) Op het industrieterrein staat een proefinstallatie waar met behulp van elektriciteit waterstof wordt gemaakt uit water en waar voertuigen waterstof kunnen tanken. Er rijden al lijnbussen op deze waterstof. Het is de bedoeling deze productie zo snel mogelijk op te schalen.
11) De Gasunie wil het bestaande aardgasnet door Nederland gaan benutten voor transport van waterstof.

Wij merken hierbij op dat voor de productie van waterstof uit water gelijkspanning nodig is, het Google datahotel gebruikt veel gelijkspanning, voor zover de industrie nu aardgas gebruikt voor verhitting, kan dat prima worden vervangen door gelijkspanning. En nieuwe industriële installaties kunnen zonder probleem voor gelijkspanning worden geleverd.

Al deze ontwikkelingen dragen bij aan de energietransitie, aan het halen van de doelen van het Klimaatakkoord van Parijs. Door deze ontwikkelingen verwachten wij in de komende 10 – 20 jaar een forse groei van de elektriciteitsbehoefte (en van de waterstofbehoefte) in het gebied Eemshaven - Delfzijl. Door de energie van nieuwe windparken vanaf de Noordzee in de vorm van elektriciteit of waterstof naar de Eemshaven te brengen, kan deze ontwikkeling worden versneld. Een groot deel van de energie van windparken op de Noordzee (elektriciteit of waterstof) kan hier rechtstreeks worden benut.

Vandaar dat aanlanding van de energie (in de vorm van elektriciteit of waterstof) in de Eemshaven onze absolute voorkeur heeft.

7. Wisselstroom of gelijkstroom
Het Europese elektriciteitsnet werkt op wisselspanning. Dat was vroeger (rond 1890) om verschillende redenen een logische keus, maar inmiddels lijkt dat achterhaald. Zonnepanelen leveren gelijkspanning, radio, TV, computer en ledverlichting werken op gelijkspanning. Accu's moeten worden gevoed met gelijkspanning. Elektrische auto's rijden op gelijkspanning. Installaties om waterstof te produceren uit water werken op gelijkspanning. Bij het huidige wisselstroomnet moet voor al deze apparatuur de wisselspanning worden omgezet in gelijkspanning: bij deze omzetting treden energieverliezen op. Veel elektromotoren in huishouden (wasmachine) en industrie werken nu nog op wisselspanning, maar kunnen ook worden vervangen door gelijkspanningsmotoren.

Bij transport van elektriciteit in de vorm van wisselspanning treden grotere energieverliezen op dan bij gelijkspanning. Daar staat tegenover dat bij de omzetting van gelijkspanning in wisselspanning en omgekeerd telkens weer energieverliezen optreden. Bij transport over lange afstanden (NorNed-kabel, Cobra-kabel) is het dan ook voordeliger om gelijkspanning te gebruiken, maar zo lang de stroom toch moet worden omgezet in wisselspanning, kan dat voor kortere afstanden niet uit.

Vandaar dat u er voor kiest om voor de aanlanding van de elektriciteit van het windpark van 700 MW boven de Wadden een 220 kV wisselspanningsverbinding aan te leggen. Wij wijzen er op dat bij de aanleg van het Gemini-windpark (600 MW, op iets kortere afstand van de Eemshaven) dezelfde overwegingen hebben geleid tot een keus voor een gelijkstroomverbinding. Wij gaan er dan ook vanuit dat de rendementsverschillen gering zijn.

Een AC-hoogspanningsverbinding over lange afstand ondergronds leggen levert technische problemen op (vandaar dat u denkt dat er onderweg in tussencompensatie moet worden voorzien). Een DC-hoogspanningsverbinding kan zonder problemen over lange afstanden ondergronds worden gelegd.

De aanleg van een DC-hoogspanningsverbinding is goedkoper (minder kabels) dan van een AC-verbinding. Daar staat tegenover dat een convertorstation om gelijkspanning om te zetten in wisselspanning duurder is en meer ruimte inneemt dan een transformatorstation.

Als er nu alleen een kabel wordt gelegd voor één 700 MW windpark en als alle stroom bestemd is voor het elektriciteitsnet, dan ligt wellicht een 220 kV-AC verbinding voor de hand. Maar:
- als er een toekomstbestendige verbinding wordt aangelegd, dus met een veel grotere capaciteit, dan is een DC-hoogspanningsverbinding een logische keuze;
- als ook het Gemini-park op het stopcontact-op-zee wordt aangesloten, dan is een DC-hoogspanningsverbinding een logische keuze;
- als een (groot) deel van de stroom rechtstreeks kan worden gebruikt in het gebied Eemshaven-Delfzijl, en dus niet op het net hoeft, dan is een DC-hoogspanningsverbinding een logische keuze: de lokaal gebruikte stroom hoeft niet eerst te worden omgezet in wisselspanning, dit bespaart kosten en energieverliezen.

Conclusie
De verschillende tracés in het huidige voornemen zullen eerst in een MER worden beoordeeld waarna u een keuze maakt. Wij verzoeken u de bovengenoemde punten, alternatieven, kansen en mogelijkheden in het MER-onderzoek mee te nemen.

Op grond van de nu beschikbare gegevens concluderen wij dat
- aanlanding van de energie in de Eemshaven onze voorkeur heeft;
- waarbij kan worden gekozen voor aanlanding van op zee geproduceerde waterstof (als er een geschikte leiding ligt); of
- voor een stopcontact op zee, waar alle toekomstige windparken (zeker tot 2050) en ook het Gemini windpark op kunnen worden aangesloten,
- met een toekomstbestendige gelijkspanning-hoogspanningsverbinding van voldoende capaciteit van dit stopcontact naar de Eemshaven;
- via een tracé tussen Rottumeroog en Borkum.

Wij staan zeker positief tegenover de wijze waarop belanghebbenden kunnen participeren in dit project. De wijze zoals dit omschreven is in het voornemen komt in het algemeen sympathiek over. Wij hopen op gepaste wijze onze bijdrage aan het proces te kunnen leveren, om tot een voor alle partijen en de natuur zo gunstig mogelijk resultaat te komen. Uiteraard zijn wij altijd bereid tot een toelichting op onze zienswijze, zoals deze hierboven is verwoord.

Met vriendelijke groet,

Namens het bestuur van:

de Waddenvereniging
het Groninger Landschap
It Fryske Gea
Natuurmonumenten
Stichting WAD
Vogelbescherming Nederland
Natuur en Milieufederatie Groningen

Verzonden door: Natuur en Milieufederatie Groningen, Bankastraat 77, 9715 CJ Groningen.

natuur en milieu federatie groningen
Bankastraat 77
9715 CJ Groningen

www.bureau-energieprojecten.nl

Ons kenmerk: 19-009-EW Groningen, 24 oktober 2019
Betreft: zienswijze Net op zee Ten noorden van de Waddeneilanden

Geachte heer, mevrouw,

Graag maken wij, de Waddenvereniging, het Groninger Landschap, It Fryske Gea, Natuurmonumenten, Stichting WAD, de Friese Milieu Federatie en de Natuur en Milieufederatie Groningen gebruik van de geboden mogelijkheid om onze zienswijze te geven op de concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau van het project Net op zee Ten noorden van de Waddeneilanden (hierna NRD).

In onze eerdere brief van 16 april 2019, ons kenmerk: 19-003-EW, gaven wij een inspraakreactie op het project. Wij staan nog steeds achter deze brief en verzoeken u onze reactie te blijven betrekken bij de verdere uitwerking van dit project.

1. Concept NRD
U meldt in de concept NRD dat er voor dit project een Rijksinpassingsplan zal worden gemaakt voor zowel het deel op land als een deel op zee. Het deel op zee betreft alleen het tracé voor zover gelegen binnen het gemeentelijk ingedeelde gebied (tot maximaal 1 kilometer uit de kust van de eilanden). Voor het overige gedeelte is een Waterwetvergunning van toepassing en kunnen ook ontheffingen of vergunningen op grond van de Wet natuurbescherming van toepassing zijn.

Wij gaan ervan uit dat de NRD, het MER en de PB betrekking hebben op het hele project, dus niet alleen het gedeelte dat onder het Rijksinpassingsplan valt, maar ook het deel in de Noordzee ten noorden van de gemeentegrenzen.

2. Doel MER

Een MER is bedoeld om de milieueffecten van een plan of project goed in beeld te brengen, zodat het milieubelang volwaardig kan worden meegewogen bij de voorbereiding en vaststelling van plannen en besluiten en met name ook bij de afweging van alternatieven.

Het valt ons op dat u in de NRD met name de wettelijk beschermde waarden en belangen (defensie, zandwinning, enz.) in beeld brengt. Wij vinden dat het milieubelang een veel ruimer begrip is. Een MER dat slechts de gevestigde en wettelijk beschermde belangen in beeld brengt vormt voor ons onvoldoende basis om een weloverwogen tracékeuze te maken, waarin het milieubelang volwaardig is mee gewogen. Wij dringen er bij u op aan dit ruimere milieubelang in het MER mee te nemen.

Daarnaast valt het ons op de veel aspecten slechts door middel van bureauonderzoek, op basis van reeds bekende gegevens, worden onderzocht. Dat is een prima startpunt, maar wij betwijfelen of er in bestaand onderzoek voldoende gegevens beschikbaar zijn om een MER en een PB voor dit project op te baseren, met name over zeebodem en zeeleven. Wij gaan er vanuit dat aanvullend veldonderzoek noodzakelijk zal zijn.

Voorts valt het ons op dat er, volgens de NRD, weinig tot geen onderzoek wordt gedaan naar de exploitatiefase, met name de mogelijke gevolgen van werkzaamheden in het kader van onderhoud en reparatie van de verbinding, en dat er, zonder onderzoek, vanuit wordt gegaan dat de gevolgen van het verwijderen van de kabel niet verschillen van de gevolgen van de aanleg. Wij gaan ervan uit dat de kans op onderhoudswerk (bloot spoelen, reparatie van de kabels) en de mogelijke gevolgen per tracé kunnen verschillen. Deze verschillen dienen goed in het MER in beeld gebracht te worden.

U bent van plan één kabelverbinding aan te leggen voor één windpark. Wij zijn van oordeel dat er daarmee sprake is van één project. De mogelijke effecten van het windpark dienen dan ook in MER en PB meegenomen te worden.

Hieronder gaan wij hier nader op in.

3. Reikwijdte en detailniveau

In de tabellen *3.2 Beoordelingskader tracéalternatieven op zee* en *3.3 Beoordelingskader tracéalternatieven op land en transformatorstation* hebt u kort, helder en overzichtelijk weergegeven wat u van plan bent in het MER te onderzoeken en op welk detailniveau.

3.1 Beoordelingskader tracéalternatieven op zee (Tabel 3.2)

Sommige tracéalternatieven gaan over de eilanden. Wij gaan ervan uit dat die delen van het tracé onder het beoordelingskader van tabel 3.3 vallen.

Platform

Er wordt op zee, bij het nieuwe windpark, een platform gebouwd. De gevolgen van de bouw en de aanwezigheid van dit platform (mogelijk ontgraven, heien, onderwatergeluid) op de natuurwaarden in het gebied (bodemleven, vissen en andere dieren) wordt echter volgens

de NRD niet onderzocht. Wij stellen u voor deze mogelijke gevolgen goed te onderzoeken en in MER en PB mee te nemen.

Kwelders
Wij vragen met name aandacht voor de aanlanding van kabels. Bij verschillende tracés gaan de kabels door de kwelder (zowel aan de vaste wal als aan de Waddenzee-kant van de eilanden). De werkzaamheden kunnen ernstige schadelijke gevolgen hebben voor de kwelders. Die gevolgen kunnen worden voorkomen door de kabels middels een boring (vanaf de wal, onder de zeedijk en de kwelder door) aan te brengen. Indien u daar niet voor kiest, moeten de gevolgen voor natuur, milieu en landschap nadrukkelijk in beeld gebracht worden. Dit treffen wij in uw tabel niet aan.

Bodem en water
Wij verwachten dat het onderzoek naar bodem en water onder meer duidelijkheid kan geven over de gewenste diepte onder de zeebodem waar de kabels worden aangebracht, de omvang van de ontgraving die daarvoor nodig is en de mate van aantasting en verstoring van het (bodem)leven. Dit onderzoek kan dan ook belangrijke informatie opleveren voor de tracékeuze en (in detail) voor de concrete locatie waar de kabels worden gelegd.

U bent van plan om met behulp van berekening met stromingsmodellen (en golfmodellen) te kijken naar de bodemdynamiek (effect op bodemvormen en bodemontwikkeling, effect op kustdynamiek en zandsuppleties, invloed op stroming en sedimentatie). Wij verzoeken u in de NRD duidelijk te maken in welk gebied (Waddenzee, Waddeneilanden of ook Noordzee) naar de bodemdynamiek wordt gekeken en op welk detailniveau.

Voor het achterhalen van de bodemsamenstelling in het gebied (waarom alleen aanwezigheid van slibrijke afzettingen en veen? ook aanwezigheid van zand en keileem kan voor uw werkzaamheden van groot belang zijn) wilt u zich slechts baseren op een analyse met GeoTop-model (TNO) op basis van data van het DINOloket. Voor zover ons bekend zijn er in de DINOloket-data erg weinig gegevens over de bodemsamenstelling in en nabij de zeegaten en geen gegevens over de bodemsamenstelling ten noorden van de eilanden. Wij verzoeken u in de NRD duidelijk te maken hoe u deze leemten in kennis zult aanvullen.

Voor de mogelijke invloed van uw werkzaamheden op de zeebodemkwaliteit wilt u een bureaustudie uitvoeren op basis van historische data. Wij betwijfelen of dit voldoende gedetailleerde gegevens oplevert om de invloed op de zeebodemkwaliteit bij de tracékeuze volwaardig te kunnen meewegen. Hindernissen zoals kabels, leidingen en wrakken die boven de zeebodem uit steken hebt u vermoedelijk goed in beeld, maar wrakken, stenen en andere hindernissen onder de zeebodem kunnen ook van invloed zijn op de tracékeuze. Wij gaan er vanuit dat aanvullend veldonderzoek noodzakelijk zal zijn en verzoeken u dit in de NRD mee te nemen.

Natuur
U bent van plan in het MER (en in de PB?) te kijken naar de beschermde soorten en habitattypen in Natura 2000-gebieden en naar de overige beschermde soorten (Wet natuurbescherming, Ospar). Op basis van de begrenzing van Natura 2000-gebieden en op basis van verspreidingskaarten wilt u met kwantitatief bureauonderzoek het ruimtebeslag op

habitattypen en leefgebieden binnen Natura 2000 gebied in beeld brengen. En de effecten op instandhoudingsdoelstellingen van die Natura 2000-gebieden wilt u bepalen aan de hand van kwalitatief bureauonderzoek op basis van dosis-effectrelaties uit literatuur.

Wij betwijfelen of u hiermee een goed beeld krijgt van de te beschermen natuurwaarden. Ook binnen een Natura 2000-gebied kunnen natuurwaarden sterk verschillen. Op sommige plekken liggen zeehonden, andere plekken zijn van belang als hoogwatervluchtplaats voor vogels. Of een plek geschikt is als foerageergebied voor bepaalde vogels hangt af van de bodemsamenstelling, de soorten (schelpdieren, wormen) die op die plek voorkomen, enz.

Daarbij komt dat veel natuurwaarden in Noordzee en Waddenzee weliswaar niet wettelijk beschermd zijn, maar wel zwaar onder druk staan. Lijsten van wettelijk beschermde soorten komen tot stand op basis van de rode lijsten. Nu vallen veel zeedieren onder de visserij-regelgeving. Onderzoek naar zeedieren is dan ook in de regel beperkt tot soorten die bevist worden. Er zijn geen rode lijsten van zeedieren. Vissoorten als fint, rivierprik en zeeprik zijn beschermd omdat ze een belangrijk deel van hun leven in zoetwater doorbrengen en zo op de rode lijsten zijn beland. Maar er zijn veel meer kwetsbare soorten in zee waar het erg slecht mee gaat: denk aan de hondshaai, de wulk en de platte oester.

Het leven in zee maakt deel uit van een voedselweb. Verstoring van dit leven kan tot gevolg hebben dat er minder voedsel is voor (beschermde) vogels, zeehonden, bruinvissen, enz. Met name de biobouwers, zoals mossel- en oesterbanken, diatomeeën, zeegras, kokerwormen, mogelijk zelfs zandkokerworm-riffen, zijn van groot belang. Deze biobouwers vangen slib en/of leggen slib op de bodem vast, waardoor vertroebeling van het zeewater wordt tegen gegaan. Vertroebeling remt de groei van algen (primaire productie) en daarmee de voedselproductie in zee. Dergelijk bodemleven kan zich na verstoring vaak slecht herstellen. Wij verzoeken u met name ook de aanwezigheid van biobouwers in uw onderzoek en in de tracé-ontwikkeling te betrekken.

Wij vinden dan ook dat het onderzoek naar de gevolgen van uw project voor de natuur niet beperkt zou moeten worden tot de wettelijk beschermde gebieden en soorten. En wij betwijfelen of met slechts kwalitatief bureau-onderzoek op basis van dosis-effectrelaties uit literatuur en verspreiding(kaarten) van soorten een goed beeld kan worden verkregen van de mogelijke gevolgen van dit project voor de natuurwaarden in het gebied.

De effecten door verstoring, vertroebeling, vermesting/verzuring, vergraving of magnetische velden worden volgens uw tabel alleen onderzocht voor de overige beschermde soorten (Wet natuurbescherming, Ospar). Wij gaan ervan uit dat u deze effecten ook onderzoekt voor de beschermde soorten en habitattypen in Natura 2000-gebieden.

Ook de effecten van uw project op de doelen in het kader van de Kaderrichtlijn Mariene Strategie en Kaderrichtlijn Water wilt u slechts in beeld brengen door kwalitatief/kwantitatief bureauonderzoek op basis van kaarten en dosis-effectrelaties uit literatuur. Ook hier betwijfelen wij of dergelijk bureauonderzoek een voldoende compleet beeld opleveren.

Wij dringen er bij u op aan om aanvullend veldonderzoek te doen naar de mogelijke invloed van uw project op de natuur in het gebied (Waddenzee, Noordzee). Om een goede

tracékeuze mogelijk te maken, maar ook om eventuele compensatieopgaven in beeld te brengen, moeten de gevolgen van uw project ook kwantitatief in beeld gebracht worden.

Landschap, cultuurhistorie en archeologie
De aantasting van het landschap door uw project (aantasting van de wijde horizon van de Noordzee door de bouw van een platform) wordt, ten onrechte, door u niet in het MER in beeld gebracht.

U wilt de mogelijke aantasting van bekende en verwachte archeologische waarden slechts in beeld brengen met behulp van bureauonderzoek op basis van historische data. Voor zover ons bekend zijn er vrijwel geen historische data over de archeologische waarden van de bodem van de Noordzee. Ook van de Waddenzee zijn de gegevens beperkt. Aanvullend onderzoek lijkt ons noodzakelijk.

De invloed van uw project op aardkundige waarden wilt u slechts beperken tot een GIS-analyse van de invloed op Werelderfgoed Waddenzee. Ook buiten Werelderfgoed Waddenzee (met name in de bodem van de Noordzee) kan uw project schadelijke invloed hebben op de aardkundige waarden. Met name is de historie van de afgelopen tienduizenden jaren (de ijstijden) nog vaak goed af te lezen aan de bodem van de Noordzee.

Wij dringen er bij u op aan om zo nodig aanvullend veldonderzoek te doen enorm ook de mogelijke aantasting van archeologische en aardkundige waarden buiten Werelderfgoed Waddenzee in het MER in beeld te brengen.

Veiligheid
Bij het leggen van de kabels van het platform naar de Waddenzee gaat u door de grote scheepvaartroute ten noorden van de Waddeneilanden. Een aanvaring in deze scheepvaartroute kan een milieuramp in de Waddenzee veroorzaken. De praktijk leert dat aanvaringen in deze route niet uitgesloten zijn (zie onder meer het ongeluk met het Noorse schip de Tricolor in december 2002: ondanks waarschuwingen en beveiliging vonden daarna verschillende aanvaringen plaats met het wrak). Wij verzoeken u in het MER duidelijk in beeld te brengen welke maatregelen tijdens de aanleg worden genomen om aanvaringen te voorkomen en om de mogelijke gevolgen van eventuele aanvaringen te beperken.

Exploitatie en verwijdering
Kabels leggen op het wantij veroorzaakt mogelijk meer en langduriger schade aan de natuur dan kabels in een geul. Aan de andere kant: de kans dat er onderhoudswerk moet worden gedaan aan een kabel in een geul (met verstorende gevolgen) is groter dan op het wantij. Ook de mogelijke gevolgen voor de natuur bij verwijdering van de kabels kunnen verschillen. Deze verschillen horen bij de tracékeuze te worden meegewogen.

Wij stellen u voor de verschillen tussen tijdelijke effecten en structurele effecten en de verschillen in kans op verdere verstoring en schade in de exploitatiefase en bij verwijdering van de kabels in het MER en de PB goed in beeld te brengen.

3.2 Beoordelingskader tracéalternatieven op land en transformatorstation (Tabel 3.3)

Bodem en water

Het onderzoek naar de invloed van uw project op grondwater is beperkt tot kwalitatief bureauonderzoek. Daarbij wordt wel gekeken naar het mogelijke effect op verzilting en op grondwaterwingebieden, maar wij missen een onderzoek naar de mogelijke invloed op kwelwater. Wij wijzen er op dat kwelwaterstromen vaak van groot belang zijn voor de natuurwaarden in het gebied. Zo zijn vochtige landerijen die worden gevoed met (schoon) kwelwater vaak bijzonder in trek bij weidevogels. Wij dringen er op aan dit ook in uw onderzoek mee te nemen. Als er onvoldoende gegevens voorhanden zijn bevelen wij aan om veldonderzoek te doen.

Natuur

U brengt met bureauonderzoek op basis van begrenzing Natura 2000, verspreidingskaarten en dosis-effectrelaties uit de literatuur in beeld welke oppervlakte Natura 2000-gebied mogelijk wordt aangetast, welk effecten dit kan hebben op de instandhoudingsdoelstellingen van die Natura 2000-gebieden, wat de mogelijke invloed is op NNN en (provinciaal beschermde) weidevogelgebieden en de mogelijke verstoring van overige beschermde soorten (Wet natuurbescherming). Er is meer natuur, er zijn meer bedreigde natuurwaarden, dan alleen de wettelijk beschermde waarden. Die natuurwaarden brengt u hiermee niet in beeld. Dit vinden wij teleurstellend.

Wij wijzen er met name op dat de tracés naar Burgum door Nationaal Landschap de Noardlike Fryske Wâlden gaan: een gebied met (vaak eeuwenoude) houtwallen en elzensingels met hoge biodiversiteit. Hier groeien veel, vaak zeldzame, planten en leven bijzondere insecten. Wij dringen er op aan de mogelijke gevolgen voor de natuur in dit gebied goed in beeld te brengen (ook door veldonderzoek).

Wij missen een beoordeling van de mogelijke gevolgen van uitstoot van stikstofoxiden, fijn stof en andere verontreinigingen in de aanlegfase op de natuur.

Landschap, cultuurhistorie en archeologie

De mogelijke invloed van uw project op het landschap wordt volgens de NRD slechts beoordeeld aan de hand van kwalitatief bureauonderzoek. Voor zover het landschap na uitvoering van het werk weer geheel hersteld wordt kunnen wij hierin mee gaan. Maar voor zover er (lang) blijvende schade kan worden veroorzaakt (werken in de duinen, op de eilanden, het kappen van bomen, vergraven van houtwallen, verleggen van sloten) is kwalitatief bureauonderzoek naar ons oordeel onvoldoende. Door middel van kwantitatief onderzoek zou de mate van de landschappelijke schade in beeld gebracht moeten worden en door veldonderzoek zou de landschappelijke waarde van de aan te tasten elementen beoordeeld moeten worden.

De mogelijke invloed van uw project op aardkundige waarden wilt u slechts beoordelen aan de hand van de lengte van de doorkruising. Dit lijkt een mooie, objectieve maat, maar de gaafheid van de aardkundige waarde en de gaafheid van het gebied waar deze waarde deel van uitmaakt wordt hierbij, ten onrechte, niet in de afweging betrokken. Het deels vergraven van een 1000 jaar oude houtwal in Nationaal Landschap de Noardlike Fryske Wâlden of het deels vergraven van soms meer dan 2000 jaar oud reliëf (oude wadprielen en wadplaten uit

500 voor Chr., wierden van 2000 jaar oud, dijken uit ca. 1100 na Chr.) in Nationaal Landschap Middag-Humsterland) valt feitelijk niet te herstellen.

Bij beoordeling van aardkundige en landschappelijke waarden stellen wij u voor ook in beeld te brengen wat de invloed kan zijn van tijdelijke voorzieningen als bouwwegen en werkterreinen en van de druk van de gebruikte machines op de bodem.

4. Cumulatieve effecten

Het MER en de PB dienen niet alleen de mogelijke effecten van uw project op zich in beeld te brengen, maar ook de mogelijke effecten van uw project in samenhang met de effecten van andere plannen en projecten. Bij het thema 'leefomgeving' meldt u dat u de cumulatieve effecten van geluid in beeld gaat brengen, maar voor het overige vinden wij in uw NRD hier niets van terug. In zee denken wij bij voorbeeld aan cumulatie met de effecten van zandsuppleties, zandwinning, schelpenwinning, visserij, baggerwerkzaamheden, dijkversterking.

Wij achten het van belang dat u niet alleen (in de PB en het MER) de mogelijke cumulatieve effecten op natuurwaarden in beeld brengt. Voor de wettelijk beschermde natuurwaarden bent u daartoe verplicht, maar ook voor de niet wettelijk beschermde natuurwaarden (denk aan geluidsbelasting en vertroebeling in zee) achten wij dit van groot belang. Ook kunnen cumulatieve effecten van uw werkzaamheden met andere werkzaamheden van invloed zijn op de veiligheid, de kwaliteit van de leefomgeving, de mate van aantasting van het landschap, enz. Wij verzoeken u deze effecten in het kader van het MER in beeld te brengen.

Onder de kop 'werkwijze effectbeoordeling MER' meldt u dat de referentiesituatie de huidige situatie (HS) inclusief de autonome ontwikkelingen (AO) in het studiegebied omvat.
'Autonome ontwikkelingen zijn op zichzelf staande ontwikkelingen die een verandering in hetzelfde gebied als NOZ TNW tot gevolg hebben. Over deze autonome ontwikkelingen is reeds een besluit genomen, zoals opname in ruimtelijke plannen of reeds verleende vergunningen.'
Het gaat bij de autonome ontwikkelingen dus om nog niet gerealiseerde maar wel vergunde ontwikkelingen: die moeten in ieder geval worden meegenomen bij de cumulatieve effecten in de PB. Ook ontwikkelingen waarvoor vergunning wordt verleend voordat het Rijksinpassingsplan voor dit project wordt vastgesteld moeten in de cumulatieve effecten worden mee genomen.

En naar ons oordeel duidt de uitspraak van 27 april 2017 in zaak C-142/16 van het Hof van Justitie van de EU er op dat ook projecten die reeds lang zijn vergund en gerealiseerd bij de cumulatieve effecten betrokken moeten worden:
'61 Artikel 6, lid 3, van de habitatrichtlijn verlangt van de nationale autoriteiten dat zij in het kader van het onderzoek van de cumulatieve gevolgen alle projecten in aanmerking nemen die samen met het project waarvoor een vergunning is aangevraagd, significante gevolgen kunnen hebben, rekening houdend met de doelstellingen van deze richtlijn, ook al dateren zij van vóór de datum waarop deze richtlijn in nationaal recht is omgezet.'

Wij gaan ervan uit dat u de cumulatieve effecten van uw project met andere plannen en projecten goed in het MER en de PB in beeld zult brengen.

5. De alternatieven

Hieronder wijzen wij op de bijzondere aandachtspunten bij de verschillende alternatieven, die in ieder geval in het MER en de PB meegenomen moeten worden.

5.1 Tracéalternatieven naar hoogspanningsstation Burgum

In de concept NRD wordt niet vermeld dat de alternatieven naar Burgum door Nationaal Landschap de Noardlike Fryske Wâlden gaan: een gebied met (vaak eeuwenoude) houtwallen en elzensingels met hoge natuurwaarden. Wij stellen u voor dit in de NRD te herstellen. Tevens dringen wij er op aan de unieke waarden op grond waarvan dit gebied tot nationaal Landschap is verheven, goed in het MER in beeld te brengen.

De NRD spreekt hier slechts van een coulisselandschap. Dat lijkt eenvoudig te herstellen: even een paar bomen aanplanten na afloop van het werk. In feite gaat het echter om een bijzonder gaaf, eeuwenoud landschap. Bij onderzoek bleken sommige houtwallen er al zeker sinds de middeleeuwen te liggen. Graafwerkzaamheden in dit gebied kunnen dan ook onherstelbare schade aan cultuurhistorische, landschappelijke en natuurwaarden veroorzaken. Dit valt te voorkomen door boringen: een kostbare aanpak.

Mogen er eigenlijk wel bomen staan op het nieuwe kabeltracé? Indien dit niet wordt toegestaan komen er blijvende gaten in de houtwallen en houtsingels: definitieve schade aan dit unieke landschap

Wij vragen ook met name aandacht voor de vleermuizen en de uilen in dit gebied. Door de aanleg van de Centrale As zijn de leefgebieden van deze populaties (ondanks de mitigerende maatregelen) al sterk aangetast.

Wij adviseren u bij detaillering van het tracé zo veel mogelijk aan te sluiten bij bestaande infrastructuur en, waar dat niet mogelijk is, zo veel mogelijk de verkavelingsrichting te volgen. Nabij de Burgumer Centrale (ten zuiden van de Rijksstraatweg) loopt het tracé niet in een rechte lijn. Dit wordt niet verklaard. Wij zien in de NRD graag een verklaring voor deze bocht.

Tracéalternatief Burgum west

- Dit tracé doorkruist Ameland. Gevolgen voor strand (strandbroeders) en duinen vormen voor ons een punt van zorg.
- Volgens de NRD worden de kwelders van Ameland vermeden. Maar volgens de interactieve kaart gaat het tracé wel door de kwelder ten oosten van de Kooiplaats. Dit vinden wij ongewenst en onnodig. Wij stellen u voor het tracé niet door de kwelder te laten lopen.
- Bij de mogelijke gevolgen van aanleg van de kabels over het wantij verzoeken wij u nadrukkelijk in beeld te brengen wat de hersteltijd is van de natuur in de werkstrook.
- Ten westen van Dokkum, na kruising van de Dokkumer Ee, gaat dit tracé door het Nationaal Landschap. En het kruist twee natuurgebieden. Dit achten wij ongewenst. Ook bij

(slechts) tijdelijke aantasting van deze natuurgebieden zal compensatie vooraf geregeld moeten zijn.

Tracéalternatief Burgum midden

- Het tracé door het wad raakt oostpunt van Ameland. Grote kans op verstoring van zeehonden en broedvogels.
- Vervolgens loopt het tracé door een dynamisch gebied met veel diepteverschillen (droogvallende platen en diepe geulen) door het wad: de kabel moet erg diep liggen om blootspoelen te voorkomen. Foerageergebieden van vogels en zeehondenligplaatsen worden doorkruist.
- Buitendijks tussen Wierum en Nes ligt een gave en fraaie kwelder met hoge natuurwaarden (broed- en foerageergebied). Mogelijk is de kwelder ook van belang ter versterking van de zeewering (golfdempende werking). Graven in de kwelder is niet gewenst. Wij raden aan hier uit te gaan van een boring vanaf de wal, onder de zeedijk en de kwelder door.
- Het gebied ten oosten van Dokkum is mogelijk van belang als weidevogelgebied: open landschap, meest grasland.
- Vanaf Dokkum volgt het tracéalternatief zoveel mogelijk de Centrale As richting Veenwouden. De Centrale As doorsnijdt hier het 'coulisselandschap', lees het Nationaal Landschap. Bij het volgen van deze weg is het van belang rekening te houden met de verschillende vleermuispassages die bij de aanleg van de weg zijn mee genomen. Als de aansluiting van deze passages op de houtwallen- en singels wordt aangetast, verliezen deze passages hun functie.

Tracéalternatief Burgum oost

- Tussen Ameland en Schiermonnikoog loopt de route gedeeltelijk over de oostzijde van Het Rif: niet alleen zeehondenligplaats, maar ook een belangrijk broedgebied (onder andere noordse stern) en een belangrijke hoogwatervluchtplaats (vooral in de trektijd). Wij stellen u voor hier aftand te houden, het tracé bij voorkeur ten oosten van het Zoutkamperlaag te leggen. Dit mede omdat het Zoutkamperlaag voor de beroepsvaart (met name visserij) de toegang tot Lauwersoog is: de doorvaart mag hier niet door werkzaamheden worden belemmerd.
- Dit gebied (Rif, Engelsmanplaat, Zoutkamperlaag, Paesensrede) is een dynamisch gebied, waar diepe spoelgaten kunnen ontstaan. De kabels zullen op voldoende diepte onder de bodem gelegd moeten worden om blootspoelen te voorkomen.
- Aanlanding gaat tussen Paesens-Moddergat en het Lauwersmeer door de kwelder. De kabels dienen hier met een boring onder dijk en kwelder door te worden aangebracht.
- De polders direct achter de zeedijk vervullen een belangrijke functie als foerageergebied, met name voor overwinterende ganzen. Hierbij is juist de korte afstand tot het Lauwersmeer van groot belang. Foerageergebieden op grotere afstand van het Lauwersmeer vormen voor de vogels geen goed alternatief.
- Volgens de NRD volgt het tracé vervolgens de N361 naar Dokkum. Maar volgens de interactieve kaart buigt het tracé bij de gave terp Jouswier (een aandachtspunt) af naar het zuiden. Hier doorkruist het de Jouswierpolder en het Muizenrid (Beheergebied en natuur buiten NNN) en is het gedeeltelijk gelegen in ganzenfoerageergebied. Mogelijk zijn hier ook nog goede weidevogelgebieden.

5.2 Tracéalternatieven naar hoogspanningsstation Vierverlaten

Tracéalternatief Vierverlaten west

- Dit tracé doorkruist de Borkumse Stenen. De bodem bestaat hier uit keileem (mengsel van leem, zand en stenen, aangevoerd door de voorlaatste ijstijd). Waar het leem gedeeltelijk is weggespoeld kunnen met name grind en stenen op de zeebodem achterblijven. Deze stenen vormen 'hard substraat', waar allerlei planten en dieren zich aan kunnen hechten. Veel planten en dieren kunnen alleen in dit dynamische gebied leven als er hard substraat voor handen is, anders spoelen ze weg. Dit verklaart de grote soortenrijkdom in het gebied.
- Het tracé doorkruist de oostpunt van Schiermonnikoog, volgens de NRD mogelijk door middel van een boring. Wij stellen u voor het woord 'mogelijk' te schrappen.
- Wij wijzen er op dat op deze locatie direct ten zuiden van Schiermonnikoog de bocht van een diepe geul ligt, die zich al jaren een weg baant in noordelijke richting. Als dit doorzet, zal de punt van Schiermonnikoog hier op den duur doorsneden worden. Het is van belang daar bij de diepteligging van de kabels rekening mee te houden.
- Zowel de punt van Schiermonnikoog als verschillende banken ten zuiden van deze punt zijn in trek als ligplaats voor zeehonden. En de punt van Schiermonnikoog is bovendien van belang als hoogwatervluchtplaats (vooral in de trekperiode) en als broedgelegenheid. Het zal moeilijk worden al deze functies te mitigeren.
- Het tracé volgt min of meer het wantij onder Schiermonnikoog: een gebied met mogelijk hoge natuurwaarden en een lange hersteltijd.
- Het tracé doorkruist kwelders en gebieden met zeegras ten noorden van de Groningse kust naar het land. Doorkruising van de (zeer zeldzame) gebieden met zeegras is zeer ongewenst: de kans dat het zeegras na de ingreep terug keert is zeer gering. Wij adviseren u om de zeegras-locaties met veldonderzoek concreet in kaart te brengen en deze locaties te vermijden. Doorkruising van de kwelders en de zeedijk kan middels een boring vanaf de wal.
- De kruising van het tracé met het Reitdiepdal (iets ten westen van Electra) is een aandachtspunt.
- Dit tracéalternatief vermijdt het Nationaal Landschap Middag-Humsterland. Dit is duidelijk een belangrijk pluspunt. Wel is het van belang hier de weidevogelgebieden (en de broedvogeldichtheden buiten de formele weidevogelgebieden) goed in beeld te krijgen.

Tracéalternatief Vierverlaten midden

- Het tracé vanaf de Noordzee tot over de punt van Schiermonnikoog is gelijk aan tracé Vierverlaten west: zie onze opmerkingen hierboven. Hoewel het tracé over het wad oostelijk van tracé west loopt en minder op het wantij, zijn ook onze opmerkingen over dit deel van het tracé (tot en met de zeedijk) gelijk aan onze opmerkingen over tracé west.
- Vanaf de zeedijk tot de kruising met de Dijksterweg doorkruist het tracé akkervogelgebied.
- Vervolgens kruist dit tracé het Reitdiepdal: een landschappelijk en ecologisch waardevol gebied.
- Daarna doorkruist het tracé het Nationaal Landschap Middag-Humsterland. Een eeuwenoud landschap, waar de geschiedenis van de afgelopen 2500 jaar nog aan het landschap is af te lezen. Vergraven van reliëf en verleggen van sloten is hier (op grond van provinciale en gemeentelijke regels) niet toegestaan. Herstel van het landschapsbeeld is wellicht mogelijk, herstel van de (beschermde) bodemopbouw niet.
- Ook bij dit tracé vragen wij aandacht voor de huidige en potentiële weidevogelgebieden.

- Een punt van aandacht: in dit gebied wordt een nieuwe 380 kV hoogspanningsverbinding (bovengronds) gerealiseerd. Dit legt al grote druk op de huidige natuurwaarden. Verdere aantasting van het gebied kan zeer ernstige gevolgen voor de broedvogelpopulatie hebben.

Tracéalternatief Vierverlaten oost

- Dit tracé doorkruist de Borkumse Stenen over een grotere afstand dan de tracés west en midden. Onze opmerking bij Vierverlaten west geldt ook voor dit tracé.
- Volgens de interactieve kaart gaat dit tracé via het zeegat van de Zuidoost Lauwers naar de Waddenzee. Dit is een zeer dynamisch zeegat, zeker sinds de geulen Eilanderbalg en Spruit enige jaren terug ten zuiden van Simonszand contact met elkaar gemaakt hebben. Simonszand dreigt weg te spoelen. Het valt nog niet te voorspellen welke gevolgen dit zal hebben voor het geulenpatroon in het gebied.
- Volgens de interactieve kaart zullen de kabels gelegd worden in de buitenbocht van de Zuidoost Lauwers, tegen Rottumerplaat aan. Deze geul schuift langzaam naar het oosten, dus de kans bestaat dat de kabels alweer snel bloot spoelen. Wellicht is het gunstiger om de kabels in de binnenbocht, tegen Simonszand aan, te leggen, maar Simonszand is belangrijk als zeehondenbank en als hoogwatervluchtplaats voor vogels.
- Het tracé doorkruist kwelders en gebieden met zeegras ten noorden van de Groningse kust naar het land. Doorkruising van de (zeer zeldzame) gebieden met zeegras is zeer ongewenst: de kans dat het zeegras na de ingreep terug keert is zeer gering. Doorkruising van de kwelders en de zeedijk kan middels een boring vanaf de wal.
- Het tracé passeert de zeedijk ten noorden van Oudedijk en Kaakhorn en loopt dan schuin door de agrarische percelen. Wij adviseren hier re perceelsrichting te volgen.
. Vanaf de zeedijk tot de Westernielandsterweg doorkruist het tracé akkervogelgebied.
- De kruising met het Reitdiepdal is ook bij dit tracé een aandachtspunt: het gaat om een landschappelijk en ecologisch waardevol gebied. Het tracé (volgens de interactieve kaart) is hier erg ongelukkig gekozen: schuin door het Reitdiepdal. Wij dringen er op aan dat dit dal haaks gekruist wordt om mogelijke schade te verminderen.
- Vervolgens gaat het tracé, min of meer evenwijdig aan het Aduarderdiep, door Nationaal Landschap Middag-Humsterland. De schade die door deze werkzaamheden wordt aangericht aan de cultuurhistorische waarden van dit gebied valt niet te herstellen. Wij blijven er op aandringen hier de kabels onder de bodem van het Aduarderdiep te leggen. Hier zijn ongetwijfeld technische oplossingen voor te vinden.
- In de NRD wordt opgemerkt dat dit tracé buiten het akkervogelgebied ligt. Onderzocht dient te worden hoe het zit met de weidevogels.
- Ook bij dit tracé vragen wij aandacht voor de huidige en potentiële weidevogelgebieden.
- Een punt van aandacht: in dit gebied wordt een nieuwe 380 kV hoogspanningsverbinding (bovengronds) gerealiseerd. Dit zet al grote druk op de huidige natuurwaarden. Verdere aantasting van het gebied kan zeer ernstige gevolgen voor de broedvogelpopulatie hebben.

5.3 Tracéalternatieven naar hoogspanningsstation Eemshaven

Tracéalternatief Eemshaven west

- Op de Noordzee en het noordelijke gedeelte van het waddengebied volgt dit tracé dezelfde route als tracé Vierverlaten midden. Zie onze opmerkingen bij Vierverlaten midden.
- Nabij de aanlandlocatie in de buurt van Pieterburen doorkruist het tracé kwelders en gebieden met zeegras. Doorkruising van de (zeer zeldzame) gebieden met zeegras is zeer

ongewenst: de kans dat het zeegras na de ingreep terug keert is zeer gering. Doorkruising van de kwelders en de zeedijk kan middels een boring vanaf de wal.
- Op land loopt tracéalternatief Eemshaven west parallel aan de Noorderdijk en de Middendijk. Het gaat hier om historische dijken: ingrepen in de dijken, de dijkvoet en de dobben zijn ongewenst.
- Het tracé doorkruist akkervogelgebied.

Tracéalternatief Eemshaven midden
Welk alternatief ook gekozen wordt, er komen twee kabels door Natura 2000-gebied en UNESCO Werelderfgoed Waddenzee. Schade aan dit unieke natuurgebied valt daarbij helaas niet te voorkomen, maar valt wel te beperken. Bij voorbeeld door een tracé te kiezen waarbij de doorsnijding van de Waddenzee zo kort mogelijk is of een tracé waarbij de schade aan het Natura 2000-gebied zo gering mogelijk is.

Alternatief Eemshaven Middel is van alle alternatieven het tracé dat ruimschoots de langste doorsnijding van de Waddenzee oplevert. Wij stellen u voor niet alleen de schadelijke effecten van de ingreep, maar ook de oppervlakte van die schadelijke effecten voor alle alternatieven goed in beeld te brengen.

- Op de Noordzee en het noordelijke gedeelte van het waddengebied volgt dit tracé dezelfde route als tracé Vierverlaten oost. Zie onze opmerkingen bij Vierverlaten oost.

Tracéalternatief Eemshaven oost
Wij zijn blij dat u, ondanks het gebrek aan ruimte onder de zeebodem tussen Rottumeroog en Borkum, hebt besloten het alternatief Eemshaven-Oost volwaardig in het MER mee te nemen.

De concept NRD meldt dat het tracé het referentiegebied doorkruist. Dit referentiegebied is het geulensysteem ten zuiden van Rottumerplaat. Het gebied is sinds 2005 gesloten voor (potentieel) schadelijke menselijke activiteiten. Door het gebied te sluiten is het voor onderzoekers mogelijk om de ongestoorde ontwikkeling van de natuur in de Waddenzee te volgen. Het tracé Eemshaven oost loopt echter niet ten zuiden van Rottumerplaat en Rottumeroog, maar ten noorden. Wel valt een deel van het Horsbornzand en het Uithuizerwad, ten zuidoosten van Rottumeroog, binnen het zoekgebied op de interactieve kaart. Voor het overige valt het tracé buiten de droogvallende platen. Doorkruising van het referentiegebied en de zeehondenbanken is zeker een punt van aandacht.

6. Aanleg alternatieven
In de NRD wordt ervan uit gegaan dat de kabels onder zee en onder land worden ingegraven in de bodem.

Op land wordt hiervoor in de regel een open ontgraving gebruikt. Bij uitzondering (knelpunten) wordt een gestuurde boring toegepast. Inmiddels is het ook vaak mogelijk kabels in te ploegen. Dit gaat sneller en er wordt minder schade aan de bodemstructuur veroorzaakt. Wij stellen voor dit alternatief mee te nemen in het onderzoek.

Hoe de kabels onder de zeebodem worden gelegd wordt uit de NRD niet duidelijk. Open ontgraving onder zee is vaak erg moeilijk omdat de grond tijdens het werk in beweging komt en de sleuf weer vult: uiteindelijk wordt er dan erg veel grond verzet, zeker als de kabel op grotere diepte moet liggen. Daarbij wordt de zeebodem over een grote oppervlakte verstoord. Inploegen is dan wellicht een oplossing, maar alleen zolang de kabel relatief ondiep in de bodem wordt gebracht. In keileem is inploegen vermoedelijk niet mogelijk, maar daar kan weer makkelijker een sleuf worden gegraven van beperkte breedte.

Wij verzoeken u de werkwijzen en de gevolgen voor de bodem en het (bodem)leven in de NRD en het MER in beeld te brengen.

7. Uitganspunten tracéalternatieven

Onder de kop *Uitgangspunten voor tracéalternatieven* vermeldt u de belangrijkste uitgangspunten voor het platform op zee, de kabeltracés op zee en de kabeltracés op land. In de uitgangspunten staat dat u bij deze alternatieven rekening moet houden met een heleboel factoren/belangen, maar Natura 2000-gebieden, NNN, Nationale Landschappen, weidevogelgebieden en bijzondere natuurwaarden worden niet genoemd. Wij dringen er bij u op aan ook hier terdege rekening mee te houden bij de ontwikkeling van alternatieven en dit in de definitieve NRD ook bij de uitgangspunten te vermelden.

8. ADC-toets

Nu alle alternatieven Natura 2000- en UNESCO Werelderfgoed-gebied Waddenzee doorkruisen en gezien de ongunstige staat van instandhouding van veel habitattypen en leefgebieden van soorten in dit gebied verwacht de Commissie voor de MER dat een ADC-toets nodig is. Wij delen die verwachting. Het is dan ook van groot belang dat alle informatie over de mogelijke gevolgen van de verschillende alternatieven, met name voor dit gebied, goed in beeld gebracht wordt.

Het lijkt ons tevens van belang de mogelijke dwingende redenen van groot openbaar belang in het MER in beeld te brengen. Ook daarbij kan blijken dat de alternatieven verschillen: aansluiting van de kabels op de Eemshaven kan meer algemene belangen dienen (vergroening van het industriegebied) dan aansluiting bij Burgum of Vierverlaten (stroomvoorziening op het net). Wij stellen u voor ook deze aspecten in het MER mee te nemen.

9. Waterstof en groene stroom

U concludeert in de Reactienota Voornemen en Participatie Netten op zee Ten noorden van de Waddeneilanden dat grootschalige productie van waterstof op de Noordzee niet binnen 10 jaar wordt verwacht. Er lopen al initiatieven voor de productie van waterstof op land.

Zowel op de Eemshaven als op het industrieterrein Oosterhorn van Delfzijl lopen pilots voor de productie van waterstof uit elektriciteit. Enerzijds als energiebron, anderzijds als grondstof voor de chemische industrie. Bij opschaling van deze projecten is het de bedoeling groene stroom in te zetten, bij voorbeeld uit de windparken. Verschillende bedrijven (o.a. Google)

werken al op groene stroom. Andere bedrijven in het gebied willen omschakelen van gas naar groene stroom. Deze omschakeling zal niet alleen bijdragen aan een vermindering van de uitstoot van CO2, maar ook aan een vermindering van de uitstoot van NOx. Een kabel rechtstreeks van de windparken op de Noordzee naar deze industriegebieden kan een positieve bijdrage leveren aan versnelling van de energietransitie.

Wij stellen u voor de positieve potenties van een kabel rechtstreeks naar de industrie in de Eemshaven en Delfzijl mee te nemen in het MER en (wat betreft stikstof) in de PB. Onderzoek daarbij tevens de mogelijke verschillen tussen een wisselstroom kabel en een gelijkstroom kabel, met als uitgangspunt dat de gelijkstroom zo veel mogelijk rechtstreeks wordt benut en dat alleen een eventueel overschot als wisselstroom op het net gebracht hoeft te worden.

10. Eén project

U bent van plan één kabelverbinding te leggen ten behoeve van één windpark van 700 MW op de Noordzee ten noorden van de Waddenzee. Terwijl de verwachting is dat er in de toekomst meer windparken ten noorden van de Waddenzee gerealiseerd zullen worden. Iedere nieuwe kabelverbinding betekent een nieuwe ingreep in de kwetsbare natuur van Werelderfgoed Waddenzee. Bovendien is de ruimte voor nieuwe kabels nu al beperkt. Wij dringen er dan ook op aan om nu een stopcontact op zee te realiseren waarop de toekomstige windparken kunnen worden aangesloten. En om dat stopcontact op zee nu op het Nederlandse elektriciteitsnet aan te sluiten met één kabelverbinding van voldoende capaciteit, ook voor de toekomstige windparken.

Uit de NRD blijkt dat u daar niet voor kiest. De NRD gaat ervan uit dat er één kabelverbinding wordt gelegd voor één windpark van 700 MW. Wij zijn van oordeel dat het windpark en de kabels in dat geval één project vormen. Immers: als het windpark niet wordt gerealiseerd zal ook de kabelverbinding niet worden aangelegd. En als de kabels er niet komen, zal ook het windpark niet worden gerealiseerd.

Nu kabels en windpark één project vormen, dienen ook de mogelijke milieugevolgen in één MER in beeld gebracht te worden en moeten ook de gevolgen voor de natuur in één Passende Beoordeling (PB) worden betrokken. De NRD gaat daar echter, ten onrechte, niet vanuit.

Wij dringen er op aan om niet alleen de gevolgen van het leggen, onderhouden en verwijderen van de kabels, maar ook de gevolgen voor natuur en milieu van aanleg, exploitatie en verwijdering van het windpark in het MER en de PB in beeld te brengen. Wij verwachten van u een aanvulling op de NRD, waarin ook het onderzoek naar de mogelijke gevolgen van het nieuwe windpark in beeld gebracht worden.

Wij vertrouwen er op dat u onze opmerkingen en aanbevelingen nadrukkelijk betrekt bij het opstellen van de definitieve Notitie Reikwijdte en Detailniveau.

Hoogachtend,

namens het bestuur van de Natuur en Milieufederatie Groningen,
de Waddenvereniging,
het Groninger Landschap,
It Fryske Gea,
Natuurmonumenten,
Stichting WAD,
de Friese Milieu Federatie.

Verzonden: Maandag 6 juli 2020 18:49
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Organisatie
Organisatie:

Welk effecten uit de IEA vindt u het meest belangrijk voor de keuze van een voorkeursalternatief en waarom?
Het tracé Eemshaven west gaat door mijn land. Mijn voorkeur gaat uit naar tracé oost of tracé west ten noorden van de zeedijk.

Welke aanvullende informatie, die van belang is voor de keuze van een voorkeursalternatief, kunt u ons nog geven?
Het tracé west door de polder gaat door een gebied met veel agrarisch natuurbeheer. Dat is in de loop van de jaren opgebouwd door de agrarisch natuurvereniging Wierde en Dijk en later door het collectief Midden Groningen. De aanleg van de kabels veroorzaakt veel onrust en zodoende wordt ons werk teniet gedaan.

Heeft u nog overige suggesties of opmerkingen?
Ik heb bij Enexis een aanvraag ingediend voor het leveren van elektriciteit uit zonnepanelen. Dit kan niet gehonoreerd worden omdat de leidingen het niet aan kunnen. Als er nu nog een kabel aanland in de Eemshaven, wordt de kans alleen maar kleiner voor mij. Wat gaat u daar aan doen?

Reactie

Verzonden: Maandag 6 juli 2020 21:48
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Particulier
Mede namens:

Welk effecten uit de IEA vindt u het meest belangrijk voor de keuze van een voorkeursalternatief en waarom?
Dat de Klimaatdoelstelling niet wordt gehaald. Dat vogelsoorten met uitsterven wordt bedreigd. De gezondheidsrisico's (kanker) ten gevolge van het magnetische veld. De verzilting van de landbouwgrond. De verstoring van de bodem.

Welke aanvullende informatie, die van belang is voor de keuze van een voorkeursalternatief, kunt u ons nog geven?
Zie de bijlage 1 en 2.

Heeft u nog overige suggesties of opmerkingen?
Het tracéalternatief Eemshaven oost lost vrijwel alle problemen op.

Reactie

Het tracéalternatief Eemshaven oost heeft verreweg de voorkeur. De kabels kunnen rechtstreeks naar de Eemshaven worden geleid en aangesloten op het station.
Men hoeft dan geen kabels door het land te trekken maar de kabels komen rechtstreeks aan op industrieterrein.
Het tracé Eemshaven oost heeft als voordeel dat de kabels niet door de unieke kwelders worden getrokken, en brengt geen verzilting teweeg, en laat de vruchtbare landbouwgronden intact. Het tracé Eemshaven oost is ook voor de bouwer van het Windpark boven de Waddeneilanden het meest voor de hand liggend. Hij krijgt zijn windpark rechtstreeks aangesloten op het station en heeft geen bemoeienissen met het unieke noord-Groningse kustgebied Het Hogeland.
Bovendien is het niet te bevatten dat de bouwer van het windpark boven de Waddeneilanden, zijn kabels aangelegd krijgt naar het station, terwijl initiatiefnemers van windparken op het land, zèlf moeten zorgen voor de aanleg van kabels.

De keuze voor het tracé Eemshaven west is sterk af te raden omdat:
1. De kabels moeten door vruchtbare landbouwgrond over een lengte van 25 km. Dat is een lang traject. De grond wordt hierdoor aangetast. Het bodemleven wordt ernstig verstoord, de grondlagen worden verstoord en dat heeft ernstige consequenties voor de oogst van gewassen voor meerdere jaren. Verstoring van bodemlagen heeft altijd gevolgen voor meerdere jaren. Akkerbouwers zullen minder voedsel oogsten en daardoor minder inkomsten behalen. En dat gedurende meerdere jaren. Mede daarom is het traject Eemshaven oost te prefereren.

2. Het tracé Eemshaven west gaat door de Eemspolder. Dit zijn unieke polders die zijn aangelegd voor de landbouw. Zie de bijlage.

3. Deze polder is belangrijk voor vogels. De kievit, de scholekster en de kluut broeden er. Ook is het een belangrijk foerageer gebied voor trekvogels. Verder is het een habitat voor reeën. Er worden elk jaar ree kalfjes geboren in de Eemspolder. Het magnetisch veld als gevolg van de stroom die door de landkabels gaat, is verstorend voor deze dieren en heeft grote gevolgen.

4. In het gebied Eemshaven West is een windmolenpark gepland. Vattenfall is in een vergevorderd stadium met de ontwikkeling van dit gebied. Wanneer er ondergrondse kabels worden aangelegd in het tracéalternatief Eemshaven west, dan betekent dit dat de aanleg van het windpark Eemshaven West in gevaar komt. Immers, bij een kruising of bij een parallelligging op een afstand kleiner dan 500 m, wordt hierdoor erge hinder ondervonden. Het gevolg is dat het gebied om windmolens te bouwen wordt verkleind en dat is zeer onwenselijk omdat de klimaatdoelstelling gehaald moet worden.
Om te voldoen aan de klimaatdoelstelling is de aanleg van andere kabels in de Eemspolder dus niet gepast.
In het tracéalternatief Eemshaven oost speelt deze kwestie niet.

5. Het tracéalternatief Eemshaven west doorsnijdt de kwelders voor de Groningse kust. Bij aanleg van de kabels worden deze kwelders vergraven en het duurt meerdere jaren voor de habitat weer is hersteld. Dit probleem speelt niet in het tracé Eemshaven oost.

Tracéalternatief Eemshaven west ligt binnen verziltinggevoelig gebied. Het tracé doorkruist op land meer dan 25 km akkerbouwgrond. Door bemaling tijdens de aanlegfase vergroot het project het risico op verzilting van deze akkerbouwgrond, waardoor gewasschade kan ontstaan. Het duurt meerdere jaren voor de grondwaterbalans is hersteld.

6. Verziltingsrisico landbouw
Het is voor de agrarische sector van belang, dat zij tijdens de aanleg- en gebruiksfase zo min mogelijk hinder en negatieve effecten voor de bedrijfsvoering ervaren, zoals verslechtering van de opbrengst, aantasting van het drainagesysteem in de bodem en kwaliteitsverlies van het landbouwareaal, bijvoorbeeld door verzilting.
Om de landbouwgronden zoveel mogelijk te ontzien, bestaat er vanuit de omgeving de wens om de kabels bij landbouwpercelen aan te leggen door middel van een (volledige) boring. De waterschappen hebben ook hun zorg geuit over verlies van waterkwaliteit als gevolg van verzilting.
Het tracé Eemshaven west ligt in een gebied dat gevoelig is voor verzilting. Het risico op verzilting treedt op door bemaling tijdens de aanlegfase in gebieden waar zout grondwater dicht onder de oppervlakte aanwezig

is. Door bemaling wordt het zoute water naar de oppervlakte getrokken. Dit heeft meerjarige gevolgen voor verzilting gevoelige gewassen en natuur. Met name voor belangrijke akkerbouwgewassen zoals aardappelen en wortelen.

7. Het magnetisch veld als gevolg van de aanleg van ondergrondse kabels, brengt mogelijk gezondheidsrisico's met zich mee. In april 2018 gaf de Gezondheidsraad de staatsecretaris in overweging om het voorzorgbeleid voor bovengrondse hoogspanningslijnen, **uit te breiden naar ondergrondse kabels** en andere bronnen van langdurige blootstelling aan magneetvelden uit het elektriciteitsnetwerk. Ook zouden de betrokken ministeries gaan verkennen welke maatregelen denkbaar zijn voor een verbreding van het voorzorgbeleid en welke maatschappelijke en ruimtelijke gevolgen dit kan hebben.
De aanleiding hiervoor was dat in wetenschappelijk onderzoek **aanwijzingen zijn gevonden dat er rond bovengrondse hoogspanningslijnen mogelijk een verhoogde kans op kinderleukemie is** als de blootstelling over langere tijd gemiddeld boven de 0,4 microtesla uitkomt.
De stroom die door de ondergrondse kabels gaat veroorzaakt een magneetveld. **De grond schermt het magneetveld niet af**, dat wil zeggen dat er boven de grond ook een magneetveld aanwezig is. Het is daarom zaak om het tracé door het land heen, zo kort mogelijk te houden. TracéalternatiefEemshaven oost is daarom de juiste keuze.

Tenslotte: De informatievoorziening omtrent dit windpark boven de Waddeneilanden is gebrekkig. Zie onderstaande reactie die wij ontvingen na een verzoek om informatie:

Er is geen speciale Newsletter voor Ten noorden van de Waddeneilanden, in onze Newsletter (die vanwege de internationale contacten altijd in het Engels verschijnt), komen alle op dat moment onder handen zijnde wind farm sites waarover iets te melden is, aan de orde. Hierbij de meest recente editie, eerder verschenen Newsletters kunt u hier terugvinden.

Sytske Kimstra
Projectmedewerker Windenergie op Zee/Project Support Offshore Wind Energy

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

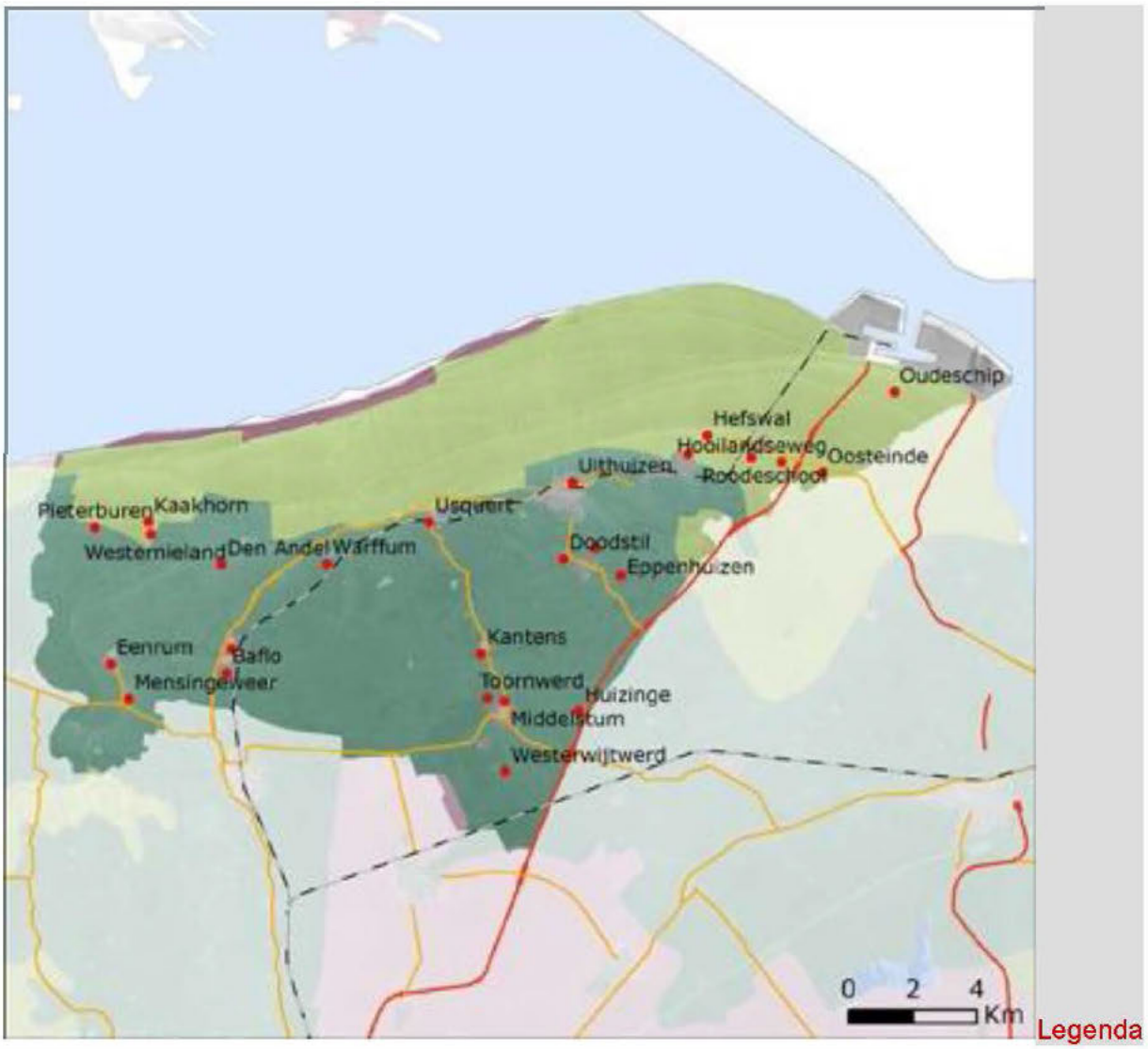

Uit: Landschapsgeschiedenis.nl

Auteur: Otto S. Knottnerus

Het Hogeland is een oud zeekleigebied in Noord-Groningen, dat zich kenmerkt door karakteristieke wierdedorpen, statige akkerbouwbedrijven en weidse uitzichten. De naam geeft aan dat het gebied ruim boven de zeespiegel ligt, in tegenstelling tot de lager gelegen streken in het midden van de provincie.
De kern van het gebied wordt gevormd door een voormalig schiereiland, geflankeerd door recentere kwelderruggen en -vlakten die zijn ontstaan door het dichtslibben van de Hunzemonding en de Fivelboezem. Langs de kust vinden we grootschalige zeepolders. Het is overwegend een akkerbouwgebied met vruchtbare zavelgronden, bochtige wegen en slingerende waterlopen (*maren*). In het midden bevindt zich een laaggelegen en open weidegebied met zware kleigronden en verspreide bebouwing, dat tevens de overgang naar de Centrale Woldstreek vormt.

Het Hogeland grenst aan de Waddenzee. Aan de zuidkant vormen Winsumerdiep, Boterdiep en Kardingermaar de scheiding met de Centrale Woldstreek. De westgrens met de Marne wordt gevormd door de voormalige monding van de Hunze, die omstreeks de elfde of twaalfde eeuw is dichtgeslibt. Hiervan resteren de waterlopen Broekstermaar, Pieterburenstermaar, Hoornse Vaart en Kromme Raken. De Eemshavenweg vormt de grens met het oude wierdengebied van Fivelingo. Deze

autoweg loopt parallel aan het Maarvliet – ooit de grenswatering tussen de middeleeuwse districten Hunsingo en Fivelgo.

Kenmerken en Bijzonderheden

- Open wierdenlandschap met markante kwelderwallen, omzoomd door een grootschalig dijkenlandschap met weinig reliëf
- Streekdorpenlandschap met restanten van opstrekkende verkaveling bij Roodeschool
- Wierdedorpen, weg- en dijkdorpen met boerderijenreeksen op kwelderwallen, samenvallend met oude kustlijnen
- Kanaaldorpen (Mensingeweer en Westerwijtwerd)
- Grote boerderijen van het kop-hals-romp-, villaboerderij- of Oldambtster type, vaak met slingertuin, dubbele schuur, grachten en erfbeplanting
- Bochtige natuurlijke waterlopen (maren) en restanten van onregelmatige blokverkaveling, vooral in het lager gelegen kerngebied
- Rondom het kerngebied een regelmatig patroon van wegen, dorpsgrenzen, tochtsloten en trekvaarten, georiënteerd op de kwelderwallen
- Dijken en dijkrestanten, doorbraakkolken, zoetwaterdobben, kleiwinningsputten, coupures en sluizencomplexen
- Kruinige percelen (bolvormig akkers) op de hogere kwelderwallen en –vlakten
- Zoutwater-getijdenlandschap met kwelders, voormalige landaanwinningswerken en slikken langs de Waddenkust (beschermd natuurmonument)
- Fysisch-geografisch belangwekkend: Helwerdermaar-Oude Maar, Meedstermaar, Groote Tjariet, Startenhuistermaar, kwelderwal bij Uithuizen
- Beschermde dorpsgezichten: Eenrum, Huizinge, Lellens, Middelstum, Onderdendam, Usquert-Wadwerderweg, Warffum
- Beschermde dorpswierden: Huizinge, Menkeweer, Middelstum-Toornwerd, Rottum, Tinallinge, Uithuizen-Oldorp, Warffum.
- Borgen en borgterreinen: Huizinge (Melkema), Middelstum (Asinga, Ewsum, Nije Fraam), Pieterburen (Dijksterhuis), Uithuizen (Menkemaborg), Uithuizermeeden (Rensumaborg), Warffum (Breedenborg)
- Kloosterterreinen: Rottum, Usquert-Kloosterwijtwerd, Warffumer Klooster.
- Voormalige kerkterreinen: Klein-Maarslag (1811), Menkeweer (1843), Toornwerd (1818)

Landschapsopbouw

Het kerngebied van het Hogeland wordt gevormd door een **wierdenlandschap**, bestaande uit een schiereiland, omzoomd door oude kwelderruggen met vruchtbare zavelgrond, die een dieper gelegen getij-afzettingsvlakte met taaie kleigronden omringen (**Delthelaagte**). Voormalige kreken en erosiegeulen verbinden het binnengebied met de kust. Op deze kwelderwallen liggen de oudste en grootste wierden met markante silhouetten en zware beplanting. De meeste boerderijen liggen verspreid als groene eilanden in het open landschap, soms op markante huiswierden of verlaten dorpswierden. De omgeving van de dorpen kenmerkt zich door een onregelmatige blokverkaveling. In het binnengebied zijn meer regelmatige perceelsvormen te vinden; het landschap is weidser, de boerderijen zijn soberder van karakter en de erven minder zwaar beplant. Door ontwatering en ruilverkavelingen zijn veel kleinschalige landschapselementen verdwenen.
Dichter bij de Waddenkust wordt de inrichting van het land regelmatiger. De bebouwing bestaat uit boerderijenreeksen langs dijken en op kwelderruggen en strandwallen die samenvallend met oude kustlijnen. Achter deze strandwallen, die grotendeels parallel met de kust lopen, konden de getijdenbekkens van de Hunze en

de Fivel geleidelijk verzanden. De nederzettingen hebben hier de vorm van weg- of dijkdorpen. Tussen de kwelderruggen liggen egale kweldervlakten met een regelmatige blokverkaveling. De zeeboezemvlakte van de Hunzemonding, dichtgeslibd in de elfde of twaalfde eeuw, vormt de afgrenzing met de Marne. De Fivelboezem vertoont een gevarieerder beeld met reeksen verspreide boerderijen langs slingerende wegen en waterlopen en een onregelmatige blokverkaveling (**Marenland**).
Rond de jonge kwelder- of strandwallen van Uithuizermeeden, Roodeschool en Oosteinde ontstond vanaf de zestiende eeuw een **streekdorpenlandschap op de klei**, met boerderijenreeksen op verhoogde erven en een opstrekkende verkaveling die zich ook in de nieuwere polders voortzette.
Ten noorden van het oude land ligt het **dijkenlandschap** van de nieuwe zee- of kustpolders, opgebouwd uit aanwas- en zeeboezemvlakten die grotendeels in de achttiende en negentiende eeuw werden bedijkt. De afzonderlijke zeepolders sluiten schilvorming bij elkaar aan. De landerijen kenmerken zich door een opstrekkende verkaveling. De oudste boerderijenreeks bevindt zich langs de zeedijk van 1721; de nieuwere boerderijen staan verspreid in het veld, soms op huiswierden, zoals Klein- en Groot-Zeewijk (Warffum).
De onbedijkte kwelders en slikken maken deel uit van het **zoutwater-getijdenlandschap**van de Waddenzee. Ze vormen een beschermd natuurgebied en zijn onderdeel van het Unesco Werelderfgoedgebied Waddenzee. Verschillende regelingen zoals Natura-2000 zijn hier van toepassing. De kwelders hebben hun huidige vorm gekregen door systematische landaanwinningswerken; ze zijn nog altijd in gebruik als weidegebied. De kenmerkende vegetatie bestaat onder andere uit zeegras, dat elders in het Waddengebied weinig meer voorkomt.

Indeling

Het Hogeland beslaat het grondgebied van de gemeente **Eemsmond** en delen van de gemeente **Bedum**, **De Marne**, **Loppersum** en **Winsum**. Deze gemeenten zijn in 1990 ontstaan door herindeling (met uitzonding van Bedum). Daarbij zijn onder andere de historische gemeenten Baflo, Eenrum, Hefshuizen (tot 1979 Uithuizen en Uithuizermeeden), Kantens, Leens, Middelstum, Usquert, Warffum en kleine delen van de gemeenten Bierum en 't Zandt samengevoegd.
Het gebied maakt sinds 2000 deel uit van het waterschap **Noorderzijlvest**, waarin onder andere de waterschappen Noorderzijlvest en Ommelanderzeedijk in 1995 zijn opgegaan. Tot 1798 vormde het gebied twee onderkwartieren van het district **Hunsingo** (namelijk Halfambt en Oosterambt). In het dagelijks spraakgebruik wordt het hele gebied ten noorden het Winsumer- en Damsterdiep tot het Hogeland gerekend.
Het Provinciaal Omgevingsplan 2009-2013 van de provincie Groningen rekent het Hogeland tot de deelgebieden **Hogeland-Lauwersland-Fivelboezem** en **Waddenkust**.

Woonkernen

Baflo, Breede, Den Andel, *Doodstil*, Eenrum, Eppenhuizen (met een deel van *Startenhuizen*), Huizinge, Kantens, Mensingeweer, Middelstum, Oldenzijl, *Onderdendam*(met Menkeweer†), *Oosteinde*, Oosternieland,*Oudeschip*, Pieterburen, *Rasquert*, *Roodeschool*, Rottum, Saaxumhuizen, *Schouwerzijl* (gedeeltelijk, met Groot en Klein Maarslag†), Stitswerd, Tinallinge, Toornwerd†, Uithuizen, Uithuizermeeden, Westernieland, Westerwijtwerd, Zandeweer.[1]
Verdwenen: Eelswerd, Menkeweer (1828), Startenhuizen (eind 16e eeuw), Toornwerd (1818), Lutke Saaxum (1486), Klein Maarslag (1811).

[1] De cursief gedrukte dorpen betreft nederzettingen die vóór 1811 geen zelfstandig kerspel vormden.

Landschapsgeschiedenis

Geologie

De diepere ondergrond van het Hogeland is gevormd in het Pleistoceen. Tussen Sauwerd en Den Andel bevindt zich een langgerekt keileemplateau, dat plaatselijk tot minder dan twee meter onder het maaiveld omhoog komt. Dit zogenoemde 'hoog 'van Winsum is een voortzetting van de Hondsrug, die ten noordwesten van Groningen onder recentere kleiafzettingen wegduikt. Het verbindende stuk ter hoogte van de Koningslaagte is tijdens de voorlaatste IJstijd (het Saalien, 300.000-130.000 jaar geleden) door smeltwater weggespoeld.
Tijdens het Saalien was Noord-Nederland bedekt met een dik pakket landijs dat vanuit Scandinavië aangroeide. Met het ijs werden keileem en stenen aangevoerd, die zich onder het ijs ophoopten. Hierdoor ontstonden de Hondsrug en zijn uitlopers. Toen het ijs zich terugtrok, verzamelde het smeltwater zich in het oerstroomdal van de Hunze aan de voet van de Hondsrug. Vanwege een gletscherblokkade bij Baflo kon het water niet direct wegstromen en baande het zich via de Koningslaagte bij Adorp een weg naar het westen.
Het Hogeland kwam vanaf 6000 tot 4000 vóór Chr. onder invloed van de zee te staan, waardoor de diepste geulen en slenken werden gevuld met metersdikke pakketten zeezand, klei en veen. Het keileemplateau van Winsum stak als een bosrijk eiland boven de rietmoerasssen en kwelders uit. De vondst van stenen bijlen en aardewerk (onder andere bij Wetsinge en Lutke Saaksum) geven aan dat dit gebied omstreeks 3400 vóór Chr. door mensen werd bewoond. De eerste bewoners hadden zich aan het maritieme milieu aangepast. Ze maakten aardewerk van zeeklei, jaagden op de dieren en vogels die hier voorkwamen en verzamelden vuursteenknollen om die te bewerken.
De keileemrug verdronk omstreeks 2200 vóór Chr. in de veenmoerassen en werd vervolgens overdekt met klei. Later kwam de veengroei opnieuw op gang, waarna het gebied tussen 1000 en 700 vóór Chr. definitief onder kleiafzettingen verdween.
Langs de randen van het verdronken keileemplateau en de oevers van de Hunzeboezem vormde zich een hogere kwelderrug, die afboog in de richting van Baflo, Warffum en Usquert. Deze verhoging was het gevolg van periodieke stormen, waarbij zandig sediment vanuit het wad op de kwelderrand werd afgezet. Achter deze kwelderrug ontstond een getij-afzettingsvlakte, waar fijnere deeltjes in de vorm van een dunne laag knipklei terecht kwamen. Aan de achterzijde van dit schiereiland vormde zich een tweede kwelderrug rond het getijdenbekken van de Fivel. Deze kwelderrug reikte van Usquert via Middelstum, Westerwijtwerd en Lellens tot Wittewierum. De eerste bewoning concentreerde zich op deze beide kwelderruggen. Hier vinden we dan ook de oudste wierdedorpen.
Aan het begin van jaartelling had de Hunzemonding zich inmiddels een stuk naar het noorden verplaatst, ergens tussen Wehe en Eenrum. Parallel aan de Waddenkust ontstonden haakvormige strandwallen, waarachter de getijdenbekkens langzaam dichtslibden. Nieuw gevormde kwelderruggen boden plaats aan een volgende generatie wierdedorpen, waaronder Groot Maarslag, Mensingeweer, Lutke Saaksum en Eenrum. In de Fivelboezem vormde zich een uitgestrekte kweldervlakte die naar het oosten toe aangroeide, doorsneden door bochtige kreken of maren. Aan de zuidkant ontstonden nieuwe kwelderruggen met de wierdedorpen Huizinge, Stedum en Westeremden.
Het aangevoerde sediment uit de Waddenzee zorgde ervoor dat er langs de Waddenkust telkens nieuwe kwelder- of strandwallen werden gevormd. Door de stijging van de zeespiegel slibden de nieuwere kwelders hoger op dan de oude. Een van de oudste strandwallen loopt van Usquert tot voorbij Uithuizen, de beide volgende

reiken tot Uithuizermeeden, een vierde tot Roodeschool. In de luwte van deze strandwallen ontstond een zeeboezemvlakte, die vanaf de dertiende eeuw werd bedijkt. Ook aan de westzijde van het Hogeland vormde zich een volgende generatie kwelderwallen, die het oude land afschermde en de monding van de Hunze verder afsloot. De kwelderwal van Pieterburen en Westernieland dateert vermoedelijk uit de elfde of twaalfde eeuw.

Vroegste bewoning

Pas toen de kwelders vanaf de zesde eeuw vóór Chr. hoger opgeslibd raakten, werd het kleigebied geschikt voor menselijke bewoning. Het eerste gebruik was vermoedelijk seizoensgebonden. Boeren uit de Drentse zandgebieden trokken 's zomers naar de kust om hun vee te laten grazen. Andere nieuwkomers vestigden zich permanent. Aan de Boerdamsterweg ten zuiden van Middelstum zijn omstreeks 1970 de resten van een vlaknederzetting uit deze periode gevonden. Behalve woonhuizen en graanspiekers legden de archeologen enkele veekralen bloot. Kennelijk ging het om een verzamelplaats, waar producten uit de wijde omgeving bijeen werden gebracht. Aardewerkvondsten suggereren dat de bewoners van deze nederzetting uit de mondingsgebieden van Eems, Jade en Wezer afkomstig waren. Hun voorbeeld vond al snel navolging.

De nieuwe woonplaatsen werden geleidelijk opgehoogd met mest, graszoden en afval; de afzonderlijke huispodia groeiden op den duur aaneen. Zo ontstonden wierden of terpen. De oudste daarvan dateren uit de vierde eeuw vóór Chr. Rond het begin van de jaartelling werd ook het laagland achter de kwelderwallen in gebruik genomen, zoals aardewerkvondsten uit Onderdendam, Stitswerd en Warffum-Zuiderhorn laten zien.

Verzonden: Maandag 6 juli 2020 22:11
Onderwerp: Reactieformulier
NOZ Ten noorden van de Wadden IEA

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Organisatie
Organisatie: Stichting Eemswind
Mede namens: Stichting Eemswind en haar aangeslotenen

Welk effecten uit de IEA vindt u het meest belangrijk voor de keuze van een voorkeursalternatief en waarom?
Een kort tracé, recht toe recht aan. Daarmee zijn natuur, landschap, bewoners en economie het meest gediend. Eemshaven-oost voldoet daaraan.

Welke aanvullende informatie, die van belang is voor de keuze van een voorkeursalternatief, kunt u ons nog geven?
zie bijlage 2

Heeft u nog overige suggesties of opmerkingen?
Twee bijlagen: 1. Lijst met aangeslotenen van Stichting Eemswind en 2. Zienswijze

Reactie

Lijst van door Stichting Eemswind vertegenwoordigde Grondeigenaren en -gebruikers:

Grondeigenaar 1, ASR Schadeverzekering N.V,gevestigd te Utrecht, kantoorhoudende te Utrecht (Archimedeslaan 10, 3584 BA),

Grondeigenaar 3, a. Handelsonderneming Nouwens Heesbeen B.V., gevestigd te Heesbeen, kantoorhoudende te Heesbeen (Grotestraat 7, 5256 PA)
b. (windrechten);
c. (windrechten); en
d. (windrechten);
3b, c end woonplaats kiezende te

Grondeigenaar 4, wonende te

Grondeigenaar 5, a. wonende te
b. wonende in
; en
c. wonende te

Grondeigenaar 6, a wonende te
b wonende te

Grondeigenaar 7, Van Veen Vastgoed B.V, gevestigd te gemeente Eemsmond, kantoorhoudende te Uithuizermeeden (Dwarsweg 52, 9982 TW),

Grondeigenaar 8, a en
b.
beiden wonende te

Grondeigenaar 9, a. ASR Levensverzekering N.V. (als rechtsopvolger van Terra Landelijke Eigendommen Exploitatie B.V.), gevestigd te Utrecht en kantoorhoudende te Utrecht (Archimedeslaan 10, 3584 BA)
b. wonende

Grondeigenaar 10, wonende te

Grondeigenaar 11, wonende te

Grondeigenaar 12, wonende te

Grondeigenaar 14, wonende te

Grondeigenaar 15, wonende te

Grondeigenaar 16, a en
b.
beiden wonende

Grondeigenaar 18, a en
b
beiden wonende

Grondeigenaar 19, wonende

Grondeigenaar 22, wonende

Stichting Eemswind

6 juli 2020

Zienswijze Milieu Effect Rapport Net op Zee

Vooraf

Stichting Eemswind behartigt de belangen van een aantal aangesloten grondeigenaren en grondgebruikers langs in de kuststrook onder Uithuizen en Uithuizermeeden, waar het betreft hun op 31 december 2011 gesloten overeenkomst met Vattenfall tot verlening van rechten voor exploitatie van windturbines en voor oprichting van eigen windturbines door die grondeigenaren. De Stichting handelt zowel uit eigen belang als in haar kwaliteit van onherroepelijk door de grondeigenaren gemandateerde rechtspersoon.

De bedenkingen:

1. De tracékaarten van de geprojecteerde leiding zijn te onduidelijk en te onnauwkeurig om daaruit gedetailleerde gevolgtrekkingen te kunnen maken. In het bijzonder geldt dat kaart 3.19 in het Hoofdrapport MER. De beschrijving van het landtracé in paragraaf 3.5.1. brengt daarin evenmin verandering, ook daarin is de tracébeschrijving zodanig summier, dat de ligging van de leiding er niet uit is af te leiden. De aanduidingen Noorderdijk en Middendijk zijn in Uithuizen/Uithuizermeeden onbekend. In verband daarmee is het onderzoeksresultaat even onnauwkeurig als het kaartmateriaal en de tracébeschrijving.

2. De MER beschrijft enkele aspecten van de blijvende effecten van de leiding, maar betreft voornamelijk de effecten van de leiding in de aanlegfase. Waar het een tracé op land betreft, is de natuurverstoring in de aanlegfase ruimschoots beschreven, terwijl verstoring van economische leefmilieu binnen het gebied nauwelijks een rol blijkt te spelen. Uitsluitend de kostenaspecten van TenneT spelen een rol. In zoverre voldoet het rapport niet aan de daaraan op te leggen standaard.

3. De effecten van het leiding gedeelte op land in het tracé Eemshaven West zullen opnieuw moeten worden onderzocht. De enige beschrijving van het gebied is dat het akkervogelgebied betreft. Feitelijk betreft het uitermate vruchtbare kleigrond, in gebruik bij gezonde hoogrenderende akkerbouwbedrijven met nevenactiviteiten als windexploitatie, als gevolg waarvan verstoring door leidingaanleg een grote rol speelt.

4. Het tracé op land ten westen van de Eemshaven doorkruist het bij Provinciale verordening vastgestelde zoekgebied voor windturbines Eemshaven West. Dusdoende verstoort het leidingtracé een optimale invulling van het zoekgebied met windturbines. De MER houdt ten onrechte uitsluitend rekening met bestaande windturbines en met onherroepelijk vergunde windturbines, niet met geplande windturbines in het al jaren ruimtelijk vastgestelde

zoekgebied, waarop de door de Stichting vertegenwoordigde grondeigenaren en –gebruikers en Vattenfall in windturbines hebben voorzien.

5. De extreme schaarsheid van geschikte en vergunbare windturbinelocaties had in ogenschouw behoren te worden genomen in de MER. Dan zou in ieder geval tot uitdrukking zijn gebracht dat de Eemspolder en de Emmapolder behoren te worden ontzien. Nederland loopt immers ver achter in de energietransitie, ook een milieu aangelegenheid.

6. De leiding brengt een veiligheidscontour met zich, waardoor een groter terrein dan uitsluitend het leidingtracé wordt uitgesloten van andere activiteiten zoals windexploitatie. Onduidelijk is de omvang van die veiligheidscontour. Er is wat dat betreft een relatie met de diepte waarop de leiding komt te leggen. Hoe dieper de leiding, hoe compacter de veiligheidscontour. Door gestuurde boring is het technisch mogelijk de leiding over grote afstanden op bijvoorbeeld zes meter onder de oppervlakte te leggen, waardoor bovengrondse activiteiten zo weinig mogelijk worden gehinderd. Onderzoek daarnaar ontbreekt ten onrechte.

7. De bereikbaarheid van het poldergebied komt geruime tijd onder zware druk te staan. Tijdens de te verwachten gelijktijdige aanleg van de stroomleiding en de bouw van windturbines, dient het gebied langs korte routes goed bereikbaar te blijven voor de zware transporten die de bouw van windturbines meebrengt. Geen woord is daarover in het MER rapport te vinden.

8. De grondhygiëne is niet meegenomen in het MER rapport. Grondroering op zo grote schaal als voorzien bij de aanleg van de leiding veroorzaakt verplaatsing van ziekteverwekkers als nematoden die aardappelmoeheid veroorzaken. Grondroering veroorzaakt eveneens verstuiving. Ook nematoden laten zich verstuiven. Bij gestuurde boring wordt deze hinder zo veel mogelijk voorkomen.

9. De leiding brengt voor het gebied geen enkel economisch nut mee. De leiding wordt aangelegd door aannemers van elders. Als de leiding er ligt, is het economisch nut bestemd voor de bedrijven die de stroom in de leiding invoeren, voor TenneT en voor de bedrijven die de stroom aan het andere eind afnemen. De eigenaren en bewoners van het gebied dat door de leiding wordt gepasseerd hebben niets aan de leiding. Dat is anders met de activiteiten die de locale ondernemers in het gebied ontwikkelen. Daarom dienen de locale activiteiten te worden ontzien bij de planvorming, de aanleg en de instandhouding. De MER bevat daaromtrent geen woord. Natuur, geluid, stof en in beperkte mate landschap spelen een grote rol. Zelfs een verdrag omtrent het betwiste Eems Dollard gebied wordt –op enkele bewering, zonder onderzoek opgevoerd als vergezochte hinderpaal. Vertroebeling van het Eemswater door de leiding aanleg zou een beletsel zijn, terwijl die vertroebeling in geen enkele verhouding staat tot vertroebeling door de scheepvaart in ondiep water, tot het bij voortduring baggeren van de Duitse Eems (Meyer Werft) en het baggeren van de havens van Delfzijl en Eemshaven met de bijbehorende slibstortingen. Onderzoek naar de noodzaak van economische verstoring in het leidinggebied wordt evenwel niet ingesteld, terwijl dat van grote invloed is op het leefmillieu van de daar verblijvende bewoners.

10. Op basis van het MER rapport kan geen correcte afweging van de verschillende tracées worden gemaakt. Het tracé Eemshaven West wordt te aantrekkelijk voorgesteld. Een ander tracé dan Eemshaven West verdient bij zorgvuldige afweging de voorkeur.

Conclusie:

De conclusie van deze zienswijze luidt dat het onnauwkeurige materiaal aan zorgvuldige afwegingen in de weg staat, dat het land-tracé Eemshaven-West teveel onnodige verstoring in de ruimschoots aanwezige economische activiteiten en potenties ter plaatse veroorzaakt om in aanmerking te komen voor de aanleg van de geprojecteerde leiding. De MER verzuimt deze verstoring in kaart te brengen, waardoor de uiteindelijke beslisser in de verleiding komt een onzorgvuldig besluit te nemen.

WSV.de
Wasserstraßen- und Schifffahrtsverwaltung des Bundes

Directoraat-generaal Waterwegen en Scheepvaart
Schloßplatz 9 26603 Aurich

Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
DG Energie & Klimaat
Directie Warmte en Ondergrond
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

NEDERLAND

Directoraat-generaal Waterwegen en Scheepvaart Aurich
Schloßplatz 9
26603 Aurich

Uw referentie

Mijn referentie
3200S 332.3 KTWP/8

Datum
2 juli 2020

Netaansluiting van het offshorewindpark "Ten Noorden van de Wadden" (TNW)

- Integrale effectenanalyse
- Milieueffectrapport
- Mijn brief (referentie zie boven) van 28-10-2020

Telefoon
Telefax

Centrale +49 (0)41 602 0
Telefax
aurich.gdws@wsv.bund.de
www.wsv.de

Zeer geachte dames en heren,

Ik dank u voor de verdere deelname aan de SUP-procedure (Strategische Umweltprüfung / vgl. strategische milieueffectrapportage) met betrekking tot de keuze van een voorkeurstracé voor de zeekabelverbinding van het windpark “Net op zee Ten Noorden van de Wadden”. Wat betreft de documenten die in dit verband zijn overgelegd, te weten de “Integrale effectenanalyse” (IEA) en het “Milieueffectrapport” (MER), neem ik, gelet op mijn brief van 28-10-2020, het volgende standpunt in:

In mijn ogen is het besluit van de Nederlandse minister van Economische Zaken en Klimaat over de keuze van een voorkeurstracé mede gebaseerd op een afweging van alle conflicterende belangen en te beschermen goederen die van de aanleg en exploitatie van de zeekabelsystemen gevolgen kunnen ondervinden. Aan de hand van de IEA worden de betrokken belangen multidisciplinair behandeld. In het MER worden mogelijke gevolgen voor de scheepvaart (hier: Deelrapport IV – Veiligheid) onderzocht.

In mijn eerdere brief had ik met betrekking tot tracévariant “Eemshaven Oost” al gewezen op tal van mogelijke effecten die uitgaan van de aanleg en exploitatie van een zeekabelsysteem op de veiligheid en continuïteit van de scheepvaart c.q. op de bevaarbare toestand van de Bondswaterweg Eems, met de bedoeling dat de desbetreffende aspecten onderzocht en beoordeeld zouden worden en er in de algehele beoordeling het nodige gewicht aan zou worden toegekend.

Echter, in deelrapport IV van het MER, dat relevant is op het gebied van veiligheidskwesties, wordt onder 5.3 slechts algemeen ingegaan op de geraakte belangen van de scheepvaart en met geen woord gerept over

Bankgegevens
Bundeskasse Trier
Zetel Kiel
IBAN: DE18 2000 0000 0020 0010 66
BIC: MARKDEF 1200

mogelijke negatieve effecten op de Bondswaterweg Eems.

Wat het beoordelingscriterium “nautische veiligheid” betreft, worden mogelijke gevolgen voor de scheepvaart alleen in samenhang met de aanlegfase beschreven en hooguit in aanzet beoordeeld. Wat in het rapport ontbreekt, is een behandeling op gevalsbasis van de omstandigheden op de tracévariant Eemshaven Oost of een overzicht waarin de effecten worden vergeleken met alternatieve tracés. Bovendien komen de veiligheidsbelangen van de scheepvaart in de exploitatiefase er niet in aan de orde.

Conclusies:
Er wordt in de IEA nauwelijks ingegaan op de in mijn eerdere brief uitvoerig beschreven aspecten die belangrijk zijn om in overweging te nemen. Het gaat hierbij met name om de beoordeling door de Duitse Water- en Scheepvaartpolitie van de tracévariant Eemshaven Oost (in absolute zin en in verhouding tot de overige alternatieven).

Ik houd daarom vast aan de in mijn eerdere brief uiteengezette conclusie, op basis waarvan de tracévariant “Eemshaven Oost” bij gebreke van goedkeuring door de Water- en Scheepvaartpolitie dient te vervallen en uit de SUP-procedure zou moeten worden geschrapt.

In dit verband sluit ik mij in beginsel aan bij de mening van Rijkswaterstaat (brief van 23 juni 2020), die het Eemshaven-Oost-tracé in vergelijking met andere alternatieven “minder geschikt” acht.

Ik verzoek u daarom deel te blijven nemen aan de SUP-procedure en houd mij graag ter beschikking voor verdere informatie en een vervolggesprek.

Met vriendelijke groeten,

In opdracht

WSV.de
Wasserstraßen- und Schifffahrtsverwaltung des Bundes

Generaldirektion Wasserstraßen und Schifffahrt
Schloßplatz 9 · 26603 Aurich

Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
DG Energie & Klimaat
Directie Warmte en Ondergrond
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

NEDERLAND

Generaldirektion Wasserstraßen und Schifffahrt
Standort Aurich
Schloßplatz 9
26603 Aurich

Ihr Zeichen

Mein Zeichen
3200S-332.3-KTWP/8

Datum
2. Juli 2020

Netzanbindung des Offshore-Windparks „Ten Noorden van de Wadden" (TNW)

- Integrale Effectenanalyse
- Milieueffectrapport
- Mein Schreiben (Aktenzeichen wie oben) vom 28.10.2020

Telefon 04941 602-354
Telefax 04941 602-378

Zentrale 04941 602-0
Telefax 04941 602-378
aurich.gdws@wsv.bund.de
www.wsv.de

Sehr geehrte Damen und Herren,
zeer geachte Dames en Heren,

für die weitere Beteiligung am SUP-Verfahren zur Auswahl einer Vorzugstrasse für die Seekabelanbindung der Windparks „Net op zee Ten Noorden van de Wadden" danke ich. Zu den in diesem Zusammenhang bereitgestellten Dokumenten „Integrale Effectenanalyse" (IEA) und „Milieueffectrapport" (MER) nehme ich unter Berücksichtigung meines Schreibens vom 28.10.2020 wie folgt Stellung:

Nach meinem Verständnis beruht die Entscheidung des Niederländischen Ministers für Wirtschaft und Klima über die Auswahl einer Vorzugstrasse unter Anderem auf einer Abwägung aller widerstreitenden Belange und Schutzgüter, die durch Verlegung und Betrieb der Seekabelsysteme betroffen sein können. Eine fachübergreifende Erörterung der betroffenen Belange erfolgt anhand der IEA. Mögliche Auswirkungen auf den Schiffsverkehr werden im MER (hier: Teilbericht IV – Veiligheid) untersucht.

Mit meinem Bezugsschreiben hatte ich im Hinblick auf die Trassenvariante „Eemshaven Oost" bereits auf eine Vielzahl möglicher Auswirkungen von Verlegung und Betrieb eines Seekabelsystems auf die Sicherheit und Leichtigkeit der Schifffahrt sowie auf den schiffbaren Zustand der Bundeswasserstraße Ems hingewiesen, damit die entsprechenden Aspekte untersucht und bewertet und mit der notwendigen Gewichtung in der Gesamtbetrachtung berücksichtigt werden.

Demgegenüber geht der im Hinblick auf Sicherheitsfragen maßgebliche Teilbericht IV der MER in Abschnitt 5.3 nur allgemein auf die Betroffenheit der Belange der Schifffahrt und nicht auf mögliche Beeinträchtigungen der Bundeswasserstraße Ems ein.

Bankverbindung
Bundeskasse Trier
Dienstsitz Kiel
IBAN: DE18 2000 0000 0020 0010 66
BIC: MARKDEF 1200

WSV.de
Wasserstraßen- und
Schifffahrtsverwaltung
des Bundes

In Bezug auf das Bewertungskriterium „Nautische Sicherheit“ werden mögliche Auswirkungen auf die Schifffahrt nur im Zusammenhang mit der Verlegephase beschrieben und allenfalls im Ansatz bewertet. Eine einzelfallbezogene Erörterung der Verhältnisse auf der Trassenvariante Eemshaven Oost oder eine vergleichende Darstellung der Auswirkungen gegenüber den Alternativtrassen ist nicht Gegenstand des Berichts. Zudem werden die Belange der Verkehrssicherheit in der Betriebsphase nicht thematisiert.

Fazit:
Die in meinem Bezugsschreiben ausführlich dargestellten – und insbesondere im Hinblick auf die strom- und schifffahrtspolizeiliche Bewertung der Trassenvariante Eemshaven Oost (absolut und im Verhältnis zu den übrigen Alternativen) abwägungserheblichen – Aspekte bleiben in der IEA weitestgehend unberücksichtigt.

An der bereits in meinem Bezugsschreiben dargestellten Schlussfolgerung, der zufolge die Trassenvariante „Eemshaven Oost“ mangels strom- und schifffahrtspolizeilicher Eignung nicht weiterverfolgt und aus dem SUP-Verfahren gestrichen werden sollte, halte ich daher fest.

In dieser Hinsicht schließe ich mich auch der Sichtweise von Rijkswaterstaat (Schreiben vom 23. Juni 2020), der zufolge die Eemshaven-Oost-Trasse im Vergleich zu anderen Alternativen als „weniger geeignet“ bewertet wird, dem Grunde nach an.

Ich bitte darum, am SUP-Verfahren weiterhin beteiligt zu werden und stehe für Rückfragen sowie für ein Folgegespräch gerne zur Verfügung.

Mit freundlichen Grüßen
Met vriendelijke groeten

Im Auftrag

04-07-2020

Ter attentie van

Ministerie van Economische Zaken
Directoraat-generaal
Directie Warmte en Ondergrond
Postbus 20401
2500 EK Den Haag.

Onderwerp: Windmolenparke ten noorden van de Waddeneilanden. Mogelijke routes waar de ondergrondse kabels gaan lopen en op welke plekken ze aangesloten worden.

Geachte mevrouw, Heer,

Bij gebrek momenteel, aan een p.c., zal deze handmatig geschreven brief, in deze hoedanigheid tot u komen.

Op dit moment, in deze tijdspanne van het Project Wind op Zee, wordt aan de inwoners gelegenheid gegeven tot en met 6 juli a.s., om een reactie te geven waarbij effecten voor hen belangrijk en of de analyse nog misschien belangrijke aspecten gemist heeft.

Graag wil ik mijn zienswijze te kennen aan u in een aantal punten:
Punt 1: Elke trace heeft voor- en nadelen zoals het

zoals het benoemd wordt.
De keuze van het tracé wordt beslist door de minister.
Welk gekozen tracé het zal worden, het zal als gewoonlijke weer een industriële impact worden in het gebied van de Noord- en Waddenzee.
In het oostelijke Waddengebied is al veel industrie aanwezig. Het is ook een gebied waar veel zeeleven is en die zo langzamerhand in de verdrukking komen. Het wordt een steeds kwetsbaarder gebied en zou veel beschermd moeten worden.
Als klein eiland ligt Schiermonnikoog in het Wereld erfgoed gebied als een nog natuurlijke gebied waar rust, ruimte en openheid heerst en vele dieren, vogels, planten gemeenschappen huisvest.
Maar het wordt beetje bij beetje ingesloten.
Graag zie ik bij het nemen van een keuze van de Minister, dat hij Schiermonnikoog links laat liggen. Het is nodig, want de Staat van Nederland heeft nog veel in petto voor wat betreft industriële projecten in dit overvolle gebied, helaas.
Punt II
Graag zie ik, naast de hinder in het werkterrein voor het zeeleven, dat er de allergrootste zorg voor vogels, zeedieren en vissen in hun terrein zal zijn

Punt III Voor de MER vraag ik de rapporteurs, waar in staat de straling vanuit de lading van de leidingen onder- gonds/zees niet schadelijk voor het zeeleven zijn. Is dit onderzocht? Ook voor mensen.

Dank u,
Hoogachtend.